

In memory
of
FRAMJI L POCHARA

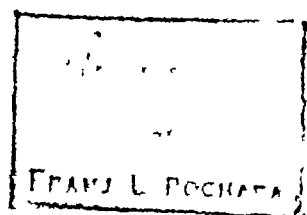
THREE PERSIAN PLAYS
WITH
LITERAL ENGLISH TRANSLATION

In memory
of
FRAMJI L POCHARA

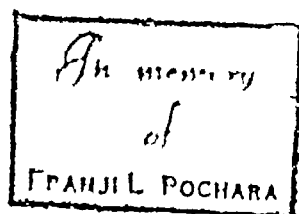

PERSIAN PLAYS.

OF THE THIRTY PLAYS
OF THE
PERSIAN THEATRE
WITH
AN ENGLISH TRANSLATION
AND VOCABULARY

BY
A. ROGERS

LONDON
W. H. ALLEN & CO, LIMP, 13 WATERLOO PLACE
AND CALCUTTA

1890

(All rights reserved)

LONDON :
PRINTED BY W. H. ALLEN AND CO., LIMITED,
13 WATERLOO PLACE

TRANSLATOR'S PREFACE.

THE want of a reliable introduction to the study of modern colloquial Persian, as distinguished from the classical language of Háfiz, Sa'adí, and other old writers, has been long felt. In Germany and France this want has been to some extent supplied by the publication of a few plays with vocabularies, for the most part without translations, but, with the exception of the Vazír of Lankurán and one other play published in the Asiatic Society's Journal, no similar work appears to have been supplied to English students. The Translator is not aware that the three plays included in the present work have been translated and published in a shape useful to such as wish to acquire a practical knowledge of the Persian of the present day, and has accordingly thought it advisable to print the text face to face with a literal English Translation, and to add

i

a Vocabulary compiled from English, German, and French sources, which he trusts will be found to serve the purpose of a text-book for beginners. Those who are acquainted with the classical language will see at once that there is a considerable difference between it and modern colloquial Persian, and understand that anyone only making use of the former in his intercourse with the natives of the country in every-day life would find himself at a great disadvantage

One word as to pronunciation. In the transliteration of the words in the Vocabulary the broad Shírází vowel-sounds have been adopted, that is, *aleph* sounded as *aw*, not *ah*, *ye* is *ee*, and not the Continental *é*, and *váv* is *oo*, and not *o*, as common in India. Fault has been found with the transliteration of اعتبار as *ʿatibár*, of استماع as *istimáʿa*, and similar words, but it has been considered advisable to retain this form of rendering the ع in such cases, not that it may be sounded as a separate syllable, but because there should be an almost imperceptible intonation to show that the ʾ is followed by ع

CONTENTS.

	PAGE
THE PRIMER	2
Act I	5
Act II	28
Act III	54
THE PRIMER	61
Act I	66
Act II	90
Act III	103
MOHAMMEDAN DAYS AND MONTHS	125
Act I	127
Act II	137
Act III	147
Act IV	154

VOCABULARY

ERRATA

Page	v (7)	line 10,	for	در میگردید	<i>read</i>	در میگردید
"	^ (8)	" 1,	"	میسر	<i>read</i>	میسر
"	"	" 5,	"	میگوئی	<i>read</i>	میگوئی
"	11	" 13,	"	men	<i>read</i>	man
"	۱۳ (14)	" 3,	"	میگوید	<i>read</i>	میگوید
"	"	" 7,	"	شوهرم	<i>read</i>	شوهرم
"	"	" 21,	"	خواهم	<i>read</i>	خواهم
"	۱۵ (15)	" 4,	"	میگوید	<i>read</i>	میگوید
"	15	" 23,	"	your eye of eyes is	<i>read</i>	your eyes with anger are
"	۱۷ (17)	" 20,	"	نمن	<i>read</i>	نمن
"	18	" 5,	"	as has never been told	<i>read</i>	as shall be told
"	۱۹ (19)	" 8,	"	داخل	<i>read</i>	داخل
"	21	" 5,	<i>add</i>	at such a time		
"	۳۷ (37)	" 15,	<i>for</i>	چندرا	<i>read</i>	چندرا
"	"	" 18,	"	us	<i>read</i>	her
"	"	" 20,	"	yours is another nurse	<i>read</i>	your nurse is another (woman)
"	40	" 2,	"	open her heart	<i>read</i>	take courage
"	۴۳ (43)	" 8,	"	میشود	<i>read</i>	میشود
"	۵۰ (50)	" 19,	"	میگوئید	<i>read</i>	میگوئید
"	51	" 14,	<i>after</i>	A'ká Karím insert		quickly
"	66	" 5,	<i>for</i>	having arms in his hands	<i>read</i>	armed

ERRATA

Page	70	line 19,	put note	Lit. "I could not divide the barley of two horses"
"	۷۱ (76)	"	4,	for <i>بیدام</i> read <i>بیدازم</i>
"	81	"	1,	<i>omit</i> have me
"	۸۷ (87)	"	10,	for <i>گفت</i> read <i>گفت</i>
"	۹۰ (90)	"	10,	" <i>گوش</i> read <i>گوش</i>
"	99	"	17,	" <i>thank</i> read <i>please</i>
"	۱۱۷ (117)	"	10,	" <i>غور</i> read <i>غور</i>
"	۱۱۹ (119)	"	5,	" <i>می‌بچم</i> read <i>می‌بچم</i>
"	۱۲۷ (128)	"	10,	" <i>نگویم</i> read <i>نگویم</i>
"	"	"	19,	" <i>جان</i> read <i>جان</i>
"	"	"	22,	" <i>چشمهایش</i> read <i>چشمهایش</i>
"	۱۳۰ (130)	"	1,	" <i>چنگیان</i> read <i>چنگیار</i>
"	131	"	1,	" <i>seeds</i> read <i>grass</i>
"	۱۳۱ (131)	"	2,	" <i>دارد</i> read <i>دارد</i>
"	"	"	13,	" <i>میهد</i> read <i>میهد</i>
"	"	"	21,	" <i>همچو</i> read <i>همچو</i>
"	۱۳۵ (135)	"	12,	" <i>ترش رو</i> read <i>ترس رو</i>
"	۱۳۷ (137)	"	7,	" <i>تکیه</i> read <i>تکیه</i>
"	۱۴۱ (141)	"	22,	" <i>کوههای</i> read <i>کوههای</i>
"	145	"	23,	" <i>you do not know</i> read <i>do you not know</i>
"	۱۴۹ (149)	"	6,	" <i>اگر</i> read <i>اگر</i>
"	"	"	16,	" <i>دایه‌ام</i> read <i>دایم</i>
"	۱۵۲ (152)	"	19,	" <i>برگشتن</i> read <i>برگشتن</i>
"	155	The note is wrong The passage should read "He would leave this rosy-cheeked child of mine, who is his betrothed, and (for whom) we had arranged the wedding for twenty days hence, weeping and wailing"		

در این اثنا *asná*, midst, at this moment, meanwhile
 اجداد *ajdád* (pl. of جد), ancestors, forefathers.
 اجر *ajar*, reward, recompense,
 اجر خیر reward of a good deed
 اجرا *ajrá*, giving effect to, execution or carrying out of.
 اجرت *ujrat*, wages, hire, rent, reward.
 اجنبی *ajnabí*, a foreigner, stranger
 اجنه *ajannah* (pl. of جن), jinn, genu
 احترام *ihtrám*, honouring, civility, احترام کردن or گذاشتن to do honour or pay respect to.
 احتمال *ihitmál*, probability, reliance, احتمال رفتن or داشتن to be probable,
 با احتمال ناین حرف relying on this (your) word.
 احتیاج *ihtriyáj*, want, necessity, with prep به احتیاج احتیاج نیست there is no need of many counsels.
 احتیاط *ihtriyát*, precaution, circumspection, prudence,
 احتیاط کردن to suspect, fear,
 ار این جهت احتیاط نکنی do not trouble thyself about these things.
 اضرار *ihzár*, summoning, summons
 احمق *ahmah*, fool, blockhead,
 بمن احمق بگوئید treat me as a fool

احمق *ahmakí*, folly, stupidity.
 احوال *ahwál* (pl of حال), condition, state, circumstances,
 احوال شریف or احوال شما how are you? how is your honoured health?
 احوالات double pl, پرسیدن to ask news of health,
 احوال گرفتن to obtain news.
 آح و آوج *ákh*, oh! ah! alas!
 آح نمودن to complain
 اختیار *ikhtriyán*, choice, option, free will, independence, authority, control over,
 بی اختیار خود beyond one's own control,
 اختیار خود of one's own accord,
 اختیارشرا thou hast the choice, it is in thy power,
 اختیاریشرا I can do as I like
 اختلاط *ikhtrilát*, mixture, intercourse, association, friendship, conversation, society.
 آخر *ákhur*, at last, in the end
 آخرت *ákhurat*, the next world, future life
 اخرو کردن *akhruú kardan*, to make a grimace (of pain), to exclaim oh! (in pain)
 اخلاص *ikhhlós*, devotion (of friendship), sincerity, purifying.
 اخیر *akhín*, fem اخیره last
 ادا *adá*, paying, fulfilling (a debt or a duty)
 ادب *adab* (pl آداب), politeness, courtesy,
 آدم ددب a polite man, well brought up
 ادعای *idda'á*, claim,
 داشتن to have a claim against

آدم *ádám*, a man, Adam,
 آدمی a man, a certain man,
 آدمی the sons of men in
 general, آدمها people
 دادن *ízan*, permission,
 دادن to allow, authorise.
 آید *azíyat*, injury, wrong,
 hurt, آیدیت to torment
 اراد or اراده *nádah*, inten-
 tion, will, desire, wish,
 ارادگی to go to-
 wards a place, to intend to
 go to a place
 آراسته *árastah*, adorned, deco-
 rated, ornamented
 آرام *úrám*, repose, ease, rest,
 tranquillity, آرام heart's
 ease, آرام بگیرید rest, take
 your repose
 ارباب *arbáb* (pl of رب), lords,
 possessors, owners, یا رب
 O God!
 ارث *aras*, heritage, inheri-
 tance
 آرد *úrad*, flour, meal
 اردبیل *Ardabíl*, Ardabíl, a town
 in Azarbaiján
 ارزن *arzan*, millet
 آرزو *árzú*, wish, hope, desire,
 aim
 ارزیدن *arzídan*, to be worth,
 valuable, ارزان cheap,
 ارزانی worthiness, ارزانی
 کردن to give, bestow.
 آرم *Aras*, the river of that
 name
 ارکان *arkán* (pl of رکن), pil-
 lars, ارکان دولت pillars of
 the State, ministers
 ارمنی *Armaní*, Armenian
 ارواح *arwáh* (pl of روح), spirits,

souls, ارواح پدرانم by my
 fathers' souls!
 ارج *Urúj*, proper name
 آری *ái*, yes, certainly, by all
 means
 از *az*, from, of, after a com-
 parative, than, از برای for
 his sake, از برای for the
 sake of, از برای آن on that
 account, therefore, از این
 از آن on this side, از آن
 mine, of mine, از شدت
 پریشانی from extreme agita-
 tion, از جانت (do you not
 fear) for your life?
 ار که whom should I fear?
 آرم *úrám*, repose, ease, rest,
 tranquillity, آرام heart's
 ease, آرام بگیرید rest, take
 your repose
 ارباب *arbáb* (pl of رب), lords,
 possessors, owners, یا رب
 O God!
 ارث *aras*, heritage, inheri-
 tance
 آرد *úrad*, flour, meal
 اردبیل *Ardabíl*, Ardabíl, a town
 in Azarbaiján
 ارزن *arzan*, millet
 آرزو *árzú*, wish, hope, desire,
 aim
 ارزیدن *arzídan*, to be worth,
 valuable, ارزان cheap,
 ارزانی worthiness, ارزانی
 کردن to give, bestow.
 آرم *Aras*, the river of that
 name
 ارکان *arkán* (pl of رکن), pil-
 lars, ارکان دولت pillars of
 the State, ministers
 ارمنی *Armaní*, Armenian
 ارواح *arwáh* (pl of روح), spirits,

استغفر الله *astaghfar alláh*, God forbid ' God's pardon '

استغنا *istighná*, showing contempt

آستین *ástín*, a sleeve

اسد *asad*, a lion, Alí was called the Lion of God

اسرار *isár* (pl of سر), secrets, mysteries, اسراریه mysterious ingredients.

اسم *ism*, a name, attribute, اسمت درود ندید thou hast not acquired renown

آسمان *ásmán*, the sky, heaven; آسمانی heavenly, of the sky

آسودن *ásúdan*, to be at ease or rest (imp آسا), آسوده *ásúdah*, at rest, at ease, آسودگی tranquillity, ease, quiet

آسیمه or آسیمه *sar-ásimah*, confused, bewildered, wild

اش *ash*, affixed to a noun, signifies his, her, its

آشاره *ishárah*, a sign, signal, beckoning to, pointing out, آشاره کردن to point, make a sign

اشخاص *ashkhás* (pl of شخص), persons, امثال شما people like you.

آشك *ashk*, a tear (of the eye)

آشكار *úshkár*, clear evident, manifest: آشكارا کردن to clear, to explain, آشكارى publicity, evidence

اشكال *ashkál* (pl of شكل), forms, shapes, appearances

آشنا *áshná*, a friend, acquaintance, آشايان خویش his relatives.

آشهد *ashahdu*, I swear, آشهد

الله I swear by God, God be the witness

إصرار *asár*, persistence, obstinacy, اصرار کردن to insist.

اصفهانى *isfahání*, of Isfahán

اصل *asal*, the root, origin, original, primitive, base, text, اصل حرف the root of the question.

اصلا *asalan*, originally, in the beginning, not at all

اصلاح *isláh*, improvement, correction, what is right, اصلاح آوردن to reform, to bring into proper order

اسلان *aslán* (Turkish), a lion, man's name.

اصناف *asnúf* (pl of صنف), kinds, sorts, species, اصناف خلق all kinds of people

اضافه *izáfah*, adding to, increasing

اضطراب *iztúáb*, Confusion, perplexity, anxiety, inquietude

اتاق or اطاق *aták* or *auták*, a room

اطباء *atibbá* (pl of طبيب), physicians

اطلاع *ittilá'a*, information, اطلاع دادن to inform, اطلاع یافتن to learn, to gain information, اطلاعات things learnt by study and inquiry.

آظهار *izhár*, manifestation, making an outward show, dissimulation, proof, evidence, اظهار نمودن to explain, divulge

اعانت *i'únat*, assistance, succouring

اعتبار *'atibîn*, trust, confidence, especially in others, اعتبار داشتن to have confidence in.

اعتدال *'atidâl*, equity, rectitude, moderation, اعتدال مزاج fair health

اعتذار *'atizân*, excusing oneself pretending

اعتکاب *'atidâf*, restraint from religious motives, consecrating oneself to prayer and fasting.

اعتماد *'atimod*, trust, belief, confidence

اعظم *a'azam*, greatest, highest, best - حزو اعظم the chief thing

اعلیٰ or اعلى *a'alî*, higher, highest (comp of علی and عالی) اعلیٰ حضرت the highest majesty.

اعلم *'alîm*, notifying, making known

اعیان *'ayan* (pl of عینی), nobles

آقا *âghâ*, see آقا lord, master, the former is the Turkish way of spelling the word

اف *af*, ob' ah'

افتادن *afšûdan*, to fall, happen (imp افت or بافت), to occur to one's mind, پیش افتادن to advance, come forward, بسرت افتاد it has entered into thy head, در افتادن to dispute, قبول افتادن to agree to, to accept, باین خیال بافت give up this idea, جای دور بیفتد that he may find himself far hence.

افراد *afrâd* (pl of فرد), individuals, single people

آفریدن *âfirîdan*, to create (imp. آفرین)

افزودن *afzûdan*, to increase, prosper (imp افزا)

افسوس *afsus*, regret, sorrow, despair, افسوس خوردن to regret

افسون *afsûn*, enchantment, charm, افسون داشتن to enchant

افشردہ *afsharah*, a kind of sharbat

افکن *afgan* (from افگندن to throw down), one who throws down, as درد افکن the thrower down of a thief

افضل *afzal* (comp of فاعل), better, more excellent

افلاطون *afłâtûn*, Plato, افلاطون عصر the Plato of the age

آقا *âlâ*, lord, master, placed after a name it has this meaning, but when placed before it usually means a eunuch

اقامہ *ikâmah*, fixing, establishing, شہود اقامہ کردن to confirm the evidence

اقبال *ikbâl*, good fortune, prosperity

اقتدار *iktidâr*, power, authority

اقدام *ikdâm*, undertaking, embarking on an affair

اقرار *iklâr*, confession, اقرار آوردن to acknowledge

اقران *akrân*, equals, comrades. اقربا *akrabâ*, near relations, kindred

اقسام *aksám* (pl of قسم),
 Kinds, species, all sorts of
 اقلا *aklan*, at least
 اكر *akbar*, highest, most
 mighty, الله اكر God is
 great!
 اکتفا *iktifá*, what is enough,
 what suffices
 اكثر *aksar*, for the most part,
 most of
 اكون *aknún*, now
 آگاه *ágáh*, instructed, in-
 formed, آگاهی دادن to in-
 form
 اگر *agar*, if, اگرچه although,
 اگر نه if not
 ال *al*, the Arabic article pre-
 fixed to Arabic words,
 before من and certain other
 letters it is assimilated, as
 الشمس *as-shams*
 الا *illá*, if not, والا and if
 not
 الان *alán*, now, immediately
 آلات *álát* (pl of آلة), imple-
 ments, utensils
 الالچق *álágik* (Turkish), a
 little tent of wicker-work,
 covered with felt
 البته *albattah*, certainly, of
 course
 التفات *iltifát*, benevolence,
 solicitude, التفات کردن is
 also taken in the sense of
 making a present to an
 inferior
 التماس *iltimás*, supplication,
 التماس کردن to beg ear-
 nestly
 الجروح قصاص *al-jarúhu hasás*,
 retaliation for wounds
 الجملة *al-jumlah*, the whole

الحاج *alháh*, importunity, soli-
 citation
 الحال *al-hál*, now, at once.
 الحكم لله *al-hukm lillah*, God's
 is the order, He is Lord
 الحمد لله *al-hamdu lillah*,
 praise be to God!
 اسن بلسن *as-san bi-'san*, and
 العین بالعين *al-'arn bi'l-'arn*,
 a tooth for a tooth and an
 eye for an eye
 السلام *as-salám*, peace, saluta-
 tion
 الكچی *alak* (Turkish), a
 maker or merchant of
 الله اكر *alláh*, God, الله اكر God
 is great! (lit greatest)
 المومنین *al-muminín*, true be-
 lievers, دار المومنین the
 house or abode of believers
 آلودن *álúdan*, to stain, defile,
 آلود خون defiled with blood;
 پاست part. آلوده stained,
 contaminated
 الهام *alhám*, inspiration from
 heaven
 ام or ام *am*, 1st per sing pres.
 of the verb "to be," I am,
 if added to a word it may
 be the possessive pronoun
 "my"
 اما *ammá*, but, nevertheless
 آمادان *ámádan*, to prepare,
 آماده آماده
 امان *amán*, pardon, mercy
 امثال *amsál* (pl of مثل), like,
 امثال شما people like you
 امداد *imdád*, assistance, suc-
 cour.
 آمدن *ámadan*, to come (imp.
 آ or بیا) بر آمدن to come
 up, be realised, هرچه دستت

- whatever thou art capable of, *از دستم چه در می آید*
what can I do, آمد و رفت داشتن
 to have intercourse with, *آمد و شد کردن*
 to come and go *amr*, thing, affair, business, *امر کردن* (lit order and bidding) government (pl *اورامر*).
for روز این *imrúz*, to-day
امسال *imsál*, this year
امشب *imshab*, to-night
امان *amaná* (pl of *امین*), faithful, true, officers of the State
امانیت *amaníyat*, tranquillity, desire
امور *umúr*, affairs
آموختن *ámúkhthan*, to learn (imp *آمور*)
آموزانیدن *amúzanidan*, to teach
آمیزش *amísh*, to mix (imp *آمیر*)
امید *umíd*, hope, expectation
آمیز *ámíz*, added to a noun it means mixed with, as, for instance, *رنگ آمیز*, coloured
آن *án*, sometimes pronounced *un*, that, often joined to a noun, as *آورد آن*, that man, *آنجا* there
آنک *ánas*, woman, female, the female sex
آناسیه *anásih*, tweezers, pincers
آنبیق *ambíq*, Alembic (Greek *ἀμβύκι*).
 آن see under *آنجام*
انجام *anjám*, end, conclusion, to complete,
- to be finished, or *انجام رسیدن*
انجام *anjámád*, curdling, con-
 gelation (of a liquid)
انجمن *anjuman*, an assem-
 blage, a company.
انداختن *andákhthan*, to throw
 (انداز *imp*), arrange, set in order,
انداختن *andákhthan*, to throw
 the aim round the neck,
انداختن *andákhthan*, to fire a
 gun
آنداز *andáz*, used with a noun,
 as *گول آنداز* an artillery-
 man or thrower of bullets,
آنداز *andáz* (in India) a mus-
 keteer or thrower of light-
 ning
آندازه *andázah*, size, mea-
 sure, shape
آندرون *andarún*, the inner
 part of a house, the women's
 apartments, *آندرون آمدن* to
 come inside
انسان *insán*, man
انسانیت *insáníyat*, humanity
انشاء الله *insha'-Allah*, if God
 please
انصاف *insáf*, justice, impar-
 tiality, *انصاف کردن* to judge
 or decide a case
انصافا *insáfan*, justly, rightly
انطباع *intibá'a*, typography,
 being stamped, obedience
انعام *ana'am*, reward, present,
انعام کردن to bestow.
انكار *inkár*, denial, refusal.
انگشت *angusht*, finger;
انگشت شست the thumb;
انگشت بزرگ the great or
 middle finger.

انگشت *angushtar*, a finger-ring

انگلیستان *Ingilístán*, England, انگلیس the English.

انواع *anvá'a* (pl. of نوع), kinds, sorts, all kinds of

او *ú*, he, she, it

آو *áu*, exclamation of surprise

آوار *úvár*, a tribe of Lesghians

آواز *áváz*, sound, voice, آوار کردن to call

آواره *ávázah*, sound of a voice.

آوبه *aubah*, or آوبا moveable Turcoman felt house or tent

اوج *úkh*, oh !

آورد *avrád* (pl of ورد), prayers, litanies, from the Korán or elsewhere

آوردن *ávar dan*, to bring (imp. آر or بيار), to gain, obtain, extract ; فراهم آوردن to bring together, to collect, to amass, پیش خود آوردن to bring into one's service

اوصاف *ausáf* (pl. of وصف), descriptions, recitals, tales

اوضاع *auzá'a* (pl of وضع), actions, situations, این چه اوضاع است what is this going on ?

اطاق *oták* (Turkish), room, chamber

اوغور *avghún* (from Latin), augury, اوغور بحیر باهد may your journey be fortunate !

اوب *úf*, oh ! (exclamation of pain or anger)

اوقات *auhát* (pl of وقت), times ; اوقات تلخی کشیدن to have a bitter time of it

آول *avval*, first, اول از from the beginning.

آولا *avalan*, in the first instance

آوایل *aváíl* (pl of اول), previously

آولاد *avlád* (pl of ولد), sons, children, descendants.

آه *áh*, oh ! alas ! آه کشیدن to sigh

آویختن *ávíkh tan*, to attach, append, hang to

اهتمام *ihtimám*, solicitude, anxiety, favour.

آهر *Aher*, a town in Azarbaiján.

آهسته *áhstah*, gently, slowly, quietly, soft.

آهل *ahl*, inhabitants, people, family, wife, آهل پاریس the people of París, آهل مجلس people of the assembly, assistants, آهل مجالس dramatic personæ, آهل ظمه functionaries (especially of finance), آهل این کار بیستم I am not the man to do this thing

آهن *áhan*, iron, آهنی of iron.

آهنگ *áhang*, tone, intonation, sound, design, purpose.

آهو *áhu*, a deer, antelope.

آهی *áhi*, a sigh

آی *ái*, oh ! وای oh woe ! also sign of vocative case, as زن ای O woman !

آیا interrogative particle (synonymous with مگر), otherwise, if it be not so, آیا شاید should it not be that ?

ایام *ayám* (pl of يوم), times, days

ایراد *irād*, exhibiting, citing,
bringing proof.
ایران *Irān*, Persia. ایرانی
Persian

ایران *Irān*
ایستاده *istādah*, from
ایستادن *istādan*, to stand, to rise,
وایستادن *u-istādan*, to stand aside
(ایست *ist*)
ایشان *ish in*, they, sometimes

شان *shan*, shortened to
(ایلات *ilāt*), pl of
ایل *il* (Turkish, nomad tribes

ایلی *illi*, a troop of horses
ایشی *ishil al isi*, master
ایلی *illi*, of ceremonies, chamber-

این *in*, this; اینجا *injah* here, اینهم
this also

آید *āyandah*, what is to
come, the future (pres
part of آمدن *āman*)

آینه *āinah*, mirror

ایک *inā*, here am I!
ایه *ih*, oh! ah! fie!

ب

به or : preposition governing
the dative, with various
meanings—to, with, in, in-
to, for, by, on account of,
also used as a prefix to
verbs in the imperative
and subjunctive moods, as
بده *bedeh* give, بسم *bism* that I may
see, بایند *bāyind* that they may
come, بجا *by* by God; بخت

بسی *bsi*, for the purpose of,
تا *ta* towards, بتو *btu* to thee,
تا *ta* up to now

با *bā*, with, it is the opposite
of بی *bi* without, as رحمت
با *bā* رحمت *rahmat*, it forms
troublesome, بی *bi* without trouble,

بی *bi* without, as رحمت *rahmat*, it forms
troublesome, بی *bi* without trouble,
without prefixing

adjectives when prefixed
to substantives, as کمال *kāmal*
with perfection, or perfect,

با آنکه *bā ānkeh* notwithstanding
that, considered in con-

junction with
باب *bāb* or باب *bāb*, door, chap-
ter, subject, matter, affair,

باب *bāb* in this matter;
باب *bāb* for the sake of

باب *bābā* (lit) O father! as a
term of endearment to
anyone, ای بابم *āy bābam* O my
darling!

باجاقلو *bājāklū*, a slang term
for a Dutch dollar

باجی *bājī*, elder sister, آقا
باجی *āqā bājī* Lady sister! Mis sis-

ter! *ter*

باجتن *bājhtan* (imp بار *bār*), to
play, stake, lose at play,

باجتن *bājhtan* to lose all,
باجتن *bājhtan* to betray
oneself, lose one's counte-

nance

باد *bād*, wind, باده *bādeh* wind
of the spring, باد دادن *bād dādan*
to give to the winds

باد *bād* or بادا *bāda* 3rd pers sing subj
of بودن *būdan* to be, let or may
it be! بادا بادا *bāda bāda* let what
will happen

بادی *bādī*, commencement;
بادی *bādī* بدر *badr* at the first
glance.

نادی *bádriyah*, a pot or jar.
 بار *bán*, a burden, a time, turn,
 چید بار to load, بار sometimes,
 دو بار twice, double
 باره *bárah*, time, دو باره for
 the second time, در باره in
 case of
 باری *báni*, once, for once in a
 way, God the Creator, in
 short
 الله *bánah Allah* ' (lit
 God bless) bravo! good
 courage!
 باروت *bárút*, gunpowder
 باریک *bárik*, thin, fine
 باز *báz*, again, back, still,
 before verbs equivalent to
 "re-" in English, باز کردن
 to open, دلم باز نشود may
 my heart be opened, *re* re-
 joiced; باز رفتن to go
 back, بازخواستن to demand
 back, hence بازخواستسته retri-
 bution, punishment, باز
 شدن to be opened, as a
 door, باز گردانیدن to turn
 back; باز داشتن to hold
 back, to withhold, a fal-
 con
 بازار *bázár*, bazaar, market
 بازرگان *bázargán*, merchant,
 trader.
 بازو *bázú*, the fore-arm
 بازی *bázi*, sport, games, بازی
 کردن to play; بازی عشق
 wantonness
 باسان *básán* (Turkish), who
 exterminates; see قودور
 باش or باشد *básh* or *báshad*, let
 it be, or may it be, 3rd

pers sing subj. of دادن to
 be
 باشی *báshí*, after a noun sig-
 nifies chief or head, as
 باشی خدمت head body-ser-
 vant.
 باطل *bátal*, void, vain, باطل
 کردن to frustrate, باطل شدن
 to be in vain
 باطن *bátan*, secret, interior;
 در باطن or باطناً secretly.
 باعث *bá'is*, reason, cause.
 باغ *bágh*, garden; باغچه
 little garden
 بافتن *báftan*, to weave (imp.
 باف)
 باقر *Báku*, proper name
 باقلی *bákúli*, a bean said to
 produce madness or stu-
 pidity.
 باقی *bákí*, remainder, what
 remains, باقی گذاشتن to al-
 low to remain
 بالا *bálá*, high, above; بالا آمدن
 or بالا رفتن to mount; بالا کردن
 to lift, بالا نشستن to sit on
 high, in place of honour,
 بالایی سر بردم آوردمش I
 brought him to my bro-
 ther's (bed) head.
 بالاتر *bálátar*, higher, highest
 باکل or بکللیه *bilkul* or *bilku-
 lyah*, altogether
 باصافه see مصافه
 بالمره see مرة
 بالین *bálin*, pillow.
 بانجا *bi-ánjá*, thither, to that
 place.
 بانگ *báng*, cry, shout, cock-
 crow.
 بانو *bánú*, lady, princess (from
 نان lord).

باز *reference* faith, *باز*
 to believe, rely on
 together *با هم*
نام proper name
 to be necessary *نیاز است*
 it is
 thou
 I
 must speak *باید گویم*
 or *یا*
 it was necessary
 what must be
 done

درون for بیرون *bu'ín*, outside
 برکت *barkat*, blessing, prosperity,
 برکت نکرد he did not profit
 برگ *bang*, leaf, foliage, بی
 برگ و بوا in a wretched
 plight
 برگزیده *bar-guzídah*, chosen,
 elected
 برنج *baranj*, brass, a mixture
 of copper and zinc, also
 rice
 بَرَه *bariah*, a lamb
 برهنه *barahnah*, naked; پا
 برهنه *barahnah*, naked-
 ness
 بریدن *burídan*, to cut, abandon
 (imp. *bur*), بریده cut,
 finished
 بز *buz*, a goat
 بزرگ *buzurg*, large, great, big,
 elder (of persons), بزرگ
 the chief wife; pl بزرگان
 great men, ancestors,
 nobles; پیش بزرگشان in
 presence of their grand-
 parents or ancestors, بزرگی
 greatness, بزرگی کردن to
 make a show of importance
 بزن *bazan*, brave, valiant
 بس *bas*, enough.
 بسبب *ba-sabab*, for the reason
 that, by the means of
 بستر *bistar*, a bed, couch,
 بستر one who keeps his
 bed, bed-ridden
 بستن *bastan*, to tie, bind,
 fasten, to wear (a sword)
 (imp. بستن), بستن to dye
 with henna; پسته بسته
 bound; دست بسته with
 tied hands

باسم الله *bismilláh*, in the name
 of Allah
 بسیار *bisyán*, much, very; بسیار
 very well, very good
 بشاشت *bisháshat*, cheerfulness,
 gaiety
 بشیر *Bashín*, a proper name,
 a bringer of good news
 بصیرت *basírat*, vigilance, per-
 spicacity, attention
 بطلان *butlán*, invalidating, ren-
 dering useless, annulling.
 بعد *ba'd*, after; بعد از آن after
 that, بعد من hereafter.
 بعضی *ba'z*, some, certain, بعضی
 some of, with
 بغل *baghal*, to embrace, بغل کردن
 to embrace, بغلش است he
 is in his arms
 بغی *baghí*, fornication
 بکجا *bi-kujá*, whither.
 بلا *balá*, calamity, evil, بلا
 without
 بلاغت *balághat*, eloquence
 بلد *balad*, land, town, also
 capable of, acquainted
 with, as بلد نیستم I am not
 acquainted with
 تو رهاں a certain thing, تو رهاں
 فارسی بلدی do you know
 Persian?
 بلکه *balakh*, moreover, but.
 بلند *buland*, high, tall, lofty,
 loud, بلند کردن to raise up,
 elevate
 بلوط *ballút*, an oak
 بلوک *balúk* (Turk), a dis-
 trict
 بلی *balí*, yes, certainly.
 بلیغ *baligh*, eloquent.
 بنا بر *baná bi*, founded on, in
 pursuance of, having re-

- gard to, *با کردن* to commence, *بانی گذاردن* to lay the foundation of, to begin to do
- بنابر* *bin ābar*, in consequence, therefore
- بند* *bandah*, a servant, slave, *بندگی* slavery, *بند* is used politely for "I," that is "your slave," and takes the 1st pers of the verb, as *بند میگویم* I, your slave, say *ای بند* O servant of God 'good man' (*بندگان* pl)
- بانی* *ban* (pl of *بن* *bin*), sons, *بانیان* sons of men
- بودن* *budan*, to be, exist (imp *باش*) *بود* is sometimes used for *بود* he was, existence, *ایضا باش* look now ' *بود* or *بوی* *bū*, scent, perfume, sometimes in the sense of expectation
- بورس* *bīzīnah*, a monkey
- بوس* *būseh*, a kiss, *بوسه* or *پا* *būseh* kissing the foot or hand
- بوسیدن* *būsidan*, to kiss (imp *بوس*)
- بوته* *būtah*, copse, wooded
- بوق* *būk*, a little trumpet
- بوی* *bi-wai*, to him, her, it
- به* or *در* *bi*, to, in, with, prefix to verbs in imp and subj moods, *بوم* that I may go, *بوی* go thou ' *به* *bah*, good, *بهتر* better
- بجادر* *bahādūr*, brave, *بجادی* courage
- بهار* *bahār*, spring, *بهار* fresh or early spring
- بانه* *bahānah*, excuse, pretext, *بیک بانه* on some pretext
- بهتان* *buhṭān*, lie, calumny
- بر* or *بر* *bar* for the sake or purpose of
- بهره* *bahrah*, profit, *یاب* one who makes a profit
- بهم* *baham*, together, *بهم* to come together or be found, *بهم* or *بر* *bam* to crash together, upset, frustrate, *بهم* *bam* to raise an uproar
- بی* *bī*, without, equivalent to the prefix "un-" or affix "-less" in English, as *بی فایده* useless, *بیجا* out of its proper place, *بی خبر* without notice, *بی غرض* disinterested, sincere, &c.
- بیا* come thou ' (imp of *آمدن*)
- بیابان* *bīyābān*, desert
- بیان* *bīyān*, setting forth, explanation, *بیان شدن* to be explained
- بیچاره* *bīchārah*, helpless, wretched, without a remedy
- بیحیا* *bīhayó*, immodest, shameless
- بیدار* *bīdār*, awake, *بیداری* watchfulness, being awake, *بیدار شدن* to awake
- بیخ* *bīkh*, root, *ار بیخ* completely, from the root
- بیخود* *bīkhūd*, senseless, *بیخودی* folly, senselessness
- بیرون* *bīrūn*, outside, *بیرون*

کردن to turn out, بیرون
قلعه the outworks of a
fort; بیرون در آوردن to
draw out, cause to go out,
بیرون رفتن to go out.
بیزار *bízán*, sad, afflicted.
بیست *bíst*, twenty.
بیش or بیشتر *bishtar*, more
بی شک *bí-shak*, without
doubt
بیشه *bishah*, forest, wood.
بیکار *bikár*, useless.
بیکس *bikas*, helpless, for-
saken.
بیک or بگ *beg*, Beg, a title,
signifying lower official or
servant if put after a
name, a lower rank than
Aká or Aghá.
بیگانه *bígánah*, a stranger.
بیگناه *bígunáh*, sinless, inno-
cent.
حیله see حيلة.
بین *bain*, space, interval,
در این بین meanwhile,
ما بین between
(دیدن 2nd sing of) بین
or نه بین see thou.
بینوا *bínává*, poor, miserable.

پ

پا *pá*, foot; پا شدن or پا
شدن to stand up; پا کردن
to put on (shoes, in order
to go); پا گذاشتن to settle
oneself down, to dare;

پا رفتن to go off (on foot),
شرطی نای کشتن تاوردی در
on condition
that there may be no
question as to killing
Tárvardí, پای من هست
that is my affan; پای
تخت metropolis (foot of
the throne)
پا پوش *pá-púsh* (shoe-cover-
ings), slippers, Oriental
shoes, پای پوش برای شیطان
(to sew slippers
for the devil), to show to
the cleverest (probably
equivalent to bringing
coals to Newcastle)
پا پی *pá-pai*, pursuit, per-
secution; پا پی شدن to
persecute, پیایی one after
another closely.
پاچه *páchah*, trousers, دست
پاچه head over heels, with-
out reflection
پا داری *pá-dári*, constancy,
permanency.
پادشاه *pádsháh*, king, sove-
reign
پارچه *párchah*, stuff, cloth, a
piece or morsel.
پار سال *pár-sál*, last year.
پاره *párah*, a piece, a few,
مثل پاره ماه certain, some,
like a piece (quarter) of
the moon
پا سوز *pá-súz* (foot-burning),
anxious, longing for.
پاشمه *páshmah*, the heel;
پاشمه بریده with cut heels
(a punishment occasion-
ally inflicted on robbers).
پاشیدن *páshídan*, to spread

- out, disperse, scatter, از
 to destroy هم پاشیدن پاک
pák, pure, clean, پاک
 to clean, to destroy. کردن
pákízah, pure, pretty. پاکیزه
pánzdah, fifteen پانزده
pánsad, five hundred. پانصد
 پا *pái*, foot, see پا
 پای *páidár*, firm, permanent, consolidated پایدار
 پایان *páyán*, limit, bound, پایان
 بی پایان *páidan*, to watch پایدن
 پاییز *páyíz*, autumn پاییز
 پایین *páyín*, below, down, پایین
 or کردن سر پائین انداختن
 to hang down the head, پائیدن
 پائین آمدن *pukhtan*, to cook (imp پختن)
 پدر *pidar*, father, پدر سوخته
 one whose father has been burnt, پدر سگ
 one whose father is a dog (terms of abuse), پدر نا
 one who has an infamous father پدر ناموس
 پدر دید *padíd*, apparent, پدر دید
 to appear, become visible آمدن
 پذیرائی *pazíái*, acceptance, پذیرائی
 agreement, desire to please
 پذیرفتن *pazíruftan*, to accept, پذیرفتن
 receive, obtain (imp پذیر)
 پر *pu*, full, پر آشك
 پر قوت *pu*, powerful, پر قوت
 پر زدن *pu*, to talk much, to پر زدن
 boast. پر زدن
 پر چانگی *pur-chánagí* (fulness of chin), boasting پر چانگی
 پرده *pardah*, veil, screen, پرده
- curtain, پرده پوش (curtain-covered), a woman confined to the harem, پرده
 without a screen, پرده
 with no mystery
 پرست *parast*, a worshipper, پرست
 خدا پرست *parast*, a worshipper of God, بت پرست
 پرسش *pusish*, a question پرسش
 پرسیدن *pusídan*, to ask, to پرسیدن
 question (imp پرس or پرسیدن)
 پرواز *parváz*, flight (of birds), پرواز
 پرواز آمدن *parvadan*, to fly پرواز
 پروردن *parvadan*, to nourish, پروردن
 cherish, پرور غریب cherisher
 of the poor, نمك پرورده
 (nourished with the salt), پرور
 a protégé (imp پرور)
 پری *parí*, a Peri, or fairy, a پری
 proper name, پیراد (born of a Parí), proper name,
 پریخانم *parí*, Lady Fairy, a proper name
 پریدن *parídan*, to fly (imp پریدن)
 پریروز *paríúz*, the day before پریروز
 yesterday
 پریشان *parishán*, wretched, پریشان
 miserable, حال miserabile, desperat, in wretched plight.
 پریشانی *paríshání*, agitation پریشانی
 پس *pas*, then, afterwards, پس
 thereon. Before a verb it implies repetition, as پس
 پس دادن *pas*, to return, restore, پس دادن
 پس گرفتن *pas*, to take back, پس گرفتن
 گذاشتن *pas*, to draw the foot back in order to retire
 پس پروردن *pas paríúz*, three days ago.
 پسر *pisar*, boy, son, پسر
 (contemptuous) boy! پسر
 برادر nephew. برادر

پسند *pasand*, approved, پسند کردن or پسندیدن to approve, پسندیده of approved temperament or manners
 پشت *pusht*, back, support, پشت خانه back of a house, پشت سرش behind him, پشت پرده behind the curtain, پشت چادر the inner part of a tent (behind the sheet), پشت کردن to turn the back
 پشتی *pushti*, cushion, elbow-rest, a protector, aid
 پشم *pashm*, wool, پشم زدن to comb wool
 پشمین *pashmín*, woollen
 پشه *pashshah*, a gnat, fly, mosquito
 پشیمان *pashímán*, repentant, penitent, پشیمانی repentance, regret, پشیمان شدن to repent
 پلاس *palás* (a bundle of) cloth or rags
 پلك *palak*, eye-lid
 پلنگ *palang*, a leopard or panther
 پلو or پلاو *pláo* (a dish)
 پنج *panj*, five, پنجاه fifty
 پنجره *panjarah*, window
 پنداشتن *pindáshtan*, to believe, think (imp پندار), پنداری you might think, پندار سهل consider it a trifle.
 پنهان *pinhán*, concealed, پنهان کردن to hide, پنهان شدن to be hidden
 پنیر *panín*, cheese
 پوچ *púch*, a trifle, nothing, پوچ گفتن to talk nonsense.
 پوست *púst*, skin

پوشیدن *púshídan*, to wear, clothe oneself, cover, چشم پوشیدن to close the eye, پوش سیاه one clothed in black (imp پوش); پوشانیدن to clothe.
 پوشیدنی *púshídaní*, clothing.
 فوق or فوق *Fauk*, proper name
 پول *púl*, money, پول نقد cash, پول طلا و نقره gold and silver coin, پول سکه دار coined money.
 په *pah! pah!*
 پهلو *pahlú*, side, ribs, پهلویش or پهلو او at his or her side.
 پهن *pahn*, broad; پهن شدن to be spread out
 پی *par*, after, following, پی می آیند they are pursuing me, برو پتی کارت go about thy business, پی کاری رفتن to undertake an affair, پی بردن to enter, penetrate, پی بهانه گردیدن to seek for an excuse, پی گشتن to wander about, look for anyone
 پیا *piyá*, a man, in the dialect of the Lurs and Zends.
 پیاده *piyádah*, on foot, a footman or soldier, پیاده شدن to descend (from horseback)
 پیچاندن *píchándan*, to cause to turn round or back (imp. پیچان).
 پیچیدن *píchídan*, to twist, to turn (as a snake, or ringlets) (imp. پیچ).
 پیدا *pardá*, manifest, apparent, پیدا کردن or نمودن to discover.

پیر *pir*, an old man, a saint.
 پیراهن *pirāhan*, a shirt, chemise (also پیرهن)
 پیری *piri* old age
 پیش *pīsh* before, in front, before the time.
 پیش از وقت *pīsh az vakt* prematurely.
 پیش من *pīsh man* he came to me.
 پیش او *pīsh ō* to or before him,
 پیش ایشان *pīsh ān* to precede, take the preference
 کار خود را پیش ایشان *kar khud ra pīsh ān* to bring his affair forwards.
 در پیش *dar pīsh* in front, also بیشتر
 پیش خدمت *pīsh-hudmat*, a body servant, one who serves in the presence
 پیشانی *pīsh āni*, the forehead
 پیشکش *pīshkash* tribute, a present or offering to a superior
 تو پیشکش *to pīshkash* I make thee an offering
 پیشرو *pīshru*, advancing to meet equivalent to استقبال
 پیش لنگ کردن *pīsh lang kardān* to trip up (in wrestling)
 پیشه *pīshah*, trade, profession, occupation
 پیغام *pargham*, a message, announcement
 پیاور *pīāvar*, a shopkeeper

ت

-at (possessive pronoun), thy, زانوت thy head, زانوت thy knee

تا *tā*, up to, until, in order that, as soon as, تا يك ماه
 تا دیگر *to digar* for another month,
 تا تشریح چند فرسخ است *to tashriḥ chand farsakh ast* how many farsakhs is it to Tabriz?
 تا کی *tā kī* till when?
 هر دو *her do* both
 تا *tā*, a particle placed after numbers, as دو تا ساعت *do tā sa'at* two hours, سه تا مرد *seh tā mard* three men
 بهادری ده تا است به تاس گرجس *bahādri deh tā ast be tās gorgis* is in ten parts, nine of these are to flee, and one not to make one's appearance
 تابع *tāb'a*, a follower, تابع شدن *tāb'a shodan* to obey
 تابیدن *tabidan*, to turn round.
 تاتار *tātar*, a courier, Tartar
 تاثیر *ta'sin*, impression, influence (of one thing on another)
 تاج *tāj*, a crown
 تاجر *tājir*, a merchant, تجاری commercial
 تاجیک *tājik*, Persian slaves of the Bukariots, a term of contempt
 تأخیر *ta'khir*, delay, تأخیر انداختن *ta'khir andakhtan* to throw delays in the way
 تانواندی *tānāndī* (Turkish), proper name
 تازه *tāzah*, new, fresh, recent, تازه بود *tāzah bud* any fresh news
 تازه جوان *tāzah javān* a youth in his bloom, تازه کردن *tāzah kardān* to refresh, renew
 تازه زاده *tāzah-zād*, (a female) lately delivered, تازه سکه *tāzah sakh* newly coined

تامته *táftah*, stuff, tissue, of silk; hence taffeta

تافتن *táftan*, to twist, سایش را to twist his moustache, و e to caress, cajole.

تأکید *takíd*, confirming, insisting on, pl تأکیدات.

تأمل *ta'ammul*, reflection, consideration, تأمل کردن to reflect

تان *tán*, your, affixed to nouns, 2nd poss pron plural

تأنی *ta'anní*, hesitation

تاوان *táván*, compensation

تب *tab*, fever

تبریز *Tabríz*, capital of Azarbaiján

تسم *tabassum*, smiling

تپه *tapah*, height, hillock

تتبع *tatabbu'*, research, تتبعات scientific inquiries

تجارت *tajárat*, commerce, being a merchant

تجاوز *tajávuz*, avoiding, passing outside of, تجاوز نمودن to avoid

تجره *tajrubah*, experiment, experience, تجربه رسانیدن to put to the proof

تجسس *tajassus*, spying; تجسس کردن to spy out

تحصیل *tahsíl*, collecting, teaching, طالمان تحصیل students, pupils

تهدیه *tuhfah*, a present, a precious thing

تحت *taht*, under

تحقیق *tahkík*, inquiring into the truth, ascertaining

precisely, verification, تحقیق کردن to verify

تحيير *tahayyur*, amazement, consternation, stupefaction

تخت *takht*, a throne, تخته a piece of board

تخم *tukhm*, seed, egg, خر offspring of an ass

تدارك *tadár uk*, provision, preparation for, تداركشرا دیدن to do the necessary things.

تدبير *tadbír*, arrangement, management (pl تدابیر and تدبیرات), تدبیر کردن to take measures to carry out

تدریج *tadríj*, progression, تدریج by degrees

تذكرة *tazakkarah*, notice, note, تذكرة برود passport

تر *tar*, after words is a sign of the comparative degree, also fresh, green, moist

ترا *turá*, to thee or thee

تراشیدن *taráshídan*, to cut, fashion

تراک or تراک *turák*, blow, push, slap, تراک خوردن to receive a blow

ترکمان see تراکیمه

ترحم *turahhum*, mercy, ترحم کردن to take pity, spare from pity

تربیت *tarbíyat*, education, bringing up, preparation (of viands), punishment

تربیه *tarbíh*, giving a profit or advantage, تربیح دادن to give a preference

ترجمه *tarjumah*, translation, ترجمان an interpreter

<i>tars</i> , fear, ترسو a coward, ترساک afraid	<i>tashvish</i> , trouble, confusion, distraction
<i>tarsánidan</i> , or ترسانیدن <i>tarsánidan</i> , to frighten (imp ترسان)	<i>tasadduk</i> , alms, تصدق کردن or فرمودن to forgive for God's sake
<i>tarsídan</i> , to fear (imp ترس)	<i>tasdíq</i> , verifying, as evidence, تصدیق نمودن to agree
<i>tarsh</i> , sour, ترش sour-faced	<i>tasnif</i> , classifying
<i>tarashshah</i> , sprinkling.	<i>tasavvur</i> , imagining, thinking
<i>tarakkí</i> , improvement, advancement.	<i>ta'aruf</i> , recognition, تعارف کردن or نمودن to present, to give
<i>turk</i> , Turkish, ترکمان a Turkomán (pl. ترکمانه).	<i>ta'álí</i> , may he be exalted
<i>tark</i> , abandoning, releasing, giving up	<i>ta'ayyub</i> , wondering, تعجب کردن to be astonished, wonder
<i>turkí</i> , the dialect of the Eastern Turks	<i>ta'jíl</i> , haste
<i>tarkib</i> , composing, mixing.	<i>ta'rif</i> , praise, تعریف کردن to praise
<i>tarkídan</i> , to cleave, crack	<i>ta'zím</i> , glorifying, تعظیم کردن to bow, to make reverence
<i>tarmah</i> , Cashmere, ترمه cashmere stuff, shawl	<i>ta'lim</i> , instruction
<i>tasbih</i> , rosary for counting beads in prayer, تسبیح گردانیدن to turn a chaplet in one's hand in praying	<i>ta'ahhud</i> , promise, agreement, تعهد کردن to bind oneself
<i>tust</i> , for تو است, it is of or to thee	<i>ta'ayyín</i> , manifestation, تعیین
<i>taslím</i> , saluting, health, resignation, consolation	<i>taghayyir</i> , change, تغییر دادن to change
<i>tashrif</i> , honour, nobility, تشریف بردن to take away honour, polite for "to go", تشریف آوردن to bring honour, polite for "to come"	<i>ta'f</i> , makes no difference
<i>tushak</i> (Turkish), a bed, couch	<i>ta'f</i> , making explanation
<i>tashkíl</i> great doubt	<i>ta'f</i> , making explanation

تفنگ *tufang*, a gun, تفنگ
to shoot.

تقاضا *takázá*, importuning,
dunning.

تقریر *takrín*, setting forth;
تقریر کردن to explain, nar-
rate

تقصیر *taksín*, fault, sin, failure,
تقصیر دار one who is guilty
of a crime

تقسیم *taksím*, division, parti-
tion

تقلب *takallub* (pl تقلبات), lies,
knavery

تقلید *taklíd*, imitation, تقلید
or آوردن to imitate

تقوی *tahvá*, pity, virtue, ab-
stention from wrong.

تکان *takán*, a push, تکان
خوردن to be pushed.

تکانیدن *takánídan*, to shake.

تکلیف *taklíf* (pl تکالیف),
duty, trouble, labour.

تکمیل *takmíl*, completion,
achievement, تکمیل کردن
to perfect, complete

تکیه *takyah*, cushion, sup-
port, reliance on, تکیه
نمودن to rely upon, sup-
port oneself on

تل *tel*, a mound, تل الکبیر the
great mound

تلاش *talásh*, effort, endeavour,
تلاش کردن to take trouble
after, inquire into.

تلافی *talúfi*, reparation; تلافی
کردن to take revenge

تلخ *tulkh*, bitter, تلخی bitter-
ness

تلف *talaf*, loss, rumation, تلف
کردن to dissipate

تماشا *tamáshá*, looking on at a
show, تماشا خانه a theatre

تمام *tamám*, complete, entire,
whole, تمام کردن to finish,
complete, تمامی the whole,
full, completeness

تمثیل *tamsíl*, theatrical re-
presentation (pl تمثیلات)

تجمیع *tamaymaj*, fluttering
with happiness.

تن *tan*, body

تنبیخ *tambíh*, punishment,
chastisement

تجوازه *tankháh*, fortune, an
order for payment

تند *tund*, hard, brusque, sharp

تنگ *tang*, narrow, strait-
ened, تنگ شدن or آمدن
to get into a strait, have
but one course of action,
تنگ دل or دل تنگ to be dis-
tressed, anxious, تنگ نفس
breathless, تنگ آوردن to
distress, torment, روز تنگ
day of distress, misfor-
tune

تنها *tanhá*, alone, solitary

تو *tú*, thou

توی *tu* or *tur*, in, توی
از در in the account, حساب
تو کردن to put (one's head)
inside the door

تو *tau*, fold, تو در تو fold on
fold, complicated

توانستن *tavánistan*, to be able,
capable of (توان imp),
نمیتوان گفت it is impossible
to say, آیا میتوان کرد
it be done?

توبه *taubah*, repentance

توجه *tavayjah*, turning to-

wards, attending to, caring
for

توسه *tarassat*, mediation, in-
tervention

توفیق *taufik*, aid, reliance,
grace from above

توغلو or توغلا *túghlú*, a three-
year old lamb

توّه *tavakka'*, counting or re-
lying on, توقع داشتن or
کردن to hope or expect.

توکل *tarakkul*, reliance on
God, resignation to fate

تولد *tavallud*, birth, تولد شدن
to be born

تولا *taulak*, intelligent,
quick, up to tricks, cheat.

توما *túmán*, a Persian gold
coin worth about eight
shillings

ته *teh*, below, at the bottom.

تهدید *tahdíd*, threatening

تهمت *tuhmat*, accusation,
charge, suspicion, قهتري
تهدید دارد he is somewhat
suspected, قهتري دادن to be
suspected, قهتري انداختن
or بستن to throw suspicion,
accuse

تیر *tír*, arrow, تیرانداز an
archer, تیر من نسك خورد
my arrow struck a stone,
i.e. I did not succeed in my
aim

تیز آب *tíz áb*, aquafortis, تیز
آب ارغوانی aquafortis for
dissolving metals

تیغ *tigh*, sword

تیمور *tarmúr*, Timour, proper
name

تیرول *taryúl* (pl تیرولات), fief, fee

ث

ثابت *sábit*, proof, confirma-
tion, firm, stable, ثابت

ثابت کردن to establish, prove,
ثابت جسم a solid body

ثاقب *sákib*, shining or pier-
cing through, see شهاب

ثانیاً *sáman*, in the second
place

ثبوت *sabút*, firmness, cer-
tainty, certificate, proof,
ثبوت رسیدن to be esta-
blished.

ج

آجا *já*, place, اینجا here, جا
there, بیجا out of place,
همین جا everywhere, هرجا
جا انداختن the same place,
جا آوردن to establish,
جا در همچو جای to fulfil,
جا در همچو جای at such
a place or time.

جادو *jádú*, enchantment,
magic, جادوگر a magician
جارو *járu*, a broom, جارو کردن
to sweep

جاری *jári*, flowing, circula-
ting; جاری ساختن to allow
to flow, to carry out, to
start

جان *ján*, life, soul, جان من
my life, جان خودت by thy
soul, جان مرا with my
heart and soⁿ 'h all

my heart, جان آمدن to be reduced to extremities, جان گذاشتن to sacrifice his life

جان *jánib*, side, از جانب on the part of, جانب towards

جانور *jánvar*, an animal.

جاهل *jáhl*, careless, ignorant

جایز *jáiz*, permissible, proper. جبار *jabbár*, powerful, proud; also a proper name.

جبون *jabún*, cowardly

جبه *jubbah*, a cloak.

جدا *judá*, separate, apart, جدا کردن separation, جدا ساختن to separate, divide

جدل *jadal*, dispute, contestation

جدید *jadíd*, new

جری *jarí*, bold, audacious

جرات *jur'at*, boldness, audacity, چه جرأت how dared you?

جز *juz*, or جز except; جز طویله except in the stable, جز اینکه except that

جرا *jazá*, retribution

جزو *juzú*, a fraction, trifle (pl اجزا ingredients), جزوی small particles, trifles, also جزئیات and جزئی

جریل *jazíl*, large, abundant, considerable

جست *jast*, a leap, جستیدن to leap, jump (imp جه).

جستن *justan*, to seek (imp جو) جست و جو searching.

جسم *jism*, body; جسم ثابت a solid body, جسم مایع a liquid or fluid body

جعفر *ja'far*, Ja'far, a proper name

جفا *jafá*, cruelty, oppression, violence

جفت *juft*, pair, a couple, wife

جفک *jafang*, futile, frivolous, nonsense, جفگی and pl جفگیات absurdity

جلب *jalab*, scheming to obtain.

جلد *jald*, quick, quickly.

جلو *jahú*, a horse's bridle

جلو *jahú*, before, in front of, جلو کسی رفتن to go before, to march against anyone, جلو گرفتن to stop

جلیل *jahíl*, proper name, also grand, illustrious, glorious

جماعت *jamá'at*, a company, assembly, society.

جمع *jama'*, collected, جمع کردن to assemble, collect, جمع خاطر collected in mind, جمع شدن to be tranquil, جمع شدن to be re-assured

جمعیت *jam'iyat*, place of assemblage, rendezvous, جمع عقل را بسورت جمع کن you! wits

جن *jinn*, jinn, genius (pl جنه and اجنه).

جواب *janáb*, Your Honour, a title given to people of rank, جاب اقدس الله the Holy Divine Majesty.

جسانیدن *jambánídan*, to agitate, set in movement, گوش و دم جسانیدن to agitate ear and tail, or obey like a dog

agitation, movement

One or two species

25-1000-1000-1000

كل من في الجبل

2-2-1944

جواب to answer be respon-
sible

1. bag, each

جانِ جوانی, youth young
man. جوانی or جوانمردی
generosity, valour, magna-
nimity

طوبى / *ṭabī*, a blessing

chiliali, a rascal,
a rascal (not in dictionary).

jūwāhīr (pl of جواهر),
jewels, precious stones

4757) yah chicken

force, violence, rigour

jur. friend, comrade (lit. equal)

جوش *jūsh*, boiling, جوش آمدن to come to the boil, to become heated or excited

جوشیدن *júshídan*, to get hot,
to boil

جَوِّابٌ *jūyāb*, and سَئَالٌ *sāʾil* - one who inquires, informs himself

4. *jah'oz*, trousseau (also ship).

جہت *jihaṭ*, cause, reason, ار
 جہت for the sake of, بی جہت
 without reason, جہت پیدا
 کرد what a reason he has
 discovered !

جہنم, hell

جیب *jīb*, pocket, جيب

breast pocket, جیب
pocket-money

جیرہ *jirah*. daily allowance,
provisions

८.

چابک *chábuk*, quick, alert

چاپ کردن chop lardan, to print.

چاپار *chápár*, courier, چاپار
 راڻو post-station, چاپار
 آڻو the high-road

چاپیدن *chápídan*, make an incursion, invade

چادر *chādū*, tent, veil, curtain, چادر دهن to pitch tents, چادر تاق plank hut, سرکردہ چادر having veiled the head and face, چادر شب veil for the whole person

چار or چہار *chár* or *chahár*,
four, چار دور from four
sides, در چار دور on all
sides

حَارِ تَلَقْ *chár-túq*, hut, cabin

چارقد *chárqad*, woman's head-dress

چاره *chārah*, remedy, resource,
help, کار را جستن *to*
seek a remedy in a matter,
to put a spoke in the
wheel; چه چاره باید کرد *what*
must be done?

جَلَا *cháh*, well, in good health

چا *chúnah* (also شانه), a comb

چاه *cháh*, well, چاه کن a well-digger.

چپ *chap*, left, پهلوی چپش را on his left.

چرا *chará*, for what? why?

چراغ *churágh*, a lamp

چریدن *charídan*, to graze

چسپیدن *chaspídan*, to stick or cling to, to hang close together, چسپاندن and چسپانیدن causal forms of the same

چست *chust*, alert, active.

چشم *chashm*, the eye; چشم and چشم on my eyes be it, i. e. willingly, ما سر چشم it is our duty, or بالای چشم to wait for, expect, چشم دوختن to fix the eye on, دختره چشم سفید a girl with white eyes, immodest

چشمه *chashmah*, fountain, spring

چقماق *chakmák*, gun-flint, چقماق سر پا کردن to cock a gun.

چکار *chakár*, for چه کار what business?

چکمه *chakmah*, a boot

چه کنم *chakunam*, for چه کنم what shall I do?

چکیدن *chakídan*, to drop, trickle down, causal چکانیدن

چگونگی *chagúnagí*, the how and why of a thing

چه گونه *chagúnah*, for چه گونه how? in what way?

چند *chand*, some, several, how many? چند دفعه how many times? چندی a short

time, هر چند however much; چندی بعد از این a short time afterwards, حدان as many, as much

چنان *chunán* and چنین *chunín*, like this and that, چنانکه چنانچه as they say, می گوید as, as much as, است it is so, or is it so?

چنگ *chang*, a harp, lute, claw, چنگی a player on the harp or lute, a public dancer, hence adventurer, Bohemian.

چنگال *changúl*, claw, talon, چنگال کردن to fold together.

چوب *chúb*, stick, wood, mace, چوب خوردن to be beaten

چوپان *chopán*, for چوپان shepherd.

چوخا *chokhá*, a sort of overcoat

چوغل *chaughúl* (Turkish), in-former, traitor, چوغولی treason

چون *chín*, when, since, as, like, چونکه seeing that, whereas

چه طور *chih*, what? how? چه طور in what way? how? چه نتو چه what style! فصاحت what is it to thee? With چی it becomes است چه قدر what is it? چيست how far? to what extent? چه زود how soon?

چیز *chí*, for چه چیز a thing

چهار *chahár* or چار four, چهارشنبه Wednesday

چهل *chahal*, forty

چیت *chít*, Indian stuff, tent.

چیدن *chidan*, to pick, gather (flowers)

چیز *chiz* a thing, چیزی *chizi* something
 رفیقها چیزی ندارم I have no friends.
 چه چیز what is it?
 بی چیزی *bi chizi* what is it? wretchedness, extreme poverty
 خیلی چیز important

ح

حاکم *hakim*, judge, also a proper name

حاجی *haji*, pilgrim, one who has been to Mecca, used as an honorary title before proper names of pilgrims

خادثه *hadisah*, an event, generally unfortunate, pl حوادث or خادئات

حاسة *hassah* (pl حواس), the five senses

خلاق *hazik*, skilful, expert

حاشیه *hashyah*, edge, border, hem, حاشیه بشیان می‌کند assessors at a trial

حاصل *hasil*, arriving, result, gain, حاصل شدن to be obtained, حاصل چه از این what profit is there in this?

حاضر *hazu*, present, ready, حاضر شدن to be present or ready, حاضر کردن to prepare, to bring, حاضرین those present

حافظ *hafiz*, a keeper, guardian, خدا حافظ God protect you!

(good-bye), also a Persian poet's name

حاکم *hakim*, a judge, governor, حاکم شرع a religious judge

حال *hal*, condition, state (of mind or body), present time, (pl احوال, used with regard to health, as احوال your honourable health? how are you?)
 در این حال under these circumstances, at this time,
 مال و حال all possessions

حال or حالا used adverbially, now, از حالا from to-day, henceforward, تا حال until now

حالت *halat*, state, condition

حالی *hali*, with کردن to explain, make clear or present to the mind of another, حالی شدن to be or become clear

حامله *hamilah*, pregnant

حامی *hami*, protector

حبیب *habib*, proper name, lit the friend (of God)

حتی *hatu*, up to

حجامت *hajamat*, being under a barber's hands, being scarified, shaved

حجره *hijrah*, room

حد *hadd*, limit, boundary, چه حد دارم how can I?

حرارت *hararat*, heat, حرارت ناریه fire-heat

حرف *harraf*, communicative

حرام *harám*, what is forbidden or unlawful, حرامزاده bastard

حرامی *harami*, violation of

- law, نيك كرامى کردن to be faithless, to violate hospitality
- حرف *harf*, a letter, word, نى حرف to speak, حرف without a word (to the contrary), حرف من by my advice, حرف بودن to be at the word of, to obey
- حرکت *harakat*, movement; حرف کردن to move, to start
- حرمّت *hurmat*, character, reputation, consideration
- حرمخانه *haram - khánah*, the harem, women's apartments
- حريص *haris*, greedy, avaricious
- حريف *harif*, a companion (boon), آدمى كه حريف آفامشود the man who can strive against the Áká
- حزين *hazín*, sad, melancholy.
- حسن *huss*, being touched with feelings of love, sympathy.
- حساب *hisáb*, reckoning, computation, account, حساب کردن to treat with consideration, حساب آوردن to pay attention, take into account, حسابى one to be relied on
- حسب *hasb*, measure, proportion, حسب ارث by title of heirship, حسب in proportion to
- حسد *hasad*, حسودى envy; حسود envious.
- حسرت *hasrat*, sorrow, regret
- حسن *hasan*, handsome, beauty, also a proper name
- حسانات (pl. of حسنة), good deeds
- حصر *hasar*, limiting, bounding, حصر نى without bounds.
- حصه *hissah*, a share, portion
- حصير *hasir*, a mat
- حظار *hazár* (pl of حاضر), those present
- حضرت *hazrat* (pl. حضرات), excellence, presence, nobility, used before the names of holy persons, as حضرت موسى.
- حضور *huzúr*, the presence, حضور شيخ in the presence of the Sheikh
- حفظ *hifz*, protect, حفظ کردن to protect
- حق *hakk*, right, truth, also a name of God, حق من with regard to me, ناحق unjustly, without right; حقى to be right, حقى to be grateful, حقى honorary acquired rights, الحقى in truth
- حقيقت *hakikat*, the truth, the real state; در حقيقت or حقيقة in truth
- حكايت *hikáyat*, story, tale
- حكم *hukm*, order, command; حكم دادن to govern, حكما at once
- حكما *hukmá*, pl. of حكيم
- حكمة *hakmat*, wisdom, mystery, contrivance
- حكمرانى *hukmání*, ruling
- حكيم *hakím*, a doctor, physician, wise man
- حلو *halvá*, a kind of sweetmeat

halíyat, permission, law-
 fulness, حلیت خواستن to
 beg leave to go
 hamákat, folly, stupi-
 dity
 himáyat, protection.
 hamám, bath
 hamd, praise, الحمد لله
 praise be to God!
 hamlah, attack, a charge.
 hamíd, praised, ho-
 noured, also a proper
 name
 hanífah, proper name
 havás, pl of حاصه
 haráshí (pl. of حاشیه),
 marginal notes, حواشی مفیده
 explanatory notes
 haváli, neighbourhood
 húrí (pl حوریان), the
 Huris of Paradise
 hausilah, crop of a bird,
 'mind, senses, حوصله کردن
 to have patience, contain one-
 self, حوصله کم deficient in
 intelligence
 hayá, shame, modesty
 hayát, life, ما دام
 حیات as long as you live
 hayát, a courtyard
 hardar, the lion, a name
 of Ali, a proper name, حیدر
 قلی a proper name
 hairán, perplexed, asto-
 nished, wretched
 hamat, confusion,
 amazement
 híz, catamite
 haf, alas! pity it is!
 حیف باشد fie! حیف است
 shame be it!
 hilah (pl حیال), ruse, stra-

tagem, حيله باری trickery,
 the second word is
 merely a jingling rhyme
 to the first, حيله كار a
 trickster
 harván (pl حیوانات), an
 animal.

خ

khátún, lady, also a
 proper name
 kháry, outside of, exte-
 rior, خارجة feminine form
 of same
 khástan, and غاستن
 to rise (imp. خیز)
 kháshák, rubbish, see
 خس
 khass, special, private,
 لطف خاص a special favour,
 (fem حاصه, pl حواص)
 the immediate attendants
 of a great person
 khátir, mind, heart, sake
 of, خاطر خدا for God's
 sake, خاطر جمع collected-
 ness of mind, assurance,
 خاطر جمع let thy mind
 be at ease! خاطر خوبی kind-
 heartedness, خاطر خوبهائی
 on account of my
 father's kindnesses, خاطر
 آوردن to agree to, خاطر
 to be favourable to,
 خاطر خواه a well-wisher, خاطر
 افتادن to be remembered,

agreed to, خاطر نماد I did not remember it

خاك *khák*, dust, earth, ground.

خال *khál*, and خالو maternal uncle

خالی *kháli*, empty, void, خالی

افتادن to be empty, fall

خالی و خالی حرف خستك empty, vain talk, تفتك

خالی کردن to let off a gun

خام *khám*, raw, inexperienced,

uncooked, foolish

خاموش *khámúsh*, silent,

خاموش شدن silence, خاموشی

to be silent

خان *khán* Khán, a title now

commonly used by all

officials, also meaning

chief, prince

خانم *khánum*, feminine of

above

خانواده *khánvadah*, family,

household, an exalted

lady or princess

خانه *khánah*, house, خانه

نیست he is not at home

خبر *khábar* (pl اخبار), news,

information, چه خبر است

what is the news? خبر

داشتن to have news, be in-

formed, خبر دار or خبردار

کردن to inform; خبر یافتن

to get news

خبر دار *khábar-dár*, one who

is informed

خجالت *khayálat*, shame,

خجالت کشیدن to be ashamed

خدا *khudá*, God, خدايا O

God! ترا خدا I adjure thee

by God, خدا نكرده God forb-

bid! خدا بد ندهاد may God

not do evil to you!

خداوند *khudávand*, the lord,

a master

خدمت *khidmat*, service;

خدمت کردن to serve, خدمت

in the presence of the

Khán, شما خدمت as re-

gards you

خار *khár*, ass, donkey

خراب *kharáb*, bad, ruined, de-

solate, خانه خراب a ruined

house, خراب شد I

am ruined, کار من خراب

است my affairs are going

wrong.

خراشیدن *kharáshidan*, to

scratch, tear with the

nails.

خرج *kháraj*, expenditure, خرج

کردن to spend

خراخرا *khár-khár*, a rustling or

scratching noise.

خردۀ *khurdah*, a little, trifle,

also for خورده

خرس *khirs*, a bear, خرس کش

bear-killer

خرویش *khargúsh*, a hare

خروس *khurús*, a cock

خریدن *kháridan*, to buy (imp

خر) جان خریدن, to buy or

save life

خزینۀ *khazínah*, treasure.

خس *khass*, dirt, leaves, خس

و خاشاك dirt and rubbish,

خس خس خس to sob breath-

lessly

خست *khissat*, avarice, stingi-

ness

خسته *khastah*, fatigued, worn-

out, wounded

خسّیس *khásís*, miserly, mean

خسّیسی *khásísí*, subst of the

above

خش *khash*, a jingle, clashing,
 خش حشی producing such.

خشک *khushk*, dry.

خشکیدن *khushkidan*, to dry,
 خشکیده dried up through
 emotion, &c.

خشم *khashm*, anger, خشمگین
 in a rage

خشمناک *khashmnák*, angry.

خشود *khushnúd*, happy,
 pleased, contented.

خصوص *khasús*, particularly;
 خصوص در این particular
 خصوص especially

خطا *khatá*, sin, error, fault,
 mistake

خطاب *khtáb*, addressing;
 خطاب کردن to speak.

خطر *khatar*, danger, peril,
 trouble

خطور *khutúr*, entering into the
 mind هرگز خاطرم خطور می‌کرد
 did it ever enter my
 mind?

خفت *khiffat*, levity, thought-
 lessness

خفه *khaffah*, suffocated, خفه
 کردن to asphyxiate, stran-
 gle خفه شو be strangled

خل *khul*, foolish, insensate,
 see دمسک

حلاص *khalás*, free, حلاص کردن
 to release, deliver, حلاص
 شدن to be freed

خلاصه *khulásah*, in short

خلاف *khuláf*, contrary, opposed
 to, خلاف بر on the con-
 trary, خلاف کردن to go con-
 trary to, خلاف عرض کردن
 to misrepresent, falsify,
 وعده تو خلاف شد thy promise
 has been broken

خب *khleb*, a Russian word
 meaning "bread"

خارج کردن *khala' kardan*, to set
 aside from, depose.

خلعت *khal'at*, a dress of ho-
 nou

خلفاء *khalafá'* (pl of خلیف),
 the Caliphs

خلق *khalk*, nature, manner,
 temper

خلق *khulk*, creation, people

خلوت *khulvat*, privacy, a pri-
 vate place, خلوت کردن to
 retire to a private place,
 to have a private inter-
 view, خلوتی being alone

خلیل *khalíl*, friend, Abraham
 was so called, as the
 Friend of God

خم *kham*, bent, خم کردن to
 bend, خم شدن be bent

خنجر *khajar*, dagger

خندیدن *khandidan*, to laugh,
 خندان to cause to laugh,
 خنده a laugh, نیم خند half-
 laughing, ریش خند laugh-
 ing in the beard, jesting,
 خندان شدن to begin to
 laugh, خندان laughing

خواب *kháb*, a dream, sleep

خوابیدن *khábidan*, to sleep

خواجه *khájah*, originally a
 gentleman, but in modern
 Persian a eunuch.

خوار or حور in composition,
 one who eats or receives
 something, as حرام‌خوار a
 rascal, one who eats un-
 lawful things

خواست *khást*, a wish, demand,
 desire, خواست خدا by the
 will of God

خواستگار *khástgár*, a petitioner, خواستگاری demanding in marriage

خواستن *khástan*, to wish, to desire (imp خواه) The present tense, خواهم &c, is used as an auxiliary to form the future of Persian verbs, as من خواهم گفت I will speak, خواهان those who wish, دلخواه a beloved object, دلخواه according to the heart's wish, نيك خواه و بد خواه good and evil wishers

خواهر *kháhar*, sister
خواص *khavás* (pl of خاصه), attendants, qualities.

خواهش *kháhish*, wish, desire.
خوب *khúb*, good; خیلی خوب it happened right well

خوبی *khúbí*, goodness, favour
خود *khud*, self, در عمر خود in his, her, or its life, خودتان we ourselves, خود شما or خودشان you yourselves, خودشان they themselves, خودش he himself, equivalent to خودش, سر خود of his own accord, خود داری self-constraint, خودش حرف ساختن to talk to himself; خودش رفت he went (somewhere) for himself

خودی *khudí*, selfishness, self-will

خوراك *khurák*, food, victuals, خوراکی for food

خوراندن *khurándan*, to cause to eat

خوریجین *khurjín*, saddle-bag

خورد *khurd*, small, خوردن in detail, minutely, خورد کردن to cut into pieces, خورد شدن to get scratched or hurt

خوردن *khurdan*, to eat or drink, and met to suffer, چشم خورد it hit the eye, نكار خوردن to be useful, serve to, بر خوردن to touch, در خوردن to strike against, غم خوردن to encounter, meet, غم خوردن to grieve.

خوش *khush*, well, happy, pleasant, خوش آمدی thou art welcome, خوش دل glad at heart, خوش حال in good health or condition, خوشم خوش it pleased me, خوشش خوش it pleased him, داشتن خوش to be pleased at, خوشخت of happy fortune, خوشگذرانی pleasure, what makes time pass pleasantly, خوشگل pretty

خوشنود *khushnúd*, happy, contented

خوف *khauf*, fear

خون *khún*, blood, خوبی a murderer, خون گرفتن to be stained with blood

خویش *khísh*, self, reflective pronoun, also a relative

خیال *khayál*, thought, idea, imagination, ارخیال افتادن to give up an idea, شیطان خیالی a diabolical idea, خیال کردن to imagine, think, also گرمش خیال dost thou fancy?

خیر *khair*, good, also "no!"

few کم کس ار او خیر برده است
have surpassed him in his
favours
goodness, in-
terest, advantage
leaping.
چه
to rise, چه
what profit arises?
khízidan
khík or khíg,
leather bag, hide
خیلی much, very, خیلی
خیلی very good, خیلی
خیلی وقت it is a long time
است
since, مگر خیلی آدم است is
he a great personage?

د

dálhal, one who enters,
to enter
dad, justice, hence cry-
ing out, appeal for help,
داد or داد کشیدن
aloud for help, و فریاد
in spite of complaining, by
constraint, دادش جای نرسید
he failed in gaining his
case, also a suit or com-
plaint in court, داد و ستد
commerce
دادان, to give (imp
داد) I for-
got to give, ده is used as
an exclamation, "well,
then, come!"
دهه دورند
give them to sew, دهد
بکشند
killed

دار dár, a house, دار العلم or
علوم the house of know-
ledge or science, ie uni-
versity, college, دار السلطه
the metropolis, also power,
to hang, draw to
gallows
داروغا dárúghá, head of police,
bazaar, &c
داستان dústán, tale, recital,
story
داشتن dáshtan, to have (imp
داشتن), (دار
to permit,
to lift, داشت
ار من let me alone,
دست بردار
to obtain, acquire
داغی dāghí, inhabitant of
Daghistan
دالان dálán, passage (outside
a room), entrance, vesti-
bule, سر پوشیده
a covered way
دامان dāman, border, hem,
fringe, دامس کوه
the skirt
of the hills, name of a
province
دان dán, one who knows or
contains, as قدر دان
power-
ful, قلم دان
a pen-holder
دانستان dānistan, to know,
consider, take for (imp
دان)
دانه dānah, a piece, bit, grain,
دانه a pearl
دایره dāirah, a circle
دائم dāim, permanent, eter-
nal (used in the form of
دام)
دائمی legitimate
زن
legitimate
دائم الحضور fixed resi-
dence
دایه dāyah, nurse
دچار or دوچار dochár, to meet,

- encounter (with شدن),
 دو چشم چار شده two eyes be-
 coming four, i.e. meeting.
 دختر *dukhtar*, a girl, daugh-
 ter, دختر برادر, دختره
 a niece, دخترى as a
 daughter
 دخل *dakhl*, entrance, occu-
 pancy, income, دخل چه
 دمن what does it concern
 me?
 دخیل *dakhil*, one who enters
 or mixes with; دخیل شدن
 to meddle, to enter upon
 در *dar*, in, also gate, door
 (also درب), در کردن to put
 to the door, turn out, در
 رفتن to go out, save one-
 self, در بردن to turn out,
 در راه در بردن to carry off the
 road, to cause to stray, or
 eri, در ماندن to be help-
 less, دریافت کردن to find,
 discover, در بردن to carry
 off; در آوردن to bring out
 and carry off; در رفتن to go
 out, از راه در رفتن to lose
 the way, stray from the
 road, در مانده helpless; در
 بدر helplessness, در بدر
 افتادن to become a vagrant
 or wanderer.
 دراج *dar rāj*, francolin
 دراز *darāz*, long, extended,
 دراز کردن to stretch out, pro-
 long
 دربار *darbār*, the court of a
 prince.
 درجه *darjah*, step, class,
 rank
 درخانه *dar khānah*, or درخانه
 gate of palace where jus-
- tice is administered, hall of
 audience
 درخت *dirakht*, tree.
 درخشیدن *dirakhshidan*, to illu-
 minate, shine out
 درد *dard*, pain, grief; دردت
 جانم may I take thy pains
 on myself, سر درد head-
 ache, درد دندان toothache,
 &c, درد خوردن to be in
 pain or grieved
 درس *dars*, lesson, teaching,
 درس خواندن to learn a lesson,
 study
 درست *dur ust*, prepared, right,
 proper, درست کردن to make
 ready, set to rights, repair,
 درست کار a righteous man,
 درست شدن to become right,
 to be repaired, set to
 rights, درست هفت ماه ex-
 actly seven months, درستى
 substantive of درست;
 تندرستی health, نادرست the
 opposite of درست
 درگاه *dar gāh*, palace, court,
 temple, درگاه الهی God's
 house.
 درو *darū*, harvest, from درویدن
 to reap, to harvest; also
 درو کردن
 دروازه *darvāzah*, a door, gate
 دروغ *dur ūgh*, false, untrue,
 دروغى or دروغى falsehood,
 untruth, lies, دروغ گفتن
 to tell lies, دروغ گو a liar
 درویش *darvīsh*, poor, a reli-
 gious mendicant; درویشى
 the state of a derivish
 دره *darah*, a valley
 درهم *darham*, together, see
 هم

دریا *daryú*, the sea or river,
 دریای خزر the Caspian Sea
 دریغ *darigh*, alas! دروغ کردن
 or داشتن to refuse
 درد *durd*, thief; دزدی theft,
 robbery, دردی کردن to rob,
 درد دیدن to steal, افکن
 one who throws down or
 exterminates robbers
 دست *dast*, hand, arm, دست
 گرفتن to hold, take into the
 hand, دست دادن to be-
 come possible, occur, اگر
 دستش ناید if it is possible
 for him, if he obtains it,
 دستم چه بر می آید what can
 I do? دست پاچه with hands
 and legs, precipitately,
 دست ناچگی substantive
 form of same, دست گرفتن
 to undertake, دست و پا
 both, or full hands, دست
 دادن to give up, دست و پا
 کردن to exert oneself, دست
 کشیدن to withdraw from,
 دست آوردن to procure, ob-
 tain, دست گذاردن to put
 one's hand to, دست بکار شدن
 to set to work, attend to,
 دست دراز کردن to stretch out
 the hand to oppress, دستی
 گرفتن to grasp the arms
 (in wrestling), دست نشال
 shawl in hand, دست بگردن
 to embrace with the arm
 round the neck, دست نسیمه
 to cross the arms on
 the breast, as servants do
 to bow, دست فروش a
 pedlar, wandering mer-
 chant
 دوستاق *dustúh*, see دوستاق

دست درم *dastras*, close at
 hand, assisting
 دست گاه *dastgúh*, a factory,
 workshop, دست گاه عوام فریبی
 factory of cheating and
 tricks
 دست گیر *dastgín*, taking coun-
 sel and harking back;
 خیلی دیر دستگیری شده است
 thou art harking back, or
 taking counsel, very late,
 ای قدرها دستگیر تان نشود که
 show yourselves at least
 sufficiently warned to
 دستمال *dastmál*, handker-
 chief
 دستور *dastúr*, custom, usage,
 دستور العمل instructions
 دسته *dastah*, handle, handful,
 company (of troop-)
 دشمن *dushman*, enemy
 دشوار *dushwar*, difficult
 دعا *duá*, prayer, a charm,
 دعا گرفتن to procure a
 charm for any purpose
 دعوا or دعوی *da'vá*, claim,
 plaint, دعوا کردن to invite
 دفتر *daftar*, register, record,
 دفتر خانه bureau, office
 دفع *dafa* repulsion, دفع
 کردن to repulse, drive
 away
 دفعه *daf'ah*, a time, turn,
 دفعه چند دفعه how often,
 دفعه یک دفعه at once
 suddenly, once
 دفن *dafan*, burial, دفن کردن
 to bury
 دقت *digqat*, accuracy, dili-
 gence, care
 دقیقه *dakíkah*, a moment,
 دقیقه گذشته گذشته a
 minute,

moment had not elapsed when

دیگر *digar*, see دیگر

دل *dil*, heart, دل پیدا کردن to take courage, از دل گذرانیدن to recall to memory, دلشک anxious, sad, tightened at the heart, دلشگی substantive of the same, دلتان turn your heart to, listen to me, دل حا to obtain peace of mind, دلخواه heart's wish, دلگرم warm-hearted, sanguine, confident, دلستگی being heart-bound in love

دلاک *dallák*, barber

دلال *dallál*, broker, باشی chief broker

دلالت *dalálat*, indication, sign, دلالت میکند this proves that

دلکی *dulakí*, crime (from Turkish تولاك)

دله *dallah*, false, cheat, rogue, دلد و دله شهر the thieves and rascals of the town

دلیل *dalíl*, proof

دم *dam*, before, breath, دم در before the door, دم صبح before dawn, دم آبرو to just above the eye-brow, دم مرگ at the point of death, دم دم from moment to moment

دم *dum*, tail.

دماغ *damágh*, nose, دماغتان are you well?

دمك or دملك *damank* or *da-bank*, foolish, simpleton,

often used with خل in composition

دمیدن *damídan*, to breathe.

دندان *dandán*, tooth

دنيا *dunyá*, the world.

دو *dú*, two, دویم the second, دو باره twice

دوا *daví*, remedy, medicine.

دوازده *davízdah*, twelve

دوختن *dúkhtan*, to sew, چشم

دوختن to fix the eyes on,

دوخته anything sewn, a garment (imp دور)

دود *dúd*, smoke, دل دل heart's anguish

دور *dúr*, far, دور شدن to depart.

دور *daur*, round, around, دور

دور و دراز far and long

دوست *dúst*, friend, دوست

داشتن to love

دوستاق *dústák*, a prisoner (from Turkish طومستاق)

دوش *dúsh*, shoulder, دوش

گرفتن to put on (clothing),

بدوش (falling) on the back

دولت *daulat*, wealth, fortune,

the State, دولت معقولی a

reasonable fortune, دولتمند

rich, prosperous, دولت

عالیجاه the exalted State

دواندن *davídan*, to run, دواندن

دویدن to cause to run

دویست *davíst*, two hundred

ده *dah*, ten

ده *dih*, a village (pl دهات)

ده imp of دادن come now,

ده برو come, be off!

دهلیز *dahlíz*, passage or portico

دهم *dahum*, tenth

دهن or دهان mouth, دهن

VOCABULARY.

XXXV

to impose silence, mouth, to speak, month, <i>dah n</i> (pl. of <i>dah</i>), ages <i>didar</i> <i>didar</i> , sight, view <i>didar</i> <i>didar</i> to see (imp <i>didar</i>), <i>didar</i> <i>didar</i> let me see <i>didar</i> <i>didar</i> the eye <i>didar</i> <i>didar</i> to <i>didar</i> <i>didar</i> it is <i>didar</i> <i>didar</i> besides, <i>didar</i> <i>didar</i> lower <i>didar</i> <i>didar</i> other than, <i>didar</i> <i>didar</i> for <i>didar</i> <i>didar</i> other <i>didar</i> <i>didar</i> not affect <i>didar</i> <i>didar</i> one another, <i>didar</i> <i>didar</i> religion, faith, <i>didar</i> <i>didar</i> <i>didar</i> a pious man <i>didar</i> <i>didar</i> a demon <i>didar</i> <i>didar</i> a wall <i>didar</i> <i>didar</i> court, sitting of <i>didar</i> <i>didar</i> to hold a <i>didar</i> <i>didar</i> court to judge, <i>didar</i> <i>didar</i> presence chamber, <i>didar</i> <i>didar</i> officers of justice, <i>didar</i> <i>didar</i> he hands thee <i>didar</i> <i>didar</i> over to justice <i>didar</i> <i>didar</i> <i>diván beqí</i> , police agent <i>divánah</i> , mad	<i>zih</i> , mention, taking the name of God or <i>zukur</i> <i>zuka</i> or <i>zuka</i> , male or males <i>zúb</i> , melting, liquefac- tion <i>zaul</i> , pleasure in, taste for. <i>zahn</i> , intelligence, genius, mental capacity, mind
--	---

ر

<i>rába</i> , the fourth. <i>rahat</i> , rest, repose, ease <i>rázil</i> , one who nourishes <i>ra'as</i> , head, head, a horse or one head of horse <i>rást</i> , straight, true, right (as opposed to left), right it is true, <i>rást</i> دست <i>rást</i> , right hand, right-hand side, to speak the <i>rást</i> tell him truth, <i>rást</i> <i>rást</i> the truth, <i>rást</i> <i>rást</i> good deeds <i>rástí</i> , the truth <i>rází</i> , contented, pleased, or <i>rází</i> or <i>rází</i> to satisfy or be satisfied, to admit, consent <i>rághab</i> , desirous, cove- tous <i>ráh</i> , road, path, route, <i>ráh</i> to set out, <i>ráh</i> to manage, <i>ráh</i> <i>ráh</i> to go, <i>ráh</i> <i>ráh</i> to walk, <i>ráh</i> <i>ráh</i> to admit,	
---	--

ذ

<i>zít</i> , person, <i>zít</i> <i>zít</i> <i>zarrah</i> , an atom, trifle	<i>nas-</i> cal
---	--------------------

ذ

zít, person, *zít* *zít*
zarral, an atom, trifle

- راه انداختن *ra* to set going,
 راه داشتن *ra* or شدن *ra* to go off,
 راه زدن *ra* to commit highway
 robbery, راه نمودن *ra* to point
 out the road, to guide, ار
 میل *ra* by way of friend-
 ship
 ربيع *rabí'a*, the spring
 رجوع *rujú'a*, recourse, turning
 to, رجوع کردن *ra* to turn to-
 wards, to consign, refer to
 رحم *rahm*, pity, رحم کردن *ra* or
 نمودن *ra* to have compassion,
 بی رحم *ra* merciless
 رحمت *rahmat*, pity, برحمت
 خدا *ra* to die, go to God's
 mercy, خدا رحمتش کند *ra*
 have compassion on him!
 رحیم *rahím*, merciful, proper
 name.
 رخت *rahht*, clothes
 رخسار *rukhsán*, cheek.
 رخصت *rukhsat*, leave, permis-
 sion, رخصت گرفتن *ra* to take
 leave
 رخیه *rakhnah*, a hole, split.
 رد *rad*, repulsion, رد کردن *ra* or
 دادن *ra* to reject, send away,
 رد شدن *ra* to be rejected
 رسانیدن *rasánídan*, to cause to
 arrive, خود را رسانیدن *ra* to ap-
 proach
 رستگار *rustgár*, saviour, رستگار
 نمودن *ra* or فرمودن *ra* to liberate,
 set free
 رستن *rustan*, to save
 رسم *asm* (پل رسم), manner,
 way, polite manners or
 customs, اسم و رسم *ra* name
 and rank, ceremonies
 رسوا *rusvá*, disgraced, رسوا
 disgrace
 رسول *rasúl*, the prophet.
 رسیدگی *rasídagí*, maturity
 نمودن *ra* رسیدگی *ra* to attend,
 take care of
 رسیدن *rasídan*, to arrive,
 بدادم درم *ra* (رس),
 give me justice, رسیدن پول *ra*
 remittance or payment of
 money, رساندن *ra* causal form
 of the same, بهم رسیدن *ra*
 to meet, encounter, تا چه
 رسد *ra* for the strongest rea-
 son
 رشت *rasht*, Rasht; رشتی *ra* be-
 longing to Rasht
 رشوت *ushvat*, bribery.
 رشادت *rashádat*, bravery,
 courage
 رشید *rashíd*, brave, courage-
 ous
 رضا *Rizá*, proper name, also
 satisfaction, contentment,
 رضای خدا *ra* to please God
 رضاع *rizá'a*, foster-brother
 رضایت *rizáyat*, satisfaction,
 consent, free-will
 رعایا *ri'áyá* (پل رعیت), sub-
 jects
 رعنا *ra'ná*, young and hand-
 some
 رعیت *ra'iyat*, subject
 رفتار *raftár*, conduct, beha-
 viour
 رفتن *raftan*, to go, رفتن ده *ra*
 to go to, be married (women),
 رفتن در *ra* to go out (پل رفتن),
 رفت *ra* it is done, all over
 رفیق *rafík*, companion, lover
 (پل رفقا), با رفقا *ra* with
 our companions
 رکن *rukhn* (پل ارکان), pillar;
 ارکان دولت *ra* pillars of the

ریخت *rikht*, temperament
 ریختن *rikhtan*, to pour, scatter,
 spill (partic ریخته, imp
 ریز) , ریتر ریتر کردن to tear in
 pieces, سر کسی ریختن to fall
 on anyone, ریتر morsel
 ریستن *ristan*, to groan,
 grieve, also to empty one-
 self
 ریش *ish*, beard

ز

زاده *zadah* (from زادن), child,
 برادر زاده nephew, fairy-born
 زاکون *zakún* (Russian), the law
 زانو *zanú*, the knee, زانو زدن
 to strike the knee (in de-
 spair).
 زایدن *zá'idan*, to bring forth
 زبان *zabán*, tongue, language,
 زبان فهم one who under-
 stands what is said to
 him, زباندان one who knows
 a language, زبان گرفتن
 to hold one's tongue, بی زبان
 dumb, زبان آوردن to speak,
 say, چه زبانها with what
 words? شیرین زبان sweet-
 tongued, زبان ریزی chatter-
 ing
 زبیده *Zubardah*, proper name
 زحمت *zahmat*, annoyance,
 trouble, disquietude, زحمت
 کشیدن to trouble oneself,
 take pains
 زخم *zakhm*, wound, زخم کردن
 to wound

زدن *zadan*, to beat, strike;
 داد زدن to talk, حرف زدن
 to cry out, to fire a gun
 or shoot an arrow (imp.
 زدن) , بهم زدن to knock to-
 gether, to crash, ناپا زدن
 to tread under foot, زمین
 زدن to throw down, شانه زدن
 to comb, پشم زدن to card
 wool, ورق زدن to turn the
 leaves (in a book)
 زرگر *zangar*, a goldsmith
 زری *zarí*, brocade.
 زغال *zaghál*, coal
 زفاف *zafáf*, matrimonial con-
 summation, marriage, brid-
 dal
 زقوم *zakhúm*, thorns
 زلزله *zalzalah*, trembling, earth-
 quake, زلزله انداختن to
 turn upside down, to
 cause great confusion
 زلخا *Zularkhá*, proper name.
 زمان *zamán*, time, moment;
 زمان دیگر another time
 زمانه *zamánah*, world, age,
 fortune, destiny
 زمستان *zimistán*, winter.
 زمین *zamín*, land, earth,
 ground, زمین زدن to throw
 down
 زن *zan*, woman, wife, زنکه
 dimin
 زندگانی *zindagání*, life, also
 زندگی
 زنده *zindah*, alive
 زنبار *zinhár*, beware
 زودتر *zúd*, quick, quickly, زودتر
 quicker, زودی quickly;
 باین , رودگی and رودی subst
 رودی so quickly, soon
 زور *zúr*, strength, force, op-

pression, *زور* strong, vigorous, *زور ردن* to force, also falsehood
زغال *zughál*, coal
زه *zah*, bow-string, *زه ردن* to draw back
زهر *zahr*, poison
زهره *zahrah*, bile, *زهره زدن* to have the bile stirred, to be agitated, &c
زیاد *zyád*, also *زیاده*, much, increase, *زیادتر* comp of same
زیادتر *zyádatur*, excess
زیارت *zyárat*, visiting (a holy place, &c)
زیا *zibá*, leauty, a proper name
زیبده *zibandah*, fitting, proper, becoming, *زیبده* substantive of same
زیر *zír*, down, below, *زیر لب* under her breath, *زیر ردن* to throw down, *زیر زمین* underground
زیرا *zirá*, for; *زیرا که* because
زیرجامه *zín-jámah* drawers
زیرك *zírak*, clever, intelligent, vulgarly pronounced *زیرك*
زیر لب under lip
زین *Zainab*, woman's name
زین *zín*, saddle
زینت *zínat*, adornment, *زینت کردن* to adorn oneself

س

سابق *sábik* (fem سابقه), former, *سابقه* formerly
ساحر *sáhir*, sorcerer

ساختن *sáhtan*, to make, *از دستش کاری ساخته نمی شود* he is good for nothing,
ساختن *sáhtan* to tell a story;
ساختن *sáhtan* to invent, make up in one's own head (imp ساز), *ساختن* a made up thing or matter
ساعت *sú'at*, an hour, a watch, *ساعت نجومی* a sidereal hour.
ساکت *súkit*, silent, dumb
ساکین *súkin*, an inhabitant; also tranquil, in repose
سال *sál*, a year, *سالی* every year, *مد ساله* a century;
سالگی *sálgi*, aged, *دو سالگی* two years old.
ساموق *Sámukh*, a town in the Caucasus
ساحه *súnihah* (pl ساجات), a revelation (in augury)
سایر *súir* (pl سایرین), all, all the rest
سبب *sabab*, cause, motive (pl. سببها or اسباب), *چه سبب* for what reason, *بی سبب* without cause
سبحان *subhán*, glory, سبحان الله glory to God!
سبحان *subhán* glory to the Eternal!
سبز *sabz*, green
سبقت *sabakat*, precedence, preference, *سبقت بردن* to excel, surpass
سیر *sibín*, Siberia
سبیل *sabíl*, moustaches, سبیل کده without moustaches.
سپهر *sipar*, a shield
سپردن *spurdan*, to entrust, give charge of (imp سپار)
ستادن *sitúdan*, to take (imp ستان)

ستار *sitár*, one who conceals (faults), proper name.
 ستاره *sitárah*, a star, planet
 ستم *sitam*, oppression, persecution, cruelty
 سجاده *sajúdah*, prayer-carpet.
 سخت *sakht*, hard, harsh
 سخن *sukhn*, word, speech,
 سخن دان *an* intelligent man.
 سحر *sahr*, magic.
 سر *sir* or *sar*, head, intention, direction, سر تا پا from head to foot, completely, سر مطلب the point of my purpose or demand, سر ماه at the end of the month, آن سر مال on that side of our tents, سر راه on the road, سر سنگ on the stone, سر منی you fell on me, سر پا on foot, سر کشیدن to cock a gun; سر در under pretence of, سر دادن to appear, arrive, سر گرفتن to take up a position, سر نهادن to set towards, to run, سر هم in a mass, all together, دور سرت کردم may I revolve round thy head (to guard thee), سر دادن to put on the head (hat), سر شب at the beginning of night, سر سال at the end of the year, سر گرفتن to begin at the beginning, پشت سر behind him; سر ما he has left us, سر آمد he has come to his place again; سر خود of his own accord, سر شام at the evening meal, سر بهار at breakfast time, سر شیر

cream, سر خدمت service;
 سر زده suddenly, unawares,
 سر زده بودن to be attributed to, to have arisen from,
 سر پائین انداختن to hang down the head; سر قول خود to keep to one's word, سر برهه bare-headed, unveiled, سر رخت on the coat, dress
 سر *sur* (pl اسرار), secret, mystery
 سر اسیمه *sarúsímah*, stupefied, confused
 سراغ *surágh*, sign, indication; سر آغ کردن to inquire, track.
 سر آمد *sar-ámad*, chief, first come
 سرباز *sarbúz*, soldier
 سرپوش *sarpúsh*, head-covering; سرپوش از روی کار برداشتن to lift up the veil from an affair
 سرد *sard*, cold.
 سردار *sardár*, chief, general
 سر رشته *sar-rishtah*, talent, ability
 سرکار *sarkár*, Your Highness, Excellency.
 سرکردگی *sar-kardagi*, command, authority.
 سر گذشت *sar-guzasht*, what has passed, tale, story
 سرما *sarmá*, cold; سرما خوردن to freeze
 سر نوشت *sar-nvisht*, destiny, what is written on the forehead
 سزا *sazá*, punishment, retribution, سزا رسید he has been punished, سزاوار worthy, fitting, suitable for

دختره *sust*, weak, feeble, مست
 مست a weak and lame girl
 سعادت *sa'údat*, happiness, blessing, good luck
 سعی *sa'i*, endeavour, سعی نمودن to strive, to make effort
 سفارش *sifárish*, recommendation, message
 سفاحت *safúhat*, folly, سفاحت کردن to show oneself a fool
 سفر *safar*, a journey
 سفره *safrah*, the cloth (on the ground) on which food is set
 سفید *safíd*, white
 سفیه *safih*, a fool
 سقف *sakaf*, roof, ceiling
 سکاکی *Sakáki*, name of a magician
 سکوت *sakút*, silence
 سکه *sikah*, a stamp, seal, سکه نقره to coin, stamp, سکه نقره
 سکه نقره silver bullion
 سکینه *sakínah*, tranquillity, proper name
 سگ *sag*, a dog, سگ پدر son of a dog
 سلام *salám*, peace, salutation, سلام عليكم peace be upon you answered by عليكم السلام
 سلامت *salúmat*, safety, health, سلامت باش mayst thou be in good health, سلامت سرت good fortune on thy head
 سلطان *sultán*, sultan, king, مملکت kingdom, rule
 سلف *salaf*, preceding, times gone by
 سلك *silk*, thread, row, wire

سلیمان or سليمان Solomon.
 سليطه *salítah*, a brawling woman, a strumpet
 سليقه *salíkah*, nature, genius, dexterity, pot-herbs
 سليم *Salím*, proper name, affable
 سمت *simt*, direction, way, سمت in the direction of, سمت آنسخت on that side of the Aras
 سمندر *samandar*, salamandar
 سمو *samanu*, porridge, made with sweetened wheat
 سمیع *samú'a*, one who listens, a proper name
 سن *sin*, age, period of life.
 سنگ *sang*, stone, سنگی of stone, سنگ دل hard-hearted
 سگاب *sangáb*, a measure of water.
 سوی خود *su*, side, direction, سوی خود towards oneself, سوی خود
 سوی خود to strike the axe on one's own side, to think only of oneself
 سوا *savú*, except, سوا شدن to be separated, سوا کردن to separate
 سواد *savád*, ink, writing, blackness, سواد اهل men of letters
 سوار *savár*, a rider, سوار شدن to mount or ride (horse, &c)
 سؤال *savál*, question, سؤال جواب to converse
 سوتنیخوف *Sútnikoff*, Russian proper name
 سوختن *súkhthan*, to burn (imp. سوخته), سوخته دل grieved,

burning at heart, دلم برای
 my heart burns
 for thee, سوزانیدن to set
 on fire, cause to burn
 سود *súd*, profit, gain, در این
 چه سود what does it profit?
 سودا *saudá*, melancholy,
 blackness, سودا کردن to
 stipulate, سودا کرده re-
 gretted
 سوداگر *saudágar*, merchant
 سوزش *súzish*, burning
 سوغلی *súglí*, a favourite, be-
 loved.
 سول *súl* (Russian), salt
 سه *sih*, three
 سهل *sahal*, easy, light
 سهو *sahv*, error, mistake
 سی *sí*, thirty
 سیاحت *syúhat*, journey, voy-
 age, walk, side, row
 سیاه *syúáh*, black, روز سیاه an
 unlucky day, unhappy,
 سیاهی blackness
 سیب *síb*, apple, دو نصف سیب
 two halves of an apple,
 very like
 سیر *sír*, full, satisfied
 سیر کردن *san hardan*, to
 march, go out, as in a boat
 سیگار *sígár*, a cigar
 سیم *syum*, third
 سینه *sinah*, the breast

ش

اش *ash*, his, her, its, affixed
 personal and possessive
 pronoun. It loses the ا

after a long vowel, as in
 می شناسیش dost thou know
 him?
 شاخ *shúkh*, branch, horn, شاخه
 collection of branches;
 شاخ صغیر a dervish's horn
 شاط و شوط *shát va shút*, jabber
 and talk
 شاگرد *shágrud*, a scholar, pupil;
 لیلای شاگردس نمی شد
 Lailáj was not (worthy to be) his
 pupil
 شال *shál*, shawl, شال ترمه
 Cashmere shawl
 شام *shám*, evening, evening
 meal
 شامل *sháml*, associated with,
 enveloping
 شان *shán*, rank, dignity, high
 place
 شان short for ایشان they;
 سرها ایشان then heads
 شانزده *shánzdah*, fifteen
 شانه *shánah*, comb.
 شاه *sháh*, king, شاه بار a royal
 falcon, شاه راده prince.
 شاهد *sháhid*, witness, martyr,
 a beauty.
 شاهی *sháhí*, royal, a small
 coin
 شاید *sháyad*, perhaps, it may
 be
 شایستن *sháyistan*, to be fit,
 suitable, شاید بروم I ought
 to go
 شایسته *sháyastah*, suitable,
 convenient, subst شایستگی
 شایق *sháyik*, desirous, greedy,
 impatient
 شب *shab*, night, شب سرا during
 the night, شب کلاه night-
 cap, شبانه روز a night and

day, *کردن شب* to pass a night

شبهة shubhah, doubt, suspicion (pronounced *shubbah*)

شبيه shabih, resembling

شتاب shutab, haste, over-haste

شتر shuti, camel, *شاردار caravan*

شخص shakhs (pl *اشخاص*), person, individual

شدت shiddat, violence, vehemence, excess, *از شدت پریسانی* from excessive misery, in a violent temper, *بشدت* excessively, violently

شدن shudan (imp *شو*), to be, become, forms the passive of verbs, as *گفته شدن* to be said, *فته شده باشد* he would have gone, *می شود* it is possible, *شدنی* what is to be, *هم می شد ساخت* if it were possible to do, *نزدیک شدن* to approach, *همچو شد* so it happened, *آمد و شد* intercourse, *جمع شدن* to be collected

شدید shadid, excessive, heavy, dire

شر shari, wickedness, evil

شرارت shar'arat, malice, wickedness, difficulties

شرارة shar'arah, a spark

شرط shart (pl *شرایط*), condition, stipulation, *بشرطی که* on condition that

شرع shari'a, the religious law.

شرم sharm, shame, modesty

شرمندة sharmindah, ashamed, modest

شروع shurú'a, commencing,

شروع کردن to begin

شریف sharif, honoured, illustrious, *نام مریف* (polite) what is your name?

شریک shariik, companion, partner, associate

شش shush, six

شست or *شست* *shust*, thumb

شستن shustan, to wash (imp. *شوی*)

شست *shast*, sixty

شعاع sha'ú', rays of the sun

شعر sha' (pl *اشعار*), poetry, verse), *شعر حادن* to recite

poetry, *شاعر* a poet

شعله shu'lah, a woman's name

شعور sha'úr, knowledge, *بی شعور* without common sense

شغال shaghál, jackal

شغل shughl, employment, occupation, business

شفقت shafakat, sympathy, pity

شك shakh, doubt, *بی شك* without doubt

شکار shikár, game, *شکار کردن* to hunt

شكایت shikáyat, blame, reproach, *آرد دست فلان شكایت* to be complained against by someone

شكر shukr, thanks to God

شكرانه shukrúnah, gratitude, remuneration

شكستن shikastan, to break (imp *شكن*)

شكل shikal, form, figure

شكم shikam, stomach, belly

شگوفه shagúfah, flowers, buds

شكوة shikúh, grief, complaint

شما shumá, you, see also *تان*

شماخی *shumákhí*, a town in Kaiabágh

شمردن *shimurdan*, to reckon, calculate (imp شمار), شمارۀ a number, reckoning.

شمس *shams*, the sun, شمس الدین sun of the faith, proper name

شمشیر *shamshír*, a sword.

شناختن *shnákhtan*, to recognise (imp شناسیدن), شناسانیدن to cause to know, instruct, tell about, also vulg شنفتن

شنیدن *shunídan*, to hear (imp شنو)

شوخی *shaukh*, droll, pleasant, impudent, من و آروغ شوخی I and Arúj are jokers, شوخی کردن to jest, شوخیت نگیرد may impudence not lay hold on you, شوق *shok*, desire, longing, curiosity

شوهر *shauhar*, a husband, شوهر دادن or بشوهر دادن to give in marriage, شوهر کردن to take a husband, marry

شهاب *shaháb*, a bright star, shining light, شهاب ساقب meteor

شهادت *shahádat*, testimony, evidence, شهادت دادن to give evidence, شهادت بردن to bring in evidence

شهاب *shahbúz*, royal falcon

شهر *shahr*, town, city, شهرنامو proper name

شهرت *shuhriat*, celebrity, notoriety, شهرت دادن to divulge, spread abroad

شهود *shuhúd* (pl of شاهد), witnesses

شیخ *sharkh*, a chief of deivishes or a tribe, an old man, شیخ سعدی name of a poet

شیدا *shardú*, mad with love, proper name

شیر *shír*, milk, شیر در a child at the breast, also a lion, شیر دار a female with milk, ای شیرم my lion, my brave one.

شیرین *shírín*, sweet, شیرین زبان sweet-tongued; شیرینی sweetmeats

شیشه *shíshah*, glass, a battle شیطاں *shartún* (pl. شیاطین), devil, شیطاں خیال one with devilish ideas, شیطانت devilry, also شیطانت کاری

شیون *shívan*, lamentation, شیون کردن to mourn, lament

ص

صاحب *sáhib*, lord, master, possessor of, صاحب خانه master of a house, صاحب هنر skilled, صاحب شدن to become possessed of

صادر *sádr*, arriving, coming, صادر شدن to arrive, to occur

صاف *sáf*, pure, clean, و صافی honesty and loyalty

صالح *sálih*, pious, honest, proper name

صامت *sámit*, silent, dumb

- صبح *subh*, morning, dawn
 صبر *sabr*, patience, صبر کردن
 or نمودن to have patience
 صاحب *sahíbat*, accompany-
 ing, صاحب in company
 of
 صحبت *subhat*, company, asso-
 ciation, society, میان صحبت
 in the midst of conversa-
 tion
 صحرا *sahrá*, desert, country
 صد *ead*, a hundred
 صدا *sidá*, noise, voice, صدا
 to call, صدای بلند in a
 loud voice.
 صدر *sadr*, the chief seat, در
 in the foreground
 of the room
 صدقه *sadaka*, charity, صدقه
 to beg
 صراحة *sarúhatan*, clearly, ex-
 plicitly.
 صراف *saráf*, banker, money-
 changer
 صرافت *sarífat*, idea, turn of
 thought, صرافت انداختن to
 get out of a person's mind
 صرف *sarf*, expenditure, ad-
 dress, dexterity, صرف کردن
 to expend
 صریح *saríh*, صریحه *saríhah*,
 clear, precise
 ضعیف *saghír*, small, feeble
 صف *saf*, a line, row (of men),
 صف کشیدن to draw up in
 line
 صفا *safú*, pleasure, joy, صفا
 a polite way of ex-
 pressing pleasure at a
 visit, صفا با pleasant, agree-
 able
 صفحت *sajhat*, an open, level
 place, صفحت a half-
 sheet.
 سفر *safar*, Safar, a month,
 proper name, سفر نیک
 صلاح *salíh*, what is proper,
 agreeable, useful, صلاح
 میدانم I consider this the
 right thing, also صلاح می
 نیم
 صلح *sulh*, peace, arrangement,
 صلح کردن to make peace
 صلحا *sulhú* (pl of صلح)
 صمد *Samad*, proper name
 صندوق *sandúk*, or صندوقچه a
 box, casket
 صورت *súrat*, figure, condition,
 appearance, هر صورت any
 way, در این صورت in this
 case, on this account, in
 this way, صورت دادن to
 carry into effect, or ar-
 range, صورت پذیرفتن to
 assume shape, to be car-
 ried out
 سونا *Sonú*, woman's name
 میغه *sighah*, a form or con-
 tract of marriage, a woman
 married accordingly.

ض

- ضابطه *zábitah*, the law, rule
 ضبط *zabt*, confiscation, ضبط
 to confiscate
 ضامن *zámin*, guarantee, secu-
 rity, ضامن من I will be security
 ضایع *záya'*, spoiled, destroyed,
 lost

ضرب *zarb*, a blow, push, ضرب
 خوردن to get a strain
 ضرر *zarar*, loss, injury, ضرر
 ندارد it does not matter,
 ضرر خوردن to suffer wrong
 ضرور *zarúr*, necessary, useful,
 ندارم I do not want
 ضروریات necessary
 things.
 ضعیفه *za'ifah*, weak one's
 wife
 ضیافت *zyáfat*, feast, enter-
 tainment

ط

طاون *táun*, plague
 طاقت *tákat*, power, ability,
 طاقت آوردن to be able to
 bear
 طالار *tálár*, the *tálár* or pre-
 sence chamber
 طاقچه *tákchah*, niche for put-
 ting things on
 طالب *tálib*, one who seeks,
 pursues, demands
 طاوس *táús*, peacock, دره
 name of a valley
 طایفه *táifah*, a band, troop,
 tribe
 طبیب *tabíb* (pl اطبا), physi-
 cian, doctor, طبیعی subst
 of same
 طبیعت *tabí'at*, nature, tem-
 perament
 طبیعی *tabí'í*, natural
 طپاچه *tapánchah*, pistol

طرف *tarf*, direction, side, ار
 طرف او on my part, او
 towards him, طرفین from
 both sides
 طره *tarah*, to throw, a term
 used by alchemists
 طرفت العین *turfat-al-'ain*, the
 twinkling of an eye
 طریق *tarík*, way, manner.
 طعنه *ta'nah*, cursing
 طفره کردن *tafi'ah kardan*, to
 make an excuse, to put
 off
 طفل *tífl*, child, boy
 طلا *tilá*, gold
 طلب *talab*, demanding, asking
 for
 طمع *tam'a*, desire, greediness,
 طمع کار a covetous
 man, طمع کاری subst of
 same
 طور *tur* or *tau*, manner, way;
 چگونه ایطور که how?
 طور که in this way,
 طوری که in the manner
 that, آن طور مرد that kind
 of man, همچو طور استادی
 as if in the manner of one
 experienced
 طوطی *tútí*, parrot
 طول *túl*, length, delay, این کار
 طولی ندارد this affair will
 not take long, طولانی
 stretching out far, طول
 کشیدن to be delayed or pro-
 tracted
 طوی *tuí* (Turkish), marriage
 festivities
 طویله *tavilah*, stable
 طهران *tehrán*, Teherán
 طی *tar*, the course of a jour-
 ney

ظ

ظالم *zālim*, despot, oppressor
 ظاهراً *zāhuran*, manifestly,
 openly
 ظرف *zarf* a pot, vessel
 ظلمه *zulmah*, oppression, in-
 justice, اهل ظلمه tyrants,
 tax-gatherers
 ظهر *zuhr*, mid-day

ع

عاجز *'ajiz*, helpless, without
 resource
 عادت *'adat* (pl عادات), cus-
 tom, habit, عادت طبعی
 natural habit or disposi-
 tion, داشتن عادت or کردن
 to make a practice of
 عادی *'adi*, transgression, عادی
 a natural bad habit
 عارف *'arif*, one who knows
 عارض *'ariz* (pl. عارضین), peti-
 tioner
 عاشق *'ashiq*, in love
 عالم *'ālim*, one who knows,
 doctor
 عالم *'ālam*, the world, عالمی
 or همه عالم the whole
 world
 عاید *'ayid*, returning, عاید
 کردن to return
 عسارت *'ibarat*, manner of ex-

plaining, or expressing
 oneself, عبارت است that is
 to say
 عباس *Abbās*, proper name
 عبثاً *'abasan*, in vain,
 uselessly
 عبرت *'ibrat*, warning, exam-
 ple
 عبوس *'abūs*, a wrinkle, so-
 lemnity
 عجیب *'ajab*, wonderful,
 strange, عجب احمق است
 he is wonderfully stupid,
 چه عجب what wonder,
 عجب میگوی you talk
 strangely, (pl عجایب)
 عجایب المخلوقات wonderful
 creatures, the name of a
 Persian book
 عاجز *'iz*, helplessness, weak-
 ness
 عجیب *'ajib* (pl عجیبات), won-
 der
 عدالت *'adūlat*, justice
 عداوت *'adūvat*, enmity
 عذاب *'azāb*, punishment, tor-
 ment
 عذر *'uzi*, excuse, عذر خواستن
 to make excuses, ask par-
 don, عذر خواهی subst form
 of same
 عرادت *'arīdat*, a cart, vehicle
 عراق *'arāk*, Irāk
 عرب *'arab*, Arab
 عرش *'arsh*, the throne of God;
 عرش برین the highest hea-
 ven
 عرض *'arz*, representation,
 breadth, عرض کردن to peti-
 tion, در عرض upon
 عرق *'arak*, spirit, arrack, عرق
 گزگند sulphuric acid

عروس 'arús, bride, عروسی wedding
 عریضه 'arízah, deposition, عریضه
 دادن to depose
 عزاء 'izá, mourning
 عزت 'izzat, honour, respect.
 عزیز 'azíz, dear, precious, عزیز
 عزیز من proper name, my dear
 عشق ناری 'ishh, love, عشق
 making love, wantonness
 عصا 'asú, stick, عصاى رد he
 has struck his stick (into
 the ground), he has stopped
 himself
 عصر 'así, the age, afternoon
 prayer time
 عطر 'attar, perfume
 عظیم 'azím, great
 عفريتہ 'ifrit, or عفريت Afrit,
 demon (pl افارت)
 عقب 'ahab, hell, backwards,
 عقب کشیدن or بستم to
 draw back, عقب جستن to
 jump back, عقب کردن to
 follow, pursue
 عقد 'akd, contract of mar-
 riage, عقدى a lawful
 wife; عقد کردن to contract
 marriage
 عقل 'akl, wisdom, understand-
 ing, عقل بی foolish
 عكس 'aks, reflection, echo,
 the contrary
 علاج 'iláj, remedy
 علامت 'alámat, sign
 علف 'alaf, dry grass
 علو 'ulú, grandeur, exaltation,
 علواً كبيراً (God) in His
 sublime grandeur.
 علم 'ilm (pl علوم), wisdom,
 knowledge

علما 'ulmá (pl of عالم),
 learned men
 على 'ilá, on, upon, على الحساب
 in fact, at any rate, على
 particularly.
 علی حده 'alíhídah, separately;
 على حذا in consequence, on
 that.
 عليك 'alark, on thee; عليكم on
 you
 علیل 'alíl, ill, sick.
 عمارت 'amúrat, building, pa-
 lace
 عمال 'umál, officials.
 عمامه 'amúmah, turban
 عمداء 'umdan, on purpose
 عمده 'umdah, chief thing;
 عمدتاً chiefly
 عمر 'umí, life, age
 عمل 'amal, deed, action, work;
 عمل آمدن to act, عمل کردن
 to come into effect, عمل
 آوردن to carry out
 عمو 'ammú, uncle (paternal,
 and عمه maternal), پسر
 عمومت thy cousin
 عمه 'ammah, an aunt
 عموم 'umúm, all, the commu-
 nity
 عوض 'waz, change, recom-
 pense, in place of, عوض
 کردن to change, substitute.
 عهدہ 'uhdah, employment,
 charge, promise, trust;
 آر عهدہ بر آمدن to fulfil a
 duty, عهده گرفتن to make a
 promise, to take a respon-
 sibility
 عیادت 'ayádat, visiting the
 sick
 عیارس 'ayár, cheat, rascal
 عیال 'ayál, family, wife.

عیب 'aib, fault, defect, عیب
عیب که گرفتن
عیب he certainly was not
in fault, دادخت
برای شما عیب دارد
it will be the worse for
you
عید 'id, a religious festival,
عید the feast of Ram-
zan
عیش 'aysh, delight, pleasure,
عیش و نوش pleasure and
drinking
عین 'ain the eye, essence,
عین exactly like it

ع

غارت ghinat, plunder, pillage,
غارت شدن to be plundered
غافل ghafil, careless, negli-
gent, ignorant
غالیچه ghali or ghali-
chah, a carpet
غذا ghiza, food
غریب gharbíl, or
gharbil, a sieve for
cleaning barley
غریب qhalbi, grinding
غریب gharchah, grinding
(teeth), غریب کردن to grind
the teeth
غرض gharaz, intention, aim,
equivalent to مقصود, an in-
terested view, cupidity
غرق qharh, drowning, غرق
غرق شدن to be drowned
غروب ghurub, sunset
غریب gharib, strange, extraor-

غریبه, also fem غریبه
to be rare
غریب آمدن
gharichah, a mournful
cry
غزال ghazál, gazelle
غزنوی ghaznaví, of Ghuzni.
غصه ghussah, anger, anguish
غضب ghazab, anger, fury;
غضب furious
غفار ghafúr, pitiful, a proper
name
غفلت ghafslat, carelessness, ne-
gligence, غفلت کردن to ne-
glect, غفلتاً negligently
غفور ghafúr, one who pardons,
proper name
غلاف ghuláf, a sheath
غلام ghulám, a slave, servant,
mounted messenger
غرنال see غلبیر
غلط ghalat, fault, error, غلط
غلط کردن to make a mistake,
commit a crime
غلغله ghulghulah, a confused
noise of voices
غله ghallah, grain
غم gham, grief, غم خوردن to
sorrow.
غنی ghaní, a rich man
غنیمت ghanimat, plunder;
غنیمت شمردن to consider a
good opportunity and em-
brace it
غورناتور ghúbarnátúr, governor.
غیر ghair, other, different,
stranger, غیر از except,
غیر این نیست there is nothing
but this, غیر نکر non-offi-
cial, غیر کامی incompetent,
غیر طبعی et cetera, وغیره
unnatural

غیرت *ghairat*, ambition, emulation.

غیظ *ghaiz*, anger, bad temper, بغیظ آمدن to get into a passion.

ف

فارس *fárs*, Persia, فارسی Persian tongue

فأل *fáurgh-bál*, easy, in comfortable circumstances.

فاسق *fásik*, a libertine, paramour, فاسق کردن to get a lover

فاش *fásh*, manifest, فاش کردن to divulge (a secret)

فالگیر *fál*, omen, &c, فالگیر a soothsayer

فایده *fáidah*, profit, advantage, چه فایده what is the use? فایده است is it of no use?

فتنه *fitnah*, dissension, uproar

فحش *fahsh*, insult, abuse

فخر *fakhr*, glory, honour, فخری fem and pl of honourable

فدا *fidá*, devotion to, sacrifice for, فدا کردن to give oneself a ransom for

فراخور *farákhúr*, according to, also with ب

فرار *farár*, flight, فرار کردن to flee, فراری a fugitive

فراست *frásat*, sagacity

فراش *farásh*, carpet-spreader, executioner

فراغت *farúghat*, ease, leisure, بفرغت at leisure

فراموش *farámúsh*, forgetful; فراموش کردن سر خود to forget one's own head, to lose one's head, فراموشم شد I forget

فراموشیدن as فراموش کردن

فرانسه *fránsah*, France

فراوان *faráván*, exceedingly

فرد *fard*, one person (pl. افراد) single verses.

فردا *fardú*, to-morrow

فرزند *farzand*, child, son; فرزندت بمیرد by the death of thy son!

فرستادن *fristádan*, to send (فرست)

فرسج *farsakh*, a Persian measure of length

فرش *farsh*, carpet, فرش انداختن to spread a carpet

فرست *fursat*, leisure, opportunity, فرصت کردن to get a chance.

فرص *farz*, duty, فرص کردن to make a duty of it, take it for granted, بر فرض or فرضا taking it for granted

فرق *fark*, difference

فرقه *firkah*, troop, assemblage of people

فرمان *farmán*, order, command, فرمان دادن to give an order, فرمانتیش ordering (pl فرمانتیشات) the order has gone out

فرمودن *farmúdan*, to command, used almost indis-

- criminally in compound verbs with *چه می کردن*, *فرمائید* what are your orders? *فرمائش می فرمائید* do you permit?
- فرو farú*, low, *فرو کردن* to strike down, *سر فرو کردن* or *آمدن* to hang down the head, *فروتن* humble, *فروتنی* humility
- فروختن farúkhshan*, to sell (imp *فروش*), *فروش* a seller
- فروغ farud*, down, low, *فروغ* *آمدن* to descend
- فرياد firyád*, complaint, outcry, *فرياد کشیدن* or *کردن* to cry out
- فريد faríd*, alone of his kind, *فريد* the only one of his age.
- فريفتن faríftan*, to deceive (imp *فريب*), *فريب خوردن* to be deceived
- فساد fisúd*, wickedness, wrong
- فصد کردن fasd kardan*, to bleed
- فصدیك fasdúk*, pistachio tree
- فشار دادن fishár dúdan*, to press, squeeze
- فصاحت fisúhat*, purity of style and language
- فصل fasl*, judgment, decision
- فضول fuzúl*, one who talks too much
- فعل fa'l*, an action, *فعل و فعل* talking and doing
- فقره filreh*, the first verse in a poem
- فقير falír* (pl *فقرا*), poor, a poor religious mendicant
- فكر fiki* (pl *افكار*), thought, anxiety *فكر کردن* to reflect
- ار فکر افتادن* to give up an idea
- فلان fulán*, such and such an one, a certain person
- فلزات falzát* (pl of *فلز*), metals
- فلكه or ملك* a pole to which a man's feet are tied to be bastinadoed
- فلوس falus*, a small copper coin
- فندق fandál*, a nut, hazel-nut
- فنجان finjún*, a cup
- فوائد farúid* (pl of *فایده*)
- فوت faut*, dying, allowing to escape, *فوت کردن* to allow to escape
- فو fu*, for shame!
- فوج fauj*, a regiment, an army
- فور fúr*, quickness, promptitude, *فوری الفور* and *فوری الفور* immediately
- فوق fauq*, proper name
- فهم fahm*, understanding
- فهمیدن fahmídan*, to understand, *فهمیدن* to cause to understand, explain, *فهمیده* understood
- فهم فاهم*, one who understands
- فی الجملة fil-jumalah*, on the whole
- فایز الفایز* (Arabic) "and it was done"
- فیلسوف filsóf*, a philosopher

قارون *Kárún*, proper name, probably Korah of the Bible, reported to have been very rich

كاز *káz*, an ancient coin so named

كاسي *kásiq*, a spoon.

قاطر *kátín*, mule (Turkish),

قاطرچی a muleteer, قاطرچی being a muleteer

قاعدة *ká'dah*, rule, custom, regulation, قاعده از روی in the regular way

قيل وقيل *kál va kíl* or قال وقيل *kál va kál*, conversation, talking and gossiping.

قامت *kámat*, stature, height

قانع *kána'*, content, satisfied, resigned

قانون *kánún* (قوانین), law
قاه قاه *káh káh*, ha, ha' the sound of laughing

قايي *kárh*, a boat, caique

قايم *káim*, upright, firm, permanent, قايم کردن or شدن to establish or be established, to hide or be hidden

قباحت *kabáhat*, villainy, baseness, the knowledge of evil

قبر *kabí*, a grave, قبرستان a graveyard, قبرستان آدم graveyard of men, hence figuratively, one who massacres, hangman

قبل *libl*, forepart, قبل از previously to, قبل از رسیدن before arriving

قبله *Kiblah*, Kiblah, place in Mecca towards which Muslims turn to pray, قبله

عالم *Kiblah* of the world, a title of the King of Persia.

قبر *kubúr* (pl of قبر), graves, قبر اهل the dead.

قبول *habúl*, accepted, قبول کردن to accept, accept as true

قبيل *kabil*, a kind, sort; این قبيل this kind of thing.

قتل *katl*, killing

قپاق *Kıpchúk*, name of a province, قپاق اهل people of the same

قحبه *kahbah*, a strumpet, one who coughs

قحط *haht*, want of, failure in; قحط سال a famine year, قحطش نیست it does not want for

قد *kad*, figure, stature

قدر *hadr*, worth, quantity, multitude, amount, قدری a little; این قدر this much, to this extent, چه قدر زیادتر how much more, بقدر مقدور as much as possible, هر قدر however much, بقدر خودم according to my idea, چشم او قدر پشه نمی آید in his eyes he is not worth a gnat

قَدْغَن *kadghan* (Turkish), forbidding, قَدْغَن شدن being interdicted.

قدم *kadam*, a step, foot

قدیر *kadín*, proper name; sometimes غدير

قدیم *kadím*, ancient

قردادن *kurr dádan*, to coquette, sway about in dancing

قرباغ *karábúgh*, name of district

جعفر قراجه داغی, جعفر قراجه
Ja'far, inhabitant of Kara-dágh.

قرار *karáí*, confirmation, statement, confession, argument, پس از این قرار after this (it follows that); قرار گرفتن to establish oneself firmly, قرار دادن to fix (as a class)

قرآن *Korán*, the Korán.

قرآن *krán*, a *krán*, piece of money, one-tenth of a *tomán*

قربان *Karbán*, proper name, sacrifice, قربانت بشوم may I be thy sacrifice, or قربان سرت sacrifice for thy head, vulgarly قربونت.

قرض *karz*, debt, قرض دادن to lend, قرض گرفتن to borrow
قرع *kara'*, chemist's retort.

قورمز *karmaz* (Turkish), red (of a horse)

قورمساق *karmsák* (Turkish), scoundrel, cuckold

قزاق *kazák*, Cossack

قزوین *Kazwín*, a village of Azarbaiján

قسم *kasm*, oath, قسم خوردن to take an oath.

قسم *kism*, species, kind, چه قسمت how? قسمت destiny, قسمت کردن to partition, allot, divide

قشك *hashang*, pretty, elegant, قشكی subs of same
قشون *kushún* (Turkish), battalion

قصاص *kasás*, retaliation.

قصد *hasd*, intention, attempt on, قصد کردن or نمودن to make an attempt (on a man's life, honour, &c.).

قصور *hasún*, failure in, imperfection

قضا *hasá*, lot, destiny

قضیه *hasiyah*, event, affair

قطرات *kat'át* (pl of قطرة), drops

قطع *kat'a*, cutting off, stopping, putting an end to, قطع دعوی satisfying a claim.

قفس *kajs*, a cage

قلب *kalb*, heart, mind, اخلاص قلبی devotedness

قلعه *kal'ah*, a fort; بیرون قلعه the outworks of a fort.

قلم *kalam*, a reed pen, قلم دادن to describe, قلم دان box to hold pens

قمارباز *hamárbáz*, a gambler.

قمه *kamah*, a dagger, short sword

قمداق *kundák* (Turkish), long clothes, چه قمداق a child in swaddling clothes

قواره *kavúrah*, shape, figure, of a stout man

قوت *kúvat*, strength, vigour.

قورمساق as قورمساق

قول *haul*, talk, discourse. word, قول دادن to promise, give one's word, مگر قول هست is he at all talked about?

قولدور *kúldúr* (Turkish), robber, قولدور بسان an over-thrower of robbers

قوم *haum*, family, tribe, قومی relating to the same

قوی *harí*, strong, robust; قوی هیكل of powerful frame.

قهر *kahr*, resentment, anger,
 ار او قهرم I am angry with
 him

قه قه *as* قاه قه

يك قهوه *kahwah*, coffee, قهوه
 a cup of coffee

قيامت *kryámat*, resurrection
 قيد *kard*, imprisonment,
 bonds, در قيد بودن to be in
 the hands of, to follow
 after.

قيمت *kímat*, price

قيشلاق or قشلاق *kishlák*, winter
 quarters of Turkish no-
 mads

قائم *kayím*, one who holds a
 place, tutor

ك

كار *kán*, business, affair,
 thing, كار كردن to do or
 act, كاري كردن to do (in a
 had sense), بكار نمودن or
 بكار خوردن to apply oneself
 to business, كاروان affairs,
 چه كار چه what is it, what
 has happened? چه كار دارم
 what have I to do with it?
 چه كارچه or چكاره to what (pro-
 fitless) end? كار پيش آوردن
 to occupy a person with
 anything, تو چه كار؟ what
 art thou worth? بكار
 شدن to undertake; كار نداری
 thou hast nothing to do
 with it; ار كار گذشتن to

drop a matter, كار دان
 intelligent, one who knows
 things, كارگاه workshop,
 كارگر one who does things,
 is effective.

كاروان *káranván*, a caravan,
 كاروان سرا a rest-house for
 caravans

كاش *kásh* and كاشكه *káshkah*,
 would that'

كاشتن *káshtan*, to sow

كاغذ *kúghaz* (pl كواغذ), paper,
 letter

كافي *káfí*, sufficing, compe-
 tent

كالسكه *kálashah*, a carriage,
 calèche, چي كالسكه coach-
 man

كام *kám*, desire, wish, palate.

كامل *káml*, perfect, accom-
 plished

كباب *kabáb*, roast meat

كك *kabk*, partridge

كبوتر *kabútar*, pigeon

كبود *kabúd*, blue

كبير *kabír*, great, powerful

كتاب *kitáb*, book

كتافات *kitáfát*, density

كتاة *kútáh*, short

كثرت *hasrat*, excess

كثيف *hasif*, thick, dense,
 opaque.

كج *kaj*, crooked, كج
 frowning brow (from pain
 or anger), كج نگاه كردن
 to look askance, كج خلق
 bad-tempered, كج كردن
 to turn off, to put oneself across

كجا *kujá*, whither, where, از
 تو كجا اين كارها؟ whence
 how wilt thou be able to ac-
 complish these things?

کچک *kajak*, feathers in women's hats

کچل *kachal*, bald

کدام *kudám*, who? which? with a negative verb, no one, هر کدام everyone

کدخدا *kadhkhudá*, head-man of a village, &c, head of a family

کرامت *karámat*, grace, power to work miracles.

کردگار *kirdagár*, God.

کردن *kardan*, to do, در کردن to put to the door, turn out, سر در کردن to save one's head, deliver oneself, در آسبی to gain, acquire, اسمی که در کرده کو where is the renown that thou hast acquired? (imp. کن کن) do it or not, as it pleases you, used as an auxiliary in many senses

کردی *kurdí*, a Kurd.

کرسی *kursí*, a chair

کرم *kárm*, bounty, generosity

کورر *kurín*, five hundred thousand, در کورر a million

کره *karah*, cream, fresh butter (کره یاغی Turkish).

کریم *karím*, generous, a proper name.

کس *kas*, someone, an individual, دیگر کسان other persons, بی کس poor, helpless, کسی someone, کسی who?

کسب *kasb*, employment, profession, trade

کسر *kasr*, deficiency.

کشدان *kashádan*, to open (کشا imp)

کشت *kisht*, a field

کشتن *kushtan*, to kill (imp. کش)

کشتی *kushtí*, a boat, کشتی *kushtí*, wrestling, انداختن to make others wrestle, کشتی گرفتن to wrestle

کشتیان *kushtibán*, a boatman.

کشف *kashaf*, revelation of the unseen world, ecstasy, محاب کشف ecstatic, frenzied with divine frenzy

کشیدن *kashídan*, to draw, pull, suffer, endure (کش imp), خود را کشیدن to take hold of, عقب کشیدن to draw back, دست کشیدن to draw back the hand, رحمت کشیدن to take trouble, دایره کشیدن to draw a circle; سیگار کشیدن to smoke a cigar; کنار کشیدن to draw aside; یکسال کشد it lasts a year.

کفایت *kifáyat*, sufficiency; کفایت میکند that is enough.

کفش *kafsh*, slippers, پا توی کفش دیگر کردن to walk in another's footsteps.

کلاغ *kulágh*, a crow

کلاه *kuláh*, Persian hat (lamb's wool)

کلجه *kulyah*, an over-garment, a kind of redingote

کلفت *kuluft*, thick.

کلمه *kalamah*, a word

کلی *kullí*, completeness, complete, entire, بالکلیه entirely, completely, احتمال کلی every probability

کم *ham*, little, wanting, کمتر to be insufficient, کم کم little by little;

کم کردن to diminish , زحمت
 کم آقارا let us cease
 to trouble the Akā, کم
 مانده است but little is left,
 کمترین بده most humble
 servant
 کم kum, sleeve , سردر کم
 میگرداند they put your head
 in a sleeve, deceives you.
 کمال kamāl, perfection, talent,
 merit, ارباب کمال distin-
 guished persons, در کمال
 تعجب in excessive astonish-
 ment
 کمالوف Kumáloff, Russian pro-
 per name.
 کمان kamán, bow, a bent
 piece of wood.
 کمر kamar, waist, loins, کمر
 بستن to gird up the loins,
 to undertake anything
 کمین kamín, ambush
 کن kun, see کردن
 کنار kúnár, edge, side, کنار
 آمدن to retire aside, کنار
 کشیدن to draw aside, از کنار
 کنار دریا the sea-shore,
 کنار جستن to jump aside,
 روکاره کردن to turn one's face away
 کج kunj, corner.
 کندن kandan, to dig (imp
 سی تومان دادن را جان ; (کن
 میکند it tears out his life
 to give 30 tumáns, درد دل
 کندن to dig up, relieve, the
 pain of the heart
 کنده kundah, massive.
 کونده kunandah, a doer or
 actor (partic of کردن),
 مرافعه کننده the judge who
 directs proceedings.

کنیز kaníz, a girl, female
 slave
 کو kú, where?
 کوتاه کردن, کوتاه as کوتاه to cut
 short
 کوتک kútal (Turkish), a stick.
 کوچک kúchak, small, of low
 stature, an infant
 کوچه kúchah, lane
 کودن kúdan, blockhead, خر
 stupid donkey
 کور kúr, blind, کور کردن to
 blind
 کور اوغلو kúr úghlú, name of a
 legendary Turkish hero
 کوره kúrah, fire-place furnace
 کول kúl (Turkish for arm),
 shoulder, back, کول ردن
 to strike on the back in
 the sense of advising
 کولی kolí, a tribe of nomads,
 کولی گیری rascality, being a
 gipsy
 کومک kúmak (Turkish), as-
 sistance, support
 کوه kúh, a hill, mountain,
 کوهستان a hilly region
 که kah, pron, who, what, adv.
 that, in order that, seeing
 that, sometimes used in
 the sense of saying, and
 sometimes pleonastically,
 I was not there, من که آقا نبودم
 خون که نشده است well ' no blood has been
 spilt, گفت که he said that;
 نمیشود که it cannot be that;
 که نمی آید he certainly will
 not come, نمی خواهد که he
 does not wish that, این که
 ضرری ندارد that can really
 hurt no one, بزم که بزم let

- me go! let me go! چه می شود که
what has happened
that?
- کهبر *lahr*, a chestnut or bay
horse
- کهی or کهنه *luhan* or *luhnah*,
old, کهن سال aged
- کی *lai*, when? تا کی till when?
- کی *li* (پل کیتا), who? what
people?
- کیسه *lisah*, a purse.
- کیف *layf*, pleasure, intoxica-
tion
- کیفیت *layfiyat*, circumstance,
mode, particulars
- کیل *lailan* contents, measure
- کیما *limmá*, alchemy, che-
mistry, کیمیاگر an alche-
mist, کیمیا گری subst of
the same, نظر شما کیمیاست
your perception is marvel-
lous (figuratively).
- گ
- گاو *qín*, bull, گاوماده cow
- گاوکل *qirgul*, a herd
- گاه *gáh*, time, in composition,
a place, گاهی sometimes,
گاه گاه from time to time,
کارگاه workshop
- گدا *gadú*, beggar, religious
mendicant
- گداختن *qudálhtan*, to melt
- گذار *guzúr*, a passage.
- گذارن *guzúrdan*, to put,
carry out execute, سرمن
- گذار he puts it on my
head, دست گذاردن to put
one's hand to, زمین گذاردن
to throw down (imp گذار).
- گذارش *guzúrish*, event, what
has happened.
- گذاشتن *guzúshstan*, to put,
allow, leave, tolerate (imp
گذار), گذار بگذار allow him to
go (imp گذار)
- گذشتن *guzashtan*, to pass (imp.
گذر), گذشته passed
- گرد *gard* (imp of گردیدن),
also round, گردو گردا می
خواند he calls nuts round,
probably in the sense of
uttering platitudes
- گردانیدن or گرداندن
گردیدن causals of
گردیدن.
- گردش *gardish*, going round,
also a raid, a robbery
- گردك *gardah*, bride's tent or
chamber
- گردن *gardan*, the neck, گردن
زدن to decapitate, گردن
گرفتن to undertake respon-
sibility
- گردو *gardú*, a nut
- گرده *gardah*, the loins.
- گردیدن *gardídan*, to turn, re-
volve (imp گرد), گرداندن or
گردانیدن causal forms of the
same.
- گرسنگی *gurisnah*, hungry, گرسنه
hunger, گرسنه مان است we
are hungry, for گرسنه
هستیم
- گرفتار *giriftán*, seized by, a
prey to, گرفتار خود شدن
to restrain oneself
- گرفتن *girifstan*, to hold, seize,
take (imp گیر), دود روی

گرفت the smoke usurps
the face of the air, to ad-
mit, همو میگیرید as you
allow, میگیرم I admit, بر
گرفتن to return, چادر بر
گرفتن to veil oneself, سر
گرفتن to proceed (an affair),
دست گرفتن to hold.
گروگ gung, wolf.
گرم garm, warm, گرمی heat,
چه گرم است how hot it is,
بسیار گرم very hot
گرمسیر garmsir, the country,
میروم گرمسیر I go to the
country
گرو girú, a pledge, معتبر a
reliable pledge
گره gúah, a knot, difficulty,
گره گفتن to injure.
گوریکhtan guríkhtan, to flee, es-
cape by flight, causal
گریزیدن (imp گریزیدن).
گریه کردن guryah, weeping,
گریه کردن to weep
گشاد gushád, broad, گشادن as
گشادن to open
گشتن gashtan, to become,
turn (imp. گرد), causal
برگردانیدن or گردانیدن
turned back, inverted, بر
گردانیدن or گردانیدن to lead or
bring back
گفت و شنید guft-u-gú, conversa-
tion, also گفت و شنید گفت.
گفتن guftan, to say, speak
(imp گو گفتن) what is or
has been said
گل gil, earth, clay, گل حکمت
earth used by chemists
گل صبح gul, a rose flower, گل
the flower of the morning,
a proper name.

گلگیر galbíz, a sieve
گلچهره gulchahrah, rose-faced.
گلرخساره gulrukhsarah, rose-
cheeked
گلو gulú, the throat
گلوله galúlah, a bullet
گله gallah, a flock of sheep
گلیم galím, a carpet-rug
گم gum, lost, گم شدن to be lost;
گم شو be lost! be off! گم
شود سردرگم to trouble, cause to
lose one's head
گمان gumán, belief, suspi-
cion, گمان بردن to believe,
suspect
گمراه gumráh, strayed from
the way, گمراه نمودن to lead
astray.
گناه gunáh, fault, crime; also
گناه
گنج gunj, a corner, angle
گنجایش gunjáyish, possibility.
گنجشك gunjishk, a sparrow
گنجیدن gunjidan, to be con-
tained in, to hold
گندم gandum, wheat
گود gúd, deep, dug out; گودی
subst. of the same
گور gú, grave, ditch, گورکن
a grave-digger
گوش گوش دادن gúsh, the ear,
گوش دادن to listen, attend to.
گوشت gúsh, flesh, meat;
گوشت بدنمانرا نریز scatter not
the flesh of our bodies
about, i.e. give not our re-
putation to the world
گوشه gúshah, corner
گورگرد gúgrád, sulphur.
گول خوردن to be deceived
گونه gúnah, manner, fashion,
چگونه or گونه how?

گویا *gúyá*, one might say, it appears that
 گه *guh*, dirt, excrement
 گیاه *giyáh*, grass, plants
 گیر و دار *gír-u-dár*, taking and keeping, battle, گیر امتادن to become ensnared, گیر آوردن to bring into one's grasp, to obtain
 گیسو *gisú*, ringlets, hair

ل

لا *lá*, Arabic negative, used before Arabic words
 لا اله الا الله there is no God but Allah
 لات و لوط *lát-u-lút*, isolated, all alone
 لازم *lázim*, proper, correct, necessary; این چه لازم است of what use is it? لازم دارم I want, require
 لازمه *lázimah*, necessity, obligation, تدبیر لازم a necessary measure
 لالک و لکن *as لیکن*, لکن
 لاله *lálah*, tulip, زار *zár*, a tulip-garden.
 لایق *láiq*, worthy of, convenient for, suitable.
 لب *lab*, lip, زیر لب under her breath
 لباس *libás*, clothes
 لجوج *lajúj*, self-willed, quarrelsome
 لچک *lachak*, woman's head-dress

لخت *lukht*, despoiled, لخت کردن to rob, despoil
 لحظه *lakhtah*, a moment
 لرزه *larzah*, trembling
 لرزیدن *larzidan*, to tremble
 لرگی *lazgi*, Lesgian
 لزوم *luzúm*, necessity, want; چه لزوم to what purpose?
 قدر لزوم according to what is necessary
 لعنت *la'nat*, curse, خدا لعنتان کند God curse you!
 لغو *laghú*, joking, jestingly
 لطف *lutf*, pleasure, good-will, favour
 لغت *lughat*, dictionary, vocabulary
 لقمه *lukmah*, a mouthful, morsel
 لکاته *lahátah*, an immoral woman
 لمحّه *lamhah*, a moment, glance
 لند لند *lund lund*, grumbling, لند لند کردن to grumble, mutter
 لنگ *lang* or *leng*, the leg; پیش لنگ کشیدن to trip up, draw over the thigh in wrestling, لنگ کردن to stop in order to rob, a kind of cotton apron worn round the loins
 لنگیدن *langidan*, to limp, be lame, لنگان لنگان limping along
 لیوت *lúp*, jaw, also لیوت
 لوتکه *lútikah*, a boat, skiff
 لوح *lúh*, tablet, لوح ساده a plain tablet
 لوطی *lúti*, a jester, buffoon, rascal.

لوله *lúlah*, a tube, دم لوله *snout* of bellows.

لولین *lúlin*, earthen pot (a copper or brass pot is آفتاده)

لوند *lavand*, a prostitute

لایلج *Lailáj*, a proper name.

لیکن *lehın*, but.

لایم *layım*, vile, ignoble, miserly.

م

م -am, the affixed possessive pron, 1st pers, my, after a long vowel it drops ا. thus, گناه ام *my fault*, زانوم *my knee*

ما *ma*, negative prefix to verbs in the imp. mood, مگو *say not*

ما *má*, we, us, affixed pron, 1st pers pl, پدرما *our father*, in Arabic, what? that which

مابین *mábarın*, between, among مات *mút* (Ar "he is dead"), confounded, stupefied, "mate" in chess

مادام *mádám kış*, as long as, whilst, الحیات *during life*

مادر *mádar*, mother, ار مادر *born*, متولد *mother-in-law*

ماده *mádah*, female, گاو ماده *cow*

ماریا آداموونا *a Russian woman's name*

ماشاء الله *másh' alláh*, as it pleases God!—exclamation of admiration.

مازون *mázún*, allowed, authorised.

مار *már*, a snake.

ماتوی *Russian form of Matthew*

مال *mál*, goods, property, wealth, مال کیست *whose property is it?*

مالك *málık*, owner, possessor.

مالیدن *málıdan*, to rub;

دستها بهم مالیدن *to rub the hands together*

مأمور *ma'múr*, agent, functional, one employed, مأمور فرمودن *to give orders, to be employed, pl. مأمورین*

ماندن *mándan*, to remain, dwell, تنو مانده است *it is left to thee to, ماند کم می ماند* but little is wanting; بیست روز *twenty days are left to the wedding*

مانع *múna'*, what prevents, hinders, forbids

مانند *mánand*, like

ماه *máh*, moon, month

ماهر *máhr*, acute, skilful

ماهوت *máhút*, cloth, of cloth.

ماهی *máhi*, fish

ماهیت *máhiyat*, essence, nature

مایه *máyah*, cause, reason for, capital, funds, کدراں *means of living*, صاحب مایه *a man of capital*, اصل مایه

blandish-

hypocritical
ments

mutanaffias, one who
breathes, exists, متنفس
ماتد a living being was not
left

mutarayyah, turned to-
wards, attentive to, متوجه
متوجه to pay attention to
مثل *misl*, like. مثل من آدمی
a man like me

مثل *ma'ail*, example (مثلاً for
example), pl امثال
مثل like a torrent, مثل
مثل a young man like
thee, امثال این قسم ناسی
clothes like these

majal, power, ability,
occasion, مجال گفتگو
a time for talking, مجال کردن
to be able, in a position to

majalis, pl of مجلس
majilāsāt, inter-
course, society

majahid, one who is
zealous, bestirs himself,
مجاهد اسلام
defender of

mujaddadan, anew,
newly.

mujarid, alone, isolated,
solely, مجرد
مجرد by a sim-
ple mixture

majrūh, wounded
مجزوع
مجزوع
majrī, casket

maylis, company, as-
sembly, act of a play, اهل
مجلس
dramatis personæ
majma', assembling to-
gether, gathering

majma'ah, a box divided

opposed to
interest متضاد

may it not be
it and, blessed, happy,
متواکلف

afflicted, tried
by misfortune متضرع

(مضرع),
extravagant, lavish متفرع

sum of money
confounded, متضاعف
مضاعف

reclined
translator, مترجم

translated,
مترجم

deter-
mined, notable, estimated
مستند

joined
to
common
مردمان متعارف

astonished
مستعجب
مستعجب

temporary mar-
riage with facility of di-
vorce, a woman so married
متفريق

spirited,
divided, متفريق شدن
pers

with
mutafalānah, common consent
متفكر

lost in
thought
mutafallī, fearing God,
متفكر

pious
turned, in-
verted
متفكر

with
mutamullakānah, متفكر

- into compartments to hold things
- مجنون *majnún*, mad, the name of a well-known character in Persian literature, always coupled with Leilá, his beloved
- مچه *machah*, the jungle to
- محافظت *maháfizat*, protection, to guard, preserve.
- مجال *mahál* and محالات (pl of محل), or محلة tents, encampment, quarter, also, impossible, محال and لا محالة without doubt
- محبت *muhabbat*, friendship, affection
- محترم *muhtarim*, honoured, respected
- محرمانه *mahrímánah*, confidentially, secret, confidential
- محمول *mahsúl*, reputed
- محض *mahz*, purely, simply, for the sake of, محض simply for your sake, محض دیدن تو only to see thee
- محققر *muhakkir*, vile, contemptible
- محققا *muhakkahani*, justly, righteously.
- محك *mahakk*, a touchstone
- محكم *mahkam*, strong, firm; firmly
- محكمة *mahkamah*, court, tribunal
- محمود *Mahmúd*, name of Mahmoud of Ghazní
- مخيل *muhíl*, a deceiver, intriguer
- مخالف *mukhálif*, opposite, contrary, مخالفت substantive of same, مخالفت کردن to resist
- مختار *mukhtár*, one who has the option of, or is empowered to, مختاريد you have the option
- مختصر *mukhtasar*, abridged, مختصر كلام in brief, in a few words
- مخدوم *makhdúm*, he who is served, master, son of the house.
- مخصوصا *makhhsúsan*, especially, on purpose.
- مخل *mukhl*, spoiling, disturbing, one who does so
- مخلوط *makhhlút*, mixed, infused, a mixture
- مداخله *mudákhlah*, interference, meddling
- مدت *muddat*, time, epoch, مدت یا مدتهاست or مدت است it is a long time ago
- مدرسه *madrassa* (pl مدارس), college
- مدعی *mudda'í*, a claimant, suitor, مدعی علیه defendant
- مدحوش *madhúsh*, terrified, in consternation
- مذكور *mazkúr*, aforesaid, mentioned, recorded
- مذوور *muzavvur*, see مزور.
- مذهب *mazhab*, religious doctrine, sect, هم مذهب of the same faith
- مرا *mará*, to me or me
- مراتب *marátib*, pl of مرتبة
- مراجعة *murája'ah*, returning, مراجعه فرمودن or نمودن to return.

VOCABULARY.

lxiii

میراد <i>murad</i> , desire, aim, ob-	میر (میردها), dead; (pl) مرده شو
ject	a corpse-washer, مرده شو
میراقه <i>marāqah</i> , a town in	مری تو بمیری by thy death
Azarbaijan, میراقه inhabi-	مرض <i>maraz</i> , disease (pl. مراغیش)
tant of same	مرطوب <i>martūb</i> , mighty, of
میراقه <i>marāfa'ah</i> , a suit in	robust appearance
court	مرغ <i>mugh</i> , a bird, fowl.
میراق <i>murāqib</i> , one who	مرگ <i>marg</i> , death, مرگ تو
watches or guards	by thy death!
میراق <i>marbūt</i> , correct or proper	مرگ <i>muruvāt</i> , generosity, hu-
(speaking)	manity
میراق <i>murattib</i> , disposed, pre-	مرور <i>murūn</i> , lapse of time
pared	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
میراق <i>martabah</i> (pl مراتب),	مرور <i>murūn</i> , lapse of time
degree, rank, function.	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مررتبه up to the point of,	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مررتبه up to this point,	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مررتبه مد مراتب بهتر	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
times better	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مرحبا <i>marhabā</i> , welcome! well	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
done!	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مرحمت <i>marhamat</i> , kindness,	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
favour	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مرحوم <i>marhūm</i> , the dead who	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
have had mercy shown	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
them, مرحوم غير those un-	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
blessed.	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مرخص <i>murakhkhas</i> , allowed to	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
leave, dismissed, مرحضی	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
you have your dismissal,	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مرخص بفرمائید	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
leave	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مرد <i>maid</i> , man, مردکه little	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
man, good man (contemp-	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
tuous)	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مردانگی <i>maidūnagī</i> , courage	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مردم <i>mandum</i> (pl مردمان),	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
mankind	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مردود <i>mandūd</i> , repulsed, ex-	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
cluded	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of
مردن <i>mandan</i> , to die (imp	مرور <i>murūn</i> , by the lapse of

the mosque has been built, the blind man has struck his stick against it, i.e. to sell the bear's skin before the bear is killed, or reckon chickens before they are hatched

مستخر *musakhkhar*, one who tames or subjects, a magician, one who tames spirits.

مسطح *musattah*, level, even.

مسلط *musallat*, a governor, ruler

مسلم *muslim* (pl. مسلمان), a Mussulman

مسند *masnad*, a cushion for sitting, مسند حکومت the carpet of rule, hence the throne.

مشاهده *musháhidah*, seeing, contemplating

مشتاق *mushtáq*, desirous, impatient.

مُشْتَبِه *mushtabah*, a doubter, uncertain, suspicious.

مشتري *mushtarí*, a purchaser, also the planet Jupiter.

مشمول *mushtamil*, comprehending, consisting of

مُشَكَّك *mushakkkhas*, personified, recognized, specified

مُشَرَّف *musharraf*, honoured, illustrious

مشرق *mashrak*, the east

مشغول *mashghúl*, occupied, busy, مشغول شدن to be occupied with

مشكل *mushkil*, difficult, difficulty.

مشورت *mashvarat*, delibera-

tion, counsel, مشورت خانه a hall of council

مشهد *mashhad*, Mashad, شهدی equivalent among the Shi'ahs to Hádji among the Sunni Mussulmans

مشهور *mashhur*, well-known, renowned; مشهور کردن to make well known.

مصرف *masraf*, being of use, expenditure, بمصرف رسیدن to be spent.

مصلحت *maslahat*, good counsel, utility

مُصِيب *musibat*, misfortune, unforeseen event

مُضَايِقَة *muzárikah*, harm, detriment, مضایقه کردن to oppose, refuse, از من مضایقه نکسید you will not refuse me? I will not throw difficulties in the way

مُضَرَّت *muzar'at*, injury, harm.

مضمون *mazmún*, contents

مضطرب *muztarib*, disturbed, in consternation

مطبعة *matba'ah*, printing office, مطبعة دولت imperial press.

مطلب *matlab*, aim, object, contents (of a document); چندان مطلبی نبود it was no great affair.

مطلع *muttala'*, one who manifests, gives to understand, possesses penetration

مطول *mutavval*, long, lengthy.

مطيع *muti'*, obedient

مُظَنَّة *mazinnah*, supposition

مُعْتَبَر *mu'atabar*, respectable, distinguished.

معتقد	mu'atahid, one who trusts, believes	مغشوش	maghshúsh, deceived, taken in
معتمد	mu'atamid, one who has confidence	مفاخرت	mufákhírat, boasting, with کردن to boast
معدن	ma'dan, mine	مفت	muf, in vain, gratuitous, حرف مفت
معرفت	ma'rifat, knowledge, especially religious	مفتی	mufbí, a judge
معروض	mu'rúẓ, placed before, represented	مفرش	mufíash, carpet, cover.
معروف	ma'rúf, well-known, famous	مفسد	mufsid, one who corrupts, كلم
موش	ma'shúl, lover (fem)	مفسد رفتن	mufsid rafat, an intriguer, denouncer, to be denounced, مفسد خود
معشوقه	mu'attar, scented	مقابل	mukábil, opposite, face to face
معطر	mu'attal, absorbed in trifles, one who delays or waits. معطل شدن	مقام	mukóm, place, tone, manner
معطل	mu'attal, absorbed in trifles, one who delays or waits. معطل کردن	مقبول	makhbúl, agreed upon, accepted, agreeable
معقول	ma'húl, good, reasonable, مردمان معقول است	مقتضا	muktazá (pl مقتضیات), necessities, requirements, they are reasonable men, unavoidable consequences
معقولى	mal a respectable stock	مقدار	mikdár, quantity, space, measure
معلوم	ma'lúm known, certain, معلوم کردن	مقرب	mukarib, courtier, favourite, intimate
معلوم شدن	to become known, معلوم می شود	مقرر	mukarrar, established, fixed
معلوم می شود	it will be known hereafter, we shall see	مقصر	mukassar, to reproach with a fault, مقصر شدن
معنا	ma'ammá (معنى), a ridicule	مقصود	maksúd, object, intention
معنى	ma'narí, significant, true, real, essential	مكافات	makáfát, retribution
معنى	ma'ní, idea, hidden meaning, معنى	مکان	makhin, place, residence
معین	mu'ayyan, fixed, limited, determined	مکتب	maktab, school
معیوب	ma'yúb, in fault, laden with sin	مکذراة	mukaddarónah, afflicted, grieved, used adverbially
مغر	maghz, brain	مکر	mahr, machination, trick
		مکرر	mukarrar, repeatedly

مَكْرَم *mukarram*, honoured,
 fem مَكْرَمَة
 مَكْر *magar*, but then, perhaps,
 but if? but unless? never-
 theless, used as an inter-
 rogative instead of أَيْ
 مَلَّا *mullá*, priest
 مَلَاكِزَة *mulákhizah*, regarding,
 examining, with كَرَدَن to
 look at
 مَلَاكِت or ملاقات *mulákhát*, en-
 couraging, meeting, with
 كَرَدَن to visit
 مَلَايَم *muláym*, quiet, mild,
 gentle, مَلَايَم in a pas-
 sion but speaking calmly,
 مَلَايَمَة substantive of same
 مِلَّة *mullat*, faith, creed, but
 now people, a nation.
 مُلْتَافِت *multafit*, one who at-
 tends to or cares for.
 مَلْعُون *mal'ún*, accursed
 مَلْكَانِي *mulkání*, name of a
 tribe
 مُلْهِمُون *mulhímún* (pl of مُلْهِم),
 inspired by God
 مَلِك *malik*, a king, مَلِك *mulk*,
 a kingdom, مَلِك و مِلَّة
 state and nation, مَلِك
 king of merchants
 مُمْكِن *mumkin*, possible,
 مُمْكِن مِي شُود it can be done
 مَمْلَكَت *mamlakat*, country,
 province, government
 مَمْنُون *mamnún*, obliged, under
 an obligation to
 مَن *man*, I, مَن حُودَم I myself,
 also, he who, in Ar, مَن
 (Ar) حَفَرَ بِيْرًا لِأَحِيَةِ فَقَدْ وَقَعَ فِيْهِ
 whoever digs a pit for his
 brother falls into it, مَن
 henceforward, after this

مَن *man*, a weight.
 مَنَات *manát*, a rouble
 مُنَاسِب *munásib*, proper, fit-
 ting, مَنَاسِت substantive
 of same
 مُمْبَار *mumbar*, pulpit
 مَنَاسِفَت *manásifat*, dividing in
 half, بِالنَّصْفِ by halves
 مَنَنَات *minnat*, obligation, gra-
 titude, مَنَت أَر كَسِي كَشِيْدَن to
 please anyone, draw thanks
 from him
 مَنَتَر *mantar*, a charm (from
 Sanscrit)
 مُنْتَظَر *muntazir*, one who waits,
 expectant, مَنْتَظَر نُوْدَن to
 await
 مُنْتَخَل *muntakhl*, transported,
 convinced, instructed,
 translating oneself (with
 بِر of the thing)
 مُنْهَسَر *munhasar*, cramped
 مُنْجَر *munjar*, conducted, led
 مَنَزِل *manzil*, station, stage,
 encampment, dwelling-
 place
 مَنَزَلَة *manzalah*, rank, dignity
 مَنَطَق *mantak*, logic, language,
 مَنَطَقِي logical
 مَنَظُوْر *manzúr*, approved, aim,
 object in view
 مَنَفْعَت *manfa'at*, advantage,
 profit
 مُنْكَر *munkar*, denied, despised,
 one who refuses, مُنْكَرِي sub-
 stantive of the same
 مَو *mu' or mur*, hair,
 مَو مَو hair by hair, little
 by little, مَو مَو end of a
 hair
 مَوَاحِب *maváhib*, pay
 مَوَافِق *muáfik*, conformable,

- according, موافق واقع ac-
 cording to the event, موافق
 قائده according to rule
 موج *mauy*, wave
 موجود *mauyúd*, in existence,
 effective, real
 مور *múr*, an ant,
 مورچه ants' feet, or ne-
 glected beard
 موزون *mauzún*, weighed, rhyth-
 mic
 موقع *mauha'*, place, convenient
 place, موقع suddenly,
 is this the pro-
 per place? أين چه موقع
 هر وقت موقع شد whenever it takes place
 موقوف *maukúf*, dependent,
 subjected, delayed
 مولا *mullá*, a doctor-at-law,
 magistrate, مولانا title of
 honour
 مومن *mumín*, true believer
 موهوم *mauhúm*, imagined, sup-
 posed, pretended
 مه *mah* fog
 مهتر *mahtar*, a groom
 مهلت *muhlat*, delay
 مهلك *muhlak*, fatal, deadly
 مهلكه *mahlakah*, danger, peril
 مهمان *mahmán*, a guest,
 مهمانی to go as a guest
 مهيب *muhíb*, fearful, terrible
 میان *myán*, or میانه amidst,
 among, interval, يك روز
 يك در میان with a day's inter-
 val
 ميت *mayyat*, death, دعوا در ميت
 claim for heritage
 ميخ *míkh*, a nail or peg for
 fastening animals, &c , ميخ
 to drive a peg
 ميدان *maidán*, plain, ار ميدان
- to leave the field,
 disappear, بميدان کسی رفتن
 to follow someone's tracks,
 در کردن or ار ميدان تر داشتن
 to get rid of
 ميراث *mirás*, heritage
 ميرزا *mírzá*, a title put before
 the names of educated per-
 sons, when it follows a
 proper name it signifies a
 prince
 میسر *muyassar*, obtained, pos-
 sible, میسر شد I have ob-
 tained it
 میش *mísh*, sheep
 میل *maíl*, inclination to, sym-
 pathy with, داشتن میل
 or نمودن to incline
 towards a person, to desire,
 میل شما فایده do you wish
 for
 میمون *maimún*, a monkey
- ن
 , ن , او , تا at the beginning
 of a word corresponds with
 "un-" in English
 Also used with the im-
 perative in place of
 تا بود *ná-búd*, non-existent,
 تا پدید *ná-padíd*, to destroy
 تا شدن *ná-shudn*, invisible,
 تا حق *ná-hak*, unjustly
 ناحن *nákhun*, nail
 تا حوش *ná-khush*, ill, unhappy.
 تا درست *ná-durust*, ill-
 arranged,
 wicked

نا روا *ná-rawá*, unlawful, not allowable
 نامع *násih*, one who gives advice, a moralist.
 نا شكر *ná-shukan*, unthankful
 نا شماس *ná-shinás*, unknown
 نازك *názuk*, tender
 نازیدن *názidan*, to boast, خود نازیدن to flatter oneself
 نامع *náfa'*, useful, profitable
 ناقص *nákis*, imperfect, that fails; ناقص العقل or عقول of feeble mind
 نا قولاً *ná-kúlá*, vulgar, base, ignoble
 ناگاه *nágáh*, suddenly
 نال *nál* or ناله *nalah*, complaint, lamentation, groaning, نالیدن to complain
 نام *nám*, name, نامان people of name, عزیز بیگ نامی Azíz Beg by name
 نامحرّم *ná-mahrím*, one not admitted into the harem, hence unlawful, not reliable
 نامربوط *ná-marbút* (نامربوطات), absurd, نامربوط گفتن to talk nonsense
 نامرد *ná-mard*, infamous, unworthy, نامردی bastard, wretch
 نامزد *námzad*, betrothed
 ناموس *námús*, reputation
 نان *nán*, bread, food, نان خوردن to have a meal, eat bread, accept hospitality;
 نان و نمک bread and salt (symbols of hospitality), نان خور servant
 نایب *náyíb*, deputy, در نایب deputy-chamberlain

نبات *nabút* (نباتات), plants, vegetables.
 نجباء *najbá* (نجیب), nobles.
 نجف *Najaf*, proper name
 نچالک *nachálnk* (Russian), director, chief
 ناس *nahs*, disagreeable, of evil augury.
 ناه *nahv*, way, manner, هر ناهى in whatever manner, چه ناهى in what way?
 ناک *nakh*, thread
 نچ *chiet* town of a district in the S.E. of Tiflis, ناهى inhabitant of the same
 ند *and*, at the end of a word signifies the 3rd pers pl
 نذر *nazr*, a vow
 نرم *nam*, soft
 نزاع *nazá'*, strife, litigation
 نزد or نزدیک *nazd* or *nazdik*, near, نزدیکان relations, در نزد او at his house, in his hands, نزدیک است برسد they will soon arrive.
 نزدیکی *nazdikí*, neighbourhood, نزدیکش نمی رود he does not hit it off with her
 نزله *nazlah*, inflammation
 نسا *Nissá*, a woman's name (lit woman)
 نسبت *nsbat*, relation, to, connection with, نسبت نما in as far as concerns us, نسبت بان دیگرها as compared with those others
 نسك *nasak*, chastisement
 نسيم *nasím*, zephyr
 نسیه *nasyah*, remainder, credit
 نشان *nshán*, sign, mark, نشان دادن to point out

- نشانیدن *nishāndan*, to place
(imp *nishān*)
نشینستن *nishistan*, to sit (imp
نشستن), (نشستن) to remain
at home, نشسته seated
نیشان *nishān*, a pinch, نشان
از گرفت he pinched him
نصب *nasb*, placing
نصف *nisf*, half, زیادترش
more than half his share,
نصف شب midnight
نصیب *nasīb*, portion, lot, des-
tiny, also a proper name,
بی نصیب unfortunate
نصیحت *nasihat*, advice, warn-
ing, نصیحت کردن to admon-
ish
نصیر *nasir*, defender, proper
name
نطفه *nutjah*, race, line.
نظام *nizām*, established order,
public organization
نظر *nazar*, sight, view, نظرت
in thy sight
نظم *nazm*, making verses,
بظم آوردن to put into verse
نظر *nazar*, with کردن, to look
after, take care of
نغمه *naghma* (or pl نغمات),
musical sounds
نفر *nafar*, a person, indivi-
dual, often expletive, as
یک نفر خدمتگار one servant
نفرین *nafrin*, cursing
نفس *nafas*, breath, نفست
بگیرد let thy breath be
caught, hold thy tongue,
نفس رنان panting (from
نفس آن حرامزاده تنو, (زدن
خورده است the words of
that scamp have affected thee
نقد *nahd*, cash.
نقره *nukrah*, silver, نقره خالص
pure silver
نقش *nahsh*, figure, image,
picture, نقش بستن to paint
a picture
نقل *nahl*, history, recital,
also to transport, change,
copy, with کردن to tell a
story, چه نقلی دارد what
difficulty is there?
نکول *nukūl*, dedication
نگاه *oī نگه oī ngūh oī ngah*,
sight, view, regard, with
کردن to look at, نگاه
داشتن to guard, preserve,
نگه دار a guardian
نگرانی *ngarānī*, expectation,
waiting for
نگرستان *nguristan*, to regard,
look at
نماز *namāz*, prayer, نماز ظهر
midday prayer, نماز جماعت
public prayers
نماز بیک *Namāz Beg*, proper
name
نمایان *namāyān*, with شدن to
show oneself
نمرة *namrah*, number
نمسه *namsah* (from Russian),
German
نمک *namak*, salt, نمک خوارگی
gratitude, نمک حرامی in-
gratitude after eating a
benefactor's salt
نمودار *namūdār*, visible, appa-
rent
نمودن *namūdan*, to show,
used frequently as an
auxiliary, as معالجه نمودن
oī کردن to treat an illness
نم *namam*, my (dear) mother.

نه is used in the same way.

نو *nau*, new, نو *anew*
 نو *naubah*, turn, time, نو
 in turns Also نو.
 نور *núr*, light, نور دیدم light
 of my eye, نوری luminous
 نوروز *naurúz*, New Year's day,
 the vernal equinox
 نوشتن *navishtan*, to write
 (نویس) causal
 of same
 نوشیدن *núshídan*, to drink
 (نوش)
 نوع *nau'á*, way, manner, نوعی
 a certain way, نوع in
 what way?
 نوکر *naukar*, servant, domestic,
 نوکر ناب servant at the
 gate, a functionary
 نوه *nawah*, grandson
 نه *nah*, not, نه خیر not at all
 نهادن *nihádan*, to place, put
 (نه)
 نهار *nihár*, day, also break-
 fast
 نهایت *niháyat*, excessive, end
 نهر *nahr*, river, brook.
 نهی *nahí*, what is forbidden
 (in opposition to امر), نهی
 government
 نیت *niyat*, resolve
 نیز *níz*, also.
 نیزار *nízár*, reedy place
 نیست *níst*, it is not, نیستم I
 am not
 نیک *ník*, good, نیکی good-
 ness, نیک نامی good reputa-
 tion
 نیم *ním*, half, نیم خند half
 laughing, نیم سو half-
 burnt, نیم تنه jacket.

و *va*, and, و *used also in*
 oaths, as والله by God
 والا *va illá*, otherwise
 و coupled with some words
 as a particle, changing the
 sense, as و ایستادن to hold
 back or stop, و کردن to let
 loose, و رسیدن to inquire
 or obtain information, و
 گذاردن to commit to, leave
 to, و گذاشتن to abandon,
 و نمودن to explain
 واجب *vájb*, necessary, proper,
 incumbent, important,
 واهی official
 وار *vár*, when added to a
 word, it means possessed
 of, as in امیدوار a candi-
 date (hopeful of place),
 also resembling, دیوانه وار
 like a madman
 وارث *váris*, an heir, واری
 heritage, وارث شرعی lawful
 heir
 وارد *várid*, arriving, with
 شدن and کردن to arrive and
 cause to arrive
 وارونه *várúnah*, inversion, with
 کردن to turn upside down
 واسطه *vástah* (vulgarly واسه
vásah), means, interme-
 diary, intervention, واسه
 چه by what means?
 واقع *váka*, an event, واقع شدن
 to happen, arrive sud-
 denly, واقعاً in reality
 واقف *váhif*, informed in-
 structed (with prepos. بر)

وعدہ خواہش	to	a promise	خواستن
سuspicion m.	ask a promise (of a visit),		
quintado	fulfilled in a year		
unfounded	preaching, with		
holders	to preach		
muchaf rumi	death		
emotion, exaltation	dignity, worth		
existence, reality	at the time when,		
it does not exist,	never, وقت		
in p. of, شمع	a long time		
your presence is	happening, oc-		
manner, fashion	curing		
what	rarely occurs		
being a pleader,	representative, وکالت		
authorization to plead	pleader, (وکیل)		
pleaders in a case	being a pleader, plead my own cause		
to-day I	a country, province		
groaning,	shocking		
proper name	but		
(also لیکن)	he or she		
benefactor	being a		
waste, ruined, destroyed	zan zan, to chat-		
untied, loose, وپلم	let go, release me		

ها ha' is it not so? also sign
of the plural of nouns

هان or هیں an exclamation to
call attention, ho! there!
های cry of terror, هوی و های
tumultuous cries

هار hár, weak, silly, هار کردن
to turn a person's head

هبة habbah, giving a present,
هبة نامه a deed of gift

هپو Hapú, proper name

هیجده híj dah, eighteen

هجوم hujúm, an attack, on-
slaught

هدایت Hidáyat, proper name
(lit "guidance").

هر har, every, هر كس every-
body, هر چند however
much, هر يك or هر کدام
each; هر چه whatever, هر
گه everywhere, هر وقت at
all times, هر حال in every
case, هر دو both, هر طرف
on every side, هر چگونه in
whatever way, هرگز never

هرآی harái, help!

هزار hazár, a thousand

هست hast, there is; هست و
نیست whatever one pos-
sesses

هشت hasht, eight

هفت haft, seven, هفتاد
seventy, هفت ماهه seven
months old

هفته haftah, a week

هلاک halák, destruction,
death, with هکدن and کردن
to die and kill

هلاکت halákat, perdition, de-
struction

هم ham, also, همچو thus,
همچین, همچنان in the
same way, با هم together,
همان حیرها the same things,
همراه companion, همراه
one who sleeps with, a
bed-fellow, همدیگر each
other

همدان a town of Irák, همدانی
an inhabitant of Hamadán.

همدست hamdast, companion,
associate, also همراه one
that travels on the same
road

همسایه hamsáyah (pl. همسایها),
a neighbour, under the
same shadow

همسر hamsar, an equal, com-
rade

همشهری hamshahrí, a fellow-
citizen

همشیره a sister, one who has
drunk the same milk;
هموطن having the same
home, همشین one who
sits together with another,
a companion, همیشی
substantive of same, همردۀ
or بهم رده mashed together

همه hamah, all, همه اش all
of them, همه چیز every-
thing, همه روز every day, the
whole day, همگی the whole

همی or می a prefix to certain
tenses, with no meaning,
as an affix it denotes the
subjunctive mood, می کردم I
did, می کردم I was doing
or continued to do

همیشه hamíshah, always

همین hamín, the same, همین
كه only this one,

5

ی
یا *yá*, oh ' ah '
یا *yá*, conjunction, or, همچنین
یا *yád*, remembrance, یاد
یا *yád*, to learn by heart, یاد کردن
یا *yád*, to show, to teach, یاد دادن
یار *yái*, friend, ally, a beloved object, یار
یارده *yázdah*, eleven
یاره *yárah*, silly talk, یاره گفتن
to talk nonsense
یتیم *yatím*, an orphan
یخ *yakh*, ice
یقه *yakhah*, a collar
یار *yarár* (Turkish), agree-able to, convenient, یار
میشود that will be very convenient
یار *yarál* (Turkish), equip-ment, arms, trifles.

این یکی one and that one
یکسان *yaksán*, alike, هک
یکسان نمودن to make an
one equal with the ground
to throw down
یاله *yalah*, vagabondage, ا
کردن to be a vagabond, ت
rove
یگی *yangí* (Turkish), new,
یگی دنیا the New World,
America
یاراش *yarásh* (Turkish), slowly,
gently, subst یواشکی
یورت *yúrt* (Turkish), domi-
cile, house
یوشی with یوشی
کردن to behave
like Joseph
یومیه *yúmıyah*, every-day life
یونان *yúnán*, Greece, the
ancient Greeks
یهود *yahúd*, a Jew
ییلاق *yarlák* (Turkish), sum-
mer encampment of the
nomad Turcoman tribes

شهر نانو حاتم خان بری ا دیدی که چه سند؟

خان بری حاتم من بسا نگفتم از دست این درویش
هیچ حبز خان را نمبرد؟ من هنوز هم مبتوسم که از
حرانی، پاریس شهرهای دیگر را صرب رسیده حراب
گردد حانکه از حرانی، محالآب نخوان و شرور یکطرف
کوه آغری از هم پاشبد همچو که درویش میگفت

شهر نانو حاتم نلی! بعد ازین آن تعجب نیست.
عجب آن است که مردها همبسته بهاها مگویند: بجادو
ناور نکنبد! چگونه ناور نمیتوان کرد که آدم چشم
خود حبن کارها را می ببند؟

خان بری ایہ حاتم! مردها اگر عقل دارد چرا ما
آنها را در هر قدم هرا در گول میزنیم هر چه میخواهیم
میکنیم!

(شرف نسا خانم سارکت و صامت ترسناک خشکیده مات میماند)

پرده میافتد

Shah B Khán Parí, did you see what happened?

Khan P My lady, did not I tell you that nothing carries off its life from the hand of this Darvish? I am still afraid that from the ruin of Parí a blow will fall on other cities, and they will be ruined, just as by the ruin of the countries of Nakhjáwán and Sharwar, one side of the hill of Ághrí split off, as the Darvish was saying

Shah B Yes, after this that would not be strange It is strange that men always say to me, "Believe not in magic!" How can one not believe when men see such things with their own eyes?

Khóin P O lady, if men have any wisdom, why can we at every step deceive them a thousand times, and do whatever we wish?

(Sharif Nassí Khóinum remains silent and dumb and terrified, as if senseless)

The Curtain falls

پادیس را بگفته تو خراب کرده اند که من هر گر ننوام
 کروم آنجا

سرف نسا حاتم (لرزان لران صدای آهسته چشمش طرف پرده که
 درویش نهان است) واللّه سبحان دایم! من از هیچ حبز
 خسر ندارم. من هیچ تقصیر ندارم

شهباز بگ (عده) نگاه کن نه بین چه طور قسم
 مسکور! بچه شیرین زنای خودش را کنار مینماید.
 خوب! چرا میلرری؟ دیگر اگر میل تو پری زاده
 بدهد پادیس را خراب کند در آن گاهی نیست
 (دریغ)

شهر نانو خانم (رو موسی زور دان کرده) حاکم صاحب!
 شهباز را هم که مینماید؟

موسی زور دان توجه مینماید حاتم؟ من هیچ مینماید
 سر خودم کدام نالین است؟ شهباز را کجا خواهیم برد؟
 حاتم خان آقا! رود ناسبد! سوار شوید مرا بدرقه
 نکنید! ناید تا صبح نکنار ارم نروم. مولر! موندیو
 موندیو!

حاتم خان آقا شهباز! با برویم به نینیم چه خواهیم
 کرد. این چه کاری بود رو داد؟

(هر دو از اطاق بیرون میروند پشت سرشان موسی زور دان بعد از
 آنها درویش مستعلی شاه از پشت پرده یواش بیرون آمده خورجین را
 بدوش انداخته سرش را پائین کرده هرگز برنهد متوجه نشده میگریزد ناپدید
 میشود)

It is certain that they have ruined Paris at your word, so that I may never go there

Sharf N (trembling, turns her eye towards the screen behind which the *Darvish* is hidden, and says in a low tone) God be eternally praised ! I know nothing I have committed no fault

Shahbáz (with a smile) Look ! See what sort of oath she takes. The sweet-tongued child draws herself aside Good ! Why do you tremble ? If another fancy-child like you gives Paris to be destroyed, there is no crime in that

(Meanwhile)

Sharf B (turning her face towards *M Jourdan*) Doctor, will you take *Shahbáz* with you ?

M Jourdan. Lady, what are you saying ? I do not know on what pillow my own head is. Where shall I take *Shahbáz* ? *Hátam Khán Aká*, be quick ! Get on your horse and escort me Before morning I must be on the bank of the *Aias* Malheur ! Mon Dieu ! mon Dieu !

Hátam. *Shahbáz* ! Come and see what we are to do What a business this is that has occurred !

(They both go out of the room, and after them *M Jourdan* After them, *Musta'li Sháh*, the *Darvish*, quietly comes out from behind the curtain, throws the bag on his shoulder, and not turning towards the women, runs away with lowered head and disappears)

موسی زوردان (سانک لند) ناریس حراب سنده . تولیر ریخته سلطیب فرانسه بهمحورده . دولت تعبیر یافته . حالا ار قوسول انگلبس که در تریر نسسنه دیوان بگیء شما برای من کاعذ فرستاد . وبعد ار اطلاع اینحصر میسویسد . حانار بصحاب کاعذهای واجبی الآن لندن مسرود . در کسار ارس مننطر من است . تا دوارده صاعب دیگر من ناید خودرا ناو برسالم . اگر تأخر کنم حانار مسرود . من دیگر تنها نرودی نمیتوانم خودرا بدولت برسالم . لوی قلب نانگلبس گریخته .
موندیو موندیو!

حاتم حان آقا (حیرت) حکیم صاحب ! که حراب کرده ؟ که بهم رده است ؟

موسی زوردان (ناظراب) شیاطین ! اجنه ! دیوها ! عفریتها ! بدعملها ! کدام یکبرا نگویم ؟ امان حاتم حان آقا ! امب بیآرید ! وقت تأخیر نیست .
دوماز پاریس ! مولیر ! موندیو ستفرو!

(حاتم حان آقا ارین سحان کمی متحیر میماند اما شرف سا خام سیار سیار محبت بلرزه میافتد شهر دیک حالت اورا دریافت کرده تعجب نموده رو سوء او گذارده نزدیکتر رفته آهسته خدان میپرسد .)

شهر دیک دو حرا مبلوری ای مایه فساد ؟ یقین

M Jourdan (in a loud voice). Paris is ruined ! The Tuilleries razed ! The kingdom of France crashed together ! The Government changed ! Your Police Superintendent (Díván Begí) has just sent me a letter from the English Consul at Tabriz, and after giving information, writes "A courier with important papers starts at once for London" He is waiting for me on the bank of the Aias I must reach him by 12 o'clock If I delay, the courier will go off I cannot reach the capital alone quickly Louis Philippe has fled to England ! Mon Dieu ! mon Dieu !

Hátam (in astonishment) Doctor, who has destroyed it ? Who has ruined it ?

M. Jourdan (much disturbed) Devils ! Jinns ! Dívs ! Afrits ! Evil-doers ! Which shall I name ? Mercy, Hátam Khán A'ká ! Bring a horse, there is no time to delay Dommage, Paris ! Malheur ! Mon Dieu, c'est affreux !

(Hátam Khán A'ká at these words becomes less disturbed, but Sharf Nissá Khánúm trembles very violently Shahbáz Beg, discovering her condition, is astonished, and turns towards her He goes nearer, and laughing gently, questions her)

Shahbáz. Why do you tremble, O cause of the trouble ?

کند که ای چه کاریست و چه سحریست ؟ ستغفرو !
موندیو موندیو ست آفرو !

سهر نابو حاتم چه سحر حکیم صاحب ؟ مگر ناریس
سحر خراب شده ؟ چه میگوئید ؟

موسی زوردان (هولك سائك بلند) السنه سحر است !
کاری شده است که آدم ماب ماده است . دریگطرفه
العین غفلنا ناریس خراب شده !

(اریگرمها شرف سا خادم دیگر بدتر بلرزه افتاده چشمش طرف برده
که درویش پنهانست)

خان بری (حسن حسن کسان) ناام وای ! نغم وای !

(دریحال ار قیل وقال حاتم خان آقا وشهار بیگ ار اطاقیکه خوابیده
بودند بیدار شده دست پاچه یکتا بیردن طرف صدای موسی زوردان
میدوند)

موسی زوردان (تا آنها را دید) آح ! آمدید ؟ حاتم خان
آقا ! شهساز بیگ ! شمارا بخدا ! زود برای من امسها
حاصر کنید ! ناید همین حالا بروم درنگ نمیتوانم
کرد خودتان هم سوار شوید ! مرا ار ارس نگذرانید بر
گردید !

حاتم خان آقا (حیرت) حکم صاحب ! چه حادثه روی
داده ؟ ناین تعجب رفتن شمارا چه باعث شده
است ؟

understand what the matter is, and what is the sorcery?
C'est affreux ! Mon Dieu ! mon Dieu ! C'est affreux !

Shahr B What sorcery, Doctor? Has Paris been destroyed by sorcery? What are you saying?

M. Jourdan (with horror, crying aloud) It is surely sorcery. Such a thing has taken place that people are amazed. In the twinkling of an eye Paris suddenly destroyed ! *(At these words Sharif Nissá Khánum trembles worse, and turns her eye towards the screen behind which the Darúsh is hidden)*

Khán P (sobbing breathlessly) O Father ! O Mother !

(At this moment Hátam Khán A'lí and Shahbáz Beg, awakened by the talking, come out of the room where they have been sleeping, and head over heels, with only shirts on, run towards M. Jourdan's voice)

M Jourdan (as soon as he sees them). Ah ! you have come. Hátam Khán A'ká, Shahbáz Beg, I adjure you by God to get horses for me quickly. I must go at once. I cannot delay. Get on horseback yourselves too. Turn back after you have passed me across the Aras.

Hátam (amazed) Doctor, what has happened? What is the cause of your going in such haste?

خان بوری (یوآش یوآش بزانو میزند) وای ننم! وای بابام!
وای!

(شهر بانو حاتم در را نار میکند)

موسی زوردان (تنگ نفس) کو حاتم خان آقا؟ کو شهساز
ببگ?

شهر بانو حاتم (ترسان ترسان) هر دو اطاق شرف نسا
هستند. صبح سرکسی^۱ ایلچی رفته بودند. سباز
حسته شده آنجا افناده خوانده اند

موسی زوردان (سنگ تگ نفس) حاتم! نابد همین
حالا نبدار سوند. من مسروم نمبتوانم نایستم! حیف
بتو پاریس! حیف بتو تولبر! حیف بتو پای تحت
قشنگ سلطنت! حوب فرانسه بدخت شد! دوماز
پاریس! موندیو موندیو!

شهر بانو حاتم حکم صاحب! ده حرز است؟ ده
شده است؟

موسی زوردان فرانسه بهم حورده. تولبر سر نگون
گسته. ناریس خراب منده. دوماز پاریس! دوماز
تولبر!

شهر بانو حاتم خدایا شکر! خدایا رحم کن!

موسی زوردان شهر قشنگ سلطنت ناکیزه در طرفه
العین حان ویران شده که گویا نموده است عقل درک

Khán P. (striking her knee gently) O Mother! O Father!
Alas!

(*Shah Búnú Khánúnum opens the door*)

M. Jourdan (short of breath) Where is Hátam Khán
Áka? Where is Shahbáz Beg?

Shahr B (in a fright) They are both in Sharf Nissá's
room They went in the morning to inspect the horse-
fold They were very tired, and are lying asleep there.

M Jourdan (breathless, in a loud voice). Lady, they must
be awakened at once I am going. I cannot remain.
Alas for thee, Paris! Alas for you, Tuileries! Alas
for thee, beautiful capital of the State! Fair France
has become unfortunate Dommage, Paris! Mon
Dieu! mon Dieu!

Shahr B Doctor, what is it? What has happened?

M Jourdan France has fallen! The Tuileries turned
upside down! Paris is ruined! Dommage, Paris!
Dommage, Tuileries!

Shahr B God be thanked! God have mercy!

M Jourdan The beautiful pure city of the State in the
twinkling of an eye has become so desolate that one
might say it had never existed Can the intellect

بعد لحظه ایستاده رو شهر بانو خانم میکند (حاتم ! جسم شما روشن ! پاریس حرات شد . از من راضی شدید یا نه ؟
 شهر بانو خانم نلی بابا درویش ! حبلی راضیم ! اما باید حیر حراتی پاریس رود موسیو زوردها نرسد تا گرفتار خود شده از سهار دمست نکشد . اما نمیدانم از پاریس تا اینجا این خبر را تا این زودی که خواهد آورد ؟

مستعلی شاه (تقیه کسان) خا خا خا ! حاتم ! آدمکه بیک جسم بهم زدن ازینجا پاریس را بر باد دهد در یکدقیقه و در یکساعت و یا در یکروزی تا ده روز حیر آنرا نمینواند اینجا برساند ؟ چه خیال میکنند ؟

شهر بانو خانم راست مینویس نانا درویش ! اما چه عجب مینماید که این حیر درینحال موسیو زوردها نرسد از سر ما رد شود !

درین اثنا یک دفعه در خانه را سخت می کوبد همانکه میخواهد در بشکند . صدای موسیو زوردها در حالت اضطراب یشت در معلوم میشود . درویش مستعلی شاه حلد تخته پارها را در چیده حورحین میریزد میاندازد دوشش میبرد پشت پرده که در پیش نار آویزان است پنهان میشود . موسیو زوردها تراق تراق در را میریزد کم میماند در بشکند حاتم خان آقا و شهار بیگ را صدا میکند در را ناکند ! شهر بانو خانم سر آسیده ارجا برخاسته ترسان ترسان میبرد در دخترش شرف سا خانم محبت میبرد

he turns his face towards Shahí Bánu Khánun) Khánun! May your eyes be bright! Paris is destroyed Are you satisfied with me or not?

Shahí B Yes, Father Darvish, very much satisfied But the news of the destruction of Paris must quickly be conveyed to M Jourdan, that he may restrain himself and hold back his hand from Shahbáz But I do not know who will bring this news so quickly from Paris

Must (*laughing aloud*) Ha, ha, ha! Lady, the man who in the twinkling of an eye can give Paris to the winds from this place, can he not bring the news of it here in from a moment, an hour, or a day, up to ten days? What are you thinking of?

Shahí B You say right, Father Darvish! But how strange it would be if this news were now to reach M Jourdan, and he should leave us!

(*At this moment suddenly there is a loud knocking at the door as if people desired to break it in The voice of M Jourdan in a state of distress is heard behind the door Darvish Musta'li Sháh quickly gathers up and pours into his bag the pieces of board, throws it on his shoulder, and goes to hide behind the screen that hangs before the door M. Jourdan strikes blow upon blow on the door Little remains for the door to be broken in He cries out to Hátam Khán A'la and Shahbáz Beg, "Open the door!" Shahí Bánu Khánun bewildered, rising from her place, goes to the door in a great fright Her daughter Sharf Nissá trembles violently*)

شرف نسا خانم ناسد ننه جان ! باز يك دويست تا
تو علو ميه و رسم نول سر حاش ميايد

شهر نانو خانم راست مېگوئي بجم ! مال فدایِ جان
اسب . گوش و دماغ سِرِ نلایِ سر است . (روش را بر
ميگرداند) بگر نانا درويس !

(طلاها را ميدهد مستعلی شاه . درويس ميگيرد ميگدارد بغلش رود
آستينش را بالا کرده كتانی ار خورجين در آورده ناز نموده ورق ميزند بعضی
صفحه هاي نقشه دارش را نگاه کرده سرس را نالا ميكند)

مسنعلی شاه نلی ! عمل تمام است . شهر پاریس
زیر برج عفر اتّفاق افتاده . از تأثیر این برج نوده
است که هرگز نلا از این شهر کم نمیشود . (بعد بر حاشیه
چوب درشتی در دست گرفته رو بشهر نانو خانم و دخترش کرده)
نترسمد حاشها ! دلانرا قایم ندارید (بعد پلک چشمش را
گردانده صورت خود را مهبیب ساخته این منتر را میخواند) دغدغها
فندی تبّ الکری کردی تبّ الکمو کموها نمندی
پندی پندی ! (حب و راست خود دمیده دیوها و عفرتها را باسم
و صدای مهبیب خوانده فرمان ميدهد) یا ملیها یا ملیها یا
بلیها ! بر کسبد پاریس را از جایِ خود و نزبد الآن زمين
حنانکه من این هَبْکَل را رده ریر و رو ميکسم ! (يك قدم
عقب ميروود حوی که در دست داشت بلند کرده رو بدائرة نهاده اشکال اطاق
و حاشها ي کوچکی که ار تخته پاها ساخته بود ميزد ار هم ميباشد .

Shah N. Never mind, dear mother. We will sell about two hundred lambs, and the money will return to its place.

Shah B. You say right, my child. The goods are an offering for a life. Ear and nose are a shield against evil to the head. (*Turning round her face*) Take it, Father Darvish!

(*She gives the gold pieces to Musta'li Sháh. The Darvish takes and puts them into his breast-pocket. Quickly lifting up his sleeve, he brings a book out of the bag, opens it, turns over the leaves, looking at some pages with pictures. He then lifts his head.*)

Must. Yes, the deed is done. The city of Paris lies under the constellation of the Scorpion. Through the influence of this constellation it has come about that misfortune never leaves this city. (*Then, having risen, he takes a thick stick in his hand and turns towards Shahr B'óni Khínúm and her daughter.*) Fear not, Ladies. Keep your hearts firm. (*Then, turning his eyelids,* and giving himself a fearful appearance, he speaks this incantation.*) Daghdaghá fitandí tab alkari karandí tab alkmú lamúhá bindí yandí yandí! (*Blowing to the left and right, he calls Dís and Afís by name, and orders them in a fearful voice.*) O Malíkha! O Salíkha! O Balíkha! root up Paris from its place, and cast it at once to the ground, just as I throw down this model! (*Taking a step backwards, and lifting up the stick he has in his hand, he strikes, turning towards them, the models of the rooms and small houses he has made with the boards, so that they fall asunder. Standing up after a moment,*

---

* Probably, "rolling his eyes"

است چرا از جانسان نمبترسد وچنین کارها پا
مگذارند؟

مستعلی شاه اولاً برایِ بردنِ فرمانِ من است. نانبا
احمقند. طبعیِ ایسان تقاصا میکنند. اگر' همچو
نکنند آسوده نمیسوند. اگر ساطین نمود در دنیا
هرگز عمل بد نمسد وبی آدم را هبکس بکارهای بد
دوچار نمیکرد

شهر نانو حاتم رامب میگوئی نانا درویش! چه قدر
ناید بدیوها انعام داد؟

مستعلی شاه ریاد نمخواهم. هر چه خودتان وعده
کرده اید. صد تا ناجاقلو خانم!

شهر نانو حاتم بانا درویش! زیاد اینست!

مستعلی شاه خوب! بشهری که هزار هزار تومان
مباررد مدهبد خراب کنند صد ناجاقلو بدهبد زیاد
است!

شهر نانو حاتم (رو بدخترش کرده) شرف نسا بچم! صدوقچه
پول را اینجا بیار!

(شرف نسا حاتم رود در حاسته از نار صدوقچه پول را گرفته نه پیش
میآرد شهر نانو حاتم در صدوقچه را نار میکند صد تا ناجاقلو تازه شکّه
در آورده میگوید)

شهر نانو حاتم شرف جان! برایِ خرج عروسیت
دیگر پول نماند

do they not fear for their lives and undertake such affairs?

Must In the first place, in order to obey my commands
In the second, they are fools. Their disposition requires it. If they do not do so, they are not contented? If there were not devils in the earth, no evil deeds would be done, and no one would lead* the sons of men to evil deeds.

Shahr B. You say right, Father Darvish. What reward must be given to the Dís?

Must I do not want much. Whatever you have promised. About a hundred Bájákalús, Lady

Shahr B. Father Darvish, that is too much

Must Good! You give a city to be destroyed that is worth a thousand thousand tománs, and a hundred Bájákalús is too much to give

Shahr B. (turning to her daughter). Sharf Nissá, my child, bring here the little money-box

(Sharf Nissá rises quickly, takes the money-box from its place and brings it. Shahr Bánú Khánúm opens the lid of the box, and bringing out a hundred newly coined Bájákalús, says)

Shahr B. Sharf, my life, there is no money left for your wedding

---

* Lit "make them two and four," or, "make them meet with"

مسئعلی شاه خانم ! دستِ مزد و انعام دیوها را کرم
کشد !

شهر بانو خانم نانا درویش ! برای دیوها انعام چه لازم
است ؟

مسئعلی شاه واه خانم ! مگر دیوهای من بی جبره
و مواحب است که مفت خدمت نکنند ؟ مگر من
وزیر سد علی بیگم که هیچ حی آنها ندادم جز محسن
و سرسام ؟ خانم ! شما گمان نکند که من دیوهایم را
بحرفِ حسک و حالی نگاه میدارم ! بلکه برای همجو
کارها آنها را باید صباقت کنم ریشخند نمایم ناری بدهم
تا ردن و کستی شهابِ ناقت آنها را

شهر بانو خانم چه طور تا زدن و کستی شهابِ ناقت
نانا درویش ؟ مگر بعد شهابِ ناقت آنها را رده و خواهد
کشت ؟

مسئعلی شاه (خنده کنان) عجب فکر کرده اید . پس
دیوها و عفرینها نا حی بهلاکتِ این قدر مردمانِ بیگناه
باعث میشود و شهرِ ناین قسبگی را بجهتِ خراب
مکنند در حزایِ حسن گناهِ عظیم غضبِ خدا بآنها
نمیرسد ؟

شهر بانو خانم خوف نانا درویش ! خون که حنن

Mirza Iskhak Open your hand for pay and presents to the Dávs!

Siraj B. Father Darvish, how are presents required for Dávs?

Mirza Iskhak My Dávs are without means of living or property. Then why should they perform service for nothing? And I the Vern Band Ali Begum, that I do not give them nothing except abuse and frighten them. I, Siraj, do not think that I keep my Dávs with bound captives. For such affairs I must give them money to buy and play with them even to striking and killing meteor.

Siraj B. How even to striking and killing meteors, Father Darvish? Afterwards, would not the meteors strike and kill them?

Mirza Iskhak You have strange thoughts. Then would the Dávs and Afrits be the cause of the destruction of so many innocent men without reason, and the overthrow without excuse of such a beautiful city, and would not the anger of God come upon them in return for such a great crime?

Shah B. Good, Father Darvish! Since this is so, why

عجب بشاره وساده لوح مبینوند . بدون تصور و تأمل
ناور مبینند که من در قرائع نسنده ناریس را در طرفه
العن زیر و رو مبنوانم کرد و یار مریح من در آنطرف ارس
گردن موسی رودان را وقت رفتن میتواند برد

شهر نابو خانم   نانا درویش ! نا که حرف میرنی ؟
حه مبنوئی ؟

مستعلی ساه   خانم ! منتر مبنوانم کارمان راست
نآید . دیوها عفریتها حردار سوند در هه فکر هستم !
(پس ار آن بلاس را بلند کرده اولادایره میکشد میگوید) این دایره
ناریس ! (بعد تخته پاره هارا بهم چسباید ده و دواړه تا بزرگ و
کوچک شکل اطاق و حجره در میان دایره حانه درست کرده میگوید)
این هم شکل عمارت و خانه های ناریس ! (بعد رو شهر نابو
خانم کرده) مبنمائند ندهم ناریس را کن مبنون وریر و رو
نماید ؟

شهر نابو خانم   نلی ! دیگر حکم ؟ خدا ناعت را نلا
ندهد ! تر وحسك با هم مسوزند . بشاره ناریسی ها
کاری نما نکرده بودند . و نالس نگردن دختران و عروسان
آنجا باشد که در محالس همبنه نا سران و مردان در
یکجا رونار نسنده بصحت و اختلاط مسغول گسته مردم را
گمراه نموده ار راه در مبنرد . مسغول کار خود باش
نانا درویش !

واقف نبست و نخواهد شد . بعد از گرفتن ناجاقلوها دست و نایم را که نبسته اند . تا ده روز نمیتوانم خود را نآن طرف بسندازم ؟ مرا در آنجا که بپدا خواهد کرد ؟ بعد از من هر چه نانا بادا ! اگر تا ده روز پاریس حراب سد ناجاقلوها بی قبل و قال از هضم رابع خواهد گذست . توحه مبدایی ؟ بلکه تا آن مدت بساخنه از ساخت پاریس حراب شود . مگر این نوع حادثات عجسه در عالم کم وقوع یافته است ؟

علامه علی (تحت بارها را از خورحین بیرون آورده حده کان) این فقره احبره را هر گر عظم قبول نمیکند . خیال خام است

مسئله ساه (حده کان) بس فقره سائقه را عقلت قبول میکند . آنهم که خیال خام نیست ؟

علامه علی (حده کان) آری ! در آن چه شک است ؟

مسئله شاه خوب ! دیگر حواسم را تسوالهای بیفایده معسوش مکن ! برو ! بس اسبها منتظر ناش ! من هم بعد از یکساعت عمل خود را تمام کرده مبرسم سوار میشویم بر مسگردیم (غلام علی میبرد) . خان پری حاله ! پا شو ! در را محکم سد آدمی کسی نیاید ! (خان پری پا میشود در را میسدد می آید می نشیند)

مسئله شاه (خود خود در را خودشان) این طایفه زنان

secret. After taking the Bájákaluís, if they do not fasten my hands and feet, in the ten days can I not throw myself on to the other side? Who will produce me there? After me, let what may happen happen! If within the ten days Paris is destroyed, without question I shall have digested four times as many Bájákaluís. What do you know? In that time, by some accident or accidents Paris may be destroyed. Have such strange events occurred seldom in the world?

Ghul (taking the boards out of the bag and laughing). My understanding can never consent to this last saying. It is a vain idea!

Must (laughing). Enough that your understanding accepts the previous words. That, too, is not a vain idea, is it?

Ghul (laughing). Yes. Of that what doubt is there?

Must. Good! Do not disturb my thoughts with any more unprofitable questions. Go and wait by the horses. In about an hour after I have completed my business I will go, and we will ride back. (*Ghulúm Ali goes.*) Aunt Khán Parí, get up. Fasten the door firmly, that no one may enter.

(*Khón Parí rises and comes and sits down after fastening the door*)

Must (to himself in their own language). This lot of

غلامعلی (بیک زبانی که این رنبا نفهمد دربان رمیز درویشی)
میتخواهی حکمی؟

مسنعلی شاه مبدواهم کَبْکَلِ شهر باریس را بر با کرده
حکم کنم دیوها طرفه العین ریز و روش کنند چنانکه من
الآن در بسِ رویِ این حاتون زیر و رو خواهم کرد

غلامعلی (خنده کنان) واسهٔ چه؟

مسنعلی شاه واسهٔ صد دانه ناخاقلوی تاره سکه که
حالا از این حاتون برای همین مطلب خواهم گرفت
غلامعلی (خنده کنان) خوب! این حاتوم نا بای تخت
مرنگ و اهل آنجا چه عداوت دارد؟

مسنعلی شاه این حکایت حبلی درار است .
تقریرش گچایس این مقام نیست . تخته پاره‌ها را از
حورجن برون ببار!

غلامعلی الآن! اما هر گر عظم ناورد نمیکند این امر
مسکل صورت نپذیرد . نمیدانم شوخی میکنی یا نه
مگویی . در طرفه العین باریس خراب سود یعنی
چه؟

مسنعلی شاه (خنده کنان) چرا یعنی چه؟ مردکه!
حالا این حاتون مکرمه صد تا ناخاقلوی تاره سکه برای
این مطلب بمن خواهد داد و ده روز هم مهلت است
که جادوی من ابر خود را ببخشد و کسی هم بر این سر

Ghul (*in the secret language of the Darvishes, which the women do not understand*) What will you do?

Must. I will set up an image of the city of Paris, and will order the Dívs to overthrow it in the twinkling of an eye, as I shall now overthrow it in the presence of this lady

Ghul. (laughing). For what?

Must For a hundred pieces of freshly coined Bájákalúis (ducats), which I shall take from this lady for this purpose.

Ghul. (laughing) Good! What spite has this lady against the capital of France and its people?

Must. It is a very long story. It cannot be repeated in this place. Bring out the pieces of board from the bag

Ghul Immediately. But my wit will never believe that this difficult matter can be brought about. I do not know whether you are joking or what you are saying. Is Paris to be destroyed in the twinkling of an eye, or what?

Must. (laughing) Why is that "what"? Man! This gracious lady will at once give me a hundred freshly coined Bájákalúis for this purpose, and there is a delay of ten days, in which my magic will present its effects, and no one either knows or will know of this

نوده اند که فضا این درویش را بما رسانیده تا جادوی او آنهارا کوبیده حراف کنیم. (رومستعلی شاه کرده) بابا درویش! ندیوها و عفریتها فرمان نده باریس را زیر و رو کنند

مسنعلی شاه (روحان بری کرده) خان بری خاله! برو برون بعالمعلی^۵ شاگرد من بگو که خورجین مرا زود از گرده^۶ امب گرفته بر دارد ببارد (خان بری رود در خاسته بیرون می رود). حاتم خان آقا و شهناز بگه حالا کجا است؟

شهر نانو حاتم از ایلچی بر گسسته در آن یکی اطاق خوانده اند

مسنعلی شاه حاتم! ناید آنها و سایرین ازین سر نه حالا نه من بعد خبر بسود. ها! و آلا جادو هرگز اثر نمیکند

شهر نانو حاتم از یحیوت خاطر جمع باش نانا درویش! (در ایحال در بار رفته غلامعلی خورجین در دستش نا خان بری داخل میشود)

غلامعلی سلام علیکم!

مسنعلی شاه علیکم السلام! خورجین را بمن بگذار! بید سرش را باز کن! از میاس تخته باره هائیکه اشکال در روش کسیده شده در آر!

زوردان را بزند! سهار تنها بماند ناز از ارمس بگذرد بر گردد نباید اینطرف! مردنِ یکنفر تفصیردار بهتر از کشته شدنِ هزار نفر مردم بی گناه است.

شرف سا حاتم ننه جان! همجو مگو! موسی زوردان بچاره است. آدم خوبست. این یبلاق هر روز از گل‌های عریه و شکوفه‌ها دستها بسته بسوِطِ سهار بگ برای من میفرستاد که: سر بسامردت نده نه بسند! حمد سال است این یبلاقهارا میگردد. هرگز این گل و شکوفه‌ها را دیده است؟ ویک ایله بمن بجنبده است. صورت گل‌های یگی دنبا که در باغ عایبات پاریس مبروید در بست آن کسبده شده. مرا میل دختر خود مبعواست. من خودم را بکستن مبدهم بسبگذارم گردن موسی زوردان را بزنند. پاریس خراب بسود بسا چه؟ اگر در آنجا دختر و عروسان رواناز بسبگردیدند سهار هرگز آنجا مبرفت. پاریس خراب گردد و دختر و عروس هم بسرد!

شهر نانو حاتم واللّه! نمیدانم بکدام رِصا بشوم! اما دیگر چه بکنیم؟ شرف بسا هم راست میگوید. موسی زوردان فقیر است. آدم خوب است. تقصیرش همین است که سهار را از راه در برده پاریس رفتن را سرش انداخته است. معلوم مبنود مردمان پاریس بد

Let remain alone and return here after he has crossed the Aras. The death of one sinner is better than the killing of a thousand innocent people.

Sayyid N. Beloved mother, say not so! M. Jourdan, the help of our people, is a good man. Every day this summer he has sent for me, by means of Shahráz, tied nosegays of flowers, leaves and buds, saying, "Take and give them to your betrothed to see. For many years these flowers are not seen, and has she ever seen these flowers before?" He has given me a mirror too. On the back of it are in the forms of the flowers of the New World, which grow in the garden of wonders at Paris. He has named his own daughter. I will give myself to him with all heart, and will not allow M. Jourdan's head to be cut off. What is it to us if Paris is ruined? If the girl and married women there did not go about without veils, Shahráz would never have gone there. Let Paris be destroyed, and its girls and married women die as well!

Shahráz B. By Allah, I do not know to which I shall consent. But what else can I do? Sharf Nissá, says truly, "M. Jourdan is a poor man, he is a good man." His fault is this, that he has carried Shahráz off from the right way, and has put this going to Paris into his head. It is known that the people of

شهر نابو حاتم پس از ده روز

مستعلی شاه خبلی حوت خانم! من همین حالا در اینجا
پسِ جسمِ شما کَهَبْکَلِ پاریس را بر نا کرده بهم میزنم
و بدیوان و عهریتها حکم میکنم در همان دقفه پاریس را
یکوند و تا ده روز خروش را برای موسی زوردان بآرند
تا از فکر بردن شهساز بفتند. یا این که خرویس بزرگی
پسِ رویِ خود گرفته اسبس را موسی زوردان گذارده
درین ساعت گردنش را رده بستاره مریج حکم خواهم
کرد آنهم بهمانطور تا ده روز دیگر گردن موسی زوردان را
لا تأمل بزند شهساز بگ از حگ او خلاص شود.
حال نمرمائبده بهم حساب سما خراب شدن پاریس را
مبخواهید یا گردن زدن موسی زوردان را؟

خان نری (دستهاش را در آورده بهم میرد) هر دورا بابا
درویس! نفرنگبها رحم خواهیم کرد؟

شهر نابو حاتم وای زنکه! مگر دلت از سنگ است؟
ببچاره پاریسیها نما چه کرده اند که خانه و عمارتشانرا
سروشانشان بریزیم باعث قتل هزار هزار نفس بشویم؟ مادا
ناین قبل و قال نینداخنه است الا آن خس و خاشاک
بر حین! (رو به مستعلی شاه کرده) بابا درویس! هر چه میدانی
بجود او نکن! در اینجا گردن خرویس را زن! بستاره
مریج حکم بکن آنهم پس از گذشتن از ارس گردن موسی

Shah B. After ten days

Must Very good, Lady. I will now produce before your eyes the form of Paris and destroy it, and order the Dís and Afrits to smite Paris at the same moment and bring the news to M Jourdan in ten days, so that he may give up the idea of carrying off Shahbáz Beg. On this I will take a big cock before your face and give him the name of M Jourdan, and having in this very hour struck off his head, will command the planet Mars to cut off within ten days without hesitation the head of M Jourdan in the same manner, and Shahbáz Beg may be freed from his clutches. Now speak, that I may see whether your Excellency wishes to see the destruction of Paris or the beheading of M Jourdan

Khán Parí (clapping her hands) Both, Father Darvish !
Shall we have mercy on the Franks ?

Shah B Woe, woman ! Is your heart of stone ? What have the wretched Parisians done to us, that we should throw down their houses and buildings on their heads, and become the cause of the destruction of a thousand thousand souls ? It is only that collector of leaves and rubbish that has thrown us into this discussion (*Turning her face to Musta'li Sháh*) Father Darvish, whatever you know, do to him himself. Cut off the cock's head here. Order the planet Mars to cut off the head of M Jourdan after he has crossed the Aras. Let Shah-

ازین کنار ارس آمده بودم متحواسنم ار بسس محالّاب
 نخخوان و سرور گذشنه ایروان بروم . مردمان هر دو
 محالّ مایع شدند که : تذکره نداری نمگذاریم باین
 حاک گذر کنی آدم نا شناس وی تذکره را راه دادن
 و باین طرف گذرا بیدن موافی قانون قدغن است . نا
 و خودیکه منعلّسها خودشان سب و زور آدمهائی را که
 برای آوردن مال مرنگ که قدغن است بجاگ روس
 نبارد نباید دکی کرده ناینطرف و آنطرف میگذاراسدند . هر
 چه متوسطل سدم گوش حریف من ندادند . نائس و نالا هر
 چه گردیدم بسد . یکدفعه تند شده ناجنه و عفرینها
 حکم کردم حاجهائی همهء محالّاب نخخوان و سرور را برکنده
 نا حاک یکسان نمودند . ار صرب آن یکطرف کوه
 آعری بر کنده و رخنه ده آگور را فرو برد . بجاره
 ارمسبهای آحا هم بسب همسایگان بد نایود شدند .
 خلاصه : نکهوه آعری نگویم از حا کنده شو ! کنده
 نمیسود ؟ ناراس نگویم : جاری منو ! جاری مینواید
 بشود ؟

شهر نانو حاتم (ار تعجب دست طب برده) خدایا رحم
 کن !

مستعلی شاه خانم ! وقت ایستادن نبست . شب
 میگذرد . حال نفرمائبد به بنم موسی زوردان کی
 خواهد رفت ؟

the Aris, and wished to go to Eriván through the districts of Nakhjaván and Sharwar. The men of both districts forbid me, saying "You have no passport. We will not let you pass over this soil. To allow an unknown man without a passport to pass and go in the direction is forbidden by the law." Notwithstanding that these clever fellows used to warn and start off in this or that direction by night or day the men who would bring French goods on to Russian soil, which is forbidden, however much I besought them, they would not attend to what I said. However I turned, they would not let me pass. It was not allowed. All at once I became angry and ordered Jinns and Afrits to level with the ground all the houses of the districts of Nakhjaván and Sharwar. From this blow one part of the hill of Aghri was torn up and thrown down and carried down the village of Agoor. The wretched Aimemans of that place were annihilated in consequence of their bad neighbours. In short, if I were to say to the hill of Aghri, "Be torn up from thy place!" would it not be rooted up? If I say to the Aris, "Cease to flow," could it continue to run?

Shehr B. (carrying her hand to her lip in amazement)
God have mercy on us!

Must. Lady, there is no time to stand still. The night is passing away. Now say, that I may see when M Jourdan is to go.

مستعلی شاه در اینصورت مبادیست بدبوها و عفریتها حکم کنم باریس را حراب و ریر و رو کنند تا شهباز بگ از تب رفتن آنها بپند یا بستاره مریخ امر کنم گردن موسی رودان را بزند دیگر کسی شهباز بگ را نبرد. این امر عبر ارین حاره ندارد

شهر نانو حاتم این چه طور ممکن است نانا درویش؟
همچو کاربرا هم مینوان کرد؟

مستعلی شاه نه حاتم! این کار من است. جای شهبه نیست. مگر بسدهء حید تا شیطن را امر کرده ام همسه در فلهء شیسه مبان ملاهای شبهی و اصولی فتنه و فساد انداخته هرگز آنها را آرام نگذارند؟ برای اینکه نالای مسر رفته آشکارا مردم وعط کرده بودند: حادوگر و ساحر ناور نکسدا آیا من نیستم که کلجان نام عفریب را که در شیطنت و مصرت فرید عصر است بدن آقا ولیء سر علیقلی منتقل کرده بجان مردم سالبان مسلط نموده ام؟ از ترس او شب ورور در خانه خودشان نمیتوانند راحت بجوانند. هنوز هم مردم سالبان کم قصاص کرده ام زیرا که آنها پارسال مرا سالبان راه نداده دواندند که: اینجا دار المؤمنین است. تو درویش و حادوگری. اینجا پا مگذارا کدام کارهام را بگویم؟ اینجا علامت عملها نیست که در این زمان نزدیک کرده بودم. یارده سال نبس

Must. In that case I must give orders for the Jinns and Afrits to make París desolate and throw it down to the ground,* in order that Shahbáz Beg may desist from his proposal to go there Or I must order the planet Mars to strike off M Joudan's head,† so that no one may carry off Shahbáz Beg In this affair there is no remedy but this.

Shah B. How is this possible, Father Darvish? Can such things be done?

Must. Pah! Lady That is my business There is no room for doubt Have you not heard how I gave command to certain devils to introduce continually dispute and dissension in the fort of Shishah amongst the Moollahs of the Sheikhs and Usulís, and never let them rest? It was because they mounted the pulpit and preached openly to the people not to believe in magicians and sorcerers Was it not I who introduced into the body of Aká Walí, son of Aikulí, an Afrit called Kílján, who for devilry and mischief is the first of the age, and gave him rule over the lives of the people of Sályán? For fear of him night and day they are unable to sleep in peace in their own houses. And as yet I have insufficiently retaliated on the men of Sályán, for last year they did not allow me to come to Sálván, and drove me away, saying "Here is an abode of believers, come not here as a darvish and magician" What deeds of mine shall I tell you of? These are tokens of the things I have done in recent times Eleven years ago I had come to the banks of

* Equivalent to "turn it upside down"

† "To strike the neck," that is, "cut off the head"

است با اتفاق او شهر ناریس برود این بجه گل رخساره
مرا که بسنه نامرد اوست و بس از نبست روز بنای
عروسی داشتیم گریان و نالان نگذارد. من و حاتم
خان آقا هرچه گفتیم و التماس نمودیم گوش نداد.
نایست کاری یکی شهناز بنواد ناریس برود و موسی
ژوردان از او دست کسده برد

مستعلی شاه خانم! این کار حروی و آسانی نبست
بلکه بسیار بزرگ و مشکل است. مبیایست در
ایکار این حادوی من سر موسی ژوردان یا شهر ناریس
نترکد

شهر نانو خانم بانا درویش! نه میبدم چه طور این
حادو سر موسی ژوردان یا ناریس ناید نترکد

مستعلی شاه خانم! مالا اگر شهناز بگ دست
نزنم لازم است حتی بدن او مسلط کنم خیال این
سفر را از سر او در آورد. اما ممکن است ازین کار
نترسد رخنه بعقلش برسد مریض یا معبود بسود چونکه
بسیار بجه و جوان است

شهر نانو خانم واه برای خدا! بانا درویش همچو
مگو! اینها همه برای آنست که شهناز یکروز از بس
حشمان کسار نباشد. چه طور میبوسد راصی ناشیم بر
ایکه حق بر جان او مسلط گردد؟

the city of Persia. This rosy-checked child of mine^{*} who is his betrothed, and we had been waiting for twenty days hence. She is now married. Notwithstanding all that I and Hattar Khan have said and prayed he has not listened. You must do something that he may not be able to resist. Persia, and that Monsieur Jourdan may be obliged to let me take him.

Monsieur Jourdan.—That is a trifling and easy affair, but very dangerous. In this matter the effect of the blow must fall on the head of M. Jourdan or on the city of Persia.

Shah-Beg Darysh.—I have not understood how the effect of your message must crash on the head of M. Jourdan or Persia.

Monsieur Jourdan.—For instance, if I strike Shahbáz Beg, it is necessary that I should give a Jinn control over his body, that he may take out of his head the thought of the journey, but it is possible to fear from this affair that some slight may take place in his intellect—he may become ill or guilty of some fault, since he is quite a young man.

Shah-Beg.—Oh! for God's sake! do not say so, Father Darysh. It is all for this, that Shahbáz may not be out of our sight for a day. How could we agree that a Jinn should obtain control over his soul?

---

* The inflected form of the pronoun appears wrongly used here.

مجلس چهارم

واقع میشود در اطاقِ حاتم خان آقا یکطرف شهر نانو خانم طرفِ دیگر شرفِ نسا خانم و در گوشهٔ خان بریء دایهٔ اش بنشسته اند دو ساعت از شب گذشته است. شهر نانو خانم سرش را بالا کرده رو عیان بری نموده دلتنگ میبرد

شهر نانو خانم خان بری! چه طور شد درویش
نماید؟

خان بری خانم سناست مکن! الآن مباد
(یکدفعه در نار شده مستعلی شاه جادوگر عبوس کرده داخل میشود)

مستعلی شاه سلام علیکم!

شهر نانو خانم (سر بالا کرده) عليك السلام نانا درویش!
خوش آمدی. ببا بسن!

مسنعلی شاه (بنشسته) خانم! نسبت بمن چه خدمتی
داشتید بفرمائید تا بجان و دل ناخامس نکوشم؟

سهر نانو خانم نانا درویش! برای يك کارِ جزوی ترا
زحمت داده ام. مطلب ایست که شهبازِ ما نالمره
گمراه شده. يك مهمانِ فرنگی داریم. خبال کرده

FOURTH ACT

Takes place in the room of Hadam Khán A'lá. On one side Shah Bábú Khánúm and on the other Sharf Nísá Khánúm, in a corner sits Khán Parí, nurse of the latter. Two hours of night have passed. Shah Bábú Khánúm lifts up her head, turns towards Khán Parí, and asks anxiously

Shahr B. Khán Parí! How is it that the Darvish does not come?

Khán Parí. Do not be hasty, Lady. He is coming soon.

(The door opens, and the magician Musta'li Sháh enters solemnly.)

Must. Peace be on you!

Shahr B. *(lifting her head).* And on you be peace, O Father Darvish! You are welcome! Come, sit down.

Must. *(sitting down).* Lady, tell me the service you require of me, that I may strive to do it with heart and soul.

Shahr B. Father Darvish! I have troubled you for a trifling affair. Its gist is this, that our Shahbáz has suddenly gone astray. We have a French guest. He has entertained the idea of going in his company to

من بهانه است . چه حرمی است که مِسلِ تو جوانِ نا
کمال در تفلس خدمتی پیدا نکند؟

شهباز بگفت پس از مراجعت از ناریس باز بتفلس
رفته نوکری خواهم کرد

شرف نسا حاتم (کاعده‌های شکل را با پایش می‌زند) در ناریس
مِسلِ تو جوان از دسب این کوندها می‌بنداند جانی سلامت
در سرد تا بعد از تر گستن مِسلِ آدم رفتار نماید؟
هرگز نمی‌توانی ناریس بروی . هر وقت رفتی آن وقت
بحود سار!

(در ایصال حاتم خان آقا سارک بلند شهباز بیگ را از بیرون صدا
میکند او هم رود بیرون می‌رود)

نوده مباحثه

deceiving me. How can you say that a perfect young man, such as you, cannot find service in Tiflis ?

Shahbáz After my return from Paris, I will go and do service in Tiflis.

Sharf N (*kicking the picture-papers*) In Paris can a young man such as you save his soul from the hand of these women, so that after he comes back he may act as a man? You can never go to Paris When you have gone, then flatter yourself !

(*At this point Hátam Khán A'li calls to Shahbáz Beg in a loud voice from outside He goes out quickly*)

The Curtain falls

شهباز بگ بخدا که سپس آنها نیست! نمیدانی
 که همسران من همه نوکری کرده صاحب معرفت شده
 حرمت و عزت یافته خوشحالت گشته اند؟ من مانده
 ام در میان این نبرار بی نام و نشان

شرف نسا خانم اولاً ای را که گفتی دروغ است که از
 ماها بمعرفت و خدمت خوشحالت شده است. این
 خوشحالت هارا که دیده همه براههای دیگر بیعت
 رسیده اند. نابا اگر خدمت هم میخواهی کنی برو
 در تفلیس کن! هر گاه خواستی مهرهای دیگر هم
 بروی جایی برو که دست رس باشد خیرتان برسد!
 پاریس از ماها نه کسی مرود نه کسی میآید

شهباز بگ راست میگویی. اما در هر کار آدم
 ناید واسطه داشته باشد. در تفلیس یا شهرهای دیگر
 کسی مرا نمیشناسد که واسطه من شده بسر خدمتی
 نگذارد تا باعث حرمت من نشود. اما این فرنگی
 مرد خوبست و مرا بسیار دوست میدارد. خانواده ما را
 میشناسد. از پاریس بردن و آموختن زبان فرنگ
 و دولت شناساندن این مرد مشهور مبشوم. پس از بر
 کشتن در همه جا جای دارم

شرف نسا خانم اینچنینها همگی حبله و برای فریفتن

Shahbáz By God, these are not the reasons! Do you not know that all my companions by doing service have become learned, obtained renown and honour, and become rich? I am left in this swamp without a name or mark

Sharf N In the first place, what you have said is false, that some of us have become rich through learning and service. Who has seen these fortunate men? They have all attained to fortune in other ways. In the second place, if you wish for service, go and do it in Tiflis. If you will go to other cities, go to a place whence news of you may be obtained. None of us goes to Paris; none comes from there

Shahbáz You speak correctly. But in every business a man must have some support. In Tiflis and other cities no one knows me, that he should patronise me and obtain service for me, which might lead to honour for me. But this Frenchman is a good man, and is very friendly to me. He knows our family. By being taken to Paris and learning the French language, and by being introduced to the State by this man I shall become known, after my return I shall have a standing everywhere.

Sharf N. These words are all a trick, and pretexts for

آینده نوع دیگر لباس خواهند پوشید . در پاریس هر سال
رسم لباس پوشیدن عوض می‌شود . من هم آوردم
دادمت . از این چه در آمد ؟

شرف نسا خانم همان در آمد که بعضی این دخترها
هوا بر داشته بروار می‌کنی می‌خواهی پاریس بروی

شهرار بگ شرف نسا ! این چه حرفست می‌زنی ؟
همه دختران پاریس قربان یک موی تو باشند ! من که
میل تو یار ریا دارم حوریان بهست بچشم نمی‌آید . یکروز
بی تو نمانم

شرف نسا خانم بس است ! ترا بخدا ! این بازیهارا
اینجا در بآر ! سریکه بگوید یکروز بی تو نمانم از اینجا
پاریس نبرود . تو مرا هیچ نمی‌خواهی !

شهرار بگ (بلند شده دست بگردن او آویخته رویش را می‌پوسد)
شرف نسا ! رامتی از من ندگمان شده ؟ تیری ندلم
میزدی . بهتر از این حرف بود که برویم زدی . آخر
سرمس به لبین بچه سبب پاریس می‌روم

شرف نسا خانم (گریه کنان دست شهرار بیک را از گردن خود دور
نموده) چه کار دارم ببرسم ؟ سببش را خودم بهتر
میدانم . سببش همینها است !

(دیگر رمان غریچه کنان کاغذهای شکل را سحت چنگال کرده زیر پایش
می‌ریزد)

other sort of clothes. In Paris, the fashion of clothes changes every year " I brought them and gave them to you. What was there in that?

Sharf N This there was in it, that for love of these girls you fly up in the air. You wish to go to Paris

Shahbáz Sharf Nissá, what are you saying? May all the girls in Paris be an offering for one hair of your head! I, who have such a beautiful lover, would not look at the Huris of Paradise I would not remain one day without you.

Sharf N Enough! I adjure you by God! Do not bring these jokes here The youth who says "I cannot remain one day without you" does not go to Paris You do not wish for me at all

Shahbáz (rising and putting his arm round her neck, kisses her face) Sharf Nissá! Is it true that you suspect me? You have struck an arrow into my heart It had been better that you had struck me on the face than that you spoke thus At least, ask me, and see for what reason I am going to Paris.

Sharf N. (crying, and removing Shahbáz Beg's hand from her neck). What reason had I to ask? I know the reason too well These are the reasons

(Crying out again, she seizes the papers with the pictures and throws them under her foot)

زنی عموم امروز چه کرد؟ لبسِ رویِ موسی زوردان
لبسِ عموم داد زده مرا هم تهدید مسکرد

شرفِ لسا حاتم شهرار! از کارهایِ خودت هبج خبر
نداری داد ردنی زنِ عموم بسطربِ عریب می
آید؟

شهبازِ ببگ شرفِ لسا جان! دردت جانم! من
خودم چه کرده ام؟

شرفِ لسا حاتم (رود رفته دستِ درار کرده ار شت کارگاهش
چند پارچه کاغذِ نیم صفحه در آورده نار میکند) شهباز! این
شکلهارا پس برایِ من که آورد؟ تو بیاوردی؟ نگفتی
صورتِ دختران و عروسانِ پاریس است؟ نه بن! در
پاریس چه قدر دخترانِ خوشگل هست! اینها در
محالس و غیره همه روناز نا سران یکجا نشست و بر
خاست میکنند. هنوز من ار حجاتم این شکلهارا بزنی
عمومت نشان نداده ام

شهرارِ ببگ شرفِ لسا! چرا مسل بجه حرف میزنی؟
این شکلهارا لایِ کتابِ موسی زوردان بود. وقتی
کتابهایش را گشوده نگاه میکرد چشمش باینها افتاد در
آورد داد بمن گفت: ببر بنامزدت نشان بده! بگو:
دختران و عروسانِ پاریس امسال این قسم لباس
میپوشند. سالِ گذشته طورِ دیگر لباس داشتند. سالِ

you know what my aunt has done to-day ? Before the face of M Jourdan she cried out to my uncle for justice, and threatened me.

Sharf N. Shabbáz, you know nothing of your own affairs. Does the crying out of your aunt for justice seem strange to you ?

Shabbáz Sharf Nissá, my life ! May your grief be on my soul ! What have I done ?

Sharf N. (goes quickly, and stretching out her hand takes from behind her work-place some half-sheets of paper and opens them) Shabbáz, who brought these pictures for me ? Did you not bring them ? Did you not say they were pictures of unmarried girls and married women of Paris ? Look what beautiful girls there are in Paris ! These all go to assemblies, &c., unveiled, and associate with youths. From shame I have not yet shown these pictures to your aunt

Shabbáz Sharf Nissá ! Why do you talk like a child ? These pictures were inside a book of M. Jourdan's. As he opened his book he looked, and his eye fell on these. He brought them and gave them to me and said : " Take them and show them to your betrothed. Tell her the girls and married women of Paris this year wear this sort of clothes, last year they had another kind of clothes. Next year they will wear an-

بر دارد بآورد . بگوید خانم مسخواهد هر چه بخواهد
و عده کند . خلاصه سر سب وقتِ حرام روشن کردن
باید مستعلی شاه خانۀ ما حاضر شود

حان بَری حَسَم حاتم ! الآن مبفرستم . اما باید
مستعلی شاه از حاتم حان آقا و شهباز بیک پنهانی
ایضا بآید . خدا نکرده ! اگو شهباز او را در اینجا به
ببند هم او را میکشد و هم مرا رنده نمیگذارد

شهر نابو حاتم التّه ! من همین حالا میروم بیرون هر
دورا روانه میکنم سرکشیء ایلچی و مسسارم پس از
آمدن در اطاق شرف نسا بجواند که امشب اینجا
آب گرم کرده سر شرف نسا را خواهم شست . تو تر
خبر برو سر ترا روانه کن بی درویش !

(هر دو میروند . بعد)

شرف نسا حاتم (تنها ایستاده) اوح ! شکر خدایا ! دلم
یکهورده آرام گرفت . حراب شود ولایتی که جادو
و جادوگر در آنجا نباشد ! اگر درویشی که دایم گفت
نمیشد لبیک موسی روز دان شهباز را میبرد روز گارم را
سباه میکرد

(در ایحال در ناز میشود شهباز بیک میآید تو)

شهباز بیک شرف نسا ! دردت بجانم ! دانستی

Khanum wants him. Let him promise him whatever he wishes for. Musta'li Sháh must be without fail in our house in the evening at the time when the lamps are lit.

Kí in P On my eyes be it, Lady. I will send at once. But Musta'li Sháh must come unknown to Hátam Khán Aká and Shahbáz Beg. If—which God forbid!—Shahbáz sees him here, he will both kill him and not leave me alive.

Shahr B Certainly! I will go out at once and will send both of them to inspect the troop of horses, and will enjoin them after they return to sleep in the room of Sharf Nissá, because to-night I propose to heat water here and wash Sharf Nissá's head. Get up and send your son after the darvish.

(*Both go out Afterwards*)

Sharf N. (standing alone). Oh, thank God! my heart has gained a little ease. That country becomes desolated in which there is no magic and no magician. If the darvish my nurse spoke of were not here, no doubt M Jourdan would have carried off Shahbáz, and would have blackened my fate.

(*Meanwhile, the door opens and Shahbáz enters.*)

Shahbáz Sharf Nissá, on my soul be your grief! Do

خان پری خانم! حاره آنست که آن وقت شما
گفتم . چه لازم است از حاتمجان آقا یا از دیگری
منت نکشی؟ بفرست در همسایگی از ده آغچه
بدیع درویش مستعلی شاه را که از قزلباش آمده است
بیاورد . هر طوریکه دل خواه خودتست این کار را
صورت بدهد . من در جادوی او یک قدرتی دیده ام
که اگر بخواهد در یکساعت مرا از پرده شوهرم جدا
مبسازد

شهر بانو خانم خان پری! من هم قوت جادوی او را
شنیده ام . اما چون کار کار منکلی است ناز تشکبک
دارم . هیچ از آن کارهائیکه کرده است مدانی
بگوئی؟ به بسم درست و دلگرم مبینوم

خان پری خانم! مسلمی ناز زین کریم کدخدای آغچه
بدیعی را او طلاق گرفته نفاسقس نداد؟ دختر مرد که
صفر علی مغانی را او نفاسقس نرساند؟ پدرش را که
بدان دختره راضی نمیشد جادو نکشت؟ شوهر شاه
صنم دختر کربلائی قنبر جوادلورا برای اینکه زن دیگر
نبرد از یکساله راه بر نگردانید؟ هیچ چی از دست
اورهائی ندارد

شهر بانو خانم نور دیدم خان پری! پس زودتر پسرمت
علیمردان را الآن بفرست مستعلی شاه را از آغچه بدیع

Khán P. Lady, the remedy is the one I told you at that time. How is it right that you should be under an obligation to Hátam Khán or anyone else? Send into the neighbourhood for Darvish Musta'lí Sháh, who has come from Kizilbásh, from the village of Ághjah Badí'. He will manage this affair for you in any way you may wish. I have seen power in his magic, that he, if he wished, could separate me in an hour from the side of my husband.

Shahr B Khán Parí, I too have heard of the power of his magic. But since the affair is one of difficulty, I am still in doubt. Say, do you know anything of the things he has done? I should like to ascertain correctly before I become warm in the affair.

Khán P. Lady! Did he not divorce Salmí Náz, the wife of Kaím, the head-man of Ághjah Badí', and give her to her lover? Did he not bring the daughter of that man Safr Alí Maghání to her lover? Did he not kill by magic her father, who would not consent to give his daughter? Did he not bring back from a journey of a whole year the husband of Sháh Sanam, the daughter of Kambar Jawádlú of Karbalá, in order that he might not marry another wife? Nothing* can escape from his hand.

Shahr B Light of my eye, Khán Parí! Then send now quickly your son Alí Mardán that he may bring Musta'lí Sháh from Ághjah Badí'. Let him say the

---

* *Chí* is an abbreviated form of *chíz*

مجلس سبّم

نار در هماغا واقع میشود . شهر بانو خانم قوی خانه نشسته . شرف نسا خانم هم در گوشهء کُشَم شانه میکند . در بحال در ناز شده خان پری دایهء شرف نسا خانم اندرون میآید

خان پری سلام عليك

شهر بانو خانم البك سلام ! خان پری ! فهمیدی چه شد ؟ (شرف نسا خانم گوش میدهد) همچو نند که شهباز مبرود پاریس . حال ترا برای آن خواستم که اگر چارهء داری بکنی . خودت مددانی حاتم خان آقا مرد کهن بینی است . اول خوب حرف زد . اما آخر مست شد . از بعضی سخنان بی بای موسی زورداران و شهباز فریب خورد . اما من یا ناید مبرم یا نگذارم شهباز پاریس برود . راستی اشك حسم شرف نسا را نمیتوانم نه نسیم . هر گز خدا راصی میشود و شهباز برود پاریس پی خوشگذرانی بجهء پانزده سالهء کل رخسارهء ام آه بکشد از دیدهء خون بریزد همچو انریشم زرد شود و مثل نمر ناريلك برسد

THIRD ACT

Occurs in the same place Shah Bānu Khānum sitting in the house Sharf Nissā Khānum in one corner combing wool. Meanwhile the door opens, and Khān Parī, Sharf Nissā Khānum's nurse, comes in

Khān Parī. Peace be on you!

Shah B. Upon you be peace, Khān Parī! Have you understood what has happened? (*Sharf N listens.*) This has happened, that Shahbāz is going to Paris. I have summoned you now for this that, if you have any remedy, you may carry it out. You know yourself that Hātām Khān Akā is a time-serving man*. At first he spoke well about it, but then became indifferent. He was deceived by a few groundless words of Monsieur Jourdan and Shahbāz. But I must either die, or not allow Shahbāz to go to Paris. In fact, I cannot bear to see the tears in the eyes of Sharf Nissā. If God should ever permit it, and Shahbāz go to Paris in pursuit of enjoyment, my rosy-cheeked child of fifteen years will heave sighs, will pour blood from her eyes, become yellow like silk, and be spun thin as a thread.

---

* It. "one who looks in the mouth"

لجك لجكِ جنگبها ناسند (دستش را دراز میکند سویی
چارقدهش)

شهار بگ (حاطر جمعی محده کسان) الله اکبر! زین
عموم نمیدانم با کدام قراولها مرا دوستاق خواهد کرد

شهر نانو حاتم (مریاد کسان) خواهی دید میتوانم نکنم
یا نه! اگر من نتوانستم نکنم تو هر چه میتوانی کن!

حاتم حان آقا کارِ زنها خطامست

(موسی ژوردان تعجب میکند و شهار بیک متعیر و ساکت میماند)

برده می افتد

allow Shahbáz to go to Paris, may this head-dress be the head-dress of harpers ! (*Stretches her hand towards her head-covering*)

Shahbáz (laughing composedly). God is great ! I do not know with what sentries my aunt will hold me in confinement

Shahr B (crying aloud). Do you want to see whether I can do it or not ? If I cannot do it, do what you will.

Hátam The ways of women are wrong.

(*M. Jourdan is astonished, and Shahbáz Beg, embarrassed, remains silent*)

The Curtain falls

معرفت میبکند. نیک وندرا میببند. از دولت بخشش
مبگیرد. سر سال در قراناغ حاصر میبشود. ما هم
منعول تدارك عروسی^۱ او میبشویم. وقتی که آمد انجام
میدهیم

شهر بانو خاتم (داد و فریاد کنان از جا برخاسته) مرد!
حالت کجاست؟ چه میگوئی؟ نه پاریس رفتی
اورا میخواهم نه کسب معرفت کردنش را و نه از دولت
فرنگ بخشش گرفتنش را. اینها همه بهانه است.
شهباز میخواهد پاریس برود با دختران و عرومانیکه در
انجمنها میان مردم روناژ میگردند حوشگدرانی بکند
بگوید بخندد والسلام

حاتم خان آقا (تنگ آمده) صعیفه! برای خدا داد
مکن! بس است! دیگر چه بکنم؟ میتوانی نگذار
برود! اگر بادرا بفقس میتوان کرد و اگر مرغیکه در
آسمان میبرد میتوان از پریدن باز داشت شهباز را هم
با زور میشود نگاه داشت. رخصت ندهم میبهد
بگردد! اسب خودی آنطرف ارس میرساند. بعد از
آن از کجا پیداش کنم؟ مگر اورا نمیشناسی که چه قدر
لحوج است؟

شهر بانو خاتم (دیگر بلندتر داد کرده) من از او هم لحوچتر
ام. نمبگذارم! اگر شهباز را گذاشتم پاریس برود این

see what is good and what is evil. He will receive a present from the State. At the end of a year he will be in Karíbágh. We will employ ourselves in preparing for his wedding, and will complete it when he returns

Shahr B (calling out for justice, and rising from her seat)
 Husband ! Where are your thoughts ? What are you saying ? I do not want him to go to Paris, nor to acquire knowledge, nor to obtain a present from the French State. These are all an excuse. Shahbáz wishes to go to Paris to spend a good time with the unmarried girls and married ones who go to men's assemblies without veils, to talk and laugh, and so my salutation !

Hátam (embarrassed). O weak one ! For God's sake do not make a fuss. It is enough ! What else can I do ? If you are able, do not let him go. If you can put the wind in a cage, and if you can prevent a bird from flying that flies in the sky, you can as well hold Shahbáz in your keeping by force. If I do not give him leave, he will leap on the loins of his horse and get himself to the other side of the Aras. After that, whence can I produce him ? You do not know how self-willed he is

Shahr B (calling for justice again more loudly) I am more self-willed than he is. I will not allow it. If I

ناید آورد . ملا يك ماه ببس ازین ار حایِ دوردستِ
قراناع آدمِ خوشه‌ختی که اسبس را فراموش کرده ام
ریز بایس اسبِ کهبلانی آمده مهبانِ شما شد اگر
نقراناع بمآمد این قدر دول را ار کجا بدست مبادرد ؟

حاتم حان آقا حکم صاحب ! نه بن این حرف
ده قدر آسکار است ! راست مفرمائید . اگر او
نقراناع بمآمد هر گز نان دولت نمیرسبد

شهارنگ عموجان ! قرانِ سرب ! همجو که هر
دو بقایدۀ سفر اقرار آوردید اگر خوشه‌ختی مرا
معه‌واهد مرخص مفرمائید تا موسی رودان بروم . هر
گر همجو فرصی بدست نمبافند

حاتم حان آقا (قدری فکر کرده) شهاز تا کی مستواند
ناریس برود بر گردد حکم صاحب ؟

موسی رودان رفتن و بر گشتن یکسال زیادتر
نمکسد . چون فایده که از رفتن او منظور است عمده
آموحنی ریانِ فرنگست کمتر ار يك سال نماند نالکلبه
دست نمدهد .

حاتم حان آقا (رو برنش کرده) صعفه ! دیگر چه بکیم ؟
نگذار برود ! کلاهت را بگردانی سال مباد میگذرد .
خوانست . دلس معه‌واهد برود ناریس را نه بنند .
حکم صاحب مردِ خوبی است . در حضور او کسب

I must bring before you For example a month ago there came from a distant part of Karábágh a prosperous man, whose name I have forgotten, he rode a Kahiláni horse and became your guest If he had not come to Karábágh, how could he have obtained such riches ?

Hátam Doctor ! See how clear this speech is ! You say truly if he had not come to Karábágh, he would never have attained to such wealth

Shahbáz Dear Uncle ! May my head be your sacrifice ! Since you are both agreed as to the advantages of travel, if you desire good fortune for me, give me leave to go with Monsieur Jourdan Never will such a chance occur again.

Hátam (after a short reflection) In how long will Shahbáz be able to go to Paris and return, Doctor ?

M Jourdan To go and return will not take more than a year Since the profit which is expected from his going is especially the learning of the French language, it will not be obtained at all if he remains less than a year

Hátam (turning towards his wife). O feeble one ! What else can we do ? Let him go. As you turn round your cap a year comes and goes. He is young. His heart desires to go and see Paris. The Doctor is a good man. In his presence he will acquire knowledge, will

آنها در کوههای فراناع حسته ام که برای سرما خورده در نهایت نافع است . حباب لینه در درجه ششم و حباب تورنفورد در درجه نهم مرض میکند . اما من در درجه چهارم مرض خواهم کرد . وماهیت و حواصی همه نباتاتیکه بسا کرده ام ازین قرار نوشته بعالم معلوم خواهم نمود . واسم و رسم من از یحیه اسم و رسم عروج قلعورد حامیء حباب لینه ارفع و احل بوده خدمت بنانام برای علوم از خدمت مجمع علمایی روماسا که در تحسین و پیدا کردن ناخوشی قارتومل [سیب رمیی] بوطین خودهایسان نمودند اعلا و افضل خواهد شد

حاتم خان آقا حکم صاحب! واللہ! هیچ نفهمیدم چه گفتی . قبلنفورد کست ؟ لینه کدامست ؟ تورنفورد چه کسی است ؟ چرا آنها زحمت کشیده بعلف درجه قرار داده اند ؟ زرمائی چیست ؟ قارتومل که بود ؟ چرا مریض شده و چه لرزگی شخصی بوده است که وطن ناین مرتبه باعتدال مزاج و طول عمر او طالب است ؟ (اهل مجلس کمی سکوت کرده موسی زوردان خندیده) حکم صاحب! گویا شهسازرا هم میخواهید سرید ازین معماها بآموزید ؟

موسی زوردان حاتم خان آقا! بسخشبد! راست مبهرمائید . الحال فهمیدم که برای شما چه قسم میل

... I have discovered it on the hills of Kará-
... extremely profitable in cases of chill.
... in the Sixth and Tournefort in the
Fourth Class. I shall put it in the Fourth Class.
And I shall be known to the world the specialities
... of all these plants that I have found
... I have described them in this method. And my
... in the matter shall be higher than the
... of George Clifford, the patron of Lin-
... and no more brilliant service to science will be
... more excellent than the service all the
... of Germany, by inquiry into and disco-
... of the potato (ground-apple) disease, have done
to their country.

Hájí Doctor! By God! I have not understood
what you have said. Who is Clifford? What kind of
man is Linnaeus? Of what sort is Tournefort?
Why have they taken the trouble to classify plants?
What is Germany? Who was potato? Why did he
become diseased? and how great a man was he that
his native land should seek the restoration of his
health and the prolongation of his life? (*The people
of the assembly remain silent for a short time, and M.
Jourdan laughs.*) Doctor! Perhaps you wish to take
Shahbaz and teach him some of these riddles.

M. Jourdan. Hátam Khán Aká! Pardon me! You say
right. I have now understood what kind of instance

آلب و در آمریکا و افریقا و کوههای شویساریا میباشد.
 اما حال من نسبت آمدن اینجا دار العلم پاریس را نبات
 حواهم کرد که حکمای مذکور نالکلمه سهوا کرده اند.
 این نباتات در کوههای قراناع نکرکب موجود است و
 ماهیب این نباتات را خفقی و خواص را بتحرره مشخص
 کرده در ایصوص بجهت استحصار اطبا تصبب جدید
 در عالم مسهور حواهم نمود. مثاله این علف که می
 بسند برانی لاتین اسمس (با دست سویی علفی اشاره کرده)
 آقانتوس است. سحرته من دردی دل سبار فایده
 دارد. حباب لبه اینرا در درجه ششم فرص میکند
 و حباب تورفوروت در درجه چهارم فرص میکند.
 اما من در درجه دویتم فرص حواهم کرد، و اسم این
 علف بلاتین سراستروم آلسنم است دردی جسم را
 نهایت منفعک دارد حباب لبه در درجه هفتم فرص
 میکند و حباب تورفوروت در درجه ششم. اما من در
 درجه دهم فرص حواهم کرد. اسم این گباه بلاتینی
 کاملبا آفریکناس است علاج دردی دندان منحصراست
 ناین حباب لبه در درجه پنجم و حباب تورفوروت در
 درجه سیم فرص میکند. ولی من در درجه هشت
 فرص حواهم کرد. اسم این علف بلاتینی قومسراتوم
 است. تا این زمان در یورونا هر گر مسهور نبود. ار
 نباتات آمریکا مبداند. حال من حلی مسرورم که

I have seen this plant on the heights of the Alps and
 in the mountains of Africa, and on the hills of Switzer-
 land. I have also seen pictures of my coming here, I
 have seen in the University of Paris that the said
 plant is called *Veronica* in error. These plants
 are called *Veronica* by Kaulbach, and having
 seen the pictures of these plants and deter-
 mined their nature by an experiment, I shall in this
 book call them *Veronica*, for the edification of
 the world. For instance, this
 plant is called *Veronica* in the Latin language
 by Kaulbach, but its name is *Acanthus*. By my
 experiments it is very useful in heart complaints.
 Linnæus puts it in the Third Class, Tournefort puts
 it in the Fourth Class. But I shall class it in the
 Sixth Class. The name of this plant in Latin is
Acanthus. It is very profitable in complaints
 of the heart. Linnæus assigns it to the Seventh Class,
 but I assign it to the Sixth, but I assign it to the
 Sixth Class. The name of this grass in Latin is
Kaulbach. It is a special cure for toothache.
 Linnæus put it in the Fifth Class, Tournefort places
 it in the Third Class, I shall assign it to the Eighth
 Class. The name of this plant in Latin is *Compratum*.
 Up to the time it was never known in Europe, they
 know it as an American plant. Now I am much

یکی ازین مسوختخانها نسلک ارکان مشورت داخل نشده اید. اگرچه با قاعده که شما تقریر میکنید ایراد نمیتوانم نگرم لکن اگر رخصت میدهید مهم میخواهم حد کلیه عرص کم

حاتم خان آقا فرمائید حکم صاحب! شما هر چه بگوئید خوش است

موسی رودان (با وقار) حاتم خان آقا! قصد من این بود که شهرار بیگ را ناریس برده اولاً خودم متوجه ترست او شده زبان و علوم فرنگ را بقدر مقدور بوی تعلیم کم. ناسا او را بدولت خودمان شناسانیده در عوص یکی و رحمتهائیکه اینجا در حی من کسبیده اید از دولت بخشی گرفته باز نگردانم. زیرا که من از علما و حکمای دارالعلم تحت حمایت خاصه دولت وار مقرب و معتمدان اعلی حضرتم. اما چون از تقریر شما مستحس شد که مکرر فواید سفر اید بنابر آن بر من لازم میسود که فواید سفر را موافق واقع با مثل بشما حالی کنم. اگر مساله من نقراناغ نیامدم (دستش را حیب خود دراز کرده دفتری در آورده نار نموده چند تا علفی که با سلیقه چیده شده بود نشان میدهد) اگر من نقراناغ نیامدم که میدانست در یبله قهای قرا باع این علفها موجود است؟ پیشتتر ازین اطبا و حکمای ما حنا لبه و تورفور و نارترام چنین گمان کرده اند که این نباتات همین در گوهایی

have entered into one of those council houses in the ranks of the lords of council. Although I cannot concur in the rule that you set forth, if you will allow me, I will also say a few words.

Hátam. Speak, Doctor! Whatever you say is pleasant

M Jowdan (impressively). Hátam Khán Aká! My intention was this, that having taken Shahbáz Beg to Paris, I should myself attend to his education in the first instance, to teach him as far as possible the language and sciences of France, in the second place, having brought him to the notice of our Government, to send him back with a present from the Government in return for the goodness and pains you have taken for me here. For I am one of the learned Doctors of the University under the special protection of the State, and am near the person of and one of the confidants of his High Majesty. But, as it has been shown from what you have said that you dispute the advantages of travel, it becomes me on that account that I should make you acquainted with the benefits of travelling, according to what they are in reality, by an example. If, for instance, I had not come to Karábágh (*here he stretches out his hand into his pocket and brings out a book, which he opens, and shows some plants which have been cleverly gathered*),—if I had not come to Karábágh, who would have known that these plants existed in the highlands of Karábágh? Up to this day our physicians and learned men, Linnæus and Tournefort and Bartram, believed that these plants

حنا می نندیم . فرنگها نمی سدند . ما سرمائرا
مبتراشیم . آدبا بمنراشند . ما نا کلاه می نشینیم .
آنها سر برهنه می نسبد . ما کفس نا مکنیم اینان
حکمه . ما نا دست یخذا مبحوریم آنان با قاسق .
ایضا آشکار نسکس مگیریم . آنها نهان میگیرند .
ماها نهاده حر ناور مکسم آدبا نهج حر معتقد
نمیسود . رنای ما لباس کوتاه مپوشند . رنای آنها
نلدتر مپوشند میان ما رن زیاد گرفتن عادت است .
در ناریس شوهر زیاد کردن

شهار بگ عمو ایرا حالی نسدم

حاتم خان آقا چرا حالی سدی ؟ فرزند ! سبار
زن بردن عمارت ار آن است که یک مرد بگ زن
راکتفا نکند . وسار شوهر کردن هم عمارت است از
آنکه یک زن یک مرد راکتفا نکند . عادت اولی میان
ما هست . دویمی در ناریس است سبار کتابهایکه
موسی زورردان این رمسان درار مضمون آدبارا متصل
برای ما حکایت مکرد . ناقتی خبرهارا ازین رو فرص
کن ! ار بت بی فایده ناریس رفتن سفت !

موسی زورردان (ریشمدکان) حاخا ! حاتم خان آقا !
تعجب مکسم میل سما مرد کهن سال مطلع ار قواعد
منطقه نا اینهمه عقل و فراست چرا تا این زمان در

our hands, and the French do not We shave our heads, and they do not shave theirs We sit with our hats, and they sit with their heads bare We put on slippers, they boots We eat food with our hands; they with a spoon Here we take offerings openly, there they take them secretly We believe everything, there they trust in nothing Our women wear then clothes short, their women wear longer Among us it is the custom to take more than one wife, in Paris to take more than one husband

.

Shahbáz Uncle, I had not learnt that

Hátam. Why did you not know it, boy? The reason for having many wives is that one man is not satisfied with one woman, and the reason for having many husbands is that one woman is not satisfied with one man The first is the custom among us, the second in Paris. According to the books, the contents of which Monsieur Jourdan has all through this long winter explained to us, gather other things from these! Give up the useless idea of going to Paris

M Jourdan (laughing in his beard) Ha, ha, ha! *Hátam* Khán Aká! I wonder why a man of ancient years like you, acquainted with the laws of logic, with such wisdom and intelligence, should not up to this time

من زیادتر احترامش میکردند تا وجود اینکه غیر از
مرنگی و ترکی زبانی دیگر نمیدانست

حاتم خان آقا فریاد! تو هنوز بچه. اینها همه حرف
مفت است. ار برای آسان عقل لازم است. برای
یک زبان زیادتر دانستن عقل بسنر نمیبود. آدم ناید
بهر زبانی که دارد فی الجملة فهم وار رسوم و عادات
اهل زمانه مطلع باشد کار خودش را پس برد

شهباز بگ یکی ار اهل زمانه هم مردمان پاریس
است. حرف خود شما رسوم آنها را نیز ناید دانست

حاتم خان آقا چه عیب دارد؟ مبل داری رسوم
آنها را هم یاد بگیر!

شهباز بگ درین صورت اگر ناریس رسوم آنها را
چه طور یاد بگیرم؟

حاتم خان آقا حلی آسان است. چنانچه من خودم
غیر ار قراناع حائی برفته ام محض دیدن موسی زوردان
و شنیدن اختلاطهای او همه رسوم آنها را بلدم

شهباز بگ قبول ندارم عمو! شما چه طور از رسوم
اهل ناریس خبر دارید؟

حاتم خان آقا در یکساعت من بشما حالی میکنم
چشم. برای من یقین حاصل شده هر رسی که ما داریم
دفنار اهل پاریس بر خلاف آنست. ملا ما دستمان را

because he had learnt French in Warsaw, notwithstanding that he knew no other language but French and Turkish

Hátam My son, you are a child still That is all idle talk For men understanding is necessary. Wisdom is not increased by knowing one more language. A man should understand every language he has perfectly, and should be informed of the customs and practices of the men of the age, to succeed in business

Shahbáz One of the peoples of the age are the men of Paris By your own saying, one should know their customs

Hátam What is there wrong in that? If you desire it, learn their customs as well

Shahbáz In this respect, how shall I learn their customs if I do not go to Paris?

Hátam That is very easy. In the same way that I have been nowhere but in Karábágh, and, from merely seeing Monsieur Jourdan and hearing his conversations, have become acquainted with all their customs

Shahbáz I do not agree to that, Uncle. How do you know the customs of the people of Paris?

Hátam. In one hour I will put you up to it, my child As far as I am concerned, it has been established that whatever customs we have, the habits of the people of Paris are the opposite For instance, we put henna on

جوانِ ریرک و صاحبِ سوادِ زبانِ فرنگ نداند. من
تعهدِ مبکم اورا پاریس برده زبانِ فرنگی یاد داده
راهش مساندازم. چونکه آن زبانِ حبلی شوق دارد
زود یاد مگیرد حالِ ارمیالست و همسببی من باره
کلماترا حفظ کرده است

حاتم خان آقا (روشمار بیگ میکند) شهباز! راست
است که میخواهی ناریس بروی؟

شهباز بیگ بلی عمو! یاذنِ شما نا موسی زوردان
مبروم. پس از آن خودم تر میگردم مبیام

حاتم خان آقا برای چه بجم؟

شهباز بیگ برای آموختنِ زبانِ فرنگ عمو!

حاتم خان آقا زبانِ فرنگی چه دردِ تو مبرد؟
عزیزم! برای شما زبانهای عرب و فارس و ترک و روس
لازم است. الحمد لله در مدرسهائی که از مصلحتِ
دولتِ علیه خودمان نار شده است همه را خوانده و
آموخته

شهباز بیگ عمو! زبانِ فرنگ بمن بسیار لازم
است. بارمال که مرا بجهتِ اذنِ نهر کردن بتفلیس
فرستادید تا رودی بیگ پسر الله وردی بیگ برای
اینکه در ورشو زبانِ فرنگ آموخته بود در محالس از

87095. — Uncle, French is very necessary for me. Last year, when you sent me to Tiflis to obtain leave to dig the canal, Tarverdi Beg, the son of Allah Wardi Beg, had more respect paid to him in the assemblies than I

محلسِ دویم

در همان روز در اطاقِ اولی واقع میشود اطاق نا کلیم و غالیء پاکیره فرش شده ار یکطرف جوالهای آرد حیده و در طرف دیگر خیکهای روغن و مفرشهای پشم گذاشته حاتم خان آقا در صدر اطاق روی فرش نشسته . رنش شهر نام خانم بهلوی راست شوهرش یسماق بسته چارقده سفید بسر انداخته یکرانو نشسته است و در مقابل حاتم خان آقا بسر برادرش شهناز بیگ یکیکه ندسته حجر نموده مستظر است نه بید عموش چه خواهد گفت . و در روی یکی از مفرشها که سُم دارد يك غالیچه انداخته شده است بهلوی راست شهناز بیگ گذارده اند . موسی ژوردان در لباس فرنگی پا روی پا انداخته سر برهنهء سیکاری دست گرفته سورانیده میکشد . دختر بزرگش شرف نسا پیش از ایها خلوتی آمده رفته در پشت کلیم گردک که در جلو نارها آویزان است کمین کرده تا به بید چه گفتگو خواهد کرد . در ایحال

حاتم خان آقا (رو موسی ژوردان کرده) حکیم صاحب !
 شنیده ام شهناز مارا نفرنگستان میبرید . چه
 کیفیتتی ست ؟

موسی ژوردان بلی حاتم خان آقا ! خودم میخواستم
 اینرا بشما بگویم . حیف است مثل شهناز بیگ

SECOND ACT.

Takes place on the same day in the outer room. The room is spread with carpets and clean rugs. On one side bags of meal are piled, and on the other leathern bottles of oil and woollen coverings. Hátam Khín A'kí sitting on a carpet in the front of the room, his wife Shahr Bínú Khínnum sits on one knee on the right side of her husband with a veil fastened on and a white head-covering. Opposite Hátam Khín his nephew, Shahbáz Beg, leaning on the hilt of his dagger, wants to see what his uncle will say. On the face of one of the woollen carpets a rug has been thrown, and placed on the right side of Shahbáz Beg. Monsieur Jourdan, in French clothes, with his legs crossed, and with his head bare, takes a cigar in his hand and lights it. The elder daughter, Sharf Nissú, before they have assembled, has come in privately and made herself a hiding-place behind the carpet that is hung before the doors, that she may hear what they will talk about. Meanwhile

Hátam (turning to M Jourdan). Doctor, I have heard that you are taking away our Shahbáz to France? What is the state of the case?

M Jourdan. Yes, Hátam Khín A'kí. I wished to say this to you myself. It is a pity that a young man like

کرده. یقین که شرف نسا هم ازین حرفها بریشان
است. حاخاها! مادر و دختر دو تا پول عقل
ندارید. بهر حرفِ مفت از حادر مبروید

شهر نانو حاتم (فریاد کان) تو همسنه همه چیزا سهل
می سداری. بچهء جاهل است. شاید آن فرنگی
بارهء حرفها زده عقلس را دزدیده باشد. خون نمیشود!
مردی هر دو تارا صدا کنی برسی به لبنی که این ده
حرفی است

حاتم حان آقا خبلی خوب! صعفه! برای خدا
داد نکن! الآن صدا میکنم. پیش خود رفت.
حویا مرسوم. حوصلهات تنگ نشود!

برده مسافتد

joking with her. It is certain that Sharf Nissá is in despair at such talk. Ha, ha, ha, ha! Mother and daughter, both of you have no coin of intelligence; at every idle word you go off your heads.*

Shahr B. (crying out). You always make light of everything. He is an ignorant boy. Perhaps that Frenchman has said a few words and stolen away his judgment. May there be no blood. If you are a man, send for both and inquire and see what has been said.

Hátam Very well, O weak one! For God's sake don't make a noise. I will summon them at once. He has overstepped himself I will see to it. Do not be anxious †

The Curtain falls

---

* Lit "go out of your place"

† Lit "Let not your sense be tightened."

کارِ واجبی هست (کله‌پره میدود). این مرنگ‌ها چه قدر
مردمانِ ناسکرو نمکِ نساس میشوند! هبجِ نبکی
مبهمند. می سعل! ناز هر روزِ غذایِ سرِ نهارِ
موسی زودان کُره ناید ناسد. سرِ شبر ناید باشد.
سرِ شامِ نلو (یلار) ناید ناسد. ولایتِ خودش که می‌رود
نگوید. زبانِ ایلاتِ قراناع سمعرفتِ مبسودِ حرمتِ
مهمانرا نمبتوانند بجا بیاورند. ده ببا! بعد ازین
مردمِ خوبی کی! تمامِ خوب‌ها هم ناسد رفت

(درین حال دربار شده حاتم خان آقا داخل می‌شود)

حاتم خان آقا خبر ناسد حاتم! چه شده است که
مرا همچو نتعجبیل خواسته؟

شهرِ نانو خانم (ترس رو) چه مبخواستنی نشود؟ ببا سبن
آن خس و حاشاک ورجینِ بخورد و بجوابِ مهمانِ عزیز
میگویند برادرزاده‌اترا از راه در برده همراهِ خود
سارپس مبرد

حاتم خان آقا چه طور موسی زودان شهبازرا سارپس
میرد؟ که میگفت؟

شهرِ نانو خانم من م‌گویم. شهباز خودش بسرف
نسا گفته است

حاتم خان آقا (باقهقهقه غیرطبیعی) خاخا خا! شهباز
مبداند که دلِ دُخرب نازک است. ببا او شوخی

house Go and tell him to come here quickly. It is an important matter. (*Gulchahrah runs away*). What thankless and unloyal men these Frenchmen are. They understand nothing that is good What a fool I am ! There must be butter every day for Monsieur Jourdan's breakfast There must be cream. In the evening there must be piláo.* When he goes away to his own country will he not say : The Eilát† women of Karábágh are uneducated, they cannot do honour to a guest. Come now ! After this, do good to people. All my goodness has gone to the winds.

(*In the meanwhile Hátam Khán opens the door and enters*)

Hátam. May good befall you, Lady ! What has happened that you have called me in such haste ?

Shah B (with a sour face). What did you wish to happen ? Come, see how that collector of grass and rubbish they call your dear guest at board and bed has led your nephew off the road, and is carrying him off to Paris with him.

Hátam. How can Monsieur Jourdan carry Shahbáz off to Paris ? Who has said so ?

Shah B. I say so Shahbáz himself has told Sharf Nissú

Hátam (laughing unnaturally) Ha, ha, ha, ha ! Shahbáz knows your daughter's heart is tender He has been

* *Piláo*, a Persian dish made with rice, spices, &c

† Belonging to the nomad tribes

شرف نسا خانم من چه مبدانم گفته است ! پسرها
با دخترها و عروسها در یکجا نازی میکنند مگویند
مبهندند

شهر بانو خانم (دلتنگ) واه ! اینکه همان حرفِ اولی
است . غم ازین چه حرف زده است ؟

شرف نسا خانم حرفِ دیگر خبلی زد . آنها خاطرم
نمادند . هم این یکی خاطرم مانده بود . من چه
مبدانم ؟

شهر بانو خانم (خشمناک) الله اکبر ! دختر ! آخر من
چه طور بجایم حان اقا بگویم که : پسرِ برادرت شهباز
ببگ در قراباغ جای خود بسته پاسوزِ دخترانِ پاریس
شده باتفاقِ موسی زوردان میروند . دختر شانزده ساله
است . شرف نسا خانم از اینجا آنجا بدختران و
عروسانِ پاریس حسد برده هنوز نه کسی میروند
کسی مباد . اشکِ چشمس را منلِ سبل جاری کرده
عزا گرفته است

شرف نسا خانم (ار جا برخاسته) واه خدا ! خاکِ بصرم !
زنکه چه حرفها میزند ! زمین زیرِ پایم لرزید . بر خیزم
فرار کنم . (رود از اطاق بیرون آمده میروند)

شهر بانو خانم (رو بدختر کوچک کرده) گلچهره ! بابات پشتِ
خانه نا چوبانان حرف میزد . برو بگوزود اینجا مباد !

Sharf N. How should I know what he has said? Boys play in the same place with unmarried girls and married women, and talk and laugh.

Shahr B (sorrowfully) Oh, these are the same first words again. Besides this what has he said?

Sharf N. He said many other things. I do not remember them. This is what has remained in my mind. How should I know?

Shahr B (anxiously) God is great! Daughter, how can I at last say to Hútám Khán Áká. "Your brother's son, Shahbáz Beg, sitting in his own place in Karábágh, has burnt his feet * with the girls of Paris, and is going with Monsieur Jourdan? Your daughter of sixteen years, Sharf Nissá Khánum, envies the unmarried girls and brides of Paris from this place to that. No one comes or goes. She weeps tears from her eyes like a flood and mourns."

Sharf N. (rising from her place) Oh God! Dust on my head! What is the woman saying? The earth trembles under my foot. I will rise and flee away. *(She quickly leaves the room.)*

Shahr B (turning to her little daughter). Gulchahrah! your father was talking to the shepherds behind the

---

* That is, "longs for"

است ؟ من هنوز طفلم . بخواهسِ حرد باین زودی زن
نخواهم برد و عروسی نخواهم کرد مگر زور باشد

شهر نانو حاتم (فریاد کان) بلی که روز است . البته !
اگر شرف نسا بجه نرسد دو سال بیس ارین میبایست
عروسیء تو شده ناسد . مَلِ شما حوانانِ حاهل ارین
نبردن همه راه ند می افتند بی دردی و دلکی
میرود

شهرارنگ آدم ار گرسنگی و برهنگی بی دزدی
ودلکی میرود . الحمد لله من کم و کسری ندارم

شهر بابو خانم (بریشحد) نه بینی کدام گداها دزد شدند
راه زدند . ترا جدا ! بعقلت نناز ! برو پی کارت ! تو
نکلی از راه در رفته . (شهرارنگ را پائین انداخته میرود)
مگر حاتم حان آقا و شهر نانو خانم مرده اند یکمرد که
فرنگی شهرارنگ را در راه در برده پاریس برد ؟ دختر
شرف نسا ! فراموش کردم . بگو ببینم آن حس و
خاشاک و رحین شهرارنگ چه ربانها تابیده پاریس
میرد ؟

شرف نسا خانم چه میدانم چه گفته است ! گفته
است در پاریس دختران و عروسان خوشگل در مجالس
مبان مردم رونار میرود

شهر نانو حاتم دیگر چه حرف رده ؟

still a boy, and of my own free will will not marry so soon. I will not marry except by force.

Shahr B. (shouting). Yes Force indeed! Certainly! If Sharf Nissá had not been a child, your wedding should have been two years ago. From not being married, ignorant young men like you fall into bad ways and take to thieving and beggary.

Shahbáz A man takes to thieving and beggary from hunger and nakedness. Thank God, I have no scarcity or want

Shahr B. (laughing scornfully). You see how many beggars have become thieves and highwaymen I adjure you by God, do not boast of your wisdom. Go about your business. You have gone out of the way altogether. (*Shahbáz goes away with bowed head*) Are Hátam Khán Aká and Shahr Bánú dead together, that a Frenchman should lead Shahbáz out of the road and take him to Paris? Daughter Sharf Nissá, I had forgotten. Speak and let me see with what speeches this collector of grass and rubbish has twisted Shahbáz and is taking him off to Paris

Sharf N How do I know what he has said? He has said that in Paris unmarried girls and pretty brides go to parties unveiled among men

Shahr B What else has he said?

شهباز بگ (بیمجد) اگر بروم چه مسود زین عمو؟
 مسروم نار بر مگردم . برای شرف نسا هم از کتک‌هایی
 که دختران فرنگ سرشان مبرند سوقات می آردم

شرف نسا خانم کتک‌هایی که دختران فرنگ سر
 میکنند برای من لازم نیست . ناریس که رفتی بحرِ سر
 آنها کن که از قراناع عسی آنها هوا بر داشته درواز
 میکنی !

شهر نانو حاتم خوب مگوید . کتک‌هاییکه مبخری سر
 دختران فرنگ زن ! شرف نسا لازم نیست . خوب !
 گوی نه بیم تو سر خودی یا جای ندرت نزرگی داری ؟
 شهباز بگ الله ! از عموم اذن نگرم که نیروم .
 موسی زودان خودش از او رخصتم را خواهد گرفت

شهر نانو حاتم (خشمناک) بسیار خوب ! تو از راه در
 رفته . خودت را گم کرده . برو ! من در این ساعت
 حاتم خان آقارا صدا میکنم . به بینم موسی زودان
 جکاره است برادرزاده او را فریفته پاریس مبرد .
 والله ! کاری سرش می آرم . راه آمد و شدش را گم
 کرده پاریس را هم فراموش کند . بسیار خوب ! تو
 برو ! من حالا حاتم خان آقارا صدا کنم . به بینم
 بیست روز بعروسی تو مانده چه طور پاریس میروی
 شهباز بگ چه طور بیست روز بعروسی من مانده

Shahbáz (half laughing) What if I am going, Aunt? If I go I shall come back I will bring some of the feathers the French girls wear on their heads as a present for Sharf Nissá.

Sharf N. The feathers the French girls put on their heads are not suited to me. If you go to Paris, buy them and put them on the heads of those for whose love you are flying away from Karábágh

Shah B She says well: "Buy feathers and put them on the heads of French girls, they are not fit for Sharf Nissá" Good! Speak, that I may see if you are independent, or have any preference for your father.

Shahbáz Certainly If I do not get leave from my uncle, I shall not go Monsieur Jourdan himself will procure permission for me

Shahr B. (angrily). Very good! You have missed the road and lost yourself Go! I will at once summon Hátam Khán Aká I will see how Monsieur Jourdan will deceive his nephew and take him to Paris. By God! I will give him something to do that he shall lose the road both to come and go, and forget Paris Very good! Go! I will now call Hátam Khán Aká. I will see how you will go to Paris when twenty days are left before your wedding.

Shahbáz How twenty days left to my wedding? I am

خودمان؟ برایِ چه؟ در فرنگ چه داد و ستد
داود؟ مرده شوی پاریس مرده است؟

سُرف نسا خاتم چه میدانم؟ چیه جاهل است.
موسی زوردان عفلس را در دیده که در پاریس دختران
و عروسان رونا ز در مجالس نشست و بر خاست می‌کند.
حزلهای دیگر هم سبار گفته است. آهیم حبون
سرس زده دیوانه شده میگوید: ناید یکدفعه بروم
پاریس را نه بسم. اول از عموم رحصت می‌خواهم. اگر
نگذارد شب سوار مسوم می‌بم. آسنت ارس
موسی زوردان را پیدا کرده ما هم رفنه تماشای پاریس را
خواهم کرد

شهر بانو خاتم (جورانی که دستش میامت انداخته رو بدختر کوچک
می‌باید) دختره گلچهره! برو شهراردا از آن اطاق
صدا کن بآید! نه ببنم این چه حرفی است (گلچهره
می‌رود) گفتم: حاتم حان آقا! مرد! عروسیء این
بچه‌ها را زودتر انجام بده! خلاص کن! من از شهراز
منترسم. زوری هزار حبال می‌کند. نشنبد. پشت
گوش انداخت. آخر همچو شد

(در ایحال در بار شده شهراز بیک اندرون می‌آید)

شهراز بیک زین عمو! خمر ناشد! چه خبر است؟
شهر بانو خاتم (روی در هم کشیده) شهراز! هه‌هو می‌شنوم
فرنگ پاریس می‌روی. این چه حرف است؟

seeds and rubbish? Why? What business has he in France? Is the corpse-washer dead in Paris?

Shayf N. How should I know? He is an ignorant child. Monsieur Jourdan has stolen his wits by telling him that in Paris both unmarried girls and brides go to parties* unveiled. Many other things, too, he has said. He has got this folly into his head and gone mad. He says. "I must go once and see Paris. I will first ask leave from my uncle. If he will not allow me, I will jump on horseback at night and find Monsieur Jourdan on the other side of the Aras, and we will see Paris together."

Shah B (throwing away the stocking she is knitting in her hand, and turning to her younger daughter) Daughter Gulchahrah, go and tell Shahbáz from that room to come. Let me see what he is talking about. (*Gulchahrah goes*) I said. "Hátam Khán Aká, husband! complete the marriage of these children quickly. Finish it off! I am afraid of Shahbáz. Every day he gets a thousand ideas into his head." He would not listen. He threw it behind his ear †. It has come true in the end.

(*Meanwhile the door opens and Shahbáz enters*)

Shahbáz. Aunt, may it be well with you! What is the news?

Shah B (frowning). Shahbáz, as I hear, you are going to Paris? How is this?

* Lit "Do sitting down and rising up"

† Or, "thrown it to the winds"

رردای کاغذ مبنوشست از حسگبارِ سماخی وعده گرفته
برای عروسی روانه کند

شرف نسا خانم (میان انگشتِ شست و انگشتِ بزرگ لبِ زیرین را
گرفته سرش را بلند کرده) واه نم! چه حرفها میزند شهباز
ببگ! ده روز بعد ازین ازینجا میروند. نمیدانم نام
تدارکِ عروسی را برای که می کنند؟

شهر بانو خانم (متعجب) شهباز میروند؟ کجا میروند؟
همراه که میروند؟ چه میگوئی؟ ترا بخدا! ببین
خود حرف مساز! حالا فهمیدم که راستی گریه
میکرده. راستست که دخترچهار بعلل مسنود. اشک
حسنان روی آستینشان است. بگو نه سم که گفته
است شهباز میروند؟

شرف نسا خانم (سرش را پائین انداخته) خودش

شهر بانو خانم خوب! کجا میروند؟

شرف نسا خانم چه میدانم؟ نفرنگ. پاریس.
خدا نیست و نابودشان کند. انشاء الله زانم هم بر
نمیگردد

شهر بانو خانم خوب! شهباز همراه که پاریس
میروند؟

شرف نسا خانم با مهربانان موسی ژوردان
شهر بانم خانم با آن فرنگی، خس و خاشاک و رچین

Beg Razdaí, to despatch for the bridal the promised harpists of Shamákhí.

Sharf N. (taking her under lip between her thumb and middle finger, and lifting up her head). Alas, Mother, what is it that Shabbáz is saying? Ten days hence he is going away. I do not know for whom my father is preparing a bridal.

Shahr B. (astomished). Shabbáz going away? Where is he going? With whom is he going? What are you saying? I adjure you by God, don't talk to yourself! Now I can understand that you have really been crying. Truly the young girls are losing their senses! The tears of their eyes are in their sleeves Speak, and let me see who has said that Shabbáz is going away.

Sharf N. (hanging down her head). He himself.

Shahr B. Good! Where is he going?

Sharf N. How should I know? To France, to Paris. There is no God, or he would annihilate them! Please God, my tongue will turn round no more!*

Shahr B. Good! With whom is Shabbáz going to Paris?

Sharf N. With our guest, Monsieur Jourdan.

Shahr B. With that Frenchman, our own collector of

---

* Meaning, "I shall be dead by that time"

نگو لببم برایِ چه گریه میکنی ؟ اگر نگفتی مبروم
ننمرا صدا مکسم . ده بگو لببم چرا گریه میکنی
(چاققدش را از سرش میکشد)

شرف لبسا حاتم (دلشکحت تکانش میدهد) گمشو لکاته!
دمت نمیکسد نمگذارد کارم را نکنم
(گلچهره می افتد بعد بلند میشود گریه کنان میدود پیش مادرش)

شرف لبسا حاتم (تبها) آح لکاته ! حالا مبرود بمادر
خبر میدهد . خدایا ! اگر نباید برسد : چرا گریه
میکردی ؟ چه خواهم گفت ؟ آه ! هرگز نمیتوانم
نگویم برایِ چه گریه مکردم . بهترش اینست حاتم
نکم نگویم که : هج گریه نمیکردم
(چشمهایش را نامستمال نال میکند در بحال در نارشده شهر نابو
خانم داخل میشود)

شهر نابو خانم دحتر ! این جهره را چرا تکان داده
انداخته ؟

شرف لبسا حاتم جهره ریر گل برود ! مگر آرام مبیگرد ؟
از صبح تا بحال نگذاشته دو حگک پسنم شانه برنم
شبطنی میکند . گاه کسم بر مبدارد گاهی جارقدم را
میکسد . مسهم جان آمدم یکحورده دورش انداختم .
گریه کنان دویده سر تو آمده است . خون که نشنده
است

گلچهره (گریه کنان دستهایش را چشمهایش میمالد) نه نه ! والله

may cry. Speak, and let me see why you are crying. If you won't speak, I will call Mother* Come! speak and let me see why you are crying. (*Pulls her head-dress off her head*)

Sharif N. (*angrily giving her a hard push*). Make yourself scarce, minx!† She will not cease. She will not let me do my work.

(*Gulchatarah falls and rises again, and runs crying to her mother*)

Sharif N. (*alone*). Oh the minx! Now she is going to Mother to tell her! O God! if she comes and asks me, "Why did you cry?" what shall I say? Oh! I shall never be able to tell her why I was crying. I had better tell a lie and say I have not been crying.

(*She wipes her eyes with her handkerchief. Meanwhile the door opens and Shahr Bânú Khânûm enters*)

Shahr B. Daughter, why did you push this child down?

Sharif N. Bury the child!‡ Will she not rest? From morning till now she has not let me comb two handfuls of wool. She is playing monkey-tricks§ Sometimes she carries off the wool, sometimes she pulls my head-dress. I got desperate, and pushed her a little farther off. She ran crying to you. There has been no blood shed!

Gulch. (*crying and rubbing her eyes with her hands*). No,

* A domestic term of endearment for a mother

† In reality a much more opprobrious term than "minx"

‡ Lit. "Let the child go under the earth!"

§ Lit. "She is acting like a devil."

موسیٰ زوربان حکیمہ نباتات و مستعلیٰ شاہ مشہور بجادوگر

مجلسِ اول

در ولایت قرا داغ در سالِ ہزار و دویست و شصت و سہ یکروز ار عیدِ نوروز
گذشتہ در قشلاقِ تکلہ مغان واقع میشود

(شرف نسا خانم در اطاقِ دومی آہستہ گریہ کان ہسم شانہ میرد .
گلچہرہ بیشِ رویِ او ناری میکند)

گلچہرہ آغا باجی ! چرا گریہ میکنی ؟

شرف نسا خانم (دستِ او را گرفتہ تکان دادہ) گم شو !

گلچہرہ (نارہیطانی کردہ دستِ طرفِ او درار میکند) آغا باجی !
تو را بخدا ! چرا گریہ میکنی ؟

شرف نسا خانم (نار پر دستش دہدہ) گفتم گم شو ! کار
دستمست . بگذار کارم را نکنم !

گلچہرہ تو کہ کار نمیکسی . ہمدانش را گریہ میکنی .

MONSIEUR JOURDAN AND MUSTA'LI
SHAH.

FIRST ACT.

Takes place in the Province of Karábágh, in the year 1263 (Hijra), one day after the feast of the New Year, in the winter quarters of the Taklah-Mugháns.

(Sharf Nissá Khánum, in the second room, quietly weeping, is combing wool. Gulchahmah is playing before her.)

Gulch. Mistress* Sister ! Why are you crying ?

Sharf N. *(taking her hand and pushing her)* Make yourself† scarce !

Gulch *(mischievously stretches out her hand towards her)*.
Mistress Sister, I adjure you by God ! Why are you crying ?

Sharf N. *(striking her hand again)*. I told you to make yourself scarce. I have work to do. Let me do my work.

Gulch You are not doing any work It is all‡ that you

---

* *A'ghá* and *A'há* are different forms of the same word

† Lit "Be lost !"

‡ "It is all for it that," &c.

افرادِ اهلِ محالس

- موسی زوردانِ پارسی حکیم نباتاتِ چهل ساله
حاتم خان آقا تکه مغابی قراباغی بزرگِ اویّه خود
شصت و پنج ساله
شرف نسا حاتم دخترِ بزرگِ او شانزده ساله
گلچهره دخترِ کوچکِ وی نه ساله
شهر نانو خانم زنش چهل و پنج ساله
شهباز بیگ برادرزاده و نامزدِ دخترِ بزرگِ حاتم خان
آقا ببست و دو ساله
خان پری دایه شرف نسا خانم چهل ساله
درویس مستعلی شاهِ عراقی مشهور بجاد و گر پناه
ساله
غلامعلی عراقی شاگردِ او سی ساله

DRAMATIS PERSONÆ.

	Age.
<i>Monsieur Jourdan</i> , of Paris, Botanical Professor .	40
<i>Hátam Khán A'lió Taklah Mughání</i> , of Karábágh, head of his house	65
<i>Sharf Nissá Khánum</i> , elder daughter of above .	16
<i>Gulchahrah</i> , younger daughter of above	9
<i>Shahr Bánú Khánum</i> , wife of above	45
<i>Shahbáz Beg</i> , nephew of above, betrothed to elder daughter of <i>Hátam Khán Aká</i>	22
<i>Khán Parí</i> , nurse of <i>Nissá Khánum</i>	40
<i>Darvish Musta'li Sháh</i> , of Irák, reputed magician .	50
<i>Ghulám Alí</i> , of Irák, pupil of the magician . .	30

موسی ژوردان حکیم نباتات و مستعلی شاه
مشهور بجادوگر

تم حمه میرزا جعفر قراچه داعی.

MONSIEUR JOURDAN

AND

MUSTA'LI SHAH,

BOTANICAL PROFESSOR AND MAGICIAN.

Translated from the Turkish

BY

MIRZA JÁFAR KARÁJAHDÁGHÍ. .

مردمان وحشی نیستید. از شما قباحات دارد پی کارهای بلند بشوید اینقدر حریص و راغب دزدی و دلکی شدن بس است. هیچ میدانید دولت روس چه خوبیها بشما کرده و شما را از چه نوع بلاها محافظت میکند؟ بر شما لازم است که بزرگ خودتانرا بشناسید حق ولینعمتی اورا بجا بیاورید همیشه بامروزی او مطیع بشوید رسوم ندهگی و آداب انسانیت را یاد بگیرید. مگر نمیشنوید کسانی که دزدی و دلکی نمیکند و صنعت و تجارت مشغولند چه قدر آسوده و خوش گذران هستند؟

---

lifty de de. To have been so far covetous and given to robbery and crime is enough. Do you know at all what benefit the Russian rule has conferred on you, and from what kind of misfortunes it protects you? It is necessary that you should acknowledge your chief, that you should perform what is due to a benefactor to him, and always be subject to his rule. Remember the customs of service and the ways of humanity. Do you not hear how those who do not rob or commit crime, and are employed in trade and commerce, lead happy and contented lives?

مَشْهَدِی قُرْبان آ دَوْر سَرَفِ گُردم ! نخواستَم دَسْت
کَسبِدم کاش که پسر مرا اَزین خطا برهانی !

دِیوانِ بُبِگی (رُوشوقِ کُردِۀ) جنابِ فوق ! راصی هستی
این عمل را بصلحِ کُوتاهِ کُنی ؟

فوق چه طُور صلح آقا ؟

دِیوانِ بُبِگی یعنی پُولِ نِگیری اَزین پُسرِۀ دَسْت بکشی
فوق پُولِ نِگیرم دَسْت نِکشم ؟ جِشَم اقای دِیوانِ
بُبِگی به پُولِ گُرفتنِ راصِیم بسیار خُشنود هم میِشوم
که پُولِ بِگیرم

دِیوانِ بُبِگی (مَشْهَدِی قُرْبان) مَشْهَدِی ! پسر تو مَقْصُر
است . من نمیتوانم این عمل را نالِمَرَّۀ بپوشانم اِمّا پس
از آنکه این مَسْۀ را تو راصی کُردی بِیکِ بَهاَنه اَز اَمَنای
دولت تَوَقَّع توانم کُرد که تاروردی را ببخُشنند . بَیشِک
بِخُنِیدۀ مِیِشود

تاروردی آقا چَهِ بَهاَنه تَوَقَّع حَواهِید کُرد ؟
دِیوانِ بُبِگی مِیِنوِیسم اَز اَحْمَقِی این عمل اَز او مَر
زده است

تاروردی (تَعْظِیمِ کُردِۀ) بلی آقا چَنین است . دَوْرَت
بِگُردم !

دِیوانِ بُبِگی ای جِباعَتِ اَهلِ برایِ شِما عِبرَت
ناشَد . دِیگر وَقْتِ بَستِ مُنْتَقِلِ بِشَویَد نر اینکِ شِما

Kurbán M Oh ! may I be the guard of thy head ! I did not wish to withdraw my hand. Would that thou wouldst release my son from this fault ?

Díván Begí (turning to Faulk). Mí Faulk, art thou willing to cut the matter short by an arrangement ?

Faulk What kind of arrangement, *Aká* ?

Díván Begí That is, that thou shouldst take money, and withdraw thy hand from this youth

Faulk Take money and hold my hand ? On my eyes, *Aká Díván Begí*, I agree to take money I shall be very content to take money

Díván Begí (to Mashadí Kurbán) Mashadí, thy son is in fault I cannot all at once hush up this affair, but after thou hast satisfied this German, I hope that on one excuse the officers of Government may pardon *Tárvardí* Without doubt he will be pardoned

Tárvardí *Aká*, on what excuse do you rely ?

Díván Begí I will write that this affair has been brought about through folly.

Tárvardí Yes, *Aká (saluting him)*, so it is May I be the guard of thy head !

Díván Begí O people, this will be an example to you. Again, it is time for you to be changed, for you are not wild men It is shameful for you to refrain from

دیوان بیگی احمق! اگر نتو ترسو می‌گفتند چه میشد که خودت را نَمَهَلْکِه انداختی؟

تاروردی آ دُورب نگر دم! آن وقت دختره مرا نمِبخو است. این دختر را که می بینی دختر عمو و نامزد من است. من گفتند "اگر بهادری نکنی اسم در نباری هرگز این دختر نتو زن نخواهد شد" من هم از جا در رفته برآه زنی رفتم. از قضا بخرمِ پدرسک صاحب دُچار شدم

دیوان بیگی بایرام! تو سبّار بد کاری کرده. اما خون مردانگی بشخص خود اقرار آوردی از گناه تو میگذرم بشرطیکه من بعد از این کارها نکنی. کمالوف! از دختره سرس "ازین دو تا جوان کدام یکی را میخواهی شوهر کنی؟" (مُترجم از دختر میپرسد)

پریزاد (مُترجم) دیوان بیگی عرض کن "من هرگز بتاروردی نمیروم اگر بخواهند مرا بتاروردی بدهند ببسک خودم را هلاک میکنم"

مُترجم (دیوان بیگی) دختر تاروردی را نمِبخو

دیوان بیگی پس معلوم میشود میخواهد بایرام برود. مسْهَدی قرآن! دست از این دختر بکش نگذار برود بایرام. بد است که پسرۀ زیرکیست منهم او را یساول خود میکنم نکار شما هم مبحور

Díván Begí. Fool! If they called thee a coward, why shouldst thou cast thyself into fatal peril?

Tárvardí. Oh, may I be thy guard! The girl did not desire me at that time. This girl thou seest is the daughter of my uncle, and my betrothed. They said to me "If thou dost not do some bold deed, and dost not make thyself a name, this girl will never be thy wife." I, too, went astray, and went out to rob on the highway. By destiny I met this dog-father bear.

Díván Begí. Bairám, thou hast done a very evil deed. But since thou hast confessed thy fault in a manly way, I pass by thy crime on condition that thou wilt hereafter not do such things. Kamáloff, ask the girl "Which of these two youths dost thou desire for thy husband?"

(The Interpreter asks the girl.)

Parízád (to Interpreter). Represent to the *Díván Begí* "I will never go to *Tárvardí*. If they will give me to *Tárvardí*, I will certainly destroy myself."

Interpreter (to the Díván Begí). The girl does not desire *Tárvardí*.

Díván Begí. Then it seems she wishes to go to *Bairám*. *Mashadí Kurbán*, withdraw thy hand from this girl. Let her go to *Bairám*. It is clear that the youth is clever. I, too, will make him one of my own policemen. He will be useful to you as well.

هرگز دزدی نرفته بودم بعد از اینکه دیگر هرگز نمبروم
(قراقها میخواست دستهای تارودی را به بندد)

مستهدی قربان ای امان نگذارید! که هلاک میشوم.
روشنی چشم همین يك بسر را دارم (تراکمه و رنبا میروند
تارودی را از دست قراقها بگیرد)

دیوان بگی (رود طپاچه اش را بالا کرده) بر گردید! هر
کس پا ببس نگذارد شکمش را بر دود خواهم کرد
(همه تراکمه و رنبا عقب میکشد)

دیوان لگی (قراقها) ببندید بازوهای این را (قراقها بازوهای
تارودی را می بندد) بایرام! تو آزادی

بایرام آقا مُقَصِّر منم. نعرص من گوش کنید

دیوان بگی تو چرا مُقَصِّری؟ چه مبلگوئی؟

بایرام آقا تارودی را من یاد داده دزدی فرستادم

دیوان بگی چرا؟

بایرام برای آنکه میخواست خاطر خواه مرا از دستم
بگیرد

دیوان بگی مگر خاطر خواه تو اینست؟ (اشاره پیرزاد
میکند)

بایرام بلی اینست دَورِ صرمت کردم!

تارودی آقا قربان صرمت! مرا از راه دربرند. من
يك نفر آدم فقیر آرام بودم گفتند "تو ترسوئی" من
هم از ترس این که بمن ترمو نگویند براه زنی رفتم

never been out to rob before, and will never go again.

(The Kossacks proceed to tie Túrwardi's hands.)

Király. Oh, mercy! Do not allow it! I shall be ruined. I have only this son, the light of my eye.

(The Túrwardians and women go to take Túrwardi out of the Kossacks' hands.)

Díván Begi *(quickly raising his pistol)* Back! Anyone who advances a step, I will fill his belly with smoke.
(All the Túrwardians and women draw back.)

Díván Begi *(to the Kossacks)* Tie this man's arms.
(The Kossacks tie Túrwardi's arms.) Baurám, thou art free!

Baurám. Aká, I am to blame. Hear my petition.

Díván Begi. Why art thou to blame? What sayest thou?

Baurám. Aká, I instigated Túrwardi, and sent him to rob.

Díván Begi. Why?

Baurám. Because he would have taken my beloved out of my hand.

Díván Begi. Then is this thy beloved? *(Points to Parizád.)*

Baurám. Yes, this is she. May I be the guard of thy head!

Túrwardi. Aká, may I be a sacrifice for thy head! They led me astray. I was a poor man and at ease. They said "Thou art a coward!" I went out on the highway for fear they should call me a coward.

دیوان بگی (صَوْت بلند) شمشیرها از غلاف بیرون
بکسبند! نگذارید کسی از جایس حرکت کند! (سکوت
میکند) حباب فوق لبش بآ. نه لبش آدمبکه در لبشه
نسما دُچار شده بود میان اینها میتوانی بسناسی؟

فوق جسم! جناب دیوان بگی نگاه کنم نه لبش
(با میکند یکی یکی روی مردم نگاه کردن تاروردی پشت نوی
میکند. فوق باروش میچسبد)

تاروردی مرا برای چه مبگیری سده حدا؟
فوق رو را اینطرف کن. جانها را جرا بسته؟
تاروردی دندانم درد مبد

فوق (روی او نگاه کرده) آقای دیوان بگی این همان
آدم است

تاروردی آقا دروغ مبگوید. من مه مال است علل
بود دو ماه است هم ناحوش نستیریم

دیوان بگی الآن معلوم معشود (دستمال سرش را تکانداده
میاندارد زمین) این حای رحما روی تو چه حیزاست؟
تاروردی آقا دندانم درد مبدرد حجامت کرده ام

دیوان بگی خبر عزیز من جای ناخن خرس است.
قراقها به بدید دستهای این را
تاروردی (روی پای او امتاده) آقا واللّه من بیس اریں

Diván Begí (in a loud voice) Draw your swords from your sheaths! Allow no one to move from his place. (*They are silent*) Mi Faulk, step forward See, canst thou recognise among these the man who met thee in the wood?

Faulk On my eyes be it! O *Diván Begí*, I will look and see. (*He begins to look at each man's face. Tárvardí turns his back to him Faulk touches his side*)

Tárvardí Why dost thou touch me, servant of God?

Faulk Turn thy face this way Why hast thou tied up thy chin?

Tárvardí I have a toothache

Faulk (*looking at him*). *Diván Begí Aká*, this is the same man

Tárvardí. Aká, he is lying. I have been ill for three years, and for two months have been sick in bed.

Diván Begí Now it is becoming known (*Pushes the cloth on his head and throws it on the ground.*) What are these marks of wounds on thy face?

Tárvardí Aká, my teeth ache. I have been scarified

Diván Begí. No, my friend These are the places of the bear's claws Kossacks, bind this man's hands.

Tárvardí (*looking down to his feet*) *Aká*, by Allah, I had

کریم نه بسم چه طور معلوم مېکسې د خنر حرکت
نکړ ا وا ایست جاي حود! نه بېنم ترا از دست
يساول دیوان بېگی که مستواند لگيرود نمرود?

مسهدی قرنان با دیوان بېگی مارا مترسان رودها ترا
نات می جهم (قمة اش را کشیده پیش میروند کریم هم قمر کشیده
سرهم دیگر حمله میکنند داد و فریاد بلند میشود تراکمه ها میانه
افتاده سوا میکند در بحال تاروردی سرش را پیچیده میبرد)

تاروردی که مستواند نامزد مرا ایجا نگاه ندارد?
والله همه را دریا مسکس ریز ریز مسکس (مردم جلوش را
میگیرند) ویلم کسدا والله همه را ریز ریز حواهم کرد!
کدحدا آ تاروردی چه مېگوئی؟ يساول دیوان بېگی را
ریز مېکسې?

تاروردی يساول دیوان بېگی یعنی حلی آدم است.
من از حود دیوان بېگی و غو بورنا تور و نچالیک هم
نمېترسم. اوف! جای زخمم چه بد درد مېکدا
گویا که کاردش مېزنند

مسهدی قرنان ای زنه ار دیگر قال وقیل نکنبد بروید
لبرون

بایرام (آهسته نه پیراد) پربزاد تو هم حالا برو تا به بېنم
چه ناید کرد. وقتبکه دیوان بېگی آمد میخواستهم عرص
نکنم (درین نین دیوان بېگی وارد میشود)

"Will you tell me," she said, "tell me, God, do not
 let me see the heart!" Let me see who can
 make me see the heart of a policeman of the
 Diván Begi.

"Will you tell me," she said, "tell me, God, do not
 let me see the heart!" Let me see who can
 make me see the heart of a policeman of the
 Diván Begi. (Come forward,
 policeman of the Diván Begi, and let me see
 the heart of a policeman of the Diván Begi. The Tur-
 kish policeman of the Diván Begi. Meanwhile,
 the Diván Begi is in the Diván Begi.)

"Will you tell me," she said, "tell me, God, do not
 let me see the heart!" Let me see who can
 make me see the heart of a policeman of the
 Diván Begi. (You hinder me! By Allah, I
 will see the heart of a policeman of the Diván Begi.)

"Will you tell me," she said, "tell me, God, do not
 let me see the heart!" Let me see who can
 make me see the heart of a policeman of the Diván Begi.

"Will you tell me," she said, "tell me, God, do not
 let me see the heart!" Let me see who can
 make me see the heart of a policeman of the Diván Begi. I am not afraid of the Diván Begi himself, or
 the Governor, or the Director. Ooph! How badly
 the Diván Begi is in the Diván Begi. One might say they were put-
 ting a white man in the Diván Begi.

"Will you tell me," she said, "tell me, God, do not
 let me see the heart!" Let me see who can
 make me see the heart of a policeman of the Diván Begi.

"Will you tell me," she said, "tell me, God, do not
 let me see the heart!" Let me see who can
 make me see the heart of a policeman of the Diván Begi. (At this juncture the Diván Begi arrives.)

* The text should probably be *niptelam*, "I will twist." "I will
 twist the entrails round thy feet."

مرا بدبخت خواهد کرد ؟ واللّٰه یا او را میبگسم یا خود را
نگسنس میدهم

پیرِ پیراد مسهم بی ششبه خواهم مُرد . من هرگز زنی
تاروردی نمیتوانم نسوم (دریحال مادر شوهر پیراد و سایر تراکمه‌ها
داخل میشوند)

صونا (مادر شوهر پیراد) ای دختر ای بی شرم ! اینجا
چه کار داری ؟ تو ناین منزل بگانه بس آدم غمر
جرا آمده ؟ برو برون ! جوانمرگ شده برون
برو !

کریم (دریحال رسیده) ای زنکه نفست بگبرد ؟ من
هرگز نمگدارم تو آن دختره را از اینجا برون بکسی .
تاروردی را دلس نمبخواهد . بزور نمیتواند این را ناو
بدهد . دحیره مال نایرام است

مسهدی قربان بتوجه دخل دارد ناین عملها دخیل
نسوی ' تو چه کاره ؟ دختر برادر خودم است
احبارش را دارم . بهر که مسخواهم میدهم تو پرحایگی
کنی

کریم تو هیچ وقت حق نداری ناآن دختره نزرگی
کنی

مسهدی قربان سو معلوم میکنم که نزرگی مسخوانم
کرد یا نه . دحیره نا برو برون !

Allah! I will either kill him or give myself to be slain.

Parízád I, too, will not hesitate to die. I can never be Tárvardí's wife (*Meanwhile the mother of Parízád's betrothed and all the Turkomans enter.*)

Soonú (*mother of Parízád's betrothed*) Oh girl, oh shameless one! What business hast thou here? Why dost thou come to a strange man in this strange place? Get thee out! Be ^{*}, and go out!

Karím (*coming in*). O woman, may thy breath be stopped! I will never allow thee to turn the girl out of this place. Her heart does not desire Tárvardí. You cannot give her to him by force. The girl belongs to Bairám.

Kurbán M. What right hast thou to interfere in this business? Who art thou? She is the daughter of my own brother, and I have power over her. I will give her to whom I choose. Do not thou chatter.

Karím Thou hast never had a right to command the girl.

Kurbán M. I will tell thee whether I can command her or not. Girl, come, go out!

---

* Omitted in the translation. The meaning of *javanmarg* is doubtful. It is a Turkish word.

پَریراد تا تو خلاص شوی کار از کار میگذرد . ترا چرا گرفتند ؟ نتوان که بی تقصیر بودی این مصیبت چرا رو داده است ؟

بایرام من تقصیری حر این ندارم که جاه کن همیشه ته جاه است . من برای دیگری جاه کندم خودم بجاه افنادم . اکنون تو راصی مشوی که من خودم را بدنام کرده اسم جوغولی سر خود نگذارم ؟ تاروردی را نشان بدهم ؟

پَریراد نشان بده . من از دست او جان آمده ام
بایرام هج غصه خوا انشاء الله اگر مردم ناین رودی
ترا خوش حست میکنم

پَریراد آح بایرام ! خوش بختی من دیگر رست . میه روزی بسار نزدیک است

بایرام این چه حرفت پریزاد ؟ چه میگوئی ؟ گریه
چرا میکنی ؟ ترا جدا بگو به بینم میه روزی نزدیک
است یعنی چه ؟

پَریراد کار از کار گذشته است . تدارك طوی حاصر
شده فرمایس عموم را هم اعلام کرده اند یکرور بعد
دمت بکارند برای عروسی

بایرام ترا تاروردی میدهند ؟ خدایا دیوان کن !
ایچدا این چه کاریست ؟ دیگر این طالم ار هر طرف

Parizád Until thou art freed one thing goes beyond another Why have they seized thee? How has this misfortune befallen thee when thou art innocent?

Barrám. I have no fault but this, that the well-digger is always at the bottom of the well I dug a pit for another, and have myself fallen into the well Now wilt thou consent to my giving myself a bad name by adding traitor to my name? Shall I point out Tárvardí?

Parizád. Name him. I am in despair on his account.

Barrám Be not enraged. If, please God, I do not die, I will soon make thee happy.

Parizád Oh, Barrám! All good fortune for the future has forsaken me. The dark day is very near.

Barrám. What talk is this, Parizád? What art thou saying? Why dost thou weep? I adjure thee by God, speak, that I may see what that means, "the dark day is near"

Parizád. The matter has gone beyond itself Preparations for the wedding are being made, and they have notified my uncle's order for it In another day they will commence the bridal ceremonies

Barrám Will they give thee to Tárvardí! O God, be Thou the Judge! O God, what thing is this? Shall this tyrant again make me unhappy on every side? By

بایرام خواهس میکنم زود خود را رلبها برسانی احوال
مرا باو نگوئی

کریم رلبها زنِ سار؟

بایرام آری

کریم احوال را نگویم

نایرام ایه!

کریم دیگر حرفی غبر از این؟

بایرام غبر از این دیگر حرفی نیست

کریم خوب! میروم (رویش را آنطرف کرده) غریب آدم

است اگر نگریزد گریخته است ها! (میروند)

بایرام (تنها) خدایا رلبها خواهد فهمید؟ مطلب مرا

حالی خواهد شد؟ دیگر روی بریزاد را خواهم دید؟

رلبها زن حبله کاریست ناو اعتسار میتوان کرد؟ اوخ!

ای خدا قرنانِ کَرمت! بریزاد می آید (در بحال پریزاد،

داخل میشود و رلبها هم ار آن دور میآید)

نایرام اح! عزال من آهوی من شکار من! این

توئی آمده؟ نایعلب نگرم. ای دَور سرت کردم!

باش تا سِرَت نه بنم. الحال که ترا دیدم همه درد

و عجم مرا موش شد. دردت حکام! چراگریه میکنی؟

نور چشم سادا از جانب من ترس دامننه باشی!

نترس حق آشکار خواهد شد من هم حلاص مسنوم

Banám. I wish thee to go quickly to Zuleikha, and tell her my condition.

Karím. Zuleikha, wife of Namáz ?

Banám Yes.

Karím. To tell her thy condition ?

Banám Aye.

Karím Any other word than this ?

Banám No other word than this.

Karím Good ! I will go (*Turns in that direction*). He is a poor man If he runs away, he has run away. Ha ! (*Goes*)

Banám (alone) O God, will Zuleikha understand ? Will she understand my meaning ? Shall I see Parízád's face again ? Zuleikha is a tricky woman ; can she be trusted ? Ah ! O God, may I be the sacrifice of Thy bounty ! * Parízád comes ! (*Parízád enters, and at a distance from her, Zuleikha comes as well*)

Banám Oh ! my gazelle, my deer, my prey ! Art thou come, indeed ? Come, let me embrace thee Oh ! may I watch round thy head ! Stay ! let me gaze on thee to my fill ! Now that I have seen thee, all my pain and grief are forgotten. May thy pain be on my soul ! Why dost thou weep ? Light of my eye, be not afraid for me ! Fear not, the truth will become clear and I shall be freed.

---

* " May I be an offering of Thy grace ! "

دیوانِ بُگی با پدرت ؟

نایرام (شرمگین) خبر

دیوانِ بُگی نا خویش و قومست ؟

نایرام خبر . اما اگر ممکن نشود اختصار نا شماست

دیوانِ بُگی (روش را آنطرف کرده) نمیدانم این فقر چه دردی دارد (بعد بنایرام متوجه شده) قول دده فرار نکسی رَحَصَتَّ میدهیم

نایرام جدا که فرار کن نسیم

دیوانِ بُگی ای بسا اول کریم ! دستهای این را نار کن خودت هم آنجا نفسی که فرار نکند . ای کمالوف ! من ناید بُورد برگردم برای چنین دردها بایی نگذارم و لارم است نمسه فوق خودش هم چاصر ناسند مَسْرَحَمَ نلی آقا (بیرون میروند)

نایرام (نکریم یساول) کریم ! دیوانِ بُگی خوب مردی ، بوده است اما نمیداند که دوستی من و شما قدیمی است

کریم یعنی اریحرف غرض تو چیست ؟ مسخواهی و یَلَتِ کم در روی ؟

نایرام خبر ندیوانِ بُگی قول داده ام هیچ حا نسروم . مقصودم این نیست

کریم ، مقصودت چیست ؟

1. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846,

3 5

It is not a good idea to use a single word to describe a family.

7. If α is a real number, the power is with

[illegible]

2. I, J. J. I., do hereby certify that the above is a true and correct copy of the original as the same appears in the records of the County of [ ] State of [ ]

१. 'Dekho! Poochao Karam' Loo chhis hands Sit
 'Kamachhi, tumhe na bhay not run away O Kamá-
 cho, Dekho tumhe na chadho to work to look for the
 'Kamachhi, tumhe na chadho to work to look for the
 'Kamachhi, tumhe na chadho to work to look for the

Very good, Ma!

B. na na Poliscana Karim). Karim! The Díván
B. is a good man, but he does not know that we are
old friends.

Kareem What dost thou want in these words? Dost thou wish me to release thee and let thee go?

Burum No, I have given my word to the Díván Begí.
I will go nowhere. That is not my object.

Karim What is thy object?

دزد تا جاره دارد رفیقش را ویل نمیکند پس از راه
 ردن ار هم می‌روا نمیشوند. امّا شما این را از کجا خواهید
 دانست؟ یقین است که شما هرگز پدری نرفته اید
 دیوان بگی هرچند من پدری نرفته ام امّا دزد زیاد
 گرفته ام میدانم راست می‌گوئی

بایرام آقا اگر من مقصّر می‌بسام جنانکه عادتِ دردان
 است حشک نکرده گبر نمی افتادم

دیوان بگی راست است. پس مقصّر کیست؟
 بایرام درست میدانم. امّا اگر بدانم هم گفتن
 بسیار مشکل است

دیوان بگی چرا؟

بایرام برای آنکه آدم چه طور میتواند امسال واقران
 خود را بدست بدهد؟

دیوان بگی پس میخواهی تنها بدبخت بسوی؟ من
 دلم برای تو میسورد ولی حاره نیست عرص و سعن
 داری نگو

بایرام آقا يك عرصی دارم اگر قبول بکشد

دیوان بگی چگونه بنم حشمت

بایرام نمیتوانم حرئت نکم آقا

دیوان بگی چرا حرئت نسکی؟ بگونه بهم

بایرام آقا اگر اذن بدهد میخواهم حلّت بخواهم

As long as he can avoid it, a robber does not leave his comrades. After a highway robbery they do not separate. But how will you find this out? Certainly you have not got to the thief yet.

Díván Begí Although I have not got to the thief, I have caught many thieves. I know thou sayst what is true.

Barrám Aká, if I had been in fault, I should, after the manner of robbers, have fought so as not to be taken.

Díván Begí. 'True, true !' Then—who is in fault ?

Barrám. I do not rightly know. But if I knew, it would be very hard for me to say.

Díván Begí Why ?

Barrám For this reason—how can a man give up his own equals and comrades ?

Díván Begí Then wilt thou be punished alone? My heart burns for thee, but there is no help for it. Say it, if thou hast a petition or word to speak.

Barrám. Aká, I have a petition, if you will accept it.

Díván Begí Speak ! Let me hear what it is.

Barrám. I cannot be so bold, Aká.

Díván Begí Why not be bold? Say, and let me see.

Barrám. Aká, if you will allow me, I wish to take leave.

کدخدا از کجا توان یامت ؟ همه گریخته قایم شده اند

دیوان بگی اگر تقصر ندارد چرا میگیرند قایم میشوند ؟

کدخدا رنجا همه نیست آلاحق گوش مبدادند البته بآنها حیر میدهد که دیوان بگی میخواهد شمارا بگردد آنها هم از ترس نمیشود که بگیرند ؟

دیوان بگی خوب ! تو هم برو بی کارت . از این حرفها بهیچ وجه کاری ساخته نخواهد شد . همه خواهند گفت " مبدانم چیزی نفهمیده ایم جایی نرفته ایم . " چاره چیست ؟ چه نابد کرد ؟ ای قزاقها دوستاق را اینجا بیاورید (قزاقها بایرام را دست بسته حاضر میکند) تو بی تقصیری خود را بچه دلیل اثبات میکنی ؟

بایرام آقا شما ولایتها دیده اید بزرگی کرده اید مگر بکسبده بنبید من تنها میتوانم براه زنی ویا آدم تخت کردن بروم ؟

دیوان بگی ده ! پس رفیقات را چرا نمیگوئی ؟

بایرام من که گفتم رفیق ندارم

دیوان بگی رفیق داشته . ترا گذاشته اند در دفته اند

بایرام هرگز این کار با دردی کردن درست نمآید .

Chief. Whence could I get them? All have fled and concealed themselves.

Díván Begí If they are not in fault, why do they run away and hide?

Chief. The women were all listening behind the tents. They will certainly have given information that the Díván Begí wishes to seize them. Might they not run away from fear?

Díván Begí Good! Go thou, too, about thy business. Nothing will be accomplished in such a conversation. All will say: "We know nothing; we have understood nothing, we have gone nowhere" What remedy is there? What must be done? Kossacks, bring the prisoner here (*The Kossacks bring Baurám with his hands tied.*) How dost thou prove thyself innocent?

Baurám. Áká, you have seen many countries, have done great deeds. Think and see. Could I alone commit highway robbery, or go out to plunder men?

Díván Begí. Come! Then why not name thy comrades?

Baurám I said I had no accomplices.

Díván Begí. Thou hadst accomplices. They had left thee and gone away.

Baurám This affair can never fit in with a robbery.

خَفَ ما که نگفتیم آقا. شما خودتان خَرَمَس را آوردید
با ما روبرو کنید. جنگل شمس الدینلو خَرَمَس زیاد
است همه کس میتوانند یکبار بگیرند. ازین لازم نمی
آید که حَرَمَسها و میمونهای عَرَّاده سوار شده مَحَالَّات را گردش
کنند

دیوان بگی حالا دردها را نشان خواهید داد ؟

خَفَ آقا دزد کجاست که نشان بدهیم ؟

دیوان بگی دزدها معلوم است طریق گرفتن آنها را
هم خود میدانم اما برای شما بد خواهد گذشت

خَفَ الْحُكْمُ لِلَّهِ ! از تقدیراتِ قضائی نمیتوان گریخت

دیوان بیگی ده ! پس از یبشِ چشمم گم شوید. این
قدر وقت هم عَجَبَت اوقات خودم را صرف شماها کردم
خودم خوب میدانم که چه باید بکنم (همگی بیرون میروند)

دیوان بگی (پیش خود) چه بکنم ؟ طاهرآ همچو مبنماید
نایرام مُقَصِّر باشد اگر چه گذارش تنقصیر او بسیار
دَلالَت میکند. ای کدخدا تو آن چپهای را که جَمْعِیَت
شباطین دُچار شده اند میسناسی ؟

کدخدا نمیسناسم آقا

دیوان بگی سَنَبَدَةُ کی ها بوده اند ؟

کدخدا آقا مردمان تراکه ار کجا خواهیم سَنَفَت ؟

دیوان بگی مسعود تَحَسُّس نموده پیدا کرد

نَجَفَ آقا عَمَّتْ رَحْمَتِ نَكْسَبِد . حَبْزِی که اصل ندارد
کَهاش را اِنْتاب حواهی کرد ؟

(در بحال یساولها خرمر را میآورند)

دیوانِ بُگی (مُتَرَجِم) کمالوف ! بگو دلیل اینکه من
ببُهود نمیگویم چیست

مُتَرَجِم (اشاره طرفِ حُرَس کرده) دیوانِ بُگی میفرماید
اینست شاهد که من بجا نَقْل نمی گویم

نَجَفَ خوب ! این شاهد ادای شَهَادَت نکند نه بینم
مُتَرَجِم (دیوانِ بُگی) آقا ! عرص میبکشد که حُرَس ادای
شَهَادَت نکند نه بینم

دیوانِ بُگی (تند کرده) مگر حُرَس ادای شَهَادَت
میتواند نکند ؟ فو کمالوف تو احمق ! هم ایضا بمن باز
میگوئی ! مگر حودت نمیتوانی حوابش را بدهی ؟
ماطوی ! تو که ترکی مبدائی ؟

قَزاق (بناگ بلند) هرگز نمیدانم آقا

دیوانِ بُگی ار قزاقها کسی است نداند ؟

قَزاق هرگز کسی نیست نداند . ار فوج نَمَرَةُ نیست
ویکم سوتسبقوف قزاق میخواست رنایی یاد گیرد

دیوانِ بُگی نَفْسِت نگیرد ! خبلی لازم است که
میخواست یاد نگیرد (رو به جَف کرده) آجالم حُرَس چه
طور میتواند ادای شَهَادَت نکند ؟

Najaf Alá, do not take useless trouble. How canst thou prove a thing that has no root?

(All three, and the police bring in the bear.)

Díván Begi (to Interpreter) Kamúloff, say this is the proof that I am not speaking absurdly.

Interpreter (turning to the bear) The Díván Begi says this is the witness that I do not tell vain tales.

Najaf Good! This is the witness. Let him give his evidence, that I may see.

Interpreter (to the Díván Begi). Alá, he prays that the bear may give evidence, that he may see it.

Díván Begi (sharply). But how can a bear give evidence? O Kamúloff, thou fool! Dost thou repeat this to me? Canst thou not answer this thyself? Matthew, dost thou know Turkish?

Kossack (in a loud voice) I never know it, Alá.

Díván Begi. Does any of the Kossacks know it?

Kossack There is never anybody that knows it. No. 21 of the regiment, Kossack Sútnikoff, wished to learn it.

Díván Begi. Hold your tongue! It was very proper that he should desire to learn it. *(Turning to Najaf)* O my dear fellow! How can a bear give evidence?

دیوان لبگی ای جان من حیر سوارهای پائین را
تا تارها نم داده است . ملقانیها گفته اند

نمار ملقانیها از همه زیاده تر تا ما دشمن است همیشه
مان ما و آنها سر زمین و خاک جنگ و جدل میسود .
اکون همو معلوم است همو بطور امتدادی سخن
صاحن و شطانت کاری از اینها نوده . در سر هیچ
مسلمانی هرگز این قسم شیطان فکری نمیشد . من بعد
ملقانیها خدمت کردن بالای حشم

دیوان لبگی جبهنم ! الحال دزدهارا بدهید بعد هر چه
میتوانید نکید

نجف از رمین حالی که نمیتوان دزدی ساخت .
چپهای ما کسی را لُکُت نکرده اند

دیوان لبگی کمالوف ! چه باید کرد ؟ راستی راستی
اینها جرمهای من باور ندارند

مُتَرَجِمُ واللّٰه آقا بقدر سر موئی ناور نمیکند

دیوان لبگی (رو بقزاقی کرده) ماطوی ! برو بساواها نگو
که آن حرش را نکشد ببآورد اینجا

قراق حشم ا (میروند)

دیوان لبگی (بجف) من الحال ثابت میکنم که جرمهای
من راست است ملقانیها ساخته اند

Díván Begí My dear fellow, the Tartars did not inform me of these horsemen from below. The Mulkánís told me.

Namáz The Mulkánís are more hostile to us than all. There is contention and strife between us and them on account of soil and land. Now, it is known this talking like a schoolmaster and this devil business has arisen from them. This kind of devil has never entered into the thoughts of any Mussulman. After this, be it on my eyes to do service to the Mulkánís!

Díván Begí Hell! Now give me the robbers, and after that do what you can.

Najaf. No one can steal from empty ground. Our children have robbed no one.

Díván Begí. Kamáloff, what must we do? Truly these people do not believe what I say.

Interpreter. By Allah, Aká! They do not believe it a single hair's end.

Díván Begí (turning to a Kossack). Matthew, go and tell the police to drag and bring the bear here.

Kossack. On my eyes be it! (*Goes*).

Díván Begí (to Najaf) I will now prove that my words are true. The Mulkánís have not made it up.

نَجَف در عَرَادَه ؟

دیوان بَیگی بلی

نَجَف تنها ؟

دیوان بَیگی خیر با جانوران خودش

نَجَف مگر او پادشاهِ جانوران است ؟

دیوان بَیگی این مَؤالها دیگر نتوانم برسد بعقل خودت
زور نزن

نَجَف من بعقل خودم زور نمی‌زنم . امّا کُرس و میمون
عَرَادَه سوار شده بسباحتم نمی‌روند . یقین است که
شیاطین بوده‌اند با این شکل نمایان شده‌اند

دیوان بَیگی خدایا اینها چه طایفه است ! حال بیا
باینها مطلب حالی کن تا یرام هرگز گردن نمی‌گیرد . اینها
هم آشکارا می‌خواهند بمن مُشْتَبِه کنند . خوب ! آن
چهارا که جَمْعِیَّتِ شیاطین دُچار شده اند بمن
بنماید

نَجَف می‌خواهی حکمی آقا ؟

دیوان بَیگی لازم دارم

نماز آقا بحرف دشمنان ما را بَهْمَت نینداز

دیوان بَیگی کدام دشمنان ؟

نماز این همه امبرلو در حار دَورِ ما دشمن است

Najaf. In a cart ?

Diván Begí. Yes.

Najaf. Alone ?

Diván Begí. No; with the animals.

Najaf. Then is he the king of beasts ?

Diván Begí. These questions do not become thee.
Strengthen thy understanding.

Najaf. I cannot strengthen my understanding; but
bears and monkeys do not travel about in carts. It is
certain that they were devils who appeared in these
forms

Diván Begí. O God, what a set these are! Now, come,
explain this to them. Bairám will never confess. These
people evidently wish to make me doubtful. Good!
Show me those children who met with the devils

Najaf. What wilt thou do, Aká ?

Diván Begí. I must have them

Namáz. Aká, do not accuse us on the word of our ene-
mies.

Diván Begí. What enemies ?

Namáz. These Amırlú,* on all four sides, are our ene-
mies.

---

* A Turkish name of a Tartar tribe. Also *Mullání* in the next page

آورد ولایق سَنان شما پذیرائی و راه آورد شمارا بعمل
میاوریم“

دیوان بَیگی (خَشَمَاک) مرد که چه نامربوطات میگوید!
گَرْد و وِشْدَق را من میبخوام چکنم؟ راهنمائی آنها
برای من چه لازم است؟ من راهیکه آمدم خودم
بهتر از تو نلدم احتیاج راهنمائی شما ندارم. شما
دُزدهارا من بدهید

بَجَف چه دزد آقا؟

دیوان بَیگی چه طور چه دزد؟ یك ساعت است
تا تو حرف میزنم باز میپرسی چه دزد!

بَجَف آخر من هم خدمت شما عرص کردم آقا چپهای
ما سر کسی نریخته اند، اِلَّا اینکه بَجَعِیَّت شباطین
نرحورده اند

دیوان بَیگی تو که همه را جَفَنگیاب حرف میری

بَجَف آقا شما دنیا دیده اید عقل دارید. هیچ شده
است که خَرَس و میمون و گورکن عَرّاده موار بشود شهر
بشهر سیاحت کند؟

دیوان بَیگی من مگر میگویم حَرَس و میمون عَرّاده
سوار شده بودند!

بَجَف پس چه طور گفتی آقا؟

دیوان بَیگی من گفتم حامی آنها سیاحت میکرد

son of nuts and filberts, in accordance with your rank, and will make offerings to you "

Díván Begí (*angrily*). How absurdly the man is talking! Do I want nuts and filberts? What should I do with them? Are then offerings* proper for me? I know the way I have come better than thou dost, and do not want your offerings. Give me the thieves.
Najaf What thief, Áká?

Díván Begí How "what thief?" I have been talking to thee for an hour, and still thou askest "what thief?"

Najaf. I have already represented to you, Áká, that our sons have attacked no one, but they came across a troop of devils

Díván Begí Thou art talking all nonsense

Najaf Áká, you have seen the world. You are wise. Has it ever happened that bears and monkeys and hyenas have travelled about in a cart from town to town?

Díván Begí But I say there were a bear and monkey in the cart.

Najaf What have you said, Áká?

Díván Begí I said their keeper was travelling

---

* Lit "Offerings to bring us on our way," or propitiatory offerings

آب یاری کست لگومسبر رفته بودند . جمعیت شاطین
 بر مبحور شدند . شیاطین ها میان عرّاده برای خودشان
 میرفتند اینها احمقی کرده سوی عرّاده تفنگ
 انداخته اند که جنّها بترسند فرار کنند . مبیایست
 باسم الله بگویند نگفته اند . جنّها خشناک شده چون
 بهر شکل میتوانند بروند لشکر خرس بر گشته بر سر
 اینها ریخته دندان گرفته اند . حالا دشمنان ما این را
 يك نقلی ساخته نزرگ جنّها را یوق اسم گذاشته شمارا
 سر در کم میگذارند

دیوان لبگی (خشمگین بزبان روسی) مرد که را نه بین ، گرد را
 گرد و مبحوراند

خف (روئترجم کرده) نفهمیدم آقا چه میفرمایید؟

منترجم دیوان لبگی میفرمایند گرد و وفندق در میان
 شاهها حلی میبود؟

خف (بمنترجم) آری دور سرت گردم ! بدیوان لبگی
 عرض کن این دَرّه باسم فندق دَرّه معروف است
 معدن گرد و وفندق است . انشاء الله وقت جیدن
 و تکانبیدن فندق و گرد و حوال حوال خدمت ایشان
 مباریم پذیرائی دیوان لبگی بفراخور شأن او سر چشم
 ما

منترجم (بدیوان لبگی بزبان روسی) آقا ! خف عرض میکند
 که " وقت گرد و وفندق حوال حوال خدمت شما خواهیم

the country to water the fields. They met a company of devils. The devils were going in the cart of their own accord, and they foolishly fired off their guns towards the cart, so that the Jinns might be frightened and run away. They ought to have taken the name of Allah: they did not utter it. When Jinns are angry they can assume any form. Taking that of a bear, they turned round, they fell on them and seized them with their teeth. Now our enemies have made a big story of this. They call the Jinns by the name of Pauk, and they have put your head in your sleeve.*

Diván Begí (angrily in Russian). Look at the man. he calls what is round a nut †

Najaf (turning to the Interpreter). I have not understood. What does the Áká say

Interpreter. The Diván Begí says "Are there many nuts and filberts among you?"

Najaf (to Interpreter) Yes, may I keep guard round thy head! Represent to the Diván Begí that this valley is known by the name of the Valley of Filberts; it is a mine of nuts and filberts. Please God, at the time of picking and shaking down the filberts and nuts, we will bring sacks as presents to him, to please the Diván Begí, in accordance with his dignity. On our eyes be it!

Interpreter (to the Diván Begí, in Russian). Áká, Najaf represents "We will bring sacks to you at the sea-

* "Put your head in your sleeve," that is, "deceived you"

† "He calls what is round a nut," probably means that he is uttering platitudes. The explanation in the French edition is "Il prend Pirée pour un nom d'homme"

هم يك حرسِ يَڭگى دُنيا و يك ميمون نَرازيل و دو تا گورکى
 نَزْدِک و حادودان ديگر بوده است . يك دامن اسب
 عَرَّاده هم از تفنگهائى که دزدها ميبادازند گذشته شده
 حَرسِ يَڭگى دُنيا رحم برداشته ميمون هم گريخته گم
 شده است . مطنه که اسباب توى عَرَّاده بيز غارت
 شده باشد . حَرسِ محروح در جنگل پيدا شده و يکى از
 دردها هم گبر آمده است . الحال بنا بر اخبار صَريحه
 معلوم مسعود روزيکه اين اتفاق افتاده است مه تا سوار
 بر اسباب و يَراى وقتى که از اوله شما بائين مبرفتند
 ديده اند . بى شک آنها از چپه هاى شما هستند بايد
 آنها را الحال من بدهيد و آلا شما را بدبخت مېکنم

خَفَ آقا شما البته آدم نا عقلى هستيد که محال باين
 نَزْدِکى را بنما سرده اند . دشمنان ما خدمت شما
 خلاف عرص کرده اند . شما بايد هيچ وقت باين
 حرمهاى واهى ناور نکسبد

ديوان بىگى واهى يعنى چه ؟ در ميان نلوك من
 دردى باين آشكارى واهيست ؟

خَفَ آقا حقيقت اين را از من بپرسيد من راستش را
 بنما عرص کم

ديوان بىگى بگو مېهم آت را مېخواهم

خَفَ چند نفر از چپه هاى اوله مان روز چهارشنبه براى

came up to his cart. In the cart there were an American bear and a Brazilian monkey, a couple of large hyenas, and other beasts. A horse in the cart was killed by the shots the robbers fired from their guns, the American bear was wounded, and the monkey ran away and has been lost. It is suspected that the goods in the cart have also been stolen. The bear has been found wounded in the jungle, and one of the robbers has also been captured. Now, according to precise information received, on the day that this took place, three men on horseback, well armed, were seen as they went down from your village. No doubt they are some of your children. You must give them up to me at once, or else I shall have to punish you.

Najaf. Aká, you certainly must be an intelligent man that they should have given such a large district into your charge. Our enemies have represented falsely to you. You must never believe such false words.

Díván Begí. What is the meaning of false? Is such an open robbery in the middle of my district false?

Najaf. Aká, ask me the particulars of this, and I will represent them to you truly.

Díván Begí. Speak! That is what I wish as well.

Najaf. On Wednesday some of our children had gone into

مترجم آقا نایست که اینها همه در يك مرتبه بوده باشند

دیوان لبگی خوب! هر کدام که با عقلتر محسوب میشوند

مترجم همجو میدانم که همگی بَبَك عقل بوده باشد

دیوان لبگی لا اله الا الله! آخر البته یکی از اینها نسبت بآن دیگرها زبان فهم و سخنندان خواهد بود که باو متوجه شده سؤال وجواب کنم. یکدفعه با همه ایسان که نمیتوان حرف زد

مترجم در اینصورت چف بایست از آنها فهمیده و سخنندان تر بوده باشد چونکه زبان روسی را هم کمی بلد است

دیوان لبگی خوب نجف بالا تر و ایسند (مترجم حرف را سرف میگذارد) ای نجف حرف را تا آخر گوش کن بعد جواب بده

نجف حشم آقا

دیوان لبگی (کاغذی از بغلش در آورده) از اهل مملکت خارجه جناب فوق حافظ جانوران عریضه من داده است که پس برپرواز در عرض راه تفلیس با جانوران خود مبادمه است قدری از عرّاده عقب تر بوده است. اتّفا چند نفر راه زن سر عرّاده ریخته اند. در عرّاده

Interpreter Áká, they must all be of one rank.

Díván Begí Good ! Whoever is accounted the most intelligent.

Interpreter As far as I know, they are all of equal intelligence

Díván Begí. There is no God but Allah ! Surely there must be one among them who, with reference to the others, is one who undertands languages, and is intelligent, so that I may turn to and make inquiries of him I cannot talk to all of them at once.

Interpreter In that case Najaf must be the most intelligent and clever, since he knows Russian a little.

Díván Begí Good ! Let Najaf stand at the head. (*The Interpreter puts Najaf at the head of the row.*) O Najaf, hear my words to the end, and then answer.

Najaf On my eyes be it, Áká

Díván Begí (*bringing a paper out of his pocket*). The respected Fauk, of foreign parts, a keeper of animals, has presented a petition to me, saying that three days ago * he was coming with his animals along the Tiflis road, and was following his cart at a short distance. By chance some highwaymen

---

* "The day before the day before yesterday"

از اسان ابری ندیدیم . دیگر نمیدانم این چه سِری
است

نَجف مبعواهی ده سِر نشود؟ طاوس درّه جای
اجنه است . روز چهار شنبه برون رفته اید نجمبیت
شباطین دُچار شده اید . جز این چیزی نبست
تاروردی دلی

تراکمه‌ها بساک جمعیت شباطین راست شده‌اند
واگر نه مبمون وجرس در عرّاده ده میگرد؟
نحف اما تاروردی تو زخم داری بر خبز ارینجا برو .
دیوان بگی اینجا خواهد آمد به بینیم با ما چه حرف
دارد (تاروردی پا میشود می‌رود)

(در بحال دیوان بگی می‌رسد . همه سر پا میایستند)

دیوان بگی (روی کرسی نشسته) کدخدا تو زبان روسی
بلدی . نه گو نه بیسم ایها کبسنند؟

کدخدا ایها اهل اونه هستنه . این نماز است این
نَجف است این هم مشهدی قرنان است مردیست
مُحْتَرَم دولتمند

دیوان بگی دولتمن خیلی لازم بود انشاء الله دولت
نشان دادنِ سمارا بسا مینمایم (رو مترجم میکند) کمالوف!
این حضرات را بماسیت مرتبه هر کس ترتیب بده
مرتبه هر که بالاتر است بالاتر بایسند

After this we saw no trace of the cart or of the horses.
I know nothing more of this mystery.

Najaf. Dost thou wish to know what the mystery is?
The level part of the valley is the abode of Juns. You
went out on a Wednesday and came across a company
of devils. There is nothing but this.

Turkiah. Well.

Turkiah. No doubt they were truly a company of
devils. If not, what were the monkey and bear doing
in the cart?

Najaf. But, *Turvadí*, thou art wounded. Rise and go
away from this place. The *Díván Begí* wishes to come
here. Let us see what he has to say to us. (*Túrvadí*
rises and goes. Meanwhile the Díván Begí arrives. All
ret.)

Díván Begí (*sitting on a chair*). Chief, thou art ac-
quainted with Russian. Speak, and let me see who
these are.

Chief. These are the people of the village. This is
Namáz. This is *Najaf*. This is *Kurbán Mashadí*, a
respectable and rich man.

Díván Begí. His wealth is very necessary. Please God,
I will show you the signs of the wealth you point out
to me. (*Turning to the Interpreter*) *Kamáloff*, arrange
these gentlemen according to the rank of each. Who-
ever is the highest, let him stand at the head.

مجلس سیّم

واقع میشود در محالّ شمس الدیلو در اوبه میان الاچیق . تاروردی سرش را بسته کدخدا مشهدی قربان حف نمار وسایر ترالمة‌ها نشسته اند

نَجَف تاروردی ! بگونه بینم سرت چه آمده ؟ که زخمت زده است ؟

تاروردی آدورِ میرت گُردم ! من ولی اروج رفته بودیم گرمسیر جهت آب یاری غلّه . در طاوس دَرّه بعَرّاده دُچار شدیم . ولی گفت ” من و اروج شوخی شوخی آدمهای این عَرّاده را خواهیم ترساند . “ تفگ انداختند گویا آدمها گریختند عَرّاده خالی ماند . ولی و اروج رفتند اسبانِ عَرّاده را بباورند . منم رفتم نزد صندوقهایبکه توی عَرّاده بود . اول از صندوقی مبهوی بیرون جست واز صندوق دیگری خرّسی بلند شده مرا بغل گرفته زمینم زد حقه مبرود . يك دفعه تفگی خالی شد . خرّس مرا ویل کرد برخاستم گریختم . بس از آن نه از عَرّاده ونه

THIRD ACT.

Takes place in the encampment of Shams-ood-deenloo, in the village in a felt tent Tárvardí, with his head tied up, the headman Kurbán Mashadí, Najaf Namáz, and all the Turhománs sitting

Najaf Tárvardí, speak and let me see what has happened to thy head. Who has wounded thee?

Tárvardí. Let me watch round thy head!* I, Walí, and Arúj, had gone to the country to water the flocks. In the level of the valley we came across a cart Walí said "I and Arúj, by way of a joke, will frighten the men of this cart" They fired off their guns. Perhaps the men ran away, the cart was left empty. Walí and Arúj went to bring the horses of the cart I, too, approached the boxes that were in the cart. First, out of a box there jumped a monkey, and from another box a bear got up and hugged me. throwing me down on the ground he was suffocating me. A gun went off. The bear released me I got up and ran away.

---

* "May I revolve round thy head," that is, "guard thy head"

بایرام من تقصیری نکرده‌ام که گردن بگیرم آقا
 دیوان بگی من هرگز آدمی باین مُنکری ندیده‌ام .
 چها! دستهای این را مَحْکَمْ به بندید مُراقِبْ باشید
 نگریزد واگر نه خودتان جواب خواهید داد . پسر از
 اینجا باوئه شما چه قدر راه است ؟

بایرام يك مرسخ
 دیوان بگی ما برویم آنجا باید عمل را زود و گرم گرم
 تحقیق کرد . امّا حالا ناید بدفترخانه رفت . الحمدلله
 کار آنقدر است که آدم نمیداند کدام یکسین را برسد .
 مُتَرَجِمْ کجاست ؟

مُتَرَجِمْ اینجایم آقا
 دیوان بگی برویم . خدایا این چه کاریست چه
 خدمتی است ! باید همه چیز متحرّک شد هر حرفِ
 مفتی را گوش داد و جواب گفت هر روز هر روز از جان
 گذشت . امّا این احقّها باز نفهمند که ما همه این
 عذابهارا برای ایها میکشیم . یساولها ! این پسر را
 پُشت سر من بیاورید (همه میروند . مجلس حالی میماند - پس
 از آن میمون از درخت پائین میآید جست و خیزی میکند از چشم
 غاپدید میشود)

پرده میافتد

Bairám A'ká, I have committed no fault to confess to.

Díván Begí I have never seen such an obstinate man. Children, tie this man's hands tight Be careful that he does not run away. If he does, you will answer for it. Son, how far is it to your village?

Bairám. One farsakh.

Díván Begí. We will go there We must inquire into this affan quickly and while it is hot, but we must now go to the office. Thank God that the affair is such that no man knows to which of them * it may be brought home. Where is the interpreter?

Interpreter. Here I am, A'ká.

Díván Begí Let us go O God! what a business is this! What a service is this! One must bear everything, listen to every idle word, and give an answer Every day, every day give up one's life. But these fools will not understand that we take all this trouble for their sakes Policemen, bring this youth after me. *(All go off The stage remains empty The monkey then comes down from the tree, jumps about and disappears)*

---

* "To which one in particular it can be brought home"

The Curtain falls.

نزدیکی بی سکار مبالغشتم . دیدم یکی داد میزنند بعجز
والسماں آمداد میبخواهد . بیشتر دویدم دیدم يك
خُرمَن يك آدمی را حَقّه میکند تفنگ را انداختم
خُرس را زدم زخمی کردم . من حز این کاری
نکرده‌ام

دیوان سگی بلی سارخوب حرف میزنی . میبخواهی
باین حرفها سرِ مارا نه پیجانی ؟ کار خود ببداست در
حائبکه تقصیر واقع شده است او همانجا گیر آمده .
بهتر این است رفقها را نگوئی

بایرام من حقیقتس را عرص کردم

دیوان سگی سرِ من دلم برای تو مسوزد . از حالت
ببداست جوانِ حوس سر و صورتی پسرِ خوبی . هیچ
مبدایی دزدیکه با یِراق و اسباب گرفتند چه تَسْبِه و نَسَق
دارد ؟

بایرام چرا بمیدانم ! تَسْبِه‌س خوب دار است

دیوان سگی بلی که خوب دار است . اگر بخودت هم
رحم نکنی ناری بر پدر و مادر رحم کن . هیچ
کسی را در دنیا دوست میداری ؟

بایرام همین تشویشم برای اوست . آقا يك معنوقه
دارم

دیوان سگی خوب . بس گردن میگیری ؟

this neighbourhood to hunt I saw a man crying out and begging and praying for help I ran forward and saw a bear suffocating a man, and fired my gun at and hit the bear and wounded him. I have done nothing but this

Díván Begí Yes, thou talkest very well. Thou wouldst with these words turn our heads round. Thy own affair is clear. In the place where a crime has been committed thou hast been caught. Thou hadst better name thy comrades.

Bairám I have told the truth.

Díván Begí My son, my heart burns for thee! From thy condition it is clear that thou art a respectable young man, and thy appearance is that of a boy of good family. Dost thou know what is the punishment and chastisement of a thief caught with arms and property in his hands? .

Bairám How should I not know? His punishment is the stick of the gallows.

Díván Begí Yes, the stick of the gallows If thou pity not thyself, have compassion on thy father and mother. Dost thou love no one on earth?

Bairám My trouble is on that account Aká, I have one whom I love

Díván Begí Good! Then thou wilt confess?

دو نفر تان پائینِ راهان نگاه کنبد . دو نفر هم اسبهارا
نگبرید . باقی این بهادر را به بندد

بایرام مرا نه سدید ؟ ترا بخدا همچو مفرما . من چه
تقصیر دارم ؟

دیوان بگی چه طور تقصیر نداری ؟ بس این
صندوقهای شکسته عرّاده لُخت شده تفنگ انداختن
تقصیر نیست ؟ تاکی نا زاکون مُحالِفَت خواهبد کرد ؟
ار فرمانِ امنای دولت بیرون خواهبد رفت ؟ هر چه
که عقل وهوسنتان کم هم بوده باشد اقلّ ایقدرها
دستگیر تان بسود که دولت زُوس شمارا از لزگیها
وقبحاقها مُحافِطَت میکند شما هم سکرانّه این کارها
تابعِ نظام بسوید اگر چه هرگز نظام وصایطه را نفهمیده
اید . ایّه نا تو این گفتگوها سودی ندارد . رفیفهات
گو ؟

بایرام من رفیقی جزئی ندارم

دیوان بگی اسبهای این عرّاده کهاست ؟

بایرام نمیدانم

دیوان بگی ” نمیدانم ندیده‌ام “ عادت قدیمی تان
است . همچو خیال مکی نمیدانم گفتن جان در
مببری ؟

بایرام آقا شما بحرف من گوس ندهید . من درین

another highway robbery. Kossacks! Two of you keep guard down the road, two of you take the horses; let the others bind this brave man

Barró They are to bind me? I adjure thee by God, do not give such an order. What fault have I committed?

Dáán Beqé How hast thou committed no fault? Is it no crime to break open boxes, to rob a cart, to fire off a gun? How long will you oppose the law? Will you disobey the order of the officers of the State? However little may be your intellect and understanding, they may at least assist you to this extent, that the Russian Government protects you from Lesghians and Kipchaks. In gratitude for these things you should submit to public order. Although you have never understood public order and law— Oh! it is of no use speaking to thee. Name thy accomplices.

Barróm I have no accomplices.

Dáán Beqé Where are the horses of this cart?

Barróm I don't know.

Dáán Beqé "I don't know, I have not seen"? That is your old style. Dost thou think to save thy life by saying "I don't know"?

Barróm Aká, listen to my words! I had come into

مبهرم . نگذار این را نه بیند مسخوف نشود . آیا چه
 طور نگبرم ؟ میمون من نترس پیش ببا میمون قشنگم
 پیش ببا ! (میروند طرف میمون - میمون از پیشش میجهد) به بین
 به بین بدرمك صاحب ! کم مانده بود سر من بباقتند .
 ها ! صبر کن نه بین من ترا چه طور خواهم گرفت (میدود
 عقب سر میمون میمون ایطرف آنطرف میجهد - بعد میروند سر درختی
 تقلید او را در میآورد) نگاه کن نه بین فکرتش ایست من
 پُشت سر او بدرخت بالا بروم چه طور میمون مشبطن
 است ! اوف ! عریب خسته شدم . این چه تاجر سفیهی
 بوده است که میمون را عرّاده گذاشته میگرداند ! من
 همچو دانستم این خانه حراب مال معقولی نداشته
 میبرد نفروشد سرش ریخته لُخت کردیم ! من چه
 مبدانستم که این قدر نادرست بوده است که تبر ما
 بسگ خورد ! چه طور دلم تنگ میشود ! اما دست
 خالی بخانه نمیتوان برگشت . آن یکی صندوق را نه بینم
 چه دارد . فاما صندوق بزرگ است یقین که مبان
 این مال معقول خواهد بود . در سرش هم چه قدر بزرگ
 است ! (میزند درش را بشکند) آه سبحان الله چه خرّ خرّی
 مباد ! (در را بلند میکند خرّی بیرون آمده او را بغل میکند) ای
 وای ! حرس ! ای نماز ! ای رلیخا ! ای پریراد ! خانه ام
 خراب شد . ای هرای ! ای امان ! امدادم کنبد ! ای
 دویستانِ خدا دادم برسبد ! وای امان ! غلط کردم

Parízád. Let her see and go frantic over him * Ah! how shall I get hold of him? Don't be afraid, my monkey! Come here, my pretty monkey, come here! (*He approaches the monkey. The monkey jumps away.*) See, see, son of a dog! He is nearly ready to fall on my head. Ha! Wait and see how I will catch thee. (*He runs after the monkey. The monkey jumps here and there, then he runs up a tree and mimics him.*) See, now! He thinks I shall follow him up to the top of the tree. What a devil of a monkey it is! Oof! I am wonderfully tired. What an idiotic merchant this has been to carry about a monkey in a cart! I think this scoundiel† must be carrying off the property of some nobleman to sell, which we have attacked (have pounced on his head) and robbed him of! How could I have known that it would have turned out so badly, that my arrow should strike a stone? How distressed I am! But I cannot go home empty-handed. Let me see what that box contains. But indeed this box is a big one! Certainly there must be some good things in this. How big its lid is, too! (*Strikes the lid to break it*) Oh! glory to God! What groans are coming from it! (*Lifts up the lid. A bear comes out and hugs him*) Oh, oh! A bear! Oh, Namáz! Oh, Zuleikha! Oh, Parízád! My house is ruined! Oh, help! Oh, mercy! Help me! O friends of God, come and assist me! I have done wrong. I will never again be

* *Mashghúf* also means "inflamed with love"

† Lit "man of a bad house"

ولی حرف ویل نگو ای سَفِیَه! تو یکجَوِجِه نمیتوانی
نکشی حودت فرار کن . آدم گُستنت بسنکس تو

اروج الحال بر مِگرددیم خبال نگیردت . در صندوقها را
باز کن

تاروردی چشم ! (ولی و اروج رودی میروند دور میافتند)

تاروردی (توها) نار من تنها ماندم صرر ندارد . از که
مبترسم ؟ صاحبان مال را که گریزانده ایم . واه چه
صندوقهای بُرگست ! یقین که توش همه تافته است .
بریزاد تا عمر دارد هی ! بپراهن زیرجامه تافته نموشد .
قورومساق نماز نصفس را حالا از من خواهد خواست
علط مَبکد . چه کرده است که نصفس را ناو بدهم ؟
شاید در میان صندوق سَنال تَرَمه ناسد یا خریمه شاهی
باشد . زودتر نگاه کنم نه نسَم چه دارد . (میروند نزدیک
صندوقها) همچو میماید میان صندوق حمزی حرکت
مَبکد (تا در صندوق را بُلد میبندد يك دفعه میمون از صندوق بیرون
میچد) الله اکبر ! این چه بود ؟ میان صندوق میمون چه
مَبکد ؟ این طور هم مال تاحری مَبنود ؟ چه قِسْم
تاحرهای سمعی در دلها هستند ! (میمون باو دندان غَرجه
میبندد) آخ پدرسك صاحب هی ! چه دندان عرچه است
بمن مَبکنی ؟ (میمون تقلیدش را میآورد) به سن نه بسن تقلید
مرا در میآورد . حوب شد این را برای بریزاد بسکس

Walí Don't talk nonsense, fool! Thou canst not kill a chicken Don't run away thyself. I make thee a present of the men to be killed.

Arúy We will come back at once don't imagine things.
Open the boxes

Tárvardí. On my eyes be it!

(Walí and Arúy quickly run off to a distance)

Tárvardí (alone). It is none the worse that I am alone again Whom should I be afraid of, now that we have put to flight the owners of the goods? Ah! what large boxes they are! They must certainly be stuffed full Ha! *Parízád* will have enough for life She may wear chemises and drawers of silk stuff That scoundrel *Namáz* will now demand half of it of me. He is mistaken What has he done that I should give him half? Perhaps in the box there may be a Cashmere shawl or a royal treasure. Let me quickly look and see what there is. *(Approaches the boxes)* It seems to me there is something moving in the box *(As he lifts up the box a monkey suddenly jumps out of it.)* God is great! What is this? What is a monkey doing in the box? Have merchants this kind of goods? What senseless merchants there are in the world! *(The monkey grins at him with its teeth)* Oh! Sir Dog-father! What teeth! Art thou grinning at me? *(The monkey mimics him)* See, see! he is mimicking me. Very good! I will take him as a present for

فوق ترا بخدا! تأمل کن الآن میگریزم (بنا میکند
دویدن)

تاروردی (تمها) چه طور ترساندمن! همچو مرد رندی
هم میبند که من کردم. اگر پریزاد درین حالت مرا
میدید از ترس زهره اش آب میبند (در این اثنا ولی و اروج
جلو اسی که عرّاده را بسته بودند گرفته میکشند و در عرّاده هم دو تا
صندوق بوده است)

تاروردی (رو طرف ولی و اروج کرده) همه کریختند؟
ولی خاطر جمع باش همه کریختند

تاروردی (خنده کنان) چه قدر ترسو بوده اند هوی!
در دنیا همچو آدمها هم بوده است! خوب توی عرّاده
چه هست؟ غنیمت مان چیست؟

ولی توی عرّاده دو تا صندوق کُنده ایست هرگر
حرکت نمیتوان داد. تاروردی تو زود آنها را بشکن
اساس را در بباریکائی جمع کن. من و اروج برویم.
از اسبهای عرّاده یکی گلوله خورده دو تا خویش بگل
گرفته بگیریم بیاوریم چیزها را باز کنیم ببریم

تاروردی خیلی خوب شما بروید اسبها را بر گردانند.
من الحال صندوقها را بشکنم اسبها را یکجا جمع میکنم
اما زود بر گردید که اینجا نمیتوان زیاد تر مُعَطَّل شد
مبترسم آدم اسرم بریزد خون نا حق نکنم

Fauk I adjure thee by God! Reflect! I will flee at once. (*He begins to run*)

Tárvardí (alone) How I frightened him! I made him become like a drunken man. If *Parízád* had seen me now, her bile would have turned into water through fright.

(In the meanwhile Walí and Arúj have seized the horse fastened to the cart and are pulling him along There are some boxes in the cart)

Tárvardí (turning to Walí and Arúj). Have they all run away?

Walí Rest assured! They have all run away.

Tárvardí (laughing). What cowards they were! There are such men in the world! Good! What is there in the cart? What is our booty?

Walí. There are a couple of heavy chests in the cart: we can never move them. *Tárvardí*, break them open quickly, and collect the things out of them together. I and *Arúj* are going. Of the horses in the cart one has been shot, two have run off into the jungle. We will catch them and load up the things on them to carry them off.

Tárvardí. Very good! You go and turn back the horses. I will break open the boxes and collect the things together in one place; but come back quickly, for we must not delay here long. I fear if any man come upon me I may unjustly shed blood.

فوقِ واللّٰه در همتِ سفرِ خودم ریاده بر این جیزی پیدا
نکرده‌ام. بگسرا حلاصم کن!

تاروردی بخاطرِ خدا بگذار بر گرد بروم تاوبه

فوقِ ای امان مقوم مرا نکس

تاروردی مگر تو دزد هستی؟

فوقِ من مرد فقیر نمسه هستم. تو کبسی؟

تاروردی من که هستم؟ قورومساق! بی بی من

راه ریم؟ میان این جنگل دویست تا ربقهای من یله

افنده اند. شما چند نفرید؟

فوقِ من تنها یک نفرم

تاروردی ده! بس زود در رو که حالا مکشمت

فوقِ راست میگوئی که تو تنها بپسنی؟

تاروردی بی شنوی صدای قیل و قال رفقای من

است. می آید!

فوقِ آه! ای خدا هست و بیسنم همگی عارت

خواهد شد. آخ ماریا آداموونا ماریا آداموونا این چه

بدبختی بود رو داد! بعد از این چه خواهم کرد؟

(گریه میکند)

تاروردی رفیقهایم نزدیک است برسند. ده! گم شو

زودی بهر جهنمی که میخواهی برو! دیر کردی شکمت را

پر دود مکم

Faul By Allah ! In all my travels I have never made more than this Take it, and release me.

Tárvardi For God's sake, let me go back to the village

Faul Oh, mercy ! I am a poor man don't kill me !

Tárvardi But art thou not a robber ?

Faul I am a poor German. Who art thou ?

Tárvardi Who am I ? Kúumsák ! Dost thou not see I am a highwayman ? In the midst of this jungle about two hundred of my comrades are lying in wait How many are you ?

Faul I am one man alone

Tárvardi Come, then ! Be off quickly or I shall kill thee now

Faul Dost thou say truly that thou art not alone ?

Tárvardi Dost thou not hear ? It is the talking of my comrades who are coming.

Faul. Oh ! O God ! My life and death will all be plundered O Mániá Ádámuaná ! O Mániá Ádámuaná ! What ill luck has befallen me ! After this, what can I do ? (*Weeps*)

Tárvardi My comrades are close at hand Come ! Make thyself scarce, and go quickly to any hell thou desirest ! If thou delayest I will fill thy belly with smoke

چنگل انداخت . ما ساء الله هی شیرم چه کارها کردیم
 هی ! (ناگاه چشمش برق میفتد) ای وای ! خدا ! جائی
 بدی شب کرده ! به بینی این که خواهد بود ؟
 فوق ای وای ! این دزد خواهد بود یقین مرا میبکشد
 (با میکند بلرزیدن)

تاروردی ای داد ! یقین اینهم دزد است اینجا آمده
 است تفنگ هم دوشش انداخته . وای امان ! اگر
 بسدازد کار من حراب است (ایهم با میکند بلرزیدن)
 فوق آح ماریا آداموونا ! ماریا آداموونا ! کجا مانده ؟
 تاروردی عجب پیرادر گرفتهم خوب عروسی کردیم !
 فارغ و آسوده بسنه بودیم کار از برای خود پیدا
 نمودیم !

فوق حدایا چه قدر مهربان است !
 تاروردی ای حدا چه تفنگ بلندی دارد ! من هیچ
 همچو تفنگ درازی ندیده ام
 فوق خوب است که بستمی فرار کنم

تاروردی ناید در رفت شاید تفنگ را بسوی من دراز
 کرد انداخت . تا وقت است خودی بکار بکشم
 (هر دو یکدفعه میدوند بی اختیار بهمدیگر میخورند و هر دو کیسه شاترا
 بیرون آورده بیکدیگر دراز میکند)

تاروردی جدا هست و بست من همین است .
 بگبر ! دست از من بردار !

bushes As it has pleased God, what brave deeds have we done, my hon' Oh' (*His eye falling suddenly on Faulk.*) Alas' O God' I have slept in an evil place Dost thou see who this can be?

Faulk. Alas' this must be a robber. He will certainly kill me. (*Begins to tremble*)

Tárvardí. Oh, justice' this is certainly a robber too He has come here with a gun on his shoulder Oh, mercy' If he shoots, I am done for (*He also begins to tremble*)

Faulk O Máriá Ádámuaná, O Máriá Ádámuaná' Where hast thou remained?

Tárvardí I had taken Parízád in a strange way I had had a beautiful wedding, I was sitting at my ease I had prepared for myself a nice business'

Faulk O God' How terrible he is'

Tárvardí O God' What a long gun he has! I have never seen such a long gun

Faulk I had better flee away somewhere

Tárvardí I must get away Perhaps he will aim at me with his gun and shoot. Whilst I have time I had better get out of the way. (*Both of them run, and unintentionally meet each other Both hold out their purses to each other.*)

Tárvardí By God' My life and death are all the same Take it, let me go

ولی بس است بر وعظمان دده ! می بستی در نالا یک
سباهی مبنماید رهگذر خواهد شد

تاروردی (کج کرده نگاه میکند) راستی رهگذر است آیا
که ناسند؟ واللّه مبناید. مبدانبد ایه؟ شما ببس پبش
بروید من نُسِتِ سرتان را نگاه دارم

ولی آری نتو اسبار آمدن توان بست ! اروج جلو برویم
به بنیم کیست می آید. ای تاروردی جدا اگر فرار
کنی میان اونه هم نتو نرسَم نَسزات ممرمانم. خودت
بدان !

ملاقات تاروردی با فوق نمسه

تاروردی ده ! نه بن عشقنازی آخرش همین است.
هرگز از خاطرَم خُطور مبرکد دُرد نسوم راهزنی نکم
زلزله ولوله بعالم بنندازم؟ خُدایا عشقباری چه قدر
درد ندی بوده است !

فوق نه نه ! بسیار خوب کردم که بپاده سَدم راهی
رفتم شکوفه جبدم. چه شکوفهای خوبی ! چه قدر
عطر خوب دارد ! اینهارا بماریا آداموونا پبشکش خواهم
کرد (عفلتاً بتاروردی بر خورده) آخ ! وای خدایا این کیست ؟
وای امان خدا حفظ کن !

تاروردی هیچ نفهمبدم چه مبنکد. اسبِ عزّاده را
آنجا لنگ کرده اند کالسکه‌هی هم گربخت حودی

Walí Enough ! Do not preach to us too much ! Thou seest something black appearing up above It is probably a traveller

Tárvardí (*bending down and looking*) True it is a traveller Oh ! who can he be ? By Allah, he is coming. Ah ! do you know it ? You go on in front and I will keep watch behind you

Walí Yes, we can bind many hopes on thee ! Arúj. let us go near and see who it is that is coming *Tárvardí*, by God, if thou run away, I will punish thee in the midst of the village Look out !

(*The meeting of Tárvardí and Faulk the German*)

Tárvardí. There !* See, this is the end of making love Could it have ever entered my thoughts that I should become a thief, commit highway robbery, bring trembling and groaning into the world ? O God ! what grievous pain has love-making become !

Faulk. Good, good ! I did very well to come on foot along the road to pick flowers What beautiful flowers ! What a delicious scent they have ! I will give them as an offering to Máru Adámuwaná (*Accidentally meeting Tárvardí*) Alas ! O God, who is this ? Oh, mercy ! God preserve me !

Tárvardí I don't understand at all what they are doing. They have stopped the horse of their cart there, and the driver has run away and thrown himself into the

---

* *Dih* is somewhat equivalent to "There !" in English It is a very common expression

ولی یواش عزیز من خیلی دیر دمنگبرت شده است .
بخدا اگر پا پس بگذاری همین تفنگ را بشکمت خالی
خواهم کرد . دیوانه ! احمق ! خودت بچیز و التماس
مارا تا اینجا آورده حالا میخواهی مارا بگذاری تروی ؟

تاروردی منکه نمیخواهم شمارا بگذارم بروم من برای
خبریت شما میگویم که برگردید شاید رهگذر زیادتر
از ما باشند بلکه میل ما برین بهادر شدند گرفتند سر
ومغز مان را حورد کردند

ولی هر که از مَرع مبترسد آرزو نمی‌کارد . حال وقت
کردن این خیالات نیست . باید رهگذرها لنگ کرد
وتو هم باید با ما یکجا باشی والا خواهی دید . میخواهی
مردا عالمی را ببا بخندانی ؟ نا پس گذاری این تفنگ را
سر دلت خالی خواهم کرد (تفنگ را طرف وی دراز میکند)

تاروردی الله اکبر ! برای اینکه ببا ترسو نگویند ناید
خودمان را بدلاها بیندازیم ؟ ای برادر گوشت بمن باشد
نه بمن چه میگویم . تو رشادت را پُر بد مهمبده میدانی
که رشادت و بهادری چیست ؟ سردار بهادران کور
اوغلی گفته است که ” بهادری ده تاست . نه تاش
گرختن است یکی هیس حشم بیامدن “ من میگویم
از این دو تا کار بهر کدامش میخواهد عمل نکنید

Wah. Gently, my friend. Your reflection comes very late. By God ! if thou turnest back now, I will empty my gun into thy belly. Madman ! Fool ! Thou thyself with entreaties and prayers hast brought us here, and now wouldst leave us and go away ?

Táirardí. I do not wish to leave you and go, but I say for your own good that it would be better to turn back. The travellers may be more than ourselves, and, moreover, if they are as valorous as we are, they might seize and shorten our heads and brains.

Wah. "Whoever fears the bird does not sow millet." This is not the time to entertain such thoughts. We must stop the travellers, and thou must be with us in the same place, or else thou shalt see. Dost thou wish to make the world laugh at us to-morrow ? If thou turnest back thy foot, I will empty this gun into thy heart. (*He points the gun at him*)

Táirardí. God is great ! In order that people may not call us cowards, must we throw ourselves into these calamities ? O brother, thy ear !* Thou shouldst see what I say. Thou hast understood courage as full of evil. Dost thou know what courage and valour are ? The chief of brave men, Kúí Aughlí, has said, "Bravery has ten parts : nine of these are flight, and one is not to be visible." I say, do according to whichever of these two you wish.

---

* *Gúsh-at*. These must not be mistaken for the single word *gusht*.

بود . بروم بلکه ننوایم با گلوله بزخمی که بهلوی تاروردی
زده باشم (میروند - حم کرده یوسفی کسان کمی بعد ار آن تاروردی با
همراهانش رسیده آن طرف و این طرف را نگاه می کنند)

تاروردی رود رود احتیاط داسنه ناشید ناید که آیند
توی راه بوده ناسند

اروج ولی هست هست صدای پای اسب مباد .
ولی حتماً تفنگ را سرپا نکس که همه مان یکدفعه
تفنگها حالی کسم

تاروردی وا ایستبد وا ایستبد ! همچو میدانم که تفنگ
نمیداریم بهتر است

ولی تفنگ نمیداریم بهتر است یعنی چه ؟ آنوقت چه
طور لُحّت میتوان کرد ؟ بعد ناید دست خالی ناوّه
برگردیم همه حلق را خودمان بخنداسم ؟

تاروردی چچه سبب حلق نما خواهد خندید ؟ مبنگوئم
افتادیم سر راه حبلی هم پائیدیم کسی را ندیدیم
ولی هیچکس این را ناور نمکند من نمیتوانم این را
نکسم

تاروردی نمیتوانی نکسی ؟ مهم نمیتوانم سرِ فبیر
و ببنوای نکس نریرم . من همچو عمل گناه را داخل
نمیشوم در مرد رحم و مروت هم خوب حبزیست .
راستش ایست که من نمیدانم تر میگردم مبروم

Tárvaí a bullet, as I would the ribs of *Tárvaí* (He
looping down like Joseph Shortly afterwards
Tárvaí comes with his companions, looking about
at)

Tárvaí Quick! quick! Be cautious, for there may
somebody coming on the road

Tárvaí There is! there is! The sound of a horse's foot
coming *Walí*, cock thy gun, that we may all shoot
at the same moment

Tárvaí. Hold hard! hold hard! I think we had
better not fire

Walí "We had better not fire" what does that mean?
Then how shall we be able to rob? Then shall we
have to return empty-handed to the village, and make
all the people laugh at us?

Tárvaí Why should people laugh at us? I will
say we went on the road and lay long in ambush, but
saw no one.

Walí. No one will believe this. I cannot do this.

Tárvaí Thou canst not do it? I, too, cannot fall on
any poor, miserable creature, I will not venture upon
such a crime Mercy and generosity are also good
things in a man This is the truth of it, that I will not
remain, I will turn back and go

مجلس دوم

ارواح میشود در محال شمس الدیلو میان درّه یکطرف درّه تلی هم ولی ار است

ایرام (تبا) ای مرد! شکاری هم دست نمی افتد نه آهوئی نه دراجی باری خرگوشی هم پیدا نمی شود که تیری خالی کنم. دلم تنگ آمده چه بخت ندی داشته‌ام! من گیرم پریزاد مرا دوست میدارد از دستش چه برمباید؟ از فرمانِ عَمُوش کُناوَر می‌تواند بکند؟ از عَهْدَه همه اهل اونه می‌تواند برآید؟ میان ماها بخواهش دختر که کوش میده؟ امید نیست اقبالم نخواهد آورد. زلبها وعده خود را بانجام نمیرساند جرئت نخواهد کرد. نماز مرد طمعکار شیطان خیالبست که هرگز فریفتنِ مَسَلِ تاروردی دولتمندی را رِصا نخواهد داد. خدایا چکنم؟ باین درد چگونه طاقت بباورم چه طور صبر نمایم؟ چه نَخَوِ آرام بگیرم؟ از این عصّه بچه قسم مراعت نسالم؟ اخ! چه صدای خس خشی می‌آید؟ باید بشت این بوطه ناسند. جاتور خواهد

SECOND ACT.

Takes place in the camping ground of Shams-ood-Deenloo in the middle of the valley. On one side of the valley a low hill is visible.

Banám (alone). O man! I can get no game, neither antelope nor francolin. Even a hare does not make its appearance for me to shoot an arrow at. My heart is distressed. What bad luck I have had! I believe that Parízád loves me, yet what can she manage to do? Can she avoid her uncle's order? Can she escape from the control of 'all the people of her village? Who among us listens to the wish of a girl? There is no hope, fortune will not bring her to me. Zuleikha does not fulfil her promise, she will not have the courage. Namáz is an avaricious man with diabolical ideas, who will never consent to take in a rich man like Tárvardí. O God, what shall I do? In this grief, how shall I gain strength? how can I be patient? In what direction shall I find relief? From this calamity, in what way shall I obtain a reprieve? Ah! what scratching noise is that coming? It must be behind this butt, it may be an animal. Let me go; moreover, I may strike

تاروردی عم محور خواهد شد بسک خواهد شد .
یا ما که اسم خود را گم میکنیم یا آدم لخت نکرده بر
می گردیم (میروند)

نمار رلبها خبر نداری ؟ تا تاروردی شرط بستیم هر
چه که بآورد نصفش را می دهد

رلبها تاروردی یعنی خبری خواهد آورد که نصفش را
هم نتواند بدهد ؟ تو چرا این حالِ حام را باید بکنی ؟
بسک دست و پا را خورد کرده روانه خواهند نمود
نمار خیر کسی چه میداند ؟ مسعود خبری از عود
شان نباید . ترسو همیشه از خود ترسو تر را دچار میسود .
در آخر کار هر جا منگتر نشود خبر ماست : از یکطرف
اسب از یکطرف بول (دست هاش را بهم میمالد و میروند)

پرده میبایند

Tarvardí. Do not grieve! They will be, no doubt they will be. Either I will lose my reputation, or I shall not return if I have not robbed some man. (*They go*)

Namáz Zuleikha, dost thou not know? I have made a condition with Tárvardí to give me half of whatever he may bring.

Zuleikha Will, then, Tárvardí bring home anything to give thee half of it? Why shouldst thou entertain this vain idea? No doubt they will send him off after shortening his hands and feet.

Namáz No Who knows anything? It may be that some good augury may attend them. A coward always meets with a greater coward than himself In the end, to whatever place the affair may lead, it will be for our advantage. On one side a horse, and on the other side money. (*He rubs his hands together and goes off*)

The Curtain falls

رَلَبْهَا حَوْب! بَس است. کَارِ گزشتنه را حالا ببخود
مبھود بزبان آوردن نتو مانده است

تاروردی مں برای رفتن مُضایقه نمی کنم اما هیچ
یَراقی دربر ندارم نمیدانم چه نکنم. برای یَراق خاله
هم بروم پدرم خواهد فهمید

نَمَار حانه حرا مبروی؟ شمشیر و تفنگ و طبانچه مرا
بردار قَمِه هم کمرِ خود هست بگذار من ترا ببوشانم
یَراق نرت کنم (بر میدارد یَراقهارا روی میسدد)

تاروردی دیگر چه ندارم؟

نَمَار بَس است دیگر نا اینها یک قسنون را آدم جواب
مدهد. زیاده بر این دیگر بچه کارت مبھوزد؟

زَلَبْهَا واه امان تاروردی چه قدر مُهیب شدی! مبھض
دیدنِ تو همه فرار خواهند کرد (در ایحال ولی و آروح داخل
میشوند)

آروح ما هم حاضریم

تاروردی برویم که برویم!

نَمَار بروید بروید! اوغور خیر ناشد! دستِ پُر بر
گردید!

رَلَبْهَا تاروردی نا پریزاد هر دو بهم ببر شوید! بسر
ودختر زیاد به بنی! پسر هات هم مِثَلِ خودت بهادر
باشد!

Zuleikha Good! That's enough Just now it has been left to thee to bring upon thy tongue senselessly things that have passed away.

Tárvardí. I make no objection to going, but I have no arms on my person. I don't know what I shall do. If I go home for arms, my father will understand.

Namáz Why go home? Take* my sword and gun and pistol Thou hast a dagger in thy belt, too Allow me to put them on thee, to fit the arms on thy body.
(*He lifts up the arms and fastens them on him*)

Tárvardí What else shall I put on?

Namáz It is enough With these one man can reply to a batalhon Of what use would more be to thee?

Zuleikha Oh, mercy, *Tárvardí*, how terrific thou hast become! They will all run away as soon as they see thee (*At this point Wali and Arúj enter.*)

Arúj We are here as well.

Tárvardí. Let us go, then let us go.†

Namáz Go, go! Good augury to you! May you return with your hands full!

Zuleikha May *Tárvardí* and *Parízád* both grow old together! Mayst thou see plenty of sons and daughters! May thy sons be as valiant as thyself!

---

* *ly* for *man-rá*

† "Let us go," put very strongly

نَمَازِ یعنی از این آسانتر چه میشود ؟

تاروردی عجب حیر آسانی پیدا کرده . من واللّه از سکه از بدرم مسترسم از آن جهت این کار برای من خیلی دشوار مینماید

نمازِ آدم که ترسد ازین بهانهها مبادورد . ممبروی حدوث بدان (دریحال رلیحا داخل میشود) رلیحا ! برو نه بچها بگو دیگر زحمت نکنند تاروردی رِه زَد

تاروردی من کی زِه زدم !

زلیحا من الآن سریراد ملاقات کردم چگونه را توی گوشش خواندم حان مَسْعُوف شد که نگو . گفت ” الحمد لله الحال دیگر نمگوید تاروردی ممبرسد . بعد ازین مهم حالت نمی کسم اگر بگویم دوستش میدارم . تا امروز همه دخترها بمن طعنه میردند هر کدامسان را که مبدیدم مبرم را پائین مباندا حنم “

نَمَازِ واصِحَسْت دخترهای ماهرگز جوانی را که راه زنی نکرده باشد آدم لُحَّت نکند مبل نمی نمایند . یکی همین رلیحا این را هم خوشگل می کشد

زلیحا ترا بخدا ! گوشتِ بَدَنمان را بریر کم حرف زن نمازِ واللّه راست مبرگویم همین زلیحا مگر اول بمن میآمد اگر راه زنی دست نمی گذاردم ؟ زنکه چنین است یا خبر ؟

Namáz. That is what is easier than this?

Távardí. You have produced a wonderfully easy thing. By God! this affair appears very difficult for me, because I am afraid of my father.

Namáz. The man who is afraid brings forward such excuses. Look out for thyself if thou wilt not go. (*At this point Zuleikha enters.*) Zuleikha, go to the boys and say they need take no further trouble. Távardí has given up.

Távardí. When did I give up?

Zuleikha. I have just met Parízád, and told her of thy proceedings. She was interested beyond saying. She said, "Thank God! They will not say again that Távardí is frightened. After this, too, I shall not be ashamed when I say I love him. Up to to-day all the girls reproached me. I held down my head before any of them whom I saw."

Namáz. It is evident that none of our daughters will ever show their fancy for a young man who has never been a highwayman and does not rob men. This Zuleikha alone considers him agreeable.

Zuleikha. By God! Do not tear off the flesh of our body. Talk less.

Namáz. By Allah, I say the truth. Would this same Zuleikha have come to me at first if I had not taken to highway robbery? Wife, is it so or not?

نَمَازِ التَّهَمُّنِ هَمَّ امْسَبْ هَمَّ قَبِیْتُ امْسَبْ گِیْرَتَانِ مَبَایِدْ .
 اَرْ هَمَّ وَ حَبِرِیْ هَمَّ آدَمْ رَوِ گِردَانِ مَسْجُودْ ؟

وَلِیْ دِیْگَر جِه نَایِدْ کَرْد ؟ حَوْن تَارَوَرْدِی نَاجَار خَوَاهِسْ
 مَسْکَنْد قَوْلِ اَوْرَا نَایِدْ رَد کَرْد . مَن حَاضِرْم

اَرُوْج مَن هَم حَاضِرْم اَر رَضِیْقِ کِه نِمِستَوَان عَقَبَ مَانْد
 تَارَوَرْدِی اَمَّا مَکَر دَرِستِی بَکَنْبِد

نَمَازِ (سَخْن اَوْرَا نِیْدَه) تَارَوَرْدِی اَز شَمَا بَسَار مَمْنُون مِشْد
 تَوَقَّع دَارْد کِه رَوَز مَرِصَت رَا مَوْت نَکَرْدَه بِرَوِیْد یَرَاق
 نِشُونِشْد نِیْآبِیْد کِه بَرَایِ گِردِشْ هَمَّ هَمْجُو وَقْتِی بَدِست
 نِیْیِ افَنْد

وَلِیْ اَرُوْج نِروِیْم (مِیروِنْد)

تَارَوَرْدِی نَمَازِ مَبْدَانِیْ ؟ یَك حَبِرِیْ رَا بِالْمَرَّةِ فَرَا مَوْش
 کَرْدِیْم . پَدَر مَن مَرْد مَسْهَدِیْ هَر گِز رَاصِیْ نِمِشْنُود کِه
 مَن رَا هَزِیْ نِروْم

نَمَازِ اَز نَدَرْتِ اَذِنِ نَگِیْر نِرو

تَارَوَرْدِی عَجَبِ مِگِوئِیْ ! نِدَرْم بَگِوِیْم کِه اَذِنِ نَدَه
 نِروْم رَا هَزِیْ ؟

نَمَازِ هَمْجُو جِرا مِیگِوئِیْ ؟ بَگو "مِیروْم گِرمِسِر بَرَا
 آبِ یَارِیْ عَلَّه" اَلْبَتَّه رَخِصَتِ خَوَاهَد دَاد . بَعْدِ بَفتِ
 بَرَا هِ حَپَارِ خَانَه . اِیْکِه دِیْگَر نَقْلِیْ نَدَارْد

تَارَوَرْدِی حَه طَوْر نَقْلِیْ نَدَارْد ؟

Namaz. Certainly you will obtain both a horse and the service of a horse. Can a man turn aside his head from what he has sought?

Ward. What else must one do? Since Tárvardí is helping me to obtain his wish, we must not oppose what he wishes. I am ready to go.

Namaz. I too, am ready. I cannot lag behind my comrade.

Tárvardí. But reflect well.

Namaz. (In a short time, he says) Tárvardí is much indebted to you. He hopes that you will not lose the way, but go and arm yourselves and come, for no such thing as there can come for an expedition.

Ward. Let us go, Aruz. (They go.)

Tárvardí. Namaz, dost thou know? One thing we have completely forgotten. My father, a pilgrim of Mashad, will never agree to my going out to rob on the highway.

Namaz. Go and get leave from thy father.

Tárvardí. Thou talkest strangely. Shall I say to my father "Give me leave to become a highwayman?"

Namaz. Why say so? Say "I am going to the country to water the flocks." He will certainly give thee leave. Then off on the road to the post-station! There is no other tale to be told.

Tárvardí. How is there no other tale to be told?

واحتمنان زمین مانده است مهال ندارید حیف نیست
از شما؟ مبترسبد لقمه زیاد گبر تان بآید انکار کنید
توی اوبه بکار بکار میگردید هم اسم و رسم پیدا میکنید
وهم پول و مالتان زیاد میشود؟ مگر لقمه زیاد سر می
شکد؟

اروج من گه مبهورم اسم و رسم بچه چیز من لازم
است؟

ولی آری برای این اروج کچل اسم و رسم خیلی لازم
است!

نمار سره چه قدر آدم بی غیرتید! هرگز با تاروردی
نان و نمک نخورده اید گویا نمیدانید که اوبه ما از این
دولتمدتر کسی نیست همیشه کار تان نخواهد خورد؟
کم کس از او خبر برده است؟

تاروردی نماز! حرا اینقدر اصرار میکنی؟ بگذار به
بنم من حودم هم مبهواهم فکر درستی نکنم
نماز خبر نمک بحرامی میکنند. کوچک ناید بحرف
بزرگ خود ناشد

ولی اروج چه میگوئی؟ برویم؟

اروج چه میدانم؟ واللّه میروی برویم

ولی یرار میشود قیمت اسی بدست آورد! دو سال
است میخواستیم يك اسی بخرم نمیتوانم پول پیدا کنم

to it. Is it not a pity for you? Do you fear that a little bit more should fall to your portion that you refuse it? You wander about the village without anything to do. You will both acquire a name and fame, and your money and property will be increased. Will a little extra morsel break your head?

Arúj. I am eating dirt. For what are name and fame necessary for me?

Wab. Yes, for this bald *Arúj* name and fame are exceedingly desirable.

Namáz. Boys, what unambitious men you are! Have you ever eaten bread and salt with *Tárvardí*? It seems you do not know that in our village there is no one richer than he is. Will he not look after you? Few have surpassed him in bounty.*

Tárvardí. *Namáz*, why dost thou persecute them so? Let me see. I wish, too, to think well about it.

Namáz. No, they betray their salt. The small should be at the call of his own superior.

Walí. *Arúj*, what sayest thou? Shall we go?

Arúj. What do I know? By God! if thou goest, let us go.

Walí. It will be convenient to get the value of a horse. I have been wanting to buy a horse for two years, but I cannot produce the money for one.

---

* "Few have borne away from him the ball of goodness," a simile from the national game of *chaugan*, which resembles polo.

آرَوج من گَه مسخووم من که دردی رفته ام ! من هیچ
 دزدی نرومیس هم لَدَدَ نبستم
 نَمَار س حه جه مِگَوئِبِد ؟ مگر جوان نبستید ؟
 نمِنواند تفِگ سِدازید ؟

وَلِی مِبنوایم تفِگ بیداریم اما سِکار و مَرع . بَآدم
 تفِگ اِدا حتن کار ما که بستم

نَمَار که شما مِگَوید برای آدم تفِگ بیدازید ؟
 سوار مِبسوید — مِروید بکشت — مِباقتبِد توی راه
 حانار خاله . در آن انا کاروان شتردار نا نازرگانان
 ارمنی راست رویتان می نمایند . همچو برای ترساندن
 ار نالای سرشان تفِگ خالی مِکشد ای که صوری
 ندارد . آنها ترسیده هر یکی بطرفی مِباشند مال
 و حالسان مِبرورد میماید جمع مِکشد در مِدارید
 مِباَئِبِد حه کار مشکلی است ؟

وَلِی ایه ! ما کجا این قبیل کارها کجا ؟ ما مردمان
 چوان و دردی کردن برای ما چه شایستگی دارد ؟

تاروردی نَمَار بیا اینطرف . هیچ مدایی ؟ زور گو .
 اَصْرار هم مکن . مِسنی که مِترسد . دیگر حرا پایی
 مِبسوید ؟ همه که مِثَل من خواهد شد . ویل کن
 نرود

نَمَار نه . نگذار نه سنم . ولی قِصاحت ندارد . کار

Ar — I set dirt in going on a robbing expedition! I
 started up to stealing sheep and goats.

Namáz — Then what are you talking about? Are you
 not young, men? Can you not fire off a gun?

Wálí — We can fire off a gun, but at game and birds. It
 is not our business to fire guns at men.

Namáz — Who tells you to fire guns at men? You get
 another club. You go out into the fields. You find
 on the road a post-station. Meanwhile a camel caravan
 with Armenian merchants appears straight before your
 face. To frighten them you empty a gun over their
 heads. This will do no harm. They in fright scatter
 themselves in all directions. Their property and goods
 are scattered about. It lies there. You collect it, and
 bring it in. What difficulty is there in this?

Wálí — Ah! where are we and where are such affairs?
 We are shepherds, and how can robbery be suitable for
 us?

Tárzandé — *Namáz*, come this way. Dost thou know
 anything? Do not speak loud. Do not be obstinate.
 Thou seest they are afraid. Why do you persecute
 them any more? All will not be as I am. Let them
 go.

Namáz — No. Let me see! *Wálí* is not ashamed. A
 deed worthy of you has fallen through. You are not up

تاروردی کاش ننود ! بعضی مردم حرفهای بوج در
نارۀ من نرنند من همه اش را نتو میدهیم . من که در قید
مال و پول نبستم

نماز همه اش را بمن میدهی ؟ واللّٰه خوب میگوئی
بارک الله ! الحال دانستم خون امیر اصلان در رگت
است . وعدهات را فراموش نکنی

تاروردی ایپرد تو رصبق نده آخرش به بن

نماز آنست رصبقهاف می آیند (در این بین رلیکا ولی پسر
خاتون واروج پسر نصیب داخل میشوند)

ولی واروج ملا ولیک !

نماز آلتک سلام

ولی نماز خبر است چه عجب مارا یاد کردۀ ! تارۀ
بود ؟

نماز تاروردی حواہس کرده است همبای او گردش
بروید

اروج گردش کدام است ؟

نماز دیگر چه پرسش است ! گردش را حودت
نمیدانی ؟

ولی من در عمرم هرگز گردش نرفته‌ام غیر از دردی
میش و نز از من کاری ساخته می شود ؟ اروج را
نمیدانم

Tárvardí So be it! That some men may not speak
vain words of me, I will give it all to thee. I am not
in want of property or money.

Namáz Wilt thou give it all to me? By God, thou
sayest well! God bless thee! Now I know the blood
of Amír Aslán is in thy veins Do not forget thy
promise

Tárvardí Ah, man! Give me a companion, and thou
shalt see in the end

Namáz There are thy companions coming

(*Meanwhile Zuleikha enters with Walí, son of Khátún,
and Arúj, son of Nasíb.*)

Walí and Arúj Peace be with you! *

Namáz With you be peace! *

Walí *Namáz*, all's well Why hast thou strangely
remembered us? Is there anything new?

Namáz *Tárvardí* wishes you to go on an expedition
with him

Arúj What is an expedition?

Namáz What next will you ask? Dost thou not know
thyself what an expedition is?

Walí In my life I have never been on an expedition
Can I do anything but steal a sheep or goat? I know
nothing about *Arúj*

---

* Provincial forms of the usual salutations

تاروردی من مبروم ! می بینی که چه طور مبروم .
برو آنها را صدا کن بعد معلوم میشنود

زلمها خوب ! مبروم (زور را کناره کرده) احمق ! همه
حرفهای ما ناور کرد . انشاء الله خواهد رفت (میرود)

نماز (آهسته) نگاه کن تاروردی اگر بختت یاری کرد
هر چه آوردی ناید برابر خودت بمن قسمت بدهی ها
قایم کنی برای شما عیب دارد . هر چه که بیاورید
آب کردس نای من سرطیکه ار همه حیرت بالمنصفه
برای من قسمت باشد

تاروردی ایه ! مسجد درست نسده کور عصایس را
زد . همور نگذار نه بنم چه میشنود

نماز ای مرد چه جیز است که از تو برنآید ؟ من هم
زین ناقص العقل نبستم ترا نشناسم ! مگر تو نوّه امیر
اصلان خرمش کنش نیستی ؟

تاروردی نماز ترا بخدا شنیده او چه کارها کرده
است ؟

نماز چه طور شنیده ام ! حالو صفر دوست او نبود ؟
عملهای او را يك بیک برای من نقل نکرده است ؟
انشاء الله ما هم مصل آنها همدیگر را دوست خواهیم
گرفت . امید دارم شکاری که گیرت بیفتد از من قایم
نکنی

Táriardí. I shall not follow it up? Thou shalt see how I will follow it up Go, call them, and thou shalt know.

Zuleiha Good, I am going. (*Turning her face aside*) Fool! He has believed all I said to him Please God, he will go (*Goes off*)

Namáz (speaking low) Look here, *Tárvardí*. If fortune attend thee, whatever thou bringest thou must share equally with me Ha! thou must not conceal it. it would be wrong in you. Whatever you bring, to discover it is my affair on condition that everything is shared equally with me

Táriardí Ah! The blind man has struck with his stick the mosque that has not been built * Wait a little to see what happens

Namáz Man, what is it that thou canst not do? I am not a stupid woman not to know thee Art thou not nephew to *Amír Aslán* the bear-killer?

Táriardí *Namáz*! By God, hast thou heard what deeds he has done?

Namáz How should I not have heard? Was not *Safar's* uncle his friend? Did he not relate to me his deeds one by one? Please God, we will take each other as friends in like manner I hope thou wilt not conceal from me the prey thou mayst capture.

* A proverb equivalent to "Do not count your chickens before they are hatched"

نَمَازِ رَمِیقِ مَبْجَوَاهِی جَکَنی ؟
 تَاروردی مَبْجَوَاهِمِ بَرُومِ گَرْدِش
 نَمَازِ ای مَرَدِ حَرَفِ مَفْتِ نَزَن . تَو و کَارَوَانِ زَدَن !
 تَاروردی وَاللّٰه رَاسِتِ اسْتِ مَبْگَوِیمِ رَمِیقِ بَیدَا کِنِ
 نَمَازِ جَفَنگِ نَگَو . مَن کِه صَلاحِ نِبی نَبِنَمِ کَارِ تَو
 نِست

تَاروردی ای مَرَدِ تَو چِه طُورِ آدَمِی ؟ بَتَو جِه ؟ رَفِیقِ
 بِنِ دِه نَعْدِ بِه نَبِنِ کَارَمِ هَسْتِ یَا نِه !
 نَمَازِ حَالَا کِه دَسْتِ نَمَبْکِسی وَلِیِ پَسِرِ خَا تَوْنِ اَرُوجِ پَسِرِ
 نَصَبِ رَا صَدَا مَبْکَمِ نَرَمِیدَارِی مَبْیَرِی
 تَاروردی هَمِنِ دَو تَارَا ؟

نَمَازِ دَو تَا بَسِ اسْتِ
 تَاروردی رَامَتِی نَسِ اسْتِ . بَاشَد ! پَسِ آدَمِ بَفَرَسْتِ
 صَدَا مَشانِ کِنَدِ

نَمَازِ زَلِیخَا بَرُو آنَهَارَا صَدَا کِنِ اِینْجَا
 زَلِیخَا اِیْمَرَدِ تَو بَحَرَفِ او بَاوَرِ مَبْکَنی ؟ او هَمِهٔ اِینْهَارَا
 لَغُو مِیْگَوِیدِ

نَمَازِ کَمِ حَرَفِ نَزَنِ تَاروردی جَوَانَبِسِ اَز کِه کَمْتَرِ اسْتِ ؟
 دَسْتِ و نَازُوشِ اَز دَسْتِ و نَازُویِ دِیْگَرَانِ مَطْنَهٔ کُوحَکْتَرِ
 اسْتِ ؟

رَلِیخَا مَن مَبْشَاسَمِ اش او هَر گَزِیِی اِینْکَا رَها نَمِیْرَدِ

Namáz What wouldst thou have me do with a companion?

Tárvardí I would start on a plundering expedition.

Namáz O man! do not talk nonsense! Thou attack a caravan!

Tárvardí By God! it is true I say, procure me a companion

Namáz Don't speak absurdly. What I do not think proper is no business for thee.

Tárvardí O man! what kind of a man art thou? What is it to thee? Give me a companion, and thou shalt then see if it is my business or not

Namáz Now since thou dost not hold back, I will call Walí, Khátún's son, and Arúj, Nasíb's son. Thou canst take them

Tárvardí Only two?

Namáz Two are enough

Tárvardí Thou art right: it is enough. Let it be! Then send a man to call them

Namáz Zuleikha, go and call them here

Zuleikha Man, dost thou believe what he says? He is only joking

Namáz Talk less! To whose pluck is Tárvardí's inferior? Dost thou think his hand and arms are less than others'?

Zuleikha I know him. He will never follow up* this affair

* A common colloquial form for *na-mítravad*

حنانِ غَبَطَمِ گرفته دلم حوس میزند که میخواهم الحال
با سوم راه ببفتم بروم آدم لُضَتِ کنم تا بهمه معلوم
نمایم که در حق من بد خیالی کرده اند

زَلَبَا آدم سر زبانش خیلی حرف میزند. گفتن تا
کردن خیلی فرق دارد. اگر هنر داری شما به بینم

تاروردی تو جایی نشان نده من الحال راه ببفتم

زَلَبَا راه شباخی هر روز پابصد تا سوداگر میآیند
و میروند. برو یکی دو تارا لُضَتِ کن بیآره بینم راستی
راستی آرَبُ برمباید هنر داری یا نبود میگوئی

تاروردی آیا این تا حرطایفه با اسباب و یراق میگردند؟
یا لال و لوط و بی اسباب؟

زَلَبَا همو میگیریم که با اسباب و یراق میباشند تو
که با حوب جلو آنها خواهی رفت. البته تو هم اسباب
و یراق خواهی داشت

تاروردی معلوم که خواهم داشت اما تنها رفتن قدری
مسکل نیست؟

رَلَبَا تو هم همراه سر. آدم که قحطش نیست.
جوانمان کم است؟ ایه! تو کجا این کارها کجا!

تاروردی من کجا این کارها کجا! بخدا خواهید دید که
راست میگویم. نماز بیا اینجا. ترا بخدا رفیق از برام
پیدا کن

Alí And I will be so that I will at once arise, take
 the sword and become a man, so that all may know
 that I speak the truth, have formed a wrong idea of me

Alí And thou wilt do good deed on the tip of his
 sword? Here is good deal of difference between saying
 "I will be so" It thou hast any merit, show it and let
 it be known

Alí I will go some place, and I will at once start
 on my road

Alí On the road to Shumákhí there come and go
 every day about two hundred merchants Go and rob
 some of them and bring it so that I may see whether
 thou art a man of truth, succeed and hast any merit, or art
 a coward

Alí And do these merchant bands go about with
 arms or without arms, or alone and unarmed?

Alí And suppose they go armed, thou wilt not
 fight with them with a stick Certainly thou must
 have a good sword and arms is well

Alí I know what I shall have, but is it not a
 little difficult to go alone?

Alí Take someone with thee, too. There is no
 lack of men Have we few young men? Ah! where
 art thou, and where are thy deeds?

Alí Where am I and where are my deeds? By
 God! you will see that I speak the truth Namáz, come
 here! I adjure thee by God to produce a companion
 for me

زَلِیخَا دولتت زیاد است اما هنر نداری هیچ نداده
است کسی را لُصَّتْ کنی؟ یا آدمی را بزنی؟

تَارُوردی خیر نه آدم لُصَّتْ کرده ام نه کسی را زده ام .
آنها را که سِیَر میبرند ندار میبکشند حسم نمی بند
زَلِیخَا آدمی که مال داشته باشد از هیچ چیز نمترسد .
احتیاط کرده از ترس است . آخر از همین است که
بریزاد نمی تواند شوهر کند همه می گویند که جبون
وترسو هستی

تَارُوردی که میگوید من جبونم؟

زَلِیخَا همه زن و مرد دختر و پسر حتی سرهای کوچکی
هم اسوس میخورند میگویند که "تاروردی چه جوان
خوبست هیچ مل ندارد . اما چه فائده ای که بکاره
وترسو است؟"

تَارُوردی که میگوید که من میتروسم؟ من هرگز ترس
و خوف ندارم . من يك قدری با احتیاط حرکت میکنم
والا من چه ترسی دارم؟

نماز ای زنکه کم حرف بزنی . پس است

زَلِیخَا نَفَس نزن ! تو کار نداری

تَارُوردی ای مرد بتوجه؟ حرف نزن نه بنم این
جه میگوید . پس همچو بوده است بریزاد بجهت این
نمیخواهد من شوهر کند . میگویند من جبونم . واللّه

Zuleikha. Thou hast plenty of wealth, but thou hast no merit Dost thou rob anyone? Or beat a man?

Tárnárdi. No! I have not robbed a man or beaten anyone I do not look on those whom they carry off to Siberia and hang.

Zuleikha. The man who has property fears nothing. To be cautious is from fear. In fact, it is on this account that Parízád cannot make thee her husband. All say thou art a cowardly poltroon.

Tárnárdi. Who says I am a coward?

Zuleikha All, woman and man, girl and boy, down to small boys, are grieved and say: "What a good young man Tárvárdi is! There is no one like him; but what does it profit him to be useless and cowardly?"

Tárnárdi Who says I am afraid? I am never frightened or afraid. I move with a little caution, but what do I fear?

Namáz Wife, talk less. Enough!

Zuleikha Hold thy tongue. Thou hast nothing to do with it.

Tárnárdi Man, what is it to thee? Do not speak, that I may see what she says. So it is on this account that Parízád will not make me her husband They say I am a coward! By Allah! Rage has so seized on me

تاروردی بریراد دیر مېکند مېگويد "هسور جهازم
حاصر بېست"

رلبها راست مېگوئي؟ بلکه هېت ديگر دارد

تاروردی يعنى چه هېت ديگر؟

رلبها شايد دختره ميل نر دداسه باشد جاى ديگر
دلستگى داشنه ناشد

تاروردی ايه! اين را باش! دختره مرا نمېخواهد!

حرمهاى عريب مېزنى. چه طور مرا مېخواهد؟

رلبها يعنى تو بطرت كه حلى جنز هستى! براى چه

ترا نايد حواست؟ در همه عورت كارى كه كرده كدام

است؟ اسمى كه در كرده كو تا دخترها ترا بخوانند؟

تاروردی چه اسم مېخواهى در كنم؟

نمار رنكه چه كار داري؟ چه حرفى است مېزنى؟

سو چه؟

زليها نتودخل ندارد. توهېج نگو. خودم مېدانم

تاروردی راست مېگويد نمار نتودخل ندارد. خوب!

رلبها بگونه بنېم من چه اسمى در كرده ام يعنى چه

اسم نايد در كنم؟

رلبها هرگز دزدى رفته؟

تاروردی خبر هرگز دزدى نرفته ام. براى چه دزدى

بروم؟ مالم كم است؟ دولتم كم است؟

Tarvardí Parízád makes the delay. She says, "My trousseau is not ready."

Zuleikha Thou sayest well. But she has another reason.

Tarvardí Why, what other reason?

Zuleikha Perhaps the girl has had no fancy for thee she may have set her heart somewhere else.

Tarvardí Oh! let that be! The girl does not want me! Thou sayest strange words. Why does she not want me?

Zuleikha That is, thou art something very great in thy own sight! Why should she want thee? Where is any fine thing thou hast done in all thy life? Where is the name of the deed thou hast done for which the girls should want thee?

Tarvardí What wouldst thou have me name?

Namáz Wife, what hast thou to do with it? What art thou talking about? What is it to thee?

Zuleikha It has nothing to do with thee. Say thou nothing. I know very well

Tarvardí She says well, Namáz. It has nothing to do with thee Good! Zuleikha, tell me what deed of renown I have done, that is, what must I do?

Zuleikha Hast thou ever committed a robbery?

Tarvardí No, I have never robbed. Why should I go to rob? Is my property small? Is my wealth too little?

نماز رنکه چه داری بخوریم ؟ ببار به بینیم گرسنه مان
است

رلیها واه چه میخواستی داشته باشم ؟ گرسنه تان بود
حرا خانه تاروردی نرفنبد آمدید سر من ؟

نماز هر چه داری ببار خانه زن (میرود گنج خانه مشغول
نگاه کردن یراقهای خود میشود)

رلبها برای شام دیگر حبزی نخواهد ماند

تاروردی زلبها خیلی سحت شده

زلبها چرا سحت نشوم ؟ من از تو چه خیر دیده ام ؟
اقلا يك دفعه زنانت بباوری كه در عروسم فلان چیز را
بتومی جسم ؟

تاروردی عروسی کدام است ؟

رلبها نمیدانی عروسی کدام است ؟ بگو به بینم در
عروست من چه خواهی بخسید ؟

تاروردی خوست آنوقت یکحفت کفش بتومی خشم .
می بسم خیلی وقت است پا ترهنه راه مبروی

زلبها (روش را آنطرف کرده آهسته) چه طور آدم سحت و نحسی
است ! (بعد صدای بلند) سلامت باشی ! خیلی راضی
هستم عروست باین زودی سر مبیگرد یا نه ؟

تاروردی نائز

رلبها حرا همچو دیر ؟

Namáz Wife, what hast thou for us to eat? Bring it and let us see. We are hungry.

Zuleikha. Oh dear! What wouldst thou wish me to have? If you are hungry, why did you not go to *Tárvardí's* house but come upon me?

Namáz. Bring what thou hast. Don't chatter. (*Goes into the corner of his house and employs himself in inspecting his arms.*)

Zuleikha. There will be nothing left for the evening.

Tárvardí. Zuleikha, thou hast become very stingy.

Zuleikha. Why should I not be stingy? What good have I seen from thee? For once in a way at least promise that for my bridal thou wilt give me something.

Tárvardí. What bridal is that?

Zuleikha. Dost thou not know what bridal? Tell me what thou wilt give me at thy bridal

Tárvardí. Good! At that time I will give thee a pair of shoes I have seen thee for a long time going about bare-footed.

Zuleikha (*turning her face away, and in a low tone*). What a stingy, disagreeable man thou art! (*Then in a loud tone*) Mayst thou be preserved! I am much pleased Does thy bridal take place soon or not?

Tárvardí In the autumn.

Zuleikha. Why so long hence?

زَلَمَها دُرُوغَ نَمی گوید. نایرام را نَمِساسی رَمَلِ او
حوان باکمرهٔ درست قول در همهٔ اَوَنه مان مگر هست ؟

نماز خوب شد من خودم مَسْحواسْتَم تاروردی را
بِطائِی نَسَدام. پدرش مَسْهدی قرنان بولی بمن قرص
داده بود یساول سِرِ من گذارد تا گرمی. منم تا تلافی
ناو نَمِکردم دلم آسوده نَمِسد

رَلَبَجا پس حرا مُعْطَلی ؟ همجو فرصتی دیگر دست
میاوند ؟ اسب نگبری هم تلافی نکنی. تاروردی همین
نردیکمهاست برو صدایش کن بساید خانه نان بخورد بعد
از آن همه کارها را خودم درست میکنم

نَمار جدا ! خوب گفتی پا شوم بروم (میرود)

زَلَمَها (تسها) واللّه چه میدانم ؟ اگر تاروردی بحرف من
دردی برود بِنِجاره هیچ تقصیری ندارد چه کند ؟
دختران این مملکت ویران شد کسی را که راهزنی
ودردی نَلَدَ نباشد نَمِخواهد. که ندیوان بیگی باید
گفت ” بِنِجاره بچه ها را در سر دزدی و راهزنی اذیت
میکسی برای چه ؟ میتوانی دختران بُلُوک را قَدَعَن کن
از پسریکه دُردی نَمِبرود رهرة ترك نسوند آن وقت من
صامن که گرگ و مَسَس باهم بَجَرَد “ (در بحال نمار نا تاروردی
داخل خانه میشود)

Zuleikha. He will not lie. Thou knowest not Bairám. Is there any honourable youth and so true in what he says in all our village?

Namáz. Very good. I wished myself to get Tárvardí into a scrape. His father, Kumbán Mashadí, had lent me some money, and set the policeman at me till he got it. My heart will not be at rest till I have paid him out for it.

Zuleikha. Then why dost thou hesitate? Will such a chance come again? Thou wilt get a horse and pay him out as well. Tárvardí is in the neighbourhood. Go and call him to eat bread in our house. Afterwards I will make the affair straight

Namáz. By God! thou sayest well. I will get up and go (Goes)

Zuleikha (alone) By Allah! How should I know? If Tárvardí at my word goes to rob, the wretched man will not be in fault. What can he do? The guls of this country have become corrupt; they will have no one who is not up to highway robbery or burglary. One must say to the Díván Begí. "Why shouldst thou punish these wretched children for stealing on highway robbery? If thou canst, prevent the girls of the country so that they may not vent their bile* on a youth who does not rob. Then I will stand security that the wolf and the lamb shall graze together." (*At this moment Namáz enters the house with Tárvardí*)

---

* *Zuhrah-tíah*, or *tíah* is given in Richardson's dictionary as "broken in heart or the gall" The translation given is conjectural

زَلَبَا بجه اش هم همراهس ؟

نایرام البتّه ناچه اش

زَلَبَا ایمرد منل تو جوان ریرک را میشنود دوست
نداشت ؟ خدا نگهدار شاهناز من !

نایرام برو خوش آمدی ! حدایا حالا چه بکنم ؟ باری
بروم درّه سکّاری حبزی بگردم فکر و خبال از سرم
نبرون برود

(وضع تماشا تَغْیِیر یافته صورت خانه نماز بر با
میشود)

نماز وزلبها

نماز تو مِیگوئی برای این کار نایرام اسب گُردی
خود را بمن میده ؟

زَلَبَا البتّه میدهد

نماز باور نمیکنم پنجاه طلا پیش خودم نه نایرام بشمرند
اسب گُردی را نفروخت . او را هرگز بمن نمیدهد

زَلَبَا او حالا بخاطرِ پریزاد از جانس هم مِیگذرد . تا
چه رمد باسب و مال ؟

نماز بلکه دُرُوغ بگوید ندهد

Zuleikha. Its calf with it as well?

Bairám. Certainly · with its calf.

Zuleikha O man! has a clever young man like thee
no friend? God preserve my royal falcon!

Bairám. Go! Thou art welcome O God! what shall
I do now? I will go and hunt round the valley, so
that thought and anxiety may be driven out of my
head.

(The scene changing, the house of Namáz appears Namáz and Zuleikha are present)

Namáz. Thou sayest Bairám will give me his own Kurd
horse for this business?

Zuleikha. He will certainly give it

Namáz I don't believe it They valued it to Bairám at
fifty gold pieces in my own presence He has not sold
a Kurd horse. He will never give it to me

Zuleikha He is now giving up his life for Parízád's sake.
What does he care for horse and property?

Namáz. But he will tell a lie and not give it

بایرام بعد هر چه بشود خبرش را بمن میدهی

زلیخا مبعواهی بدبوان بگی خبر کنی؟

بایرام نه! خودم را مُفسدِ قلم نمیدهم این کارها پنهان

نمی ماند. من همین قدر مبعواهم خبردار شوم دلم

آرام نگرد

زلیخا سبار خوب! بعد هر چه بشود خبرت میکنم.

الحال مبروم دیگر کار دارم وقت آمدنِ گاوکل است

بایرام برو جداب مبسبارم. نگبر این دستمال هم

پشکنی تو باشد

زلیخا واه! چه خوب دستمال است! توش چه

چیز است؟

بایرام توش هم کینیس است بده به بچه‌هات

زلیخا الحق جوان نایدِ میلِ تو ناسد درد ولالت بخورد.

چجان تاروردی در عمرِ حود يك مسبِ پوسیده از

دست او ندیده ام. ملامت باش! مرادت برسی!

(میرود)

بایرام (پشت سرش) وعده‌ات را فراموش نکنی

زلیخا (پشت سرِ گذشته) تو هم ماده گاویکه گفته فراموش

مکن

بایرام بلی يك گاو شیردار جنسی که مثل نداشته

باشد

Bairám Then tell me of whatever may happen

Zuleikha. Dost thou wish to inform the Díván Begí?

Bairám. No! I will not make myself an informer. things would not remain concealed. I wish to be so cautious that my heart may be at ease

Zuleikha. Very well! I will tell thee afterwards whatever happens I will go now I have something to do It is time for the cattle to come.

Bairám Go. I commend thee to God Take this handkerchief I give it as a present to thee

Zuleikha Oh, what a beautiful handkerchief! What is in* it?

Bairám There are raisins in it Give them to the children

Zuleikha By God! A young man should be like thee to suffer thy grief and misfortunes! I swear by Tárvardí's soul, in the whole of his life I have never seen so much as a rotten apple from his hand Peace be with thee! Mayst thou attain to thy desire! (*Moves off*)

Bairám (*calling after her*). Do not forget thy promise

Zuleikha (*turning round*). Do not forget the promised cow.

Bairám Yes, a cow in milk, such as thou hast never had.

نایرام بیصرف

زلبغا تاره زاد با چجه اش ؟

نایرام نلی با چجه اش . خاطر جمع ا بی حلاف !

زلبغا ما حه ناید نکنیم ؟

بایرام مسلّا تاروردی را بک بهانه خانه تان صدا کنید .
همچو وانمود نمائید که ” بریراد ار برایت بی اختیار
است امّا از طعنّه سروهمسر میترسد زن تو بسود زیرا که
مبگویند آدم تاحبک و ترسوئی وهمه میدانند که از
دستت هبج کاری بر نمی آید . بک دزدی و بزنی بهادری
اسمت برده نشده . زدنت معلوم نیست گرفتنت
معلوم نیست . کدام دختر نیست که بمنل توپسری میل
کند ؟ تو هم یک هنری بنما آدمی تخت کن پولی
بآر پارجه بگیر اسی سر مالی بدزد راهی بزنی بگویند
که تاروردی هم صاحب فلان هنر است . بعد از آن دختر
هم مُفَاخِرَت کند که مِسل تو شوهر دارد .“ تاروردی
احمق است این حرفها باور نموده سَفَاهَت کرده خود را
بهلاکت خواهد انداخت و پریزاد برای من خواهد ماند
زلبغا بخدا که خوب فکر کرده ! جهتِ مِسل تو جوانی
دست و پا باید کرد

نایرام درست حالیت شد چه گفتم ؟

زلبغا خاطر جمع باشد

Bairám Certainly.

Zuleikha. Lately calved · with its calf as well?

Bairám. Yes, with its calf. Be assured! Without fail!

Zuleikha. What must we do?

Bairám Thus. You will send for Tárvardí to your house on some pretence. You will declare to him, "Parízád has lost control over herself for thee, but she fears to become thy wife on account of the reproaches of her friends and equals,* for they say thou art a cowardly Tájik, and all know that thou canst do nothing; no robbery nor brave deed is traceable to thy name; a blow from thee is unknown, a robbery by thee is unknown. What girl is there who would fancy a youth like thee? Do thou, then, show one brave deed rob some man, bring some money, take some thing, carry off a horse, steal some property; commit a highway robbery, so that they may say, 'Tárvardí, too, is a man who has done so and so' After that the girl can boast that she has such a husband" Tárvardí is a fool. Believing what you say, and committing some folly, he will throw himself into destruction, and Parízád will be left for me

Zuleikha By God! a capital idea For the sake of such a youth as thou one may make any exertion

Bairám. Hast thou taken in what I have said?

Zuleikha Rest assured of it

* *Sar ica hamsar*, "her friends and equals"

زلبها دختر مبل ندانسته باشد چه طور میتوانند شوهرش بدهند؟

بایرا ایه زلبها ترا بخدا! تو چه حرمیست مبزنی؟
چچه دختر آرش چه برمیآید؟ بخواهش او که نگاه
مبکد؟ از اول کمی آح واوخ مبنماید. بعد ناچار شده
تن بقصا میده من می مانم باه و نال و درد و غم

زلبها بس فکرت چه حیز است؟

بایرام فکرم اینست که از حالا چاره سر خود را بکنم
تاروردی را از میدان بردارم
زلبها یعنی نکنبس؟

بایرام نه! پریزاد باین معنی راصی نمیشود خودم هم
صلاح نمیبنم. از گشتن او چه حاصل؟ هم خودم
خونی و فراری مینوم هم پریزاد از دستم در میرو
زلبها راست مبلگوئی. پس چه طور میخواهی
تاروردی را از میدان در کنی؟

بایرا گوش بده به بین چه طور میخواهم از میدان
دردش کم. او خانه شما زیاد میآید با شوهرت نماز خور
است. اگر تو و شوهرت بس یاری بکنید کاری صورت
بدهید اسب گردی خودم را بشوهرت میبخشم و یک
ماده گاو تازه زاد هم بخودت میدهم
زلبها راستی یک ماده گاو؟

Zuleikha. If the girl does not desire it, how can they give him to her as a husband ?

Bairám By God, Zuleikha ! What art thou saying ? How can the girl* escape from him ? Who attends to her wish ? At first she will utter a few Ahs ! and Ohs ! Then helplessly she will surrender herself to her lot, and I shall be left with sighs and lamentation and grief and pain

Zuleikha Then what art thou meditating ?

Bairám I am now thinking that I will provide a remedy for myself I will carry Tarrardí out of the field

Zuleikha That means that thou wilt kill him ?

Bairám No ! Parízád will not agree to this proposal. I, too, do not think it would be the right thing What profit would there be in killing him ? I should myself become a fugitive murderer, and Parízád, too, would escape my hand

Zuleikha Thou sayest right Then in what way wilt thou get Tárvardí out of the field ?

Bairám Listen ! See how I will get him† out of the field He often comes to your house He is a friend of thy husband Namáz If thou and thy husband will join with me, and give a shape to the affair, I will give thy husband a Kurd horse, and present thee with a lately-calved cow

Zuleikha Really a cow ?

* "A child girl by her what can be accomplished ?"

† *Ash* in place of *úra*, "him"

زلیخا (در ایحال از پشت سر او) سلام نایرام با که حرف
مبربی؟

نایرام (پشت سر برگشته) آه زلیخا توئی! با که حرف
دارم نزنم؟ پشت سر تاروردی حرف میزدی
زلیخا تاروردی سما چه کرده است؟

نایرام دیگر چه میخواستی نکند؟ روز مرا ساه کرده
صبر و قرارم را بریده نه روز آرام دارم و نه شب خواب.
کم مانده است دیوانه بسوم مثل محنون سر بکوه
و بابان بهم مانند سبندر آتش نگبرم بسوزم
زلیخا چرا؟ چه شده است؟

نایرام چه میخواهی بسود؟ این تاجبک بی شعور
مبخواهد شوهر بریزاد بشود. ترا بخدا زلیخا راستش را
بگو دختری مثل بریزاد هرگز رواست نه هیچنین
تاحکی برود؟

زلیخا که میگوید بریزاد بتاروردی مبرود؟ خیال
بریزاد را من بهتر میدانم اگر بکشندش عیر از تو بکسی
شوهر نمیکند. تاروردی بچشم او بقدر پشته نمیآید

نایرام از این چه حاصل که تاروردی بقدر پشته نظر
اونمیآید؟ اما مثل این که پشته سبرینی حریص میشود
تاروردی ببریزاد حریص است امروز و فردا است پدرش
مشهدی قربان عقد کرده باو خواهد داد

Zuleikha (*speaking at this point from behind him*). Salám,
Burrám! With whom art thou talking?

Burrám (*turning round*). Ah, Zuleikha! Is it thou?
With whom should I have words to speak? I was
talking at Tárvardí

Zuleikha. What has Tárvardí done to you?

Burrám. What more wouldst thou have him do? He
has made my day dark, has cut off my patience and
ease of mind. I have no rest by day, nor sleep at night.
Little remains to make me go mad, like Majnun to
turn my head towards the hill and the desert, like
the Salamander to take fire and burn.

Zuleikha. Why? What has happened?

Burrám. What wouldst thou have happen? This
idiotic Tájk wishes to marry Parízád. By God!*
Speak the truth, Zuleikha! Would it ever be right
that a girl like Parízád should go to such a Tájk?

Zuleikha. Who says Parízád is to go to Tárvardí? I
know Parízád's thoughts better. If they kill her she
will have no husband but thee. Tárvardí in her eyes
is not worth a gnat.

Burrám. What gain is it that Tárvardí in her sight is
not worth a gnat? But Tárvardí covets Parízád as a
gnat covets sweets. To-day or to-morrow Kurbán
Mashadí, her father,† will marry and give her to him.

* "I adjure thee by God!" a common form of oath

† S O, but it should be "her uncle"

پریزاد چه کم؟

بایرام باری نآتس دل من آبی نزن برو

پریزاد آن آب است پبس روف توی دودخانه مبرود
هر چه دلب مسخواهد بچور

نایرام سوزش دل من بآب خاموش میشود؟

پریزاد پس با چه چیز خاموش میشود؟

بایرام نا یک حفت بوسه

پریزاد آن ترا بخدا بس است شوخبت نگبرد. بگذار
بروم الآن پی من می آیند

نایرام (دست نگردهش انداخته دو تا بوسه گرفته ویل میکند. پشت سرش)
زلیخارا زودتر روانه کن اینها منتظرم

بایرام (تنها) آخ! تاروردی تاروردی! همهوگمان مبینی
پریزاد را حواهم گذاشت که تو سری! این پسره عجب
احمق است فکر نمیکند "هر من جبست که نمیدان
نایرام مبروم نه میل او تیراندارم نه شکار می توانم زد
چود و تا اسب را قسمت نمیتوانم بکنم دزدی نکرده
سهادری معروف نسده در عمر خود امسی ندزیده ام
گاوی نکرده ام. شب را از ترس سرم را از جبت بیرون
نمیتوانم در بآرم. نا این دل چه گونه جسم داشت
معسوقه میل نایرام کسی داشته باشم!" واللّه اگر پریزاد
ادتم میداد یکروز او را رنده نمیداداشتم!

Paríád What shall I do?

Bairám For once throw water on my heart's fire, and
20

Paríád That water flows before thee in the river
Drink as thy heart may desire

Bairám Is the burning of my heart extinguished by
water?

Paríád Then by what will it be extinguished?

Bairám By a pair of kisses.

Paríád By God! That is enough for thy impudence!
Let me go, they will at once follow me.

Bairám (*putting his arm round her neck, and snatching a couple of kisses, lets her loose, saying as she goes*) Send off Zuleikha quickly I am waiting for her here. (*Alone*) Ah, Tárvardí, Tárvardí! Thou thinkest that I will give up Paríád that thou mayest carry her off This boy is a wonderful fool! He does not think, "What merit have I that I should enter the field with Bairám? I cannot shoot an arrow like him, I cannot hunt. How could I distinguish between two horses? I have not committed a robbery, I am not known for bravery, I have never in my life stolen a horse, I have not carried off a bullock At night, through fear, I cannot put my head out of the tent With such a heart how can I hope to look at the mistress of one like Bairám?" By God! If Paríád had given me leave, I would not have let him live a day!

نمبگذارد . صد هزار قیل و قال میکند ترا بضرارت
مباددازد مقصّوب میکند دست دیوانت مبدهد بمیدانم
دیگر چه میکند

بایرام پس چه ناید کرد ؟ تو بروی زنِ تاروردی بسوی .
من هم از کنار نگاه کنم !

پریراد نس چه کنم ؟ راهی پیش بایم بگذار آنطور
بکنم

بایرام بسیار خوب ! اگر من تدبیری بکنم که تاروردی
ار میدان در رود تو آزاد بسوی بآن راضی هستی ؟

پریراد بشرطی نای گشتنِ تاروردی در میان نباشد
بایرام خوب ! گشتن نباشد . طوری بسود که تاروردی

از اینجا رود جای دوری ببقند

پریراد خوب ! ناین راصبم

بایرام نس برو رود زلیخا زنِ نمازرا بفرست بآید اینجا
با او حرف بزنم

پریراد الآن مبفرستم (میخواهد رود)

نایرام (دست او را گرفته) وا ایست حرف مبرم

پریراد چه مگوئی ؟

نایرام ای طالم دلم آتس گرفته مسوزد مرا بهمس
حالت مبگذاری مسروی !

پریزاد پس در اینصورت گلولهٔ هم بمن زن مرا هم بکُس! بعد از تو من چرا باید دیگر در دنیا زنده بمانم؟

بایرام تو چرا باید زنده نمایی؟ تو زنده مبنایی. اقلّا به پسرِ زن بهادر شوهر میکنی که لا محاله طعنهٔ امثال خودت را نشنوی!

پریزاد امان ای نایرام برای خدا دلم را خون مکن! درد خودم برای خودم نس است اگر پسرِ زن بهادری قسمت من میبود نصیب تو میشدم

بایرام اگر بخواهی نصیب من نشوی دست خودت است

پریزاد چه طور دست خودم است؟

بایرام همین طور که بمن اذن نده ترا بردارم فرار کنم پریزاد کجا؟

نایرام قراناع، ایروان، سایر جاهای دور

پریزاد (کم فکر کرده) خبر مادرم راضی نمیشود. حشمت همین بمن روشن است. مرا دور تری روزگار مادرم سباه میشود

بایرام پس بآ بیرمت آن منیرِ محالّ خودمان

پریزاد این خیال که بمعنی است. عَدموم مردیست پر زور دولتمند درین نزدیکیها هرگز مرا دست تو

Parízád In that case, shoot a bullet and kill me too.

After thee, why should I remain longer alive on earth ?

Bairám Why shouldst thou not live longer ? Thou shalt live At least, if thou makest the son of a valiant man thy husband, thou wilt, without a doubt, not have to hear the curses of all thy fellows

Parízád Mercy, O *Bairám* ! For God's sake, do not make my heart bleed ! My own grief is enough for me If the son of a valiant man is destined to me, I would become thy lot.

Bairám If thou wishest to become my lot, it is in thy own hand.

Parízád How is it in my own hand ?

Bairám In this way, that if thou invite me I will carry thee off I will run away

Parízád Where ?

Bairám To *Karábágh*, *Eriván*—any distant place !

Parízád (*reflecting a little*) No ! My mother will not consent. I am the sole light of her eye If thou carry me far away, her fate will be darkened

Bairám Come, then, I will carry thee to our own camp

Parízád This is an impracticable idea * My uncle is a powerful man, wealthy, and in this neighbourhood will never leave me in thy hand. In a thousand talks he

* *Keh* is a common expletive in such sentences

مِدارم کُومِکی ندارم و عَموم هرگز خواهد که مرا ندیگری
 بدهد گِلِه وایلخی که از ندرم مانده بدست عبر
 ببینند

بایرام نس معلوم مسود عَموت ترا نمیخواهد گِلِه
 وایلخی را میخواهد و بخاطر آنها میخواهد ترا بآن سر
 خَل دَمَنَکِ خود بدهد که در عمر خود هرگز گنجشکی
 شکار نکرده و تَرَه نذریده است

پریزاد جنم ! شاید در نشانی من همجو نوشته شده
 است که باید زن تاجبکی شوم . مرنوشت را که میتوان
 تَغْییر داد ؟

بایرام چه مرصی است ! اگر خودت را نایی اسلح
 انداخته خَفَه بکنی بهتر از زن تاحک شدن هم
 بیست ؟

تَریزاد النّه مُردن صد مراتب بهتر از زن تاروردی
 شدن است اما از تو منترسم . اگر رخصت دهی
 یگروز نا این درد خود را رنده بسبگذارم

بایرام خدا نکند ! حرف همچو آمد گفتم . بعد از تو
 من برای چه در روی دبا زندگانی میکنم ؟ سرگ تو
 هرگز راصی مسوم و ترا زن تاروردی هم نمیتوانم نه
 بنم . همس فردا گُلُولَه بهلوی تاروردی مزنم بعد سر
 من هرچه باید نماید نماید

never have authority over both of us. I have no brother. I have no help, and my uncle will never give me to another lot of the flock and horses my father left should I die without a friend.

L. ———— So I suppose thy uncle does not want thee. He will not give thee a flock and horses, and for the sake of these he will give thee to that stupid imbecile son of his. I am sure I am. He has never hunted a sparrow or stolen a lamb.

P. ———— What can I do? Perhaps it is written on my forehead, that I must become the wife of a Tápik. Who can alter the destiny?

L. ———— What dost thou wish? If thou wilt throw thyself into his tank and be suffocated, would it not be better than to be the wife of a Tápik?

P. ———— Certainly! To die is better a hundred times than to be the wife of Tárvardí. But I am afraid of the ———. If thou give me leave, I will not with this grief turn in one day, alive.

Burhan. ———— God forbid! I spoke carelessly. After thee, why should I live on the face of the earth? I will never consent to thy death, and I cannot see* thee Tárvardí's wife. I will to-morrow put a bullet into Tárvardí's side,† and after that let what will fall on my head.

* "I am not able that I should see." The use of the present subjunctive with *taoim tan* and *baistán*, in place of the 3rd pers sing. of the past tense indie, is almost universal in modern Persian.

† Prepositions are frequently omitted, as in this case.

حکایت خرس قولندور هاسان (دزد افغن)

مجلس اول

واقع ميشود ميان كِدره در زير درخت كلوط دررگي پرياد سر مسگي نشسته
بايرام اسباب ويزاق در بر كرده چست وچاپل پيش روي او ايستاده چشم
دوي دوخته است

بايرام الحمد لله! آخر مبسرم شد كه در زير اين
درخت كلوط ترا به ببنم ديداري تازه كرده درد دل بكنم.
پشت سرت چرا نگاه مبكني؟

پريزاد اي امان مبترسم
بايرام نترس زياد معطلت نمبكنم. حال نگونه ببنم
تو بخانه تاروردي خواهي رفت؟ زن اين تاجبك خواهي
شد؟ وبعد مبان دختران كهريه خواهي كرد كه گويا تو
هم شوهر داري؟

پريزاد بكسم؟ از دسمنم چه برمسآيد؟ بدوم مرده مسم
ومادرم واختبار هر دو در دست عدم است. برادر

THE BEAR THAT KNOCKED DOWN THE ROBBER.

FIRST ACT

THE PLACE, a valley. (Parizád sitting on a stone beneath a large oak-tree. Baurim, having arms in his hands, stands alert and active before her, with his eye fixed on her.)

Baurim. 'Thine! God!' At last I have managed to see thee under this oak-tree, so that, seeing thee once again, I may tell thee my heart's pain. Why dost thou look behind thee?

Parizád. Forgive me! I am afraid.

Baurim. Fear not!* I will not delay thee for long. Now, speak that† I may see whether thou wilt go to Távard's house. Wilt thou be the wife of this Tájik? And afterwards, wilt thou, too, boast among the guls that thou hast a husband?

Parizád. What can I do? What is in my power? My father is dead. I and my mother are alone, and my

---

* A common negative form in modern Persian in place of *ma-tars* + "Say that I may see," or "tell," a common expression in modern Persian.

امراد اهل مجالس

بایرام جوان رشیدی

پیراد دختر برادر مشهدی قربان

نماز بیگ ورلیها زین او

تاروردی پسر مشهدی قربان

ولی پسر خاتون

اروج پسر نصیب

فوق نسه حافظ جانوران

دیوان بیگی

کمالوف مترجم

خف وسایر تراکمه‌ها و کدحدا

ماطوی قراق ناچند قزاقهای دیگر

کریم یساول

صونا مادر شوهر پریزاد

مشهدی قربان پدر تاروردی

DRAMATIS PERSONÆ

Banám, a brave young man

Parízád, daughter of the brother of Kurbán Mashadí.

Namáz Beg

Zuleikha, his wife

Tárvaídí, son of Kurbán Mashadí.

Walí, son of Khátún

Arúj, son of Nasíb.

Fouk the German, keeper of animals

Díván Begí, Agent of Police

Kamáloff, interpreter.

Najaf, and Turcomans and heads of families

Matthew Kossack, with some other Kossacks

Karím, policeman.

Sonú, mother of Parízád's husband

Kurbán Mashadí, father of Tárvaídí

حکایت خرس قولدور باسان (دزد افغن)

ترجمه میرزا حعفر قراجه‌داعی

THE BEAR THAT KNOCKED DOWN THE ROBBER.

A PLAY IN THREE ACTS

Translated from the Turkish

BY

MIRZA JÁFAR KARÁJAHDÁGHÍ.

W H ALLEN & CO.,
13 WATERLOO PLACE, PALL MALL
AND AT CALCUTTA.

1890

خدایا چه مردمانِ بیدینی در دنیا خلق کرده! مرد
 که از دروغ میخواستند است که بجای عفو و سر نابت
 کند. ای حضرات همچو جرئتی هم میسده است؟
 آقا جبار شما بمن احمق لگوئید که "ناین مرتبه هم
 صاف صادقی میشود که هر چه هر کسی میگوید ناور
 مبکی"

آقا جبار (روش را بکسار گرفته آهسته تر) دروغ گو حانه اش
 خراب شود! تو صاف صادقی الحق همه میدانند
 (بعد بلندتر میگوید) ای مرد بر خبزید برویم. زحمت
 آقارا کم کنیم. امروز آقا خلی زحمت کسبند بر
 حرف زدن دیگر چه فایده دارد؟ (اول حاکم شرع متفکر
 میخیزد میروند بعد همگی برخاسته میروند)

مجلس تمام مینود

برده مبادند

man as this has been done O God, what irreligious men thou hast created in the world! The man wished falsely to prove a son for Hájí Ghafúr O your Honours! has there been such audacity? Aká Jabbar, tell me I am a fool, and say, "Thy simplicity and sincerity has gone to such a length that thou believest whatever anyone tells thee"

Jabbar (a long tone, turning his face aside). May the liar's house be ruined! Truly all know you are simple and sincere (Then speaking more loudly) O man, rise and let us go let us give the Aká less trouble To-day, Aká, you have had a deal of trouble Of what use is it to chatter any more?

(First the Judge rises thoughtfully and goes, then all rise and go)

The Play is finished.

The Curtain falls.

فرّاش ناشی (حاکم شرع) آقا شاهزاده پرسیدند که وارث .

بودن خواهرِ حاجی غفور خدمت شما ثابت شد؟

حاکم شرع بلی ثابت است . امّا شاهزاده چه

میدانند که چه قسم این نبوت حاصل شده است ؟

فرّاش ناشی بلی حاجی داروغه خبالِ آقا مردان و آقا

سلمان را فهمیده شاهزاده حالی کرده بود و شاهزاده

بِبَطْلانِ عمل آنها لارمهٔ تدبیر چا آوردند . حالا تقصیر

این دو نفر بسبب رسیده است . بمن فرمایش شده که

آنها را الآن بحضور شاهزاده ببرم

حاکم شرع آقا سلمان هم در این کار حيله مبکرده

است ؟

فرّاش ناشی بلی در ناطق آن هم باقا مردان شریک

بوده است (آقا مردان و آقا سلمان را بر میدارد میروند)

حاکم شرع عزیز بگ امروز آدمِ خواهرِ حاجی غفور

شما هستبد . حشرش کن دو ساعت بعد از این مَسلَغی

که از حاجی غفور مانده است برداشته با حضورِ حد

نفر شاهد معتبر آورده باو تسلیم میکنم

عزیز بگ بلی حشم آقا مرخص میشوم (از مجلس

بیرون میروند)

آقا لیسر (دست بدست میروند) نه ! فرزندانِ لیسر ! مرد

همچو دروغی را هم مسند ساخت که این ساخته بود !

Chief F. (to the Judge). A'ká, the Prince has asked whether it has been established before you that Hájí Ghafúr's sister is his heir.

Judge Yes, it is proved But how does the Prince know in what manner this proof has been obtained?

Chief F Yes. Hájí Dárogha had understood the idea of A'ká Mardán and A'ká Salmán, and explained it to the Prince, and the Prince carried out the necessary plot to frustrate their work. Now the crime of these two men has been proved He has ordered me to take them at once into the presence of the Prince

Judge Has A'ká Salmán also played tricks in this business?

Chief F Yes, in his heart he has also associated himself with A'ká Mardán (*He carries off A'ká Mardán and A'ká Salmán and goes*)

Judge. Azíz Beg, you are this day the man of Hájí Ghafúr's sister Inform her that in two hours from this time I will bring the sum of money left by Hájí Ghafúr and hand it over to her in the presence of some respectable witnesses, whom I will take with me.

Azíz. Yes, on my eyes be it A'ká, I take my leave (*Goes out of the assembly*)

Bashír (striking his hands together) Pah! May your son die! Would it might be done to such a lying

چون از برای کار ناحق داده بود برکت هم نکرد.
 امشب همه پانزده تومان را پاک باختیم. حریف بدی را
 دُچار آمده بودم که لیلاج شاگردش نمیشد. دیگر جز
 این نمیدانم آقا نه حاجی غفور را دیده‌ام و نه میشناسم
 (آقا مردان بالمره آب دهنش خشکیده)

حاکم شرع (رو شاهدهای دیگر کرده) شما چه میگوئید؟
 شاهدهای دیگر (همه یکجا) بلی ما هم همین طوری که
 رفیق مان تقریر کرد همان را میگوئیم
 حاکم شرع (جاهیه نشینان) شما حالا پیش من اقرار
 میکردید بر اینکه آقا مردان مرد دیدار نیست. این
 همه تقریرات شما که کردید دلالت میکند بنادرستی
 وتقلبات خود شماها سبحان الله تعالی علّوا کِبْرًا نمی
 مهم یعنی چه!

آقا بشیر خیر آقا! این دلیل میشود بر صاف
 وصادقی ما که بحرفهای او باور کرده دیندارش می
 پداشتیم

آقا رحیم (آهسته ناآقا ستار) دُرُوع گو خانه اش آتش
 نگبرد! نه بن آقا بشیر نا دُرُست برای عذرخواهی
 حه جهتی پیدا کرد. آقا هم یقین ناور کرده همجو
 گمان خواهد کرد که ما واقعاً مردمان صاف وصادق
 (در این حال فرّاش ناشی شاهزاده داخل میشود)

father of a gambler with me. Since it was given for an unrighteous act, it had no blessing. To-night I have played away all the 15 tumáns I met an evil companion to whom Leiláj* would not be a pupil. I know nothing more than this Aká, I neither saw Hájí Ghafúr nor do I know him. (*The saliva of Aká Mardán's mouth at once dries up* †)

Judge (turning to the other witnesses). What do you say?

The other Witnesses (all at once). Yes, we say the same also in the way our comrade has set forth

Judge (to the Assessors). You were just stating to me that Aká Mardán was a pious man All these explanations you gave me are a proof of wickedness and your own lies Glory to God Almighty in his sublime grandeur, I do not understand what this means

Bashír. No, Aká, this is a proof that in our purity and sincerity we believed him and thought him a pious man.

Rahím (in a low tone of voice to Aká Sattár) May the house of the liar be burnt! See what an effort that wicked Aká Bashír made to excuse him The Aká will himself certainly believe that we are in truth pure and righteous.

(*At this juncture the Chief of the Prince's Farashes enters*)

* Leiláj is a legendary prince of scoundrels

† A great sign of fear among Orientals

آقا مردان خوب است صاكت ناس ! (متوجه میشود حاكم شرع) آقا من شاهدهای جمد دارم همان روزی را كه این مربازها مېگویند در نعل حاجی غفور پسر يك ماههٔ او را دیده اند و برسیده اند كه " این مال کیست ؟ " گفته است " پسری خودم است " اینست . ساهدها حضور ایستاده اند (اشاره شاهدهای خود میکند) هر کدام آدم صاحب سواد و معنبر و دیندار است

آقا ستار (توجه تمام) آقا مردان طاهرا این جوان پسر حاجی شریف است ؟

آقا مردان بلی خدا رحمتش كند از صلحای قوم بود

آقا سنار بلی از آن طور مرد بی شك، اولاد صالح خواهد ماند . حاجی شریف حبلی مرد صالحی بود حاكم شرع (رو ساهدها گرفته) هر چه كه مبدانبد نگوئند

هېو هر چه كه مبدانم نگویم ؟

حاكم شرع بلی بهر چه علم دارید نگوئند
هېو آقا دیروزر آقا مردان مرا نا رفقمان خانهٔ خود دعوت کرده یکی پانزده تومان پول داد كه امروز ببائیم حضور شما نگوئیم كه وقت و نائی ما در نعل حاجی غفور پسر يك ماهه اش را دیده ایم . نانای قمارباز گرفتیم نردم

Mardán — It is well — be silent! (*Turns to the Judge.*)

Aká, I have several witnesses. On the same day these soldiers speak of, they saw in the arms of Hájí Ghafúr his child a month old, and asked him, "Whose property is this?" He said, "It is my own son." This is he. The witnesses are standing in your presence. (*Points to the witnesses.*) They are all men of education and respectable and religious.

Sattar (*with great kindness*) — Aká Mardán, apparently this young man is a son of Hájí Sharíf?

Mardán — Yes — may God have mercy on him! He was of the heads of the tribe.

Sattar — Yes — the children of that kind of man will no doubt remain virtuous. Hájí Sharíf was a very good man.

Judge (*turning to the witnesses*) — Say whatever you know.

Hajji — Shall I say whatever I know?

Judge — Yes, speak with whatever knowledge you have

Hajji — Aká, yesterday Aká Mardán invited me to his own house with my friends. He gave each 15 tumáns, saying, "Let us come to-day into your presence and say that at the time of the plague we saw his child of a month old in the arms of Hájí Ghafúr." I took this

آقا سلمان آقا من شاهدها دارم که حاجی غفور دَمِ مرگ اقرار کرده است که ” من خبر از خواهرم سکینه خانم وارفت دیگر ندارم “

حاکم شرع شاهدها اَدای شهادت نمایند

آقا سلمان (رو سر بازها کرده) شهادت خودتان را بیان بکنند

سرنار اول آقا من با رفیقهای خود يك روز پیش از وفات حاجی غفور بعیادت او آمدیم و پرسیدیم که ” از پسر و دختر چه داری ؟ “ گفت که ” غیر از خواهرم سکینه خانم در دنیا کسی را ندارم “

حاکم شرع بگو که ” أَشْهَدُ بِاللَّهِ هَمَّو شَنِیدم “

سرنار أَشْهَدُ بِاللَّهِ که هَمَّو شَنِیدم (رنگ آقا مردان از روش پریده تعجب میکند و هم چنین آقا سلمان)

حاکم شرع (سر بازهای دیگر متوجه میشود) شما چه طور شبدید ؟ یکی یکی بگوئید

سرنار دویم أَشْهَدُ بِاللَّهِ من هم هَمَّو شَنِیدم

سرنار سیم أَشْهَدُ بِاللَّهِ من هم بهمین مِوال شَنِیدم
آقا مردان (با کمال دلتنگی) پس آن وقت در نعل زنس طفل کوچکی ندیدید ؟

سرنار اول خبر ! بچه کوحک حای دیگر دیده ایم .
مسخواهند آرا هم بگوئیم ؟

Female Soldier (looking at her) What did you hear?
 See? —

Female Soldier (to the man) Yes, that I heard the
 noise.

Female Soldier (to the man) And I also heard the
 noise.

Female Soldier (to the man) Then at that time did
 you not see a little child in the arms of his wife?

Female Soldier No! We saw a little child at another
 place. Do you wish me to tell you that too?

حاکم شرع خوب! این کار چندان تو در تو و در هم نیست که طولی داشته باشند باین دو ساعت میتوان این کار را قطع و وصل نمود. طریقین را در خصوص ادعاهایشان شاهد وثیقت لازم است

آقا مردان بلی آقا الآن ساهدها حاصر میشوند

آقا سنّار (حاکم شرع) آقا دیروز دو نفر بچه یتیم خدمت شما آوردند که بی صاحب است. فرمودید که "يك نندۀ خدای ودیندار پیدا میکنیم میساریم" من همچو صلاح میدانم که آنها را با آقا مردان بسپارید. مثل اولاد خود متوجه میشود چونکه همیشه طالب حسان است

حاکم شرع حبلی خوب! آقا مردان قبول میکنند؟ آقا مردان نا سر و جان آقا! مثل اولاد خود متوجه میشوند

حاکم شرع خداوند عالم شما اجر خبر دهد!

(در این حال در بار میشود. آقا سلمان و عزیز بیک باتفاق چهار نفر سرباز داخل میشوند و قدری بعد از آنها آقا عباس با زیب خانم زن حاجی غفور و چهار نفر شاهد وارد میشوند. زیب خانم در يك سمت میان چادر شب نشسته آقا سلمان عزیز بیک و آقا عباس هم در سمت دیگر سر پا میایستند)

حاکم شرع آقا سلمان بگویند از حاجی غفور اولاد مانده است. شما بخلاف این حرف انثائی داری؟

Judge—My children, they say that Haqī Ghafūr has left children—Have you any proof to the contrary?

---

* Let "in" and "and" folded together "

† Let "in" and "of night "

مراجعة کرد. واضح است که مال حاجی غفور باید باو برسد. در این صورت برای سایر قوم و خویش او راهِ مُراجعة نمی ماند

آقا مردان (ناکمال فروتنی) آقا اگر چگونگی را خدمت شما عَرَض بکنم نوع غرض نظر میآید. آقا بنسیر عَرَض کند که چه کیفیت است

آقا بنسیر آقا کیفیت اینها را من خدمت شما عَرَض بکنم. حاجی غفور يك همسیره دارد سکینه نام بك جوان عزیز بك نام از اهل ظلمه عشق پیدا کرده است بطوری که ار برای او بی اختیار است میخواهد رن او بشود. پسره نزد یکش نمیرود که "من بی مال و بی پول ترا میخواهم چه کنم؟" حالا دختره دست و پا میکند که بلکه مال حاجی غفور وارد نشود باین جهت پسره او را نبرد. عَمّه اش حواس است ناآقا حسن تاچر بدهد که آدم متشخص و دولتمندی است قبول نکرد. حالا وکیل بخود گرفته مشهور اقامه کرده که "از حاجی غفور اولاد نماده است و باید شخصت هزار تومانی که از او مانده است بمن برسد." طایفه اناث ناقص العقول. همچو خیال گرفته است که نا این حبله و تدبیر میتواند بدولت حاجی غفور صاحب شود. اما خدا! حالِ بجا کرده است نسبت خود را برحمت مبادارد

of Hájí Ghafúr goes to him. In this case, there is no way left to come to Court for all his family and relatives

Mardán (with complete humility) Áká, if I represent the circumstances to you, you will see how necessary it may be. Áká Bashír will relate the particulars

Bashír Áká, let me state the particulars of these things to you. Hájí Ghafúr has a sister called Sakínah, she fallen in love with a young man of the name of Azíz Beg, one of the tax-gatherers. As she is beyond her own control with regard to him, she wishes to become his wife. The youth does not approach her, saying, "I, being without property or money, desire you. What shall I do?" Now the girl is exerting* herself to become heir to Hájí Ghafúr's property. For this purpose the youth would marry her. Her aunt wished to give her to Áká Hassan, the merchant, who is a distinguished and wealthy man. She has refused. She has now appointed a pleader for herself, and has produced witnesses to say, "Hájí Ghafúr has left no children, and the 60,000 tumáns which he has left come to me." A lot of silly women! She has got the idea that she can by this plot and device become master of Hájí Ghafúr's wealth. But no! She has entertained a vain idea, and throws herself uselessly into trouble.

---

* Lit "makes hand and foot."

آقا مردان الحمد لله! حالا دیگر همه را می‌شناسد
وقتی که صدا می‌بکشی می‌آید

آقا جبار بایست که حالا هفت ماه تمام شده
باشد؟

آقا مردان بلی درست هفت ماه دارد

حاکم شرع چه طور؟ مگر از حاجی غفور بچه چیزی
مانده است؟ پس من شنیده ام که اولادی ندارد

آقا سیر خیر آقا خدمت شما دروغ عرض کرده اند.
يك طفل کوچکی دارد ومثل پاره ماه. دیروز که از
نمار برگشتیم دم در بغل آقا مردان دیدیم. گویا که
با حاجی غفور يك سیبی بوده اند دو نصف شده
است

آقا ستار آقا چشم وابروی حاجی غفور که در خاطر
شما است؟

حاکم شرع بلی حاجی غفور دیر وقتی نیست که مرده
است

آقا ستار چشم وابروی این بچه هم معاینه گویا چشم
وابروی حاجی غفور است

حاکم شرع من این طور نمی‌دانستم. خوب! آقا مردان
از حاجی غفور که اولاد ذکور مانده است دیگر نباید

Mardán Thank God, he can now recognise all other people When you call him he comes.

Jabbár. He must now be fully seven months old.

Mardán Yes ; he is just seven months old

Judge How is that ? Has any child* been left by Hájí Ghafúr. I heard that he had no children.

Bashín No, Aká, they have made false representations to you. He has a little son like a piece of the moon. Yesterday, as we were returning from prayers, we saw him in the arms of Aká Mardán near the door. You might say that Hájí Ghafúr had been an apple and become two halves.

Sattár. Aká, do you remember the eye and eyebrow of Hájí Ghafúr ?

Judge Yes : it is not long since that Hájí Ghafúr died

Sattár The eye and eyebrow of this child is, you might say, the reflection of Hájí Ghafúr's eye and eyebrow.

Judge I did not know this Good ! Aká Mardán, as male offspring of Hájí Ghafúr is left, there is no more necessity to try the case It is clear that the property

---

* Lit "a child thing"

آقا نسیر آخر من هم همین را عَرَض میکنم که ما شاء الله بفرامست شما والله نظر شما کبیباست . از اهل مجلس هیچ کس در حق آن صعبه ندگمان نبرد اما شما بیک نظر فرمودید که ” من در عمل این صعبه شبهه دارم “ واقعاً همان طور هم بوده است

حاکم شرع مکرر من در همچو کارها موافقِ واقع حکم کرده ام

آقا بسیر راست گفته اند که ارباب الدُول مَلْهُمُون . این نوع پروزات اگر انهام نباشد پس چیست ؟

آقا رهیم آقا نشر خبلی تعصب میکنی . جناب اقدس آلهی بهر یکی از بندگان خود که لطف خاصی داشته باشد او را در قضیلت بر گزیده و سر آمد اهل زمانه اش میکند . جناب اقدس آلهی در کار دایی لطف خاصی ناآقا دارد . تو اسمس را مبعواهی ؟ الهام - بگذار من میگویم این لطف خاص آلهی است

آقا حنّار بلی اختیارات را داری . هر کدام را بگوئی جایز است . آقا مردان همچو نیست ؟

آقا مردان البَنَّة البَنَّة یقین است غیر این نیست

آقا رحیم آقا مردان بچه حاجی غفور در چه حال است ؟

Bashír That is in reality what I now represent, that by the grace of God, and with your intelligence, by Allah, your penetration was alchemy. None of the people of the Court thought evil of the woman, but you, with one glance, said, "I have doubts in this woman's business." In reality it has so turned out.

Judge I have repeatedly given orders in such cases according to what had been the case.

Bashír They have said truly, "The possessors of wealth are inspired." If this kind of judgment is not an inspiration, what is it?

Rahím A'ká Bashír, you are much astonished. The most holy God, whomsoever of His servants He has in His special favour, him He selects in merit, and makes him chief of the people of his time. The most holy God has peculiar pleasure in the judgment of the A'ká. Do you desire his name? Let alone inspiration. I tell you this is the peculiar grace of Allah.

Jubbár. Yes; you have His authority. Whatever you call him, it is allowable. A'ká Mardán, is it not so?

Mardán. Certainly, certainly, it is certainly not otherwise.

Rahím A'ká Mardán, in what condition is Hájí Ghafúr's child?

مجلس سیم

واقع میشود در محکمه مرافعه .

(حاکم شرع در صدر اوطاق روی مسند نشسته طرف راستش را آقا رحیم و پهلوی چپش را آقا جبار گرفته آقا بشیر و آقا ستار هم که دایم الحضور و از حاشیه نشیمان محکمه مرافعه هستند برای خودشان صفی بسته سمت پائین هم آقا مردان وکیل رن حاجی غفور تمجیح کسان می نشیند)

آقا بشیر (رجوع حاکم شرع کرده) آقا ما بناء الله بذهن و فراست شما مبدائید که اصل عمل صعبه دیروزی که بسکایت آمده بود چه جبر بوده است ؟ خود صعبه سه تومان از حسب شوهرش در آورده گوتکس هم زده دروغگی صورتش را حوی کرده موی سرش را گنده از دست شوهره بسکایت آمده است

حاکم شرع نگفتم که این صعبه بظر من همچو مآید که تهمت مزند ؟ شکایت این را درمست باید تحقیق کرد

THIRD ACT.

Takes place in the judgment hall of the Court. The Judge sits on a cushion in the centre of the room. A'ká Rihím takes his right hand, and A'lá Jabbár his left. A'li Basim and A'li Sattár, who are permanent Assessors of the Court, have made a line for themselves (sit in a row). On the lower side also A'ká Mardón, pleader for Háji Ghafúr's wife, sits down in a sprightly* manner.

Basim (turning to the Judge). A'ká, as Allah would have it! Do you know from your own intelligence and acuteness what was the origin of the woman who yesterday came to complain? The woman herself took three tumins out of her husband's pocket, and beat him with a stick, falsely made her face bloody, tore out the hair of her head, and came to complain against her husband.

Judge. Did I not say it appeared to me that the woman was making a false charge? We must investigate this complaint thoroughly.

* *Tamajmaj* is not found in the dictionaries. The word is probably *tamahmah*, "sprightliness."

آقا مردان حیر هیچ گفتنِ تان لازم نیست . او همچو
 داد که شما شاهد او هستید شمارا تَرَد مَحْکَمَهٗ شرع
 در آنجا همان طوری که حالا گفتید از این قرار ادای
 شهادت نکید . آقا سلمان حقّی پبس شما ندارد طلبی
 از شما ندارد . اگر بگوید ” حرا همچو شهادت
 میدهد؟ “ بگوئید ” ما همچو میدابیم و همچو هم
 شهادت میدهیم “ بردارید بولهارا . حلو آورده اند
 بروید آن اوطاق بهارتان را بخورید تشریف ببرید . امّا
 يك توقّعی از شما دارم . باید این صدا کردنِ من
 و آمدنِ شما را بایضا کسی نفهمد برای حفظ این میرِ محض
 رِضای خدا من یکی يك گَلّاهِ بَچارا از خودم بسنما وعده
 میکنم

سربازها آقا در این خُصوص خاطر جمع بسوید

آقا مردان آقا کریم بچه‌هارا تَبَر آن اوطاق جلو بچورند
 راه ببندار بروند

آقا مردان (بتنهائی) هنوز تا اینجا حوب مآید . حال
 برخیزم بروم مَحْکَمَهٗ . حاشیهٔ نشینان را تَرَم آمادهٔ کار
 نمایم که فردا وقتِ مُرَافَعَهٗ نَقْدَرِ لَروم آنها گوش و دَم
 بچسانند (برخیزد میرود)

پرده مبافند

Mardán No, it is unnecessary for you to say anything. Let him think you are his witnesses and take you to the Court-house There give your testimony to the same purport as you have now said Áká Salmán has no right over you he has no claim upon you If he says, "Why do you give such evidence?" tell him, "We give evidence according to what we know" Take your money They have brought the rice Go into that room, eat your breakfasts, and go away. But this I expect from you no one must understand about my sending for you and your coming here To keep this secret I promise each of you, for the sake of God, a Bukhara hat from myself

Soldiers Áká, in this respect rest assured.

Mardán Áká Karím, take the children into that room to eat their rice Put them then on the road to go away (*Alone*) It is still going well up to this point Now I must get up and go to the Court I must prepare the Assessors to get the affair ready, that to-morrow at the trial they may wag their ears and tails according as it may be necessary (*Rises and goes*)

The Curtain falls

زیب خانم انگر ایچا بیار (آقا کریم رود میروند قونداق هفت ماهه را ار آن اوطاق میآورد)

آقا مردان چچه هام دُرست فکر بکنید. چه طور میشود شما چچه را آجا ندیده باشبد؟ آیا مَرَوْت است که پول بدر این یتیم بی زبان را دیگری بخورد و این یتیم بباره نا آه و حسرت توی کوچه ها و بُشت دَرها بباد! اما مینود که شما در آن های وهو و دست باجگی مُلْتَفِت این طفل بسنده ناشید. وقت همجو وقتی بود که آدم سر خود را فراموش میکرد. آقا کریم نذر این چچه را از طاقچه بردار بیار اینجا نه بنم (آقا کریم رود ار طاقچه چهار تا کاغذ پیچیده برداشته برد آقا مردان میگذازد)

آقا مردان عریران من سوای اینکه الله تعالی بی سَنَك أَجَر شمارا بنما میرساند این یتیم در میان هر یکی از این کاغذها سی تومان گذارده برای شما بدر کرده است. این چچه مِنْلِ آن ملعون آقا سلیمان بست که هم بکار ناحق تکلیف نکند وهم از حِسْت نخواهد جبری بکسی بدهد

(يك دفعه یکی ار سرنارها بیگی ار رمیقه های خود رو کرده میگوید)
 قهرمان من همجو حاطرم میآید همان ساعتی که پس حاجی غفور بودیم صدای چچه نگوشم مباد
 قهرمان اینك بخاطرم هم میرسد که در گنج خانه زنی نشستۀ بود بعلس هم قونداقی داشت

and bring it here. (*A'ká Karím goes quickly, and brings a child of seven months in long clothes from the other room*)

Mardán My children, think well How can it be that you should not have seen the child there? Ah! It is generosity that another should enjoy the money of the father of this speechless orphan, and this wretched orphan should live in lanes and behind doors in sighing and sorrow! But it may be that in that time of lamentation and trouble you may not have paid attention to this boy The time was a time when a man forgot his own head *Áká Karím, bring the offering of this child out of the cupboard that I may see it. (A'ká Karím takes out of the cupboard four pieces of paper folded up, and places them near A'ká Mardán)*

Mardán My friends, in addition to this, that Almighty God without doubt gives each of you his due, this orphan has put an offering of thirty tumáns in these papers for you. This child is not like that cursed *Áká Salmán*, who gives you trouble in an unrighteous affair, and also from baseness will give nobody anything.

(*Suddenly one of the soldiers turns to one of his comrades, and says*) : My *Kahramán*, it comes to my mind that at the hour when we were with *Hájí Ghafúr*, the cry of a child came to my ear

Kahramán I also remember that there was a woman sitting in the corner of the house, who had in her arms a child in long clothes.

و خسبِس و سخت است ! غیر از خودش نمبخواهد يك
 قاز بكي خير برسد . خوب ! در دعواي شصت هزار
 تومان عملِ نا حقّ شهادت مبطلد برای مل شما
 جوانان رعنا يكي بيست سي تومان حرجي دادن را جان
 ميکنند . واللّه همبو ملعونی در هنج جای دنيا بهم
 نمبرمد . خدا بالای ناگهائش مُستلا کد ! کارش ناحقّ
 عملش ند خودش هم خسبِس هم سخت

سرباز کارش چه طور ناحقّ است مگر آقا ؟

آقا مردان همین طور ناحقّ است که پسرِ هفت ماهه
 حاجي غفور را آشکار ميخواهد مُنکر نشود . يك دفعه
 ريش مبرزد دولت که ار پدرش مانده است مبخواهد
 بخواهرش بخوراند . ليکن اين کار را خدا بر نمبدارد .
 همچو هم منمايد بچه الآن زنده است نمبتواند زنده
 زنده مُنکرش بشوند . همچو خبری را هم مبتوان مُنکر
 شد ؟ من وکیلِ آن طفل بچاره بي پدرم . سي تومان
 بدر کرده بودم که هرکس در باره اين طفل شهادت
 بدهد جلو او بشمارم . خیلی شما گمان مبردم همچو می
 دانستم که شما بچه را دیده ايد پولهارا هم شمرده حاصر
 گذاشتم بودم . اما چه فائده که شما مكوئيد بچه
 خاطر مان نسآيد . اما مبرمود که اگر طفل را به بنبد
 خاطر تان بآيد . آقا کریم آن طفل را از خانه از مادرش

ignoble and hard he is. With his own exception, he does not wish good to the extent of one *káz* to reach anyone. Good! In a claim for sixty thousand *tumáns*, he seeks for evidence of an unrighteous deed. He roots up his life to give their expenses of twenty or thirty *tumáns* to such fine young men as you. By Allah! no such accursed one is to be met with in any place in the world. May God make him involved in sudden misfortune! His business is unjust, his way of going on bad and he himself is base and hard.

Soldier But how is his business unjust, *Áká*?

Mardán It is unjust in this way, that he wishes to deny openly the seven months' son of *Hájí Ghafúr*. When once he strikes him down, the wealth that has been left by his father he would give his sister. But God will not permit this affair. As it seems, the child is now living. They cannot deny him whilst he is alive. Can such a thing be denied? I am the advocate of that wretched, fatherless child. I promised thirty *tumáns* to whoever would give evidence on the part of this child. I would count it out before him. I had great suspicions of you, as I thought you had seen the child. I had counted the money and had it ready. But of what use is it when you say you do not remember the child? But it may be that if you see the boy it will come to your mind. *Áká Karím*, take that boy from the house from its mother, *Zínab Khánım*,

ودختر نزرگ و كوچك اولاد دارى ؟ ” گفت ” جز يك نفر خواهر ديگر كسرا ندارم ”

آقا مردان نلى ميشود . چونكه پسرش طفل يكماهه بوده است اولاد بحساب نباورده است . اما چچه آن وقت نعل مادرش بود . غير ار شما ديگران چچه را نعل او ديده اند . من همچو دانستم كه بلكه شما هم ديده باشيد . عيب كه نه داشت . خوب ا شما حالا در اين خصوص چه شهادت خواهيد كرد چونكه ميان ورژنه دعوا بر مثبت واقع شده است ؟

سرباز ما آن طورى كه داسته ايم شهادت خواهيم كرد . در اين خصوص وكيل خواهر حاخى غفور هم از ما حويا شد . بهمين قرار جواب داديم

آقا مردان نلى حالا معلوم شد كه شما حرا همچو حرف ميزيد چونكه نفيس آن حرامزاده بدين شما خورده است از آن جهت شما از بودن چچه منكر ميشويد . يقين كه در اين باب يكي بيبست تومان هم شما وعده كرده است نصفش را هم بسما داده است

سرباز خبر آقا او يك بوش هم نما وعده نكرده حتى جزوى خرجى هم خواستيم گفت ” شاهد نايد بى عرص باشد . اجر تان را از خدا بخواهد ”

آقا مردان هاى ملعون ! هى نه ببنيد چچه مرته لقم

children, boy or girl, big or little, have you?" He said - "I have but one sister"

Mardán Yes, it may be so Since his son was a child a month old, he did not reckon him among children But the child was at that time in its mother's arms. Others than you saw the child in his arms I thought you might have seen it as well It does not signify. Good! What evidence will you now give in this respect, since among the heirs a claim has been made on his death?

Soldier We will give evidence in the manner that we know In this matter the pleader of Hájí Ghafúr's sister has made inquiries from us We answered him in the same words

Mardán Yes, now we know why you talk in this way, since the spirit of that irreligious rascal has taken hold of you On that account you deny the existence of that child It is certain that in this matter he has promised each of you twenty tumáns He has already given you half of it

Soldier No, Aká, he has not even promised us a trifle We asked him for a little for expenses He said: "A witness must be disinterested Ask for your reward from God"

Mardán. Oh, the cursed one! Ha! see how low and

سرباز آقا نسبت لما چه خدمت بود؟

آقا مردان فرورد خدمت چندانی نبود . يك كلمه حرف میخواستم از شما ببرسم

سرباز بهر مائبد آقا دو كلمه برسبید

آقا مردان حاجی غفور مرحوم را که شما دمن کردید؟

سرباز بلی آقا دمن کردیم چه طور مگر؟

آقا مردان مرحبا بجوانمردی شما! وجود خیلی غنیمت است نه این که شما مجاهد اسلام هستید بلکه روز تنگی هم شما هائید که نكار همه مردم میآید . در وقت و نائی در شهر يك متفکسی نمادده بود اما شما دست از جان خود شسته شهر را دست ندادید . جناب اقدس آلهی شما احر جزیل ندهد! خوب فرزندم حاجی غفور را که شما زنده دیدید؟

سرباز بلی زنده دیدیم آقا

آقا مردان آن وقت پهلوی او مبان قونداق طفل یکماهه اش را هم که دیدید؟

سرباز خیر آقا ندیدیم

آقا مردان میشود که آن وقت بغل مادرش بوده است

سرباز خبر آقا ما ار حاجی غفور پرسبیدیم که "پسر

A Soldier A'ká, what service did you wish from us ?

Mardán My son, it was not much of a service. I wished to ask you a single word.

Soldier Speak, A'ká Ask two words.

Mardán Did you bury the late Hájí Ghafúr ?

Soldier Yes, A'ká, we buried him. What then ?

Mardán Bravo, for your courage ! Your existence is a great boon, not only that you are defenders of Islám, but, moreover, in the day of distress it is you who are useful to men At the time of the plague there was not a living soul in the town, but you washed your hands of life and did not forsake the town. May the most holy Allah give you great reward ! Well, my son, did you see Hájí Ghafúr alive ?

Soldier Yes, A'ká, we saw him alive.

Mardán Did you at that time see a child of a month old in long clothes in his arms ?

Soldiers We did not see it

Mardán It may be that at that time it was in its mother's arms

Soldier. No, A'ká. We asked Hájí Ghafúr : " What

داروغه بسیار خوب. خدا حافظ! (همه میروند. بعد نر
ناز شده چهار نفر سربازها با آقا کریم میآید)

سربازها سلام علیکم!

آقا مردان علیکم السلام! فرردان من بفرمائید
نشنسبد شما خلی خوش آمده اید خلی خوش
آمده اید نشنسبد شما رحمت دادم

یکی از سربازها خبر آقا خدمت میل شما کسان محترم
آمدن بر ماها خلی فخر است

آقا مردان مرحبا پسر من! آدم نا ادب همه جا
همیشه عریز میشود. بهار خورده اید?

سربازها خبر اینها مبنامدیم محال نکردیم دیگر بهار
جووریم

آقا مردان آقا کریم از چجهای مایکی را نفرست بازار
حلو کباب خوب چهار نفری نا یح وامسره گرفته
بیاورد. کناس ریاده تر باشد که نزرگ بکشد.
خلی زباده نگبردها!

سرباز شما جرا رحمت میکسبد آقا? خودمان
مرویم نارار نان مبهوریم

آقا مردان چه زحمت دارد عریز من? وقت بهار
است جرا ناید بهار نخورده گرسه از خانه من برون
بروید! خدا خوش میآید

Diro Very good! God protect you! (*All go
Afterwards the door opens, and four soldiers come with
A'í Karím*)

Soldiers Peace be on you!

Mardán On you be peace! My children, give your
commands Sit down. You are very welcome. You
are very, very welcome Pardon the trouble I have
given you

A soldier No, A'ká! To come to such an honourable
man as you is for us a great honour.

Mardán Bravo, my son! Polite men in every place are
always prized Have you had breakfast?

Soldiers No We were coming here We were unable
to eat breakfast any more

Mardán A'ká Karím, send one of my children to the
bazaar to bring some good rice and roast meat for four
men, with ice and "sharbat" Let there be plenty of
roast that they may have a good meal* Let him bring
a great deal, ha!

A Soldier Why do you take so much trouble, A'ká?
We will ourselves go to the bazaar and eat bread

Mardán What trouble is it, my friend? It is break-
fast time Why should you leave my house hungry
without having eaten breakfast? By God, it is wel-
come!

---

* Lit, "that they may draw it large"

شَبَدَا آقا مردان مگر خدا از همه و کاری هم راضی
میشود ؟

آقا مردان چرا راضی نمیشود عزیز من ؟ اگر از
اصلِ عملِ خیر داشته باشی خودت مسگوئی که راضی
میشود بمحاره زین حاجی عفور که ده سال صاحب
خانه و دولت بوده است حالا رواست از همه این خانه
و دولت محروم بشود ؟ این همه مال و دولت را يك
دختره سست و لنگ بردارد تا يك پسره ناقولای اهل
طلحه بخورد تا این جهت که دختره را بغی خواهد گرفت.
با نفول علمای ما اهل طلحه مردود درگاهِ آلهی
است

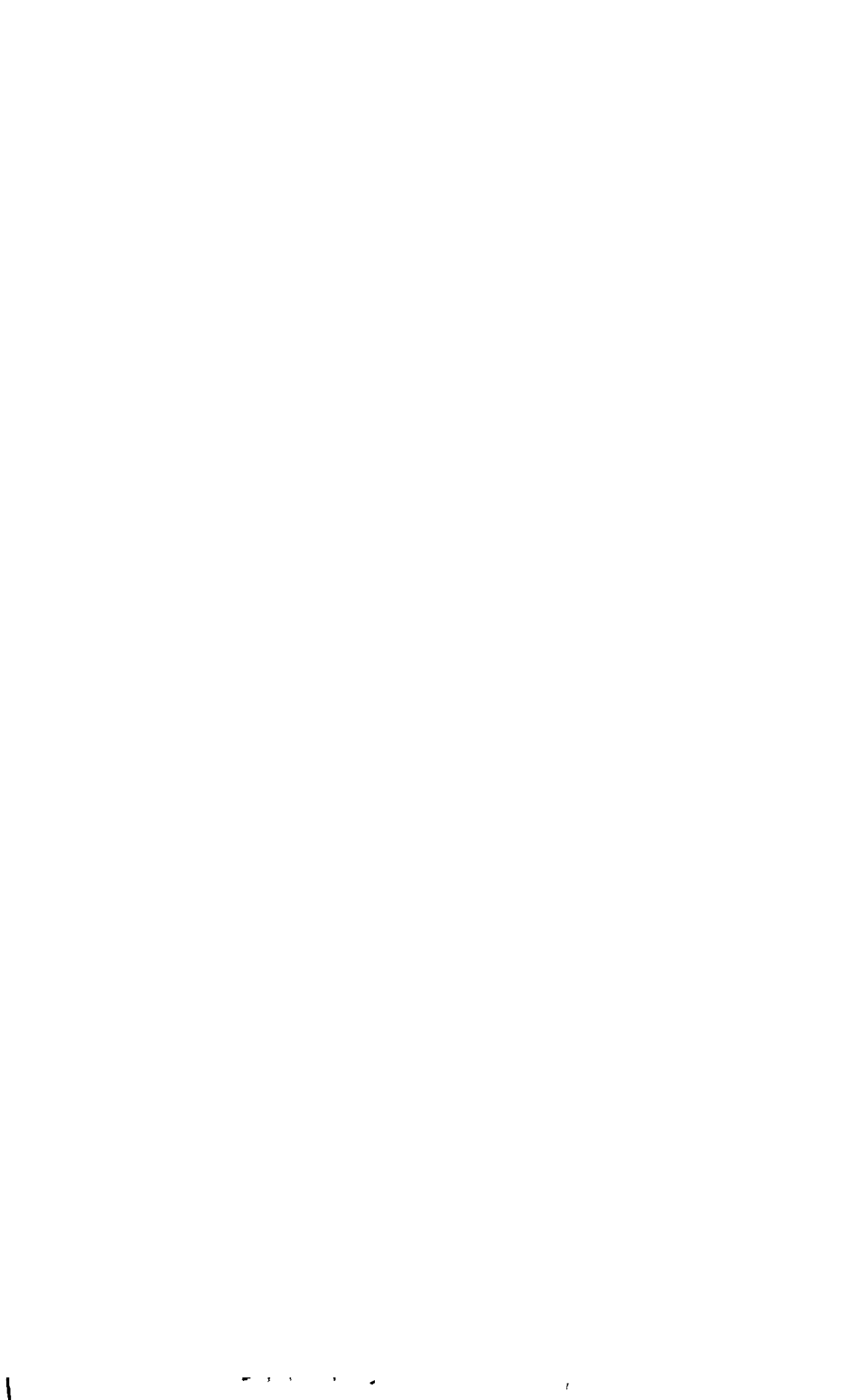
شَبَدَا نلی نلی جدا که راست گفتی !

داروچه آقا مردان اُحرَتِ بچه‌ها را معین کن

آقا مردان مگر آقا کریم معین نکرده است ؟ گفته‌ام
یکی سی تومان ناآنها بدهم بخود هم معلوم است که
چه نایه برسد

داروچه آقا مردان نصفِ اُحرَتِ بچه‌ها ناید پپس نری

آقا مردان جسم ا التّا مبرسد . شما تشریف نرید .
دو ساعت دیگر آقا کریم پنجاه تومان برای شما و نصف
اُحرَتِ بچه‌ها را خدمت شما مبادرد

اینهارا بسپید هر چهار تا هر روز در مسجد نماز جماعت
مبخوانند

آقا مردان بسیار خوب! حالا میدانند که ناید چه
قسم شهادت بدهند؟

داروغه خبر آرا تو خودت ناید تعلیمشان نکنی

آقا مردان بلی نابد نگویید که ”يك هفته پېس از
فوت حاجی غفور هر چهار تایمان وقت غروب بریارت
اهل قنور مسرفتېم ار در حائ حاجی غفور مېگدشتېم
دیدیم دم در ایستاده است يك چّه قوداق کرده
بغلس است . سلام دادیم احوال گرفتیم که ” حاجی
این چّه مال کسست؟ گفت ار خودم است سه هفته
است که تولّد شده است . اولادم مُکَصِر لِهْمَن است
غمر ار این ندارم “

داروغه (رو شاهدها کرده) چّه ها شبیدید؟

هو بلی شسیدیم

آقا مردان حسین صور مېنوانید نگوئید یا نه؟

حسّه الله حرف تاره بېست که گفنس دشوار
باشد

آقا مردان سسار راصی شدم . فرردانم خدا ار شما
راسی ناشد!

You do not see men like them who all four every day join in common prayer at the mosque.

Mardán. Very good ! Now, do they know what kind of evidence they must give ?

Dáro No. You must instruct them in it yourself

Mardán Yes, they must say "A week before Hájí Ghafúr's death, all four of us at sunset were going to visit the dead. We passed by the door of Hájí Ghafúr's house, and saw him standing at the door holding a child in long clothes in his arms. We saluted him, and asked how he was, saying, 'Hájí, whose property is this child?' He said, 'It is my own. He has been born three weeks. My children are confined to this one. I have no other'"

Dáro (turning to the witnesses). Children, have you heard ?

Hapí Yes; we have heard

Mardán Can you speak in this way or not ?

Hanífah Certainly, they are not new words that it should be difficult to say them

Mardán I am very pleased. My children, may God be pleased with you !

آقا مردان الحمد لله همگی مردمان خوب و معقول است . اما صنعت هبّو قدری تهست دارد . ممکن است در حق او گمان بد ببرندش

داروغه نترش ! هبّو يك نادرست كهنه توكي است كه هر روش را ميخواهي ميزند . ميخواهي كه ساعت ديگر تاجر مُتَشَحّصِي نسود ؟ بيشت بيايد كه خودت مُسْتَبِه بشوي . مگر ببدانی كه اين از نطفه كه عمل آمده است ؟ اين پسر حيدر قلي پاشنه نريده است . وقتي كه روز را در آهر ديده اند شبس را دو شبانه روز راه طی کرده پياده نه تيريز آمده از حانه مرحوم قايم مقام محري جواهرش را برداشته ناز در همان شب باهر بر گشته دم صبح دالان كاروانسرا حواييده است . همه عالم باین عمل او حيران مانده بودند . بخاطر همين هُرش پس از آن كه كارش برور كرد نكستندش پاشنه اش را بُريدند مُرُخص كردند

آقا مردان آ اين پسر حيدر قلي پاشنه نريده است ؟ خبلي خوب ! اما اسمش را عَوْص ميكنيم . اينها بمسائل شرعیه خودشان البته كه عارفند ؟

داروغه خاطرت جمع باش همه اهل سَواد اند . تو نميري ! كه همه باپوش را بر شيطان ميدورزد . همچو

Mardín. Praise be to God, all are good, respectable men. But Hapú's occupation is a little suspicious it is possible they might have a bad opinion of him

Dáro. Don't be afraid. Hapú is an old improper rascal, who turns his face whichever way you wish Do you wish him in another hour to become a distinguished merchant? Let him come to you that you yourself may (not?) doubt him But do you not know from whose seed he has come? He is the son of Haidar Kulí the "cut-heel" When in the daytime they had seen him in Ahr, he travelled for two full days at night, came to Tabríz on foot, carried off a casket* of jewels from the house of the late Governor, and returning to Ahr the same night, in the morning was sleeping in the entrance to the Karavánsará All the world were astonished at this deed of his On account of his skill, when the affair came to light, they did not kill him, but cut off his heel and dismissed him.

Mardín Ah! is this the son of Haidar Kulí "cut-heel"? Very good! But we will change his name These must certainly know what are judicial questions?

Dáro Rest assured, they are all educated† people. May you die if they do not all sew slippers for the devil

* "An ointment-box" in Richardson's dictionary

† Lit "people of ink"

آقا مردان (تمهائی) انشاء الله بس آمد کار کمر است .
حالا وقتی است که آقا کریم ساهدهارا ساورد (يك دفعه
در باز شده آقا کریم و داروغه ناچار نفر دیگر میآید داخل میشوند)

داروغه سلام عليك ا

آقا مردان عليك السلام ! حاخی داروغه پیدا کردید
یا نه ؟

داروغه گم نکرده بودیم که پیدا کنیم . سؤال عریسی
مبکنی آقا مردان . معلوم میشود که هنوز هم مرا
دُرست جا ساورده

آقا مردان (اول آقا کریم را کنار کشیده) آقا کریم تو نا شو
برو آقا سلمان را نه بنی سرنارها که گفته بود شما نشان
بدهد بردار سار بس من . (بعد داروغه متوجه شده)
حاخی اینهارا بن نشان بده نه بس ایها کهها
هستند

داروغه این هبو قماربار است که دیروز ار اردسل
آمده است . ایهم سندا قرویی معروف است روزها
صراحی دارد شبها عتاری میکند . این یکی هم
قربان علی همدانی است شب هر کاری که خواهی ار
دستش بر میآید اما روزها در بازار حوراب فروش
است . این دیگری هم حقه مراعه ایست روزها
دست دروشتی میکند شبها بپس خودم است

Mardán (alone). Please God, the upshot of the affair is good. It is time now for Áká to bring the witnesses

(Suddenly the door opens. A'ká Karím and the Dárogħa come in with four other men.)

Dárogha. Peace be on you!

Mardán. On you be peace! Hájí Dárogħa, have you discovered it or not?

Dáro. We had not lost it that we should find it. You ask me a strange question, Áká Mardán. It appears that you have not yet recognised me.

Mardán (first taking A'ká Karím to one side). Áká Karím, rise up and go. See Áká Salmán, that he may point you out the soldiers he mentioned. Bring them to me. *(Then turning to the Dárogħa.)* Hájí, point these out to me that I may know who they are.

Dáro. This is Hapú, the gambler, who yesterday came from Ardabíl. This, too, is Shadá. He is a noted inhabitant of Kazvín. By day he is a banker, at night he is a cheat. This one, too, Kurbán Alí of Hamadán, does at night whatever you wish him to do, but by day he sells stockings in the market. This other, Hanífah, is an inhabitant of Marághah. By day he is a pedlar, at night he is with me.

آقا سلمان، بلی گرفتیم کلد شدم. چهار نفر سرنار است
بدل قهرمان عقار و حنار کوحه ورجی

آقا مردان نایست حالا من نفرستم آنها را بیاورد
کول سان نزنم بر حلاف شهادت بدهد اول تو برو
آنها را نگو از روی صداقت بحق شهادت بدهند.
چون طایفه سرنار از بی حمری نوعی از فرقه گداها
مباشند آنها از شما خواهند پرسید که "آقا بعد از
شهادت بما چه التفات میکنی؟" آن وقت تو نگو
"چه هام در همچو کاری مرد خواستن خوب نیست.
محض رضای خدا شهادت نکنند روز قیامت اجر حیر
بشما میرسد"

آقا سلمان بسیار خوب!

آقا مردان هج میداننی که شهادت سرنار چه نوع
است؟

آقا سلمان میدانم. آنها خواهند گفت "ما دو
ماعت نش از قوت حاجی غفور بجانه او رمبیدیم
خودش بما گفت "من میبرم در دنیا جر یک خواهر
کسر را ندارم بعد از آن که مردم شما مرا دفن نکنند"
آقا مردان خیلی خوب! اما ناید سرنارها این حرف را
برگوداند بگویند "پسر یک ماهه در شبر داشت".
حالا برحز برو (آقا سلمان بر میخیزد میرود)

Salmán Yes, I have remembered and found out. There are four soldiers, Badal, Kahramán, Ghaffár, and Jabbár, in Varjí Street.

Mardán I must at once send to fetch them I must recommend* them not to give any contrary evidence First, do you go and tell them to give true evidence loyally As soldiers as a body are, from poverty, in the category of beggars, they will ask you, "Áká, after giving evidence how will you gratify us?" Then say to them, "Children, it is not proper that you should ask for a reward in such a case as this Only give evidence to please God, and in the Day of Judgment its recompense will reach you "

Salmán. Very good !

Mardán Do you know at all what kind of evidence the soldiers' is ?

Salmán. I do know They will say, "Two hours before the death of Hájí Ghafúr we had gone to his house He himself said to us, 'I am dying. Except my sister, I have no one in the world After I am dead, bury me '"

Mardán Very good , but the soldiers must change these words, and say, "I have a child of one month at the breast ' Now get up and go. (*A'ká Salmán rises and goes*)

---

* Lit "strike them on the shoulders,"

آقا کریم خوب! دیگر قسم نخور مقصودت را
 فهمیدم. جنم! حاطوب جمع ناسند. میگویم دیگر نتو
 پدر نگوید آقا آقا نگوید (میروند بعد آقا سلمان میرسد)

آقا سلمان سلام عليك!

آقا مردان عليك السلام ها! نگو نه بینم چه طور
 شد?

آقا سلمان من که وکل شدم گذشت. حالا بگو به
 بینم چه خیال داری?

آقا مردان حالا خیال دارم شاهدهارا حاصر کنیم
 برداریم برویم سرِ مُرافِعه. نگو نه نسیم نسما چه وعده
 کردند?

آقا سلمان بانصد تومان حق النفس من وعده کردند
 چون که گفتند "شاهدهای ما حاصر است و عیال ما
 هم واضح است کار پوسیده و پنهانی نداریم" منم راضی
 شدم

آقا مردان خیلی خوب کردی. حالا بینی که از
 طرف حق چندان خبری نادم عاید نمیشود. اما زن
 حاجی غفور از سی هزار تومان میگذرد. این سی هزار
 تومان ار برای من و شما و آقا کریم خواهد رسید. اسم
 شاهدهارا یاد گرفتی? جای ایشان را بلد شدی?

Karim Good, good! Do not swear any more I understand your object On my eye be it! Rest assured! I will tell her not to call you "father" any more She must say, "Akí! Akí!" (*Goes Afterwards Aká Salim comes*)

Salimán Peace be to you!

Mardán On you be peace. Ha! tell me, how has it gone off?

Salimán I have become the advocate that is over. Now tell me what you propose

Mardán I propose to get the witnesses present, and take them and go into Court. Tell me what they have promised

Salimán They have promised me a fee of 500 tumáns As they said, "Our witnesses are ready, and our case is clear we have nothing hidden or concealed," I, too, consented.

Mardán You have done very well Now, you see that so much benefit does not come to a man from what is right But Hájí Ghafúr's wife is getting out of the 30,000 tumáns These 30,000 tumáns will come for me and you and Aká Karím. Have you remembered the witnesses' names? Have you found out their place?

و بپس حاکم شرع مُقَرَّب و معروفم دلی پیدا کند. و الا
مبتصرسم وقتِ مرافعه قادر بر اقرار نباشد رسوا شویم
آقا کریم بخدا خوب خیالی کرده اما خبر! وقت
مُرافعه ملا حظه اش را مبکسم اگر میسر شد اقرار صعبه را
پُنتِ سرِ شاهدها مانند ازیم آن وقت واهمه اش
برداشته مسود دیگر واهمه نمیکند

آقا مردان ده تو پا شو. برو پیش داروغه نگو
شاهدها را همراه خود بردارد بآرد. بانصد تومان بچودش
و عده کن بسحاه تومان نقد باقی نسیه. شاهدها هم یکی
سی تومان نبرده توماس را نقد پانزده دیگرش ناسند.
بعد از اتمام کار میدهیم تا داروغه سرش توی حساب
نباشد. نمیتوان این کار را از پیش بُرد سکه شیطان
است يك دفعه دیدی سربوش از روی کار برداشته
است از او پنهان داشتن ممکن نیست

آقا کریم بسیار خوب! تروم (پا میشود برود)

آقا مردان ای ترا جدا و ایست! چیزی بخاطر آمد
نگویم. اما فراموش نکن هر وقت زن حاجی عفور را
دیدي پیش خود بک طوری اشاره اش نکن میان
صحت پس پدر خطاب نکند مَرک تو! حری جبال
نرمد. همچو حوش ندارم که هرگز طایفه اُناف برای
حوش آمدی بمن پدر پدر خطاب کند. چه لازم شده
است اسمم را نگوید!

I was intimate with and accredited to the Prince and the Judge, and she might open her heart. Otherwise, I fear lest at the hearing in Court she might not be up to the statement and we might be disgraced.

Karim By God! It was a good idea. But no. At the time of hearing I will observe her. If it is possible, we will postpone the woman's statement till after the witnesses. Then her doubts will be relieved, and she will no longer doubt.

Murdín There, get up. Go to the Dárogħa (Chief of Police). Tell him to bring the witnesses with him. Promise him 500 tumáns for himself—50 tumáns in cash, the rest on credit, to each of the witnesses 30 tumáns—15 tumáns in cash, and let the other 15 be, we will give them after the affair is finished, so that the Dárogħa may not be calculating in his head that we cannot carry this affair through. He certainly is a devil. You see that if once the cover is lifted from the face of the affair, it would be impossible to conceal it from him.

Karim Very good, I will go. (*He rises to go*)

Murdín Oh! by God! Stop! Something has come to my mind to say to you. But do not forget, whenever you see Hájí Ghafúr's wife, in some way signify to her that she must not call me "father" in company. By thy death! do not imagine anything. I have no wish that women, by way of flattery, should ever style me "father, father." What necessity is there to give me a name?

آقا عتّاس بول حاصر است آورده ایم. پېش از وقت آقا کریم اشاره کرده بود

آقا مردان ده نگذارید بروید (آقا عتّاس پولهارا در میان کیسه پېش آقا مردان میگذارد میخواستند با شوند بروند که نصیر فرّاس شاهزاده داخل میشود میرسد)

نصیر فرّاش سلام علیکم! آقا مردان شاهزاده فرمایس فرمود "امشب یک ساعت حضور من نیاید کارواچی دارم ناو رجوع خواهم کرد"

آقا مردان عرض کن "حسنم" (فرّاش میرود. بعد آمد نوکر حاکم شرع میآید)

آمد سلام علیکم! آقا مردان آقا فرمود "امشب او هم نا ما بجانه حاجی سمیع مهمانی خواهد رفت یا نه؟ کار لارمی بود نایست آنجا نگویمش"

آقا مردان عرض کن "خواهم رفت خدمت شما مبرسم" (آقا عتّاس و همشیره اش میروند بعد ازان)

آقا کریم این فرّاش شاهزاده و نوکر آقا نفهمیدم از کجا پیدا شدند

آقا مردان من مبدا بنسم که رنکه از تکالیف من واهمه خواهد کرد. پس از وقت یکی یققران نایسها داده حاصر کرده بودم که نبآید پېس صعبه این پېغامهارا بمن بدهند تا صعبه همو بداند که من نرد شاهزاده

17 "Then, exactly, we have brought it Aká
 18 down to date," he pointed it out.

19 "I can have it done," (All *Abbe* places the
 20 envelope down.) *Abbe Martin* "They are about
 21 to be sent," he said. *Nicolas*, the Prince's messenger,
 22 "is here."

23 "Please wait a moment," *Aká Martin*, the Prince com-
 24 mander, "I am to be here at one o'clock, into my
 25 study. I shall be at the house, and will refer
 26 to you."

27 "I am going to him," "On my eye be it!" (*The*
 28 *Prince* "is," *Abbe* "is," *Acad*, the Judge's servant,
 29 "is here.")

30 "Please be on your way," *Aká Martin*, the Aká has
 31 said. "We shall come to night with me as a guest
 32 to the house," he said. "I must speak to him
 33 about his important matter."

34 "I am going to him," "I will go," "I will come
 35 to you," (All *Abbe* and his sister go. After
 36 "is here.")

37 "I do not understand whence this Prince's mes-
 38 senger and the Judge's servant appeared."

39 *Martin* "I knew the woman would be shy of my task.
 40 I had previously given each of them a *bran*, and
 41 got them to come and give me these messages in the
 42 woman's presence, so that the woman might know that

زیب خانم جدا که ننداری سَبَّیْه است ! اما
مدرسم وقت مُرافعه زانم بگیرد نتوانم بگویم

آقا مردان زیب خانم سب ترس تو ایست که
خود ناور نمکی که این را تو زائنده . اولاً ناید بطور
یقین ناور کسی که این طفل سر تست و اگر نه البته در
مجلس مُرافعه خود را میبازی ربانت میگرد . واهمه
نکن قول نده که همچو اقرار نمکی

زیب خانم بلی قول میدهم اگر نتوانم

آقا مردان انشاء الله میبوانی . نس آن طور خوب
است که حواهر شوهرت همه دولت را ببرد تا گردن
کلفتی بخورد سلس را نتابد ؟

زیب خانم جدا راست میگوئی . ایست که دل
مرا مسورا ند وکل سببه خانم دروغ مرا در نآرد ؟

آقا مردان قاه قاه قاه ! نه بن ار که مبترمصد !
احباط نکن . او هرگز يك كلمه خلاف تو حرف
نخواهد رد . برحبرید بروید بدهید وکالت نامه را بنویسد
حاصر کند . فردا ناید دست بکار شد . مسم کار
دیگر دارم آدم دیگر بس من خواهد آمد هراتا کار
دارم . آقا کریم را هم سرید ناصد تومان را بدهید
نآورد

Zinab By God, if you think there is a likeness! But I am afraid that at the time of the trial my tongue will stick and I shall be unable to speak.

Mardín Zínab Khánun, the reason for your fear is this, that you do not yourself believe that you have borne it. In the first place, you must believe firmly that this child is your son. If not, certainly when the Court assembles you will lose yourself and your tongue will stick. Have no doubt. Give me your word that you will give such a statement.

Zinab Yes, I give my word, if I can.

Mardín Please God, you can. Then, is it all right that your husband's sister should carry off all the money, should eat with the "bull-neck," and he should twist his moustache?

Zinab By God, you speak the truth. It is this that burns my heart. Will not Sakínah Khánun's pleader expose my falsehood?

Mardín Ha, ha, ha! See whom she is afraid of! Do not be afraid. He will never utter a syllable opposed to your word. Rise and go, * write out the authorization to plead, and let them bring it. To-morrow we must put our hands to the work. I, too, have something more to do. Another man will come to me. I have a thousand things to do. Take away Áká Karím too. Give him five hundred tumáns to bring.

---

* This kind of expression, with two or three imperatives together, is common in modern Persian.

مَنْقِلِ مسود . نصفس را تو بَر نصفس را نده بین
وَاللَّهُ خَمَّرَ الرَّاظِقِينَ

زینب خانم آقردان سرف همجوکار دُروغی را هم
مستوان ببس نرد ؟

آقا مردان اگر حواهر حاجی غفور کسی را میداشت
پبس نمیرفت ؟ اما حالا او کسرا ندارد که مقابل ما
وایسند حرف بزند . اگر آقا حسن تاجر شوهر مسکود
ناز این کار حلی دشوار بود حالا آقا حسن خود
وقوم و حوین نر وورش همگی با دختره دسمن شده اند
میخواهد که این دولت بدختره وُصَلت بدهد . دختره
مانده است تنها با یک نفر نامرد جوان که آنهم از
دستس کاری ساخته نمی شود

زینب خانم پس آن بچه که مبالغی کهاست ؟
آقا مردان الآن می ببس . آقا کریم بچه را از آن
اوطاق ار دایه اش نگر بآراه ببند (آقا کریم میبرد چکرا
بیآورد)

زینب خانم بچه را دایه شیر میدهد ؟
آقا مردان خبر مادرش شیر میدهد اما دایه نیست
دیگر (آقا کریم طفل را دست گرفته بر میگردد آقا مردان میگیرد
میدهد زینب خانم)

آقا مردان نگر ایست پسر تو . می بی که جسم
واپروش بَعْنِهَا حنم واپروی حاجی عفور است

transferred to you Take half of it; give half to me.
 "God is the best provider"

Zinab Oh! May I be offered for thy head! * Can such a false business succeed?

Mardín If Hájí Ghafúr's sister had anyone, it would not succeed But at present she has no one who can oppose me in talking If she were to make Aká Hassan the merchant, her husband, the matter will again become very difficult Now, Aká Hassan himself and his tribe and his powerful relatives have all become the girl's enemies They desire that this wealth may not be obtained by the girl The girl remains alone with one young man, her betrothed, who, too, cannot manage the affair

Zinab Then, where is the child you spoke of?

Mardín You will see† him at once Aká Karím, take the child from that room from its nurse, and bring it to us to see (*Aká Karím goes and brings a child*)

Zinab Does the nurse give the child milk?

Mardín No, its mother gives it milk, but yours is another nurse (*Aká Karím takes the child's hand and turns it round Aká Mardín takes it and gives it to Zinab Khánun.*)

Mardín Take it, this is your son Do you not see that its eye and eye-brow are exactly the eye and eye-brow of Hájí Ghafúr?

* Sometimes *kurban* is used alone

† *Bíní ash* for *bíní-ash*

رینب خانم آقا مردان شمارا بخدا! تکلفی من نکشد که بتوانم از عهده برآیم . این کار مشکلی است . من چه طور بهم و دروغی اقرار کنم ؟ جدا که از روم بر نمآید هرگز این حرف را نزنم

آقا مردان حرفهای غریب مبنی رینب خانم . نمیفهمم یعنی چه ؟ چرا از روم بر نمآید ؟ برای چه حالت مشکلی ؟ همه عالم میداند پنبه زن زائیدن است خجالت یعنی چه ؟ مگر هرگز آریستن نسنده چه نرائبده . هرکه دلس ماهی بخواهد خودش را نآب سرد ببرند . ناید این اقرار را بکی حز این دیگر چاره نیست

رینب خانم مقصود تان از این اقرار چه چر است آقا مردان ؟

آقا مردان مقصودم آن است که مال و دولت حاجی غفور نتو برسد . از برای احام این مطلب جر این علاهی پیدا نمیشود زیرا که تو خودت نمیتوانی واری او سوی اما پسر واری شرعی اوست . پس از آنکه بودن پسر ورسود رسبد همه دولت ناو میرسد . آن وقت من بسیار آسان خود را قییم او میتوانم کنم و بعد از پنج و شش ماه دیگر که گذشت شهرت میدهم که طفل فوت کرد و در آن صورت همه دولت شرعاً ناو

Zínab. A'ká Mardán, I adjure you by God ! Give me a task that I am able to perform This is a difficult matter How can I depose to such a lie ? By God ! I have not the face even to say such words *

Mardán. You are saying strange things, Zínab Khánum. I do not understand what there is in it. Why have you not the face for it ? Why are you ashamed ? The whole world knows that the occupation of women is to bear children What is modesty ? You have never conceived and borne a child Whosever heart desires a fish he throws himself into cold water You must give this statement. there is no remedy but this

Zínab What is your object in this statement, A'ká Mardán ?

Mardán The object is that the property and wealth of Hájí Ghafúr may come to you. To accomplish this object there appears no remedy but this, because you cannot yourself inherit, but your son is his lawful heir After the existence of your son has been established, all the money goes to him After this I can very easily make you his guardian, and after five or six months more have passed, will spread a report that the child has died, and in that case all the money will by law be

---

* Lit "it does not come up from my face "

آقا عتّاس | خوب! ما راصی هسنم . دیگر چه
تکلیف دارید؟

آقا مردان | تکلیف سبّومی ایست که ریب خانم
ناید در مجلس مُراوِعه حاضر شود و در حُضورِ حاکم
سُرع اقرار کند ار حاحی غفور بِسرِ هفت ماهه در شبر
دارد

ریب خانم | ای وای آقا مردان! این بسار کار
مسکلی است! من این دُرُوع را چه طور مینوام نگویم
که هفت ماهه سِری در سر دارم؟

آقا مردان | هح مسکلی ندارد رنده گی حاحی غفور
حامِله بودی یک ماه بپس ار وفات او سِری رائبدّه
الآن هفت ماهه است . این حرف چه نقلی دار؟

ریب خانم | آقا مردان من ترا حای بدر خود مبدانم
هرگر نستوانم ار حرف تو بیرون بروم اما این تکلیف
حالی مسکل است من بچه نرائنده مردم نم
نمگوید چه اب کو؟

آقا مردان | در این خصوص عم معور . بچه حاضر است
و تو حامِله بودی رائبدّه . بچه را در بعل تو و حاحی غفور
دیده اند . الآن هم هسنند که شهادت بدعید . ار این
چهارها احتیاط نکنی تو همن ق ر اقرار را کنی دیگران
تصدیق میکند

Abbis Good! We agree. What else have we to do?

Mardín The third duty is this: that Z'rah Z'rah must be present in Court, and depose in presence of the Judge that she has a sucking child of seven months of age by H'ijí Ghafúr.

Z'rah Alas! Alí Mardín, this is a very difficult business. How can I tell this falsehood that I have a sucking child of seven months?

زینب خانم وای امان! چرا ریاد مبهواهی آقا مردان؟

آقا مردان هرگز زیاد نبست خانم. تو در این اَرَضِ هَم حَقّ نداری این سی هزار تومان را هم من بشما می جسم

ریب خانم چه طور حَقّ ندارم! سالها رحمت کسبده حانه حاجی غفور بسته همه دسته کلبدهای صدوقها دست من مبدوده هر چه مبهواستهام در مبداشتم خرج مسکردم. در رنده گی حاجی غفور حواهرش اغیار پچ قاررا نداشت. حالا چه شده است که ناید من کار وایستم این حگی بآید همه پولها را بردارد نرد نایک حواي گردن کلفتی خورد و بشود و کیف کدا

آقا مردان در مُرايعه گوش ناین حرفها نمیدهد

زینب خانم حو طور گوش نمیدهد؟ مُرايعه کننده مگر نباید انصاف داشنه باشد؟ ده مال ریادتر این دولت دست من بود حالا ناید من ار آن لی نصیب بشوم!

آقا مردان نلی حالا ناید لی نصیب بسوی. تو حرف مرا گوش کن. نصف قاع شو وَاِلّا در یک فلوس آن دولت حَقّ نداری. آقا عباس مطلب دستس است مبداند هر چه من مبهگویم دُرست مبهگویم

Zinab Oh, mercy ! Why do you want so much, *Áká Mardán* ?

Mardán It is not at all too much, *Khánum*. You have no title to this inheritance I give you these 30,000 *tumáns*

Zinab. How have I no title ? For years I underwent hardships, sat in *Hájí Ghafúr's* house, having all the keys of the boxes in my hand, and whatever I wished I obtained and spent it In *Hájí Ghafúr's* lifetime his sister had no control over even five *laz* * Now what has happened that I must stand aside, and this harper † should come and carry off all the money, should eat and drink and enjoy herself with a bull-necked young man ?

Mardán In the Court they will not listen to such words

Zinab Why should they not listen ? Must not he who holds the Court do justice ? For more than ten years this money was in my hands, and now must I have no part of it ?

Mardán Yes, you must now have no part of it Listen to what I say. Be satisfied with a half, or else you have no title to one *falús* of that money *Áká Abbás*, the pith of the affair is in her hand She knows that whatever I say I say what is correct

* A small coin

† A term of abuse, as wandering minstrels are generally dissolute

کرده اید پولی که حاجی غفور سبیده داشت بخواهرش
 ندهد که نا اوراد عائی دارید. حاکم شرع هم پول را
 نگهداشته نسما وخواهر حاجی غفور حرداده است
 که وکیل گرفته مُرافعه فرستید دعوی خودتان را حالی
 بکشد. حالا من که وکیل خود شدیم. اما زیب
 حاتم ناید من هر چه میگویم بسنود وبتدابیر من عمل
 کند که بلکه این کار بطور دلخواه انجام نگیرد

آقا عباس الله بی آن که نمیشود فرماید به
 بینم بزینت چه تکلیف دارید

آقا مردان اولاً زیب حاتم ناید حالا بجهت بعضی
 مخارج لازمه پانصد تومان من بدهد. آخر بحساب
 خواهد آمد. خودش ناآقا کریم حالی کرده بود که بعد
 از مردن حاجی غفور در صندوق هزار تومان داشته
 است وخواهرش هم هرگز نمیدانسته است آنرا برداشته
 است

زیب حاتم مُصایقه ندارم. سایر تکالیف تان را
 فرماید

آقا مردان تکلیف دیگر اینست که ناید نصف دولت
 حاجی غفور قانع نشوی یعنی از آن پولی که شصت
 هزار تومان است سی هزار تومانش از آن تو ناشد سی
 هزار تومان نصف دیگرش از من و آقا کریم و سایر رفقا
 و یاران و همدستان ما باشد

Court And you, having agreed to my word, have sent a man to the Judge, and given him notice not to give Hájí Ghafúr's money entrusted to him to his sister, for you have a claim on it. The Judge has kept the money, and given notice to you and Hájí Ghafúr's sister that having appointed pleaders, you should send them to the Court to set forth your claims. Now, I have become your pleader, but Zínab must hear whatever I say, and act according to my plans, so that this business may end as she desires.

Abbas Certainly, it will not do without. Tell us what duty you impose on Zínab.

Mardan In the first place Zínab Khánum must now give me 500 tumáns for necessary expenses. It will be accounted for in the end. She explained to Aká Karím that after Hájí Ghafúr's death there were 1,000 tumáns in a box, and his sister never knew it. She has taken this.

Zínab It does not matter. Tell me all I have to do.

Mardan The next duty is this. You must be content with half of Hájí Ghafúr's money. That is to say, of that cash, which was 60,000 tumáns, 30,000 tumáns shall be your property, and 30,000 tumáns, the other half, shall belong to me and Aká Karím and all our friends and companions and assistants.

زیادتر تأثیر می بخشد. شاید که از من هم خوشش بیاید
(آقا لاسش را پوشیده ریشش را شانه کرده می نشیند. در آن بین
در نار شده ریب زن حاجی غفور و آقا عتّاس برادر رنش داخل میشوند).

آقا عتّاس سلام علیکم!

آقا مردان علیکم السلام! خوش آمدید صفا آورید.
بفرمائید ننشید (زن حاجی غفور روش را گرفته نا برادرش می
نشید)

آقا مردان آقا عباس من با تو حرف مزلم زینب
خانم هم گوش بدهد هر وقت مَوْقِع شد جواب بدهد.
حالا شش ماه است حاجی غفور مرده است. اصل
حرف مبائمان ناید آشکار وی برده باشد. همه می
دانند که زینب خانم زن دائمی حاجی غفور نبود از
مال و دولت او بِحَسَبِ اَرْثِ هرگز حصّه ندارد. اما من
این کیفیت را دانسته آقا کریم را پپس شما فرستادم
و حالی کردم که اگر شما از حرف من بیرون بروید و با
تدبیر من عمل کنید من طوری میتوانم بکنم و این مال
و دولت بزینب خانم بَرَم. چونکه خواهر حاجی غفور
بکس است خویش و قومی ندارد که کاری از دستشان
برآید. مگر دختره یک نامزد جوانی دارد آنهم در
کار مُرافَعَه حریف من نمیتواند بشود. و شما هم بر قول
من راضی شده پپس حاکم سَرَع آدم فرستاده اعلام

my words will create a greater impression. Perhaps she will be pleased with me

(The A'ká puts on his clothes, combs his beard, and sits down. Meanwhile the door opens, and Zínab, Hájí Ghafúr's wife, and A'ká Abbás, the brother of his wife, enter.)

Abbás. Peace be on you !

Mardán On you be peace ! You are welcome You have given us pleasure. Give your commands Sit down *(Hájí Ghafúr's wife sits, with her face covered, with her brother.)*

Mardán A'ká Abbás, I will talk to you Let Zínab Khánúm also listen Let her give an answer whenever there is occasion. It is six months since Hájí Ghafúr died The origin of our conversation must be open and without concealment. All know that Zínab Khánúm was not the permanent* wife of Hájí Ghafúr She can never have a share in his property and money by way of inheritance, but I, knowing this circumstance, sent A'ká Karím to you, and explained that, if you do not depart from what I tell you, and act according to my plan, I can manage in such a way that I will bring this property and money to Zínab Khánúm. For Hájí Ghafúr's sister has no friends ; she has neither relative nor tribe that the affair should come off through their hands. But the girl has a young man affianced to her. Neither can he oppose me in the business of the

---

* That is, one of the four legitimate wives allowed to Mussulmans

آقا مردان یعنی من چه طورم که پسند نکند
خواهد؟

آقا کریم حودت نمیدانی مگر؟ سروصورت هم
چندان مقبول نیست

آقا مردان ای مرد نمیدانم مگر من چشم شما چه
طور آمده‌ام گذار نائنه يك نگاهی بکنم نه بنم
(بائنه ندن نما نگاهی میکند) آقا کریم ترا بخدا کجائی مرا
تو عبب مبگیری؟ اگر ریختی دندانهایم را بگوئی نزله
ریخته است. از ببری نیست. اما لوبهام قدری
گود افتاده است. آنهم چندان پیداش نیست ریش
روش را پوشانده است

آقا کریم ده خوب است! بس است! دیگر ننشین
زمین حالا زنکه می‌آید

آقا مردان صبر کن تا کِلِجَه تومهام را بوشم جَه
ماهوتم را هم دوش بگبرم ریشم را شانه نکنم بعد بآیم
ننشینم (مشغول ریش کردن خود میشود)

آقا کریم از تو اینها چه لازم است؟ ننشین زمین

آقا مردان حذر آ حبلی لازم است. زنان ما همیشه
خودشان را از مردها پنهان میکنند اما برای تماشا
کردن حودها بی اختیارند. زن حاجی غفور اگر مرا
آراسته به بند الننه ریادتر حساب مبرد سختم هم

Mardón What kind of a man am I that she should not approve of me and should not desire me?

Karim Don't you know yourself? Your head and figure are not so very agreeable

Mardón Man, I don't know what kind of a man I may be in your eye. Let me have a look in the mirror (*He looks in a reflecting glass*) By God! *Alá Karím*, where can you find a blemish in me? If you speak of losing my teeth, catarrh has made them fall out it is not from old age. But my jaw-bone has rather fallen in. That also is not so palpable my beard has covered it over

Karim Well, that is all right, then. Enough! Sit down on the ground. The woman is coming now

Mardón Have patience, till I put on my Cashmere overcoat. Let me put my cloth cape over my shoulders, and comb my beard. Then I will come and sit down (*He employs himself in adorning himself*)

Karim Why do you require all this? Sit down on the ground

Mardón No, indeed it is very necessary. Our women always conceal themselves from men, but are beyond their own control to see things. If *Hájí Ghafúr's* wife sees me adorned, it will certainly carry greater weight.

آقا مردان مبخواهم چه کنم؟ میل بکند عقدش
میکنم دیگر زن من نمسود؟

آقا کریم چه میدانم میل بکند نکند؟ قدری وقت
شما گذشته است. زنکه جوان است

آقا مردان حبر آقا کریم تو بمبری؟ وقت من
حیدان نگذشته است. من حالا دُرست بجاه و یکسال
دارم

آقا کریم نه همجو میدانم. هفاد هم داشته ناشی

آقا مردان خبر آخان توا میدانی من که از مادر
مَتَوَلَّد شده ام یکسال بعد از زلزلۀ بزرگِ تبریز

آقا کریم تو که زن داری

آقا مردان من که از زن ندانم مبخواستم سرمش.
مبگفتم بخوامت خدا اگر این مال و دولت را ناسم آن
زنکه از دست خواهرِ حاجی عفور بیرون بکشم دیگر
چرا زنکه دیگری برود؟ زنکه را هم خودم ترم دولتس
هم دست من باشد. مصلحت توهم در ایست. از
دیگری برای تو چه خیر خرد؟

آقا کریم البته در این صورت خوشگل یا بدگل چه
تفاوت دارد؟ بگذار عفرینه بوده باشد بهتر شما اگر
نباید میل نکند تَرش. اما بدگل نیست عظم قبول
نمیکند که ترا خواهد پسند کند

Mardán What do I want to do? If she is inclined, I will marry her. None else becomes my wife.

Karim How do I know whether she will be inclined or not? Somewhat of your time has passed the woman is young

Mardán No, Aká Karim, may you die! So much of my day has not gone I am now exactly fifty-one years old

Karim I don't think so You may be even seventy

Mardán No, by your soul! You know I was born a year after the great earthquake of Tabriz.

Karim You have a wife

Mardán I did not want to marry her because I had no wife I said, "God willing, if I can get this property and money in the name of this woman out of the hand of Hájí Ghafúr's sister, why should the woman go to anyone else? I will marry the woman myself, and shall get her money This is the best thing for you What good will you get from anyone else?"

Karim Really, in that case what difference does it make if she is pretty or ugly? Suppose she had been a female Afrit, you had better marry her if she is disposed. But she is not ugly I cannot agree† that she will approve of you

* Lat "What good will arise for you?"

† Lat "My intelligence will not accept"

تودی در حقّ خود مُسْتَنَدِ مَبْسُودِی . گفتیم : ” امروز
 بس حاکم شرع مُعْتَبَرتر از آقا مردان کسی نیست .
 هرگز حرفش دو تا نمیسود هر چه بگوید همان است .
 درخانه دیوان هم میان وکلاء شرع او معروفست و بس
 حتی برای بعضی کارها حضور شاهزاده هم آمد و رفت
 دارد . در کاردانی املاطون عَصَرِ خودش است . باید
 هر چه بگوید از حرف او برون نروید و بهیچ وَحّه و اهیه
 و اجنباط نکشد . همین تا تدبیرات او بدولت حاجی
 غفور مالک مسنوانی شد و الاّ تو در این اِرْتِ هِیچ حقّ
 نداری “ رنکه خودش و برادرش آقا عباس هر دو
 راضی و خوشحال شدند . الاّ بس شما خواهد آمد که
 هر چه بگوئی دستور العمل بدهی رفتار کند

آقا مردان بسیار خوب ! بسیار خوب ! چگونه بنم
 آقا سلمان را هم توانستی بویکبلی آن طرف ها ببندازی
 یا نه ؟

آقا کریم بلی آقا سلمان حالا پیش سکهبه خانم است .
 از آنها که فارغ شد اینجا خواهد آمد

آقا مردان مَرَحبا آقا کریم ! واللّّه زبان تو افسون
 دارد ! خوب ! چگونه بنم زن حاجی غفور خوشگل
 هست یا نه ؟

آقا کریم مَبْهَواهی چه کنی ؟

been there yourself you would have doubted your own truth I said : " To-day with the Judge there is no one more esteemed than Áká Mardán. His word never falls asunder . whatever he says, that is the thing In the audience-hall of the Diván also he is pre-eminent for knowledge of religious law among the advocates, and he has even the privilege of coming and going for some affairs into the presence of the Prince He is for knowledge of affairs indeed the Plato of the age Whatever he says you must not depart from his word, and do not in any way be suspicious or cautious By his management also you will become owner of the wealth of Hájí Ghafúr Otherwise, you have no right to this inheritance " The woman herself and her brother Áká Abbás were both contented and happy They will come to you immediately that they may proceed upon whatever you tell them is the rule of conduct

Mardán Very good ! very good ! Let me know whether you will be able to place Áka Salmán as pleader on the other side, or not

Karím Yes , Áká Salmán is now with Sakínah Khánúm. When he is done with there, he will come here

Mardán. Bravo, Áká Karím ! By God ! your tongue has magic in it Good ! Tell me if Hájí Ghafúr's wife is pretty or not.

Karím What do you want to do ?

مجلس دوم

واقع میشود خانه آقا مردان پسر حلوائی

آقا مردان (تبا نشسته) نمیدانم آیا چه سند آقا کریم نیاید حرا دیر کرد. بلکه عمل وکیل شدن آقا سلمان اورا مُعْطَل کرده است. اگر این کاد آن طوری که من میگویم سر بگبرد جز اینکه پول زیادی گیرم خواهد افتاد در شهر شهرت من بعرش برین خواهد رسید. یعنی واقعا این وکیلی برای کسی که راه و حالش را بلد باشد خزینه است که تمامی ندارد. الحمد لله من درین باب قصوری ندارم! (درین گفتگو در باز شده آقا کریم داخل اوطاق میشود)

آقا کریم (با بشاشت) سلام علیک! مزده ام را نده همه کارهارا صورت دادم

آقا مردان (نیم خند) یقین باور نکنم؟

آقا کریم جان خودت! شمارا برد زنی حاجی غفور نوعی تعریف کرده سطر داده ام که اگر خودت هم آنها

SECOND ACT

Takes place in the house of A'ká Mardán, the confessor's son.

Mardán (calling alone) I don't know what can have happened. Alá Karím does not come why has he delayed? Perhaps the business of Alá Salmán's becoming the advocate has made him wait. If this business turns out in the way I say, in addition to my getting more money, it will happen that my renown in the town will reach the highest heaven, that is, in reality, this being an advocate is an inexhaustible treasure for anyone who is *au fait* at its ways and conditions. Praise God that I am not wanting in this respect.

(During this soliloquy the door opens, and A'ká Karím enters the room.)

Karím (gaily) Peace be on you! Congratulate me. I have managed all the business.

Mardán (half laughing) May I really believe this?

Karím. Upon your soul! I have so praised you to Hájí Ghafúr's, wife and brought it before her, that if you had

سکینه حاتم خیلی حوص حاضر مسکم مفرستم. اما
آقا سلمان مگوید آقا مردان آدم بسیار مَحَبِل است
از حبله‌های او غفلت نکنی

آقا سلمان خاطرت جمع ناسند حبله‌های او بمن کارگر
نمیسود. عزیز بگ اسم و حای سرنارهارا بنویس برای
من بفرست

عزیز بگ بسیار حوص. تا يك ساعت دیگر میرسد
(آقا سلمان در حاسته میرود عزیز بگ و سکینه حاتم میمانند)

عزیز بگ منم نا منوم بروم احوالات را بشاهزاده
حالی کنم

سکینه حاتم ننسن. اسم و حای سرنارهارا بنویس
برای آقا سلمان بفرست بعد برو (عزیز بگ می نشید
بگوید)

پرده مافند

سکینه خانم آقا سلمان این کار طولی ندارد زود تمام
میشود. یکی مُراوعه دارد اگر شاهد هم لازم نشود از
زبان برادرِ من آن سرباز است میتوانی شهادت سري.
تَوَقَّع دارم برای خاطر من این کار مرا گردن بگیری

آقا سلمان اسم و جای سربازها را خودتان میدانید؟

سکینه خانم بلی عزیز بگم اسم و مکان آنها را روی
کاغذ نوشته شما میدهد

آقا سلمان حالا که تَوَقَّع میکنید قبول میکنم بشرطی
که طول نداشته باشد والا گر طولانی باشد بسیار مُعْطَل
شدن میکنم نمی شود

سکینه خانم خبر يك روز کار دارد. آقا سلمان برای
زحمَت این يك دو روزها ت هم پانصد تومان حق النفس
شما میدهم

آقا سلمان بی آن هم میشود خانم. من مَحْضِ خاطر
شما بود ناین کار اِقْدَام میکنم از سِرِ طَمَعِ نیست

سکینه خانم خودم میدانم آقا سلمان. من هم این
مَسْلُغَةَ حَرَجِ حَبِیْ چپه هات نتو میدهم

آقا سلمان خانم دیگر مرا مُرَخَّصِ بفرمائید تروم
سربازها را نه اسم احوال ببرسم که وقتِ مُرافعه شهادت
شان را ادا کنند. و شما هم وکالت نامه نام من بنویسانید
بدهید بآورد

S^{al} - 36. Aka Salmán this business will not last long, but will soon be finished. It is only one suit. If you will permit there are those four soldiers, who came to you, from the mouth of my brother. I am sure that for my sake you will undertake this affair for me.

S^{al} - 37. Do you know the name and places of the soldiers?

S^{al} - 38. Yes. And they will write their names and residences on paper and give them to you.

S^{al} - 39. Now can you expect it, I accept it on condition that it is not a long affair. Otherwise, if it is protracted, it is impossible to wait very long.

S^{al} - 40. No, it is an affair of a day. Aka Salmán, for the space of these one or two days I will give you a fee of 500 tenes.

S^{al} - 41. It will be done without that, Khánúm. I will concern in the business simply for your sake. It is not from a price.

S^{al} - 42. I myself know it. Aka Salmán. I will give the suit to you for your children's pocket-money.

S^{al} - 43. Khánúm, give me permission to go away again, that I may find the soldiers, and ask them the circumstances, so that at Court time they may give their evidence. And do you make out a deed of appointment as pleader in my name, and give it them to bring to me.

سکینه حاتم آقا سلمان خودتان میدانید که هفت و هشت ماه قبل از وئائی تمام مردم گریخته مُتَفَرِّق شده بودند. حاجی غفور مرد نا توکلی بود میگفت "من جائی نخواهم رفت" اما برای احتیاط شصت هزار تومان پول موجود میان صندوقها با ثبوت و شاهد بُرد بجائۀ حاکم شرع سپرد که "اگر اعیانا بمبرم بعد نوارفت شرعی من نده." حاکم شرع همان مَبْلَع را برداشته مِلّ سایر مردم از شهر بیرون رفت. همسایهای ما هم همه رفته بودند. خانۀ ما هم من بودم و برادرِ من یک زن صبغه. اتفاقاً برادرِ من ناخوش شد. کسی هم شهر نبود مگر یک دسته سراز از جانب دیوان گذاشته بودند خانهای مردم را مُحَافَظَت کنند مُردها را بقبرستان بَرند. آن روز چهار تا سرناز خانۀ ما آمدند. برادرِ من بآنها گفت "من می بمبرم غبر ازین همسیرۀ ام در دِبا وارئی ندارم. بعد از مُردنِ من مرا بقبرستان نقل کنید." برادرِ من برحمت خدا رفت حالا زنِ برادرِ من که صبغه است هیچ اِزَن باو نمیرسد میخواهد واریت برادرِ من شود. با من بمُراعِیۀ و اِیستند. آقا مردان پَسَرِ حلوائی و کبلی او شده است. تَوَقَّع دارم زحمت قبول کرده توهم در این خصوص از جانب من و کبلی ناش

آقا سلمان سکینه حاتم من از وکیلی دست کسیده ام دیگر و کبلی کسی نمیسوم

Sakínah Yká Salmán, you yourself know that seven or eight months before the plague all the people ran away and were scattered. Hájí Ghafúr was a resigned man, and used to say "I will not go anywhere." But by way of caution he took 60,000 tumáns of money he had, in strong boxes and before witnesses, and gave them into the Judge's house, saying "If I should die at any time, give it to the lawful heir." The Judge, taking the money, went like all the people out of the town. All my neighbours also went. I was at home, and my brother with a *síghah* wife. By chance my brother fell sick. There was no one in the town, but they had left a handful of soldiers on the part of the Diván to take care of people's houses, and to take the dead to the burial-ground. That day four soldiers came to our house. My brother said to them "I am dying. I have no heir in the world but this sister. After I die transport me to the burial-ground." My brother died.* Now my brother's wife, who is *síghah*, to whom the inheritance does not go, wishes to become my brother's heir. She is taking me into Court. Áká Mardán, son of the confectioner, has become her pleader. I hope that you will accept the trouble and be my advocate in this particular.

Salmán Sakínah Khánum, I have given up being a pleader, and cannot plead again.

---

* Lit, "went to the mercy of God."

شَبطان مبدوزد . اگرچه من از او خوش دلی ندارم اما
هنرش را مُنکِر نمیتوان شد . کاش کار شما بخوبی
بگذرد !

عزیر بگ من خودم الآن مبروم صدّاش میکنم
(عزیر بیک و آقا کریم هر میگیرند بروند)
آقا کریم خانم خدا حافظ !

سکینه خانم خوش آمدی آقا کریم . من هرگز خوبی
شمارا فراموش نخواهم کرد (هر دو میروند) گل صبح ! آنجا
تَشَكُّ لبنداز بستی هم روش نگذار
(گل صبح رود تَشَكُّ را انداخته پشتی را میگدارد که صدای پای ار حیات
میآید عزیر بیک و آقا سلمان داخل میشوند سکینه خانم دالا نشسته .
پهلوش هم گل صبح برپا ایستاده است)

آقا سلمان سلام علیک !

سکینه خانم علیک السلام ! آقا سلمان خوش آمدی
صفا آوردی بهرما ننشمن (اشاره دروی تَشَكُّ میکند آقا سلمان
می نشیند باین دستش هم عزیر بیک می نشیند)

سکینه خانم (صدای حَرین) آقا سلمان من خواهرِ حاحی
غفورم . امید دارم مرا بدختری قبول کرده درین روز
تَنگِ اِعانت خود را از من مُصایقه کنی

آقا سلمان خانم فرمایش کن نه لبم مطلب ده
چیز است

Although I am not on good terms with him, still his skill cannot be denied. May your business prosper !

Azíz I will at once go and summon him (*Azíz Beg and A'ká Karím rise to go*)

Karím. Khánum, God protect you !

Sakínah Welcome, A'ká Karím. I will never forget your goodness. (*Both go away*) Gul Sabáh ! Put a couch there, and put a pillow on it

(*Gul Sabáh quickly throws down a couch and puts a pillow on it, when the sound of a foot is heard from the inner court Azíz Beg and A'ká Salmán enter Sakínah Khánum sits on it, and Gul Sabáh stands by her side*)

Salmán Peace be on you !

Sakínah On you be peace ! A'ká Salmán, you are welcome You have brought pleasure to me. Give your orders, sit down (*She points to the couch A'ká Salmán sits below it Azíz Beg also sits near him*)

Sakínah (*in a sorrowful voice*) A'ká Salmán, I am the sister of Hájí Ghafúr I hope that you will look on me as a daughter, and in this evil day not refuse me your assistance.

Salmán Khánum, explain, that I may see what your object is

آقا کریم نه ! آدم کاملی که بنظر من نمی آید . آدم حلی است اما حریف آقا مردان نمیتواند بشود . آو ! یکی خاطر من آمد اگر راضی بشود چون که مدتیست از وکیلی دست کسبده است . حریف آقا مردان او میتواند بشود و بس

سکینه خانم کست ؟

آقا کریم آقا سلمان سر الکھی . اگر راضی بشود او را وکیل کند

سکینه خانم او را که میتواند به بپند حرف بزند ؟

آقا کریم آدم غیر لازم نیست . خانم صداش کنبد همی جا خودتان حرف بربید . میشود که نفس خودتان باو اثر بکند راضی بشود . نفس طایفه انابه تأثیر دیگر دارد

سکینه خانم پس آقا کریم میشود خودتان او را نه یسی روانه اش کنی بآید اینجا ؟

آقا کریم خبر خانم در سر یک کار جزوی ار او قهرم . آدم دیگر روانه کن بآرد

سکینه خانم بس شما چه طور بعضی خبرها را باو تعلیم خواهند کرد ؟

آقا کریم وکیلی دیگر میشوند تعلیم من لازم بود اما برای آقا سلمان لازم نیست . او خودش پاپوش برای

Karim—No. I can see no really good man. There are many men, but they cannot oppose Aká Maidán. Ah! one has come to my mind if he will consent. For a long time he has given up pleading. He could oppose Aká Maidán and he alone.

Salmah—Who is he?

Karim—Aká Salmín, son of the spokenard-seller. If he will consent make him your pleader.

Salmah—Who could see and talk to him?

Karim—He is not a disreputable man. Let the Khánúm look for him. You can speak to him here yourselves. It may be that your representation will have an effect on him and he will consent. The words of women have a greater effect.

Salmah—Then, Aká Karím, could you yourself not see him, and start him off here?

Karim—No, Khánúm. I have fallen out with him about a trifling affair. Send another man to bring him.

Salmah—Then how will you give him instructions in certain matters?

Karim—If another man were pleader, my instructions would be necessary, but it is unnecessary for Aká Salmín. He himself sews slippers for the devil*.

---

* That is, "is up to any devilry."

آقا کریم در همچو کارها تَحَرُّهُ شما بسیار کمتر است .
 آقا مردان هر چه خواهد بکند راهش را پیدا میکنند .
 در مُقَابِلِ او غفلت نباید کرد

سکینه خانم چه طور نکنیم که غفلت نکرده باشیم ؟
 آقا کریم مسلّا و کبیلِ خودتانرا بمن بشناسانید به دائم
 کبست نه بیستس از بعضی حیل‌های آقا مردان آگاهی
 ندهمس . هوشیار مېشنود غفلت نمی کند

سکینه خانم هنوز هیچ و کبیلِ ما معلوم نیست
 آقا کریم چه طور معلوم نیست ! مگر برای این کار
 و کبیلِ مُعَيَّن نکرده اید ؟

سکینه خانم خیر نمیدانیم که را و کبیلِ کیم . خودمان
 هم در این خبال ایم

عزیز بگ راستی آقا کریم کسی را سِرَاع داری نشان
 بدهی ما هم اورا وکیل کنیم ؟

آقا کریم خبر همچو آدمی که حریفِ آقا مردان بشود
 سَرَاغ ندارم . من همچو میدانسم شما و کبیلِ تانرا حاضر
 دارید

عزیز بگ خبر حاضر نداریم خواهش مېکردیم که
 آدم کاملی پیدا کنیم و کبیلش بمائیم . ناز فکر نکن نه
 من کسی بخاطرت مېرسد ؟

Karím Your experience in such affairs is very small.

Áká Mardán can provide a road to do whatever he wishes One must not be careless in opposing him.

Sakínah. What shall we do not to be careless?

Karím For example, you should make me acquainted with your pleader, that I may know who he is, may see him and make him aware of the stratagems of *Áká Mardán* He will be on the alert and will not be careless

Sakínah As yet we know of no pleader.

Karím. How do you not know? Have you not fixed upon a pleader for this business?

Sakínah No, we do not know whom to appoint our pleader. We are thinking about it.

Azíz You are right *Áká Karím*, do you know any-one to mention, and we will make him our pleader?

Karím No, I can point out no man who could oppose *Áká Mardán* I thought you had your pleader ready.

Azíz No, we have no one ready We wished to secure a good man and make him our advocate Think again, and see if anyone comes to your mind

سکینه خانم خیلی خیلی رَاصی شدم آقا کریم حق آشنائی را فراموش نکردی در همه و وقتی خواهر دوست قدیمی را یاد آور شدی

آقا کریم الله خانم دوستی برای همه و روزها خوب است. چون این آقا مردان از آن کهنه تولکهای حرامزاده ایست که نقشش در مآبَن زمین و آسمان هم نمرسد من میبشناشم این بود. بر خود واجب دانستم که ببش از وقت در دوستی شما را از حبله او خردار کنم و اگر نه کار از مَوْقع که گذشت بعد دیگر جاره پیدا نمیشود

سکینه خانم آقا مردان بمن چه میتواند نکند آقا کریم؟

آقا کریم چه میتواند بکند؟ شنیدم که وکیل زن برادرش شده از طرف او با شما مُرافعه خواهد کرد. در این کارها خیلی ماهر و عیار است شما نمیتوانید مُقابل او حرف بزنید. با او برابری کردن خیلی کار مشکلی است

سکینه خانم در مُرافعه چه میتواند کرد؟ برادرش اولاد ندارد و اریق پولش شود. زن صبغه هم که نمیتواند اِدّعی و ارثی نکند. در همه و عملِ واصهی آقا مردان یا دیگری چه دشمنی وجه صریح میتواند بمن برساند؟

gratitude* I bore to Hájí Ghafúr I have come to inform
Salínah Khánum of their thoughts

Salínah. I am exceedingly pleased, Aká Karím, that you
 have not forgotten the dues of friendship, and have
 remembered the sister of your old friend —

Karím. Certainly, Khánum, friendship for such days
 is good. Since this Aká Mardán is one of those old
 base-born rascals whose figure is not to be found be-
 tween earth and heaven, I recognise him as such. I
 thought it incumbent on me, out of friendship for you,
 to inform you of their plot beforehand. If not, when
 the thing had occurred, no further remedy might be
 discovered.

Salínah. What can Aká Mardán do to me, Aká Karím?

Karím. What can he do? I hear that as advocate for
 your brother's wife he will take you into Court. In
 these affairs he is exceedingly astute and rascally. You
 cannot speak against him. To be even with him is a
 difficult matter.

Salínah. What can he do in the Court? My brother
 has no children to inherit his money. A *síghah* wife
 cannot claim inheritance. In such a clear case what
 enmity and what loss can Aká Mardán or anyone else
 inflict upon me?

* Lit "salt-eating"

آقا کریم (در خائی نشسته متوجه عریر بیگ میشود) مخدوم
اسم شریف را فرماید

عریر بیگ اسم من عزیز بیگ است

آقا کریم مبارک اسمی است . عزیز بیگ من با شما
حرف میزنم سکنه خانم هم گوش کند ؟

عزیر بیگ فرماید با خود سکنه خانم هم میتوانی
حرف نزدی . او را مثل سایر دخترها تصور نکن پایش
نیفتد . خودش هم حرف است از جواب دادن عاجز
نیست

آقا کریم واللّه بسیار کار بجائی میکند . عزیز بیگ
معلوم شما بوده باشد که مرا آقا کریم دلال ناشی
میگویند . من نا مرحوم حاجی غفور حبلی دوست
بودم . حالا از برای یک کاری پیش آقا مردان پسر
خلوئی بودم . غفلتاً آقا حسن تاجر بدا شد سلام داد
نسبت گفت ” آقا مردان شنیدم وکیل زیب زن
حاجی غفور توئی . در این عمل من هم نکار شما بر
میآیم حرف محرمانه هم دارم میخواهم شما بزنم . “
من دیدم که آنها حرف خلوتی خواهند زد بپروان آمدم
ولی دانستم که تدبیر شان برای عداوت سکنه خانم
است . محض نمک خوارگی که نا حاجی غفور
داشتم آمدم سکنه خانم را از خیال آنها خردار کنم

Karím (sitting down, turns towards *Azíz Beg*) Sir, tell me your honoured name

Azíz My name is *Azíz Beg*

Karím It is a name of good omen *Azíz Beg*, I will talk to you *Sakínah Khánum* can listen as well

Azíz Speak You can talk to *Sakínah Khánum* as well Do not consider her like all other girls She does not become confused * She can talk herself she is not wanting in ability to answer

Karím By Allah ! that is very convenient. *Azíz Beg*, it may have become known to you that they call me *Áká Karím*, the chief broker I was a great friend of the deceased *Hájí Ghafúr* Just now I went on some business to *Áká Maidán*, son of the confectioner. By chance, *Áká Hassan*, the merchant, appeared, and saluted and sat down He said, " *Áká Mardán*, I have heard that you are the pleader for *Zínab*, wife of *Hájí Ghafúr* In this affair I can be of use to you, and have some words to say to you in confidence " I saw that they wished to have some private conversation, and came out. Moreover, I knew that their trickery was on account of enmity to *Sakínah Khánum* Simply on account of the

است خاطر مرا مبعواهد . وعده کرده است مرا سرِ
شغلی نگذارد و طیفه قرار ندهد ثبولاتِ پدرم را هم نس
واگذار نماید

سکینه حاتم صلاح اینست اوّل و کبلی نگبریم بعد
تفصیل احوال را بشاهراده معلوم بکنی او هم حکم بحق
کند

عریز بگk بسیار خوب ! که را مبعواهی و کبل کنیم ؟
(در بحال گل صاح داخل و طاق شده)

گل صاح مرد که دم در ایستاد میگوید ” امر واحی
بود مبعواستم نا سکینه حاتم حرف نزنم . کسی دارید
که مانتن ما واسطه شود حرف نریم ؟ “

سکینه حاتم خوب شد که عزیز بگk اینجا سب . برو
صداش کن بآید نه بیسم چه میگوید (گل صاح می رود)
عزیز بگk هر که اینجا بآید ناید مرا نبش تو به
بسد

سکینه حاتم چه میدانند تو که هستی ؟ خبال
مبکسد که قوم نزدیک می (آقا کریم داخل میشود حاتم
چادر سر میکشد)

آقا کریم سلام علیکم !

عزیز بگk عليك السلام ! بسم الله بعزمائبد نشینبد
خوش آمدی

to be a help to me. He is fond of me. He has promised to let me come forth, to have a salary for me, and to allow me my father's life to me.

Saidat. — It is the right way that we should first take him to the Emperor, and then afterwards explain the case to the Prince. He, too, will give orders for me.

Aziz. — Yes. But Whom do you wish to have as pleader?
(Enter Gul Sabáh, and the groom.)

Gul Sabáh. — There is a man standing at the door, who says, "I have an important matter to speak to Sikanh Khánúm." Aziz. — Have you anyone who can act between us while we are away?

Saidat. — It is well that Aziz Beg was here. Go and explain to him that I must do what he says. (Gul Sabáh exits.)

Aziz. — Whoever comes here must see me with you.

Saidat. — What do they know as to who you are? They will think you are some near relation of mine.

(Ali Karim enters. The Khánúm draws her veil over her head.)

Karim. — Peace be on you!

Aziz. — On you be peace! In the name of God, speak. Sit down, you are welcome.

از برام نمانده است . برو هر چه میتوانی بکن نکنی از تو کمتر کسی نیست !

آقا حسن (دلشک شده) خوب ! نازئی سرِ تو بیاورم که در همه داستانها گفته شود مَرِزه اش تا روز مرگ از کامت بیرون نرود (با میشود)

سکینه حاتم برو برو ! هر که از تو بترسد از تو کمتر است . هر چه از دستت بر مَبَآید در نارهٔ من کوتاهی نکن و ! چه حرفها مبردی خیال میکنند کسی از او میترسد ؟ (آقا حسن می‌رود عزیز بیک می‌آید)

سکینه حاتم ده ! ببآ حالا فکری بکن نه بیم که را وکیل نکنیم . یک دشمن دیگر هم که برای خودمان تراشیدیم

عزیز بیگ از این قسم دشمنها صد تا باشد ! صد تا کلام را بك سنگ بس است . الآن با رسوم مبروم تفصیل احوال را همه‌گی بساهزاده حالی میکنم خودشان تدبیر این کار را بکنند

سکینه حاتم شاهزاده که مانع مُرَاجِعِه نخواهد شد . در هر صورت ما باید وکیلان را داشته باشیم

عزیز بیگ شاهزاده مانع مُرَاجِعِه نمیشود اما شَرِّ حیلَهٔ مِثْلِ آقا حسن را دفع میتواند کرد . باید مطلب را بساهزاده معلوم بکنم . پدرم خیلی ناو خدمت کرده

thought has remained in my breast Go ! do whatever you can If you do not, there is no one more insignificant than you.

Hassan (anxiously). Good ! I will bring such a game upon your head as has ~~has never~~ been told in all the tales. The taste of it will not leave your palate till the day of your death (*Stands up*)

Sakinah Go, go ! Whoever fears you is more insignificant than you Do not fail in whatever you can do with regard to me Bravo ! What does he say or imagine, that anyone is afraid of him ? (*A'ká Hassan goes Aziz Beg enters*)

Sakinah. There !* Come, now think, that I may see whom I shall make my pleader We have cut out another enemy for ourselves

Aziz There may be a hundred enemies of this sort One stone is enough for a hundred crows Now let me be stirring and go and explain all the details of the case to the Prince, that he himself may arrange this business

Sakinah The Prince will not forbid the Court We must in any case have our pleader

Aziz The Prince will not forbid the Court, but he can prevent the evil tricks of such as A'ká Hassan I must make known the object to the Prince My father did

---

* Lit , " give ! " a common expression in modern Persian.

فرستاده از نائب من . او هم عجب راضی شده شما
قول داده است . اما عزیز من ننو میگویم من هرگز
اهل این کار نیستم از این خیال برفت . بعد از این
دیگر اسم مرا بزبان بآرواین حرمها را نزن

آقا حسن خانم چه میپنود که ؟ دلبلش را بفرمائید
بفهمم که چرا من لایق خدمت شما نیستم

سکینه خانم دلبلش بیس خودم است . حرف من
همین است که از من دست بردار

آقا حسن خانم آخر چه تقصیری از من صادر شده
است که مرا از خودتان دور میکنید ؟

سکینه خانم برادر هیچ تقصیری صادر ننسده است .
امروز من وکیل خود هستم دلم نمبخواهد نا تو همخواه
بنشوم . دوستت نمیدارم . خواهش دل نزور نیست

آقا حسن خانم این حرف برای تو خیلی صررها وارد
میکند . همچو بفرمائید

سکینه خانم نمیدانم چه میخواهی نگوئی . هر چه
مبنوانی بکن هر چه از دستت برمبآید کوتاهی نکنی
کوتاهی بکسی نامردی !

آقا حسن بعد خودت بشیمان میشوی ها ! يك فكر
بکن نه بین که چه حرمها این میفرمائی

سکینه خانم من مکرهام را کرده ام دیگر جای فکری

sented and has accepted it But, my friend, I tell you that I am not one to agree to it Give up this idea After this do not mention my name, and do not talk in that way

Hassan Khánum, what is to happen, then? Tell me the reason why I am not fit for your service

Sakínah The reason is with me myself My word is this Give me up !

Hassan Lady, in the end what fault have I committed that you send me away from you ?

Sakínah Brother, you have committed no fault To-day I am my own advocate My heart does not desire that I should become your wife I do not love you The desire of my heart is not strong.

Hassan Khánum, such words do you much injury Do not say so

Sakínah I know what you would desire to say Do whatever you can Do not hold back your hand from whatever it can attain to If you hold back, you are a coward

Hassan Afterwards you yourself will repent Ha ! Think for once See what it is you are saying to me

Sakínah I have thought it out No further room for

عزیز بگ که دل من آرام نمبگبرد
 حرفهای شما راست است اما چه فائده

(دریحال صدای پا میآید عزیز بیک میروود اوطاق دیگر سکینه خانم
 چادر سر کرده روش را میگیرد می نشید گل صاج و آقا حسن داخل
 میشوند)

آقا حسن سلام علیکم!

سکینه خانم (آهسته) علیکم السلام! آقا حسن برادر
 مناسی من کیَم؟

آقا حسن خبر خانم مناسم

سکینه خانم آقا حسن من سکینه دواهر حاجی
 غفورم . مناس

آقا حسن (متعجب) بلی خانم شناختم فرمایست را
 فرما من بنده توام غلام توام نوکرتم چاکرتم

سکینه خانم خبر آقا حسن تو نه بنده من ناش نه
 غلام من . تو برادر دنیا و آجرت من ناش ار من دست
 بردار . من ترا برای همین مطلب خواستم سخن من برای
 شما این بود

آقا حسن (متحیر شده) خانم چرا مرا بنده گی قبول
 نمیکنی ؟ ار من چه خطائی سر زده است ؟

سکینه خانم هبج خطائی سر نزده است . سخن آشکار
 بهتر است . شبده ام تو بس عینه ام خواسنکار

Alí—Your words are true—but of what profit are they when my heart is not satisfied?

(Mentally the record of a fool comes—Azíz Beg goes into the other room—Salínah Khánum sits down with her head over her head, covering her face. Gul Salínah and Alí Hassan enter)

Hassan—Peace be with you!

Salínah (in a low tone)—On you be peace! A'ká Hassan brother, do you recognise who I am?

Hassan—No, lady, I do not recognise you

Salínah—Alá Hassan, I am Sakhí, sister of Hájj Ghafúr. Know me

Hassan (astonished)—Yes, Khánum, I know you—Give me your commands—I am your slave—I am your servant—I am your domestic.

Salínah—No, A'ká Hassan—Be neither my servant nor my slave—Be my brother in this world and hereafter. Give me up—I sent for you for this purpose—This was what I had to say to you.

Hassan (in confusion)—Khánum, why do you not accept my service? What fault has there appeared in me?

Salínah—There has no fault appeared—Open speech is best—I have heard that you have sent to my aunt to demand me in marriage. She, too, has foolishly con-

من ترا دادم و درمت . دیگر زیاد حرف نزن خودت را
 حسته مکن (نا میشود راه میافتد میبرد)

سکینه خانم (دل سوخته) ای وای خدا ! این چه
 مینگوید ؟

(ربیده اردر بیرون رفته دور میشود عزیز بیگ از اوطاق بیرون آمده)

عزیز بیگ حالا دیدی اِصْطِرَابِ من چا بود یا نه ؟ من
 مبروم

سکینه خانم کجا ؟

عزیز بیگ مبروم آن ندر نامرد آقا حسن را نسیزاش
 برسانم . دیگر طاقت ندارم

سکینه خانم تو چه کار داری ؟ برو ! وا ایست ! از
 دستت خطا در میآید . من خودم حالا آدم میفرستم
 آن ندر نامرد را صدا کند بآید اینجا . خودم میگویم از
 این خیال بپشتند . گل صاح ! (گل صاح حاضر میشود) گل
 صاح برو ببس آقا حسن تاجر خلوتی بگو ” یک
 صعیقه برای کار بسیار لازم می ترا خواسته است . “
 اما اسمم را برور نده (گل صاح میبرد بعد رو میکند عزیز بیگ)
 عزیز بیگ جدا که همور بچه از کهنهت بوی شبر میآید .
 برو آینه نگاه کن نه بین از خشم حسد هات را خون گرفته
 است . چرا ایقدر کم حوصله ؟ این ندر نامرد که مرا
 برور نخواهد برد

Talk no more. Do not trouble yourself any more.
(Rises and goes off on her way.)

Sakinah (with a burning heart). Alas! O God! What is this that she says?

(*Zubaidah* goes out of the door and departs   *Aziz Beg* comes out of the room.)

Aziz Now, do you see if my agitation was out of place or not? I am going.

Sakinah Where?

Aziz I am going to pay off that A'ká Hassan with the infamous father I have no power to do anything else.

Sakinah. What have you to do? Do not go! Stay! You are making a mistake. I will now myself send a man, and will send for this man with an infamous father to come here I will tell him myself. "Give up this idea" Gul Sabáh! (*Gul Sabáh* appears) Gul Sabáh, go to A'ká Hassan the merchant, and say to him in private.* "A lady† has sent for you for a very urgent matter." But do not disclose‡ the name. (*Gul Sabáh* goes   *Afterwards she turns to Aziz Beg*) *Aziz Beg*, by God! You are still a child the smell of milk comes from your mouth Go and look in the glass, and see how your eye of eyes is blood-shot Why are you so wanting in intelligence?§ This man with an infamous father will not marry me by force.

---

* "Speak to him privacy," literally

† Lit, "a weak woman"

‡ Lit, "Do not give to the day"

§ Lit, "of little stomach"

و کندی شیطان خیال مسکنت شوقی . هیچ کسی نمیتواند
از عدهای اینها سر در بیرون ببرد . که چنان میکنند .
میگویند : مگر من بیچاره غافل قول میبندم می بینم
چاره نیست میگویم از بخوشی گذر نیایم .
است .

سکینت خانم اترحق من همه تر نیخ سوخت میشود
من باقا حسن متوجه نخواهر کرد . برو حیث که بگو
داختره راضی نمیشود .

زینده سکینت این حرفها را نزن . من عین تر و سید
ام . متصور تو اینست بزوی زن عزیز یک سوی
خون ما را بخون اهل صفت میبندی اهل صفا را نیازی
به خفا ما بهشتانی روح همه مردمانی ما را از خود
ما بیزار کنی برای خودت تشریف کنده سازی . هرگز
همچو کاری تا امروز از عنوان ما ندیده شد .
تاجر مومن و متقی که زن اهل صفت شدن که

سکینت خانم از که نشد معلوم شد . من عزیز یک
شوهر خواهم کرد تا که شوهر میخواهم که و
بدیگری . خفا خودم خواهم نصبت . تو . شوهر
شاد را باقا حسن برسان

زینده تو بیچاره شکت نمیرد . خبر خود را
نمیدانی . من هرگز بگویش و نخواهم زنت زن
خود را به . و نخواهم زنت که خبر زده باشد .

No one can escape from their bad deeds Does he understand what they do or what they say? But I give my word with my heart's sympathy. I see that there is no remedy. I say it will be better for us to draw aside with good grace

Sakínah. If my right is all burnt* up from its root, I will not make A'ká Hassan my husband Go and explain to him Say that the girl will not consent

Zubeidah. Sakínah, do not speak in that way. I have understood your thoughts Your purpose is this to go and be the wife of Azíz Beg You will mix our blood with the blood of tax-gatherers you will bring tax-gatherers, and place them in our house, and will sadden the souls of all the dead of our family, and make them curse us for your own sake No such deed has ever been seen in our family up to to-day. Where has the daughter of a believing and pious merchant become the wife of a tax-gatherer? Where?

Sakínah Whence has it become known to you that I will marry Azíz Beg? I will neither marry him nor anyone else I will remain in my own house Get up, go and commend me to A'ká Hassan

Zubeidah You are a chit of a girl. You have no sense. You do not know your own good. I will never go to him, and I will never say to him that the girl will not consent. I have given you, and the thing is finished.

---

* In the text opposite we find the 3rd pers sing of the past tense, instead of the past participle *súkhṭah*, of the verb *súkhṭan*, "to burn"

رسیده هم چرا؟ آن هم مبرود تا رن برادرت دست
 بکی میکند خویش و قومهایش هم بحرف او قوت
 میدهد تصدیق مسماید حق ترا گم میکند. دلیلس
 ایست. دلیلس طمع کاری و سلطان حمالی مردم که
 فکر و دگریشان خوردن مال صغیر و کسر است. تو از
 کجا خبر داری؟ دلیل را که گوش میدهد؟

مکسه حاتم نثار خوب! نگذار گم نکند گوش
 ندهد. بفرمودیم يك نفر صعه خدمتکار چه طور
 میتواند باریت من شريك شود. گویا که دیگر در ولایت
 حق و حساب نیست هر که هر چه نکند دل خواه
 است!

رسیده آحم از حمله مردم هرگز مسوان سر در کرد؟
 زن حاجی رحم در دولت حاجی رحم چه حق
 داشت؟ دوارده هزار تومان نقد و يك حقم از پسرش
 آقا رضا گرفتند برنکه دادند و کلس تا حمله رسد
 هییه نامه درست کرد برون آورد که حاجی رحم در
 رنده گی خود دوارده هزار تومان نقد و يك حقم برونش
 هییه کرده است. سج و سس بفرم در این تاب شهادت
 دادند. از بشاره آقا رضا بداد و میراد بولها و حقم را
 گرفتند برنکه دادند و حال آنکه بهمه اهل شهر معلوم
 شد که این عمل حمله بوده است. تو مگر از آقا رضا
 پُر رورتری که هرگز دادش نتائی نرسید از حمله

Zaidi—Why, then? He will go and join hands with your brother's wife. His relatives and tribes will support her word. They will give evidence and will be on your side. The proof is there. The proof is a tree, and the date and the fig of men whose honesty and shrewdness up the property of small and great. How do you know? Who gives ear to proof?

Sidi Ali, *Veri*, &c. Let them make away with it, and not listen. I do not understand how one serving a *pat** can become a partner in my inheritance. May be, that in the country there is no more right or reckoning. Everyone is a dishonest fellow here.

Zaidi—Ah! my child. Can one ever evade the strength of men? What right had Hájí Rahím's wife in Hájí Rahím's wealth? They took 12,000 tumans in cash and a bath from him—*Aká Raza* and gave them to the woman. Her pleader, by trickery, prepared a deed of gift and produced it, that Hájí Rahím in his lifetime made a present of 12,000 tumans in cash and a bath to his wife. Five or six men bore testimony to this. They took the money and the bath from the wretched *Aká Raza*, notwithstanding his protestations, and gave them to the woman. And now it has become known to all the people of the town that this was a trick. Are you more powerful than *Aká Raza*, who never got his rights? You are ignorant of the tricks of the diabolically minded pleaders of the province.

* A woman married according to the *ma'a'a* rite, not equal to that by which the four lawful wives are married.

† Lit., "Whatever is pleasing to his heart."

‡ Lit., "draw in the head from."

وگره رو بروش میگویم . از سنگ بی آبروترش میکم
راهس مبادارم

رَبْدَه (دو دستی روی خود را خراشیده) واه! واه! خدا!
وای! زمانه برگسینه است! دخترهای زمانه دَرَه شرم
وحا در رویشان نماده است! سکنه من مِل تو
دختره جسم سفید ندیده ام . ما هم يك وقتی دختر
بودیم بزرگ داشتم از شرم وحا نمسوانسم ببس
روی بزرگها مان می بلند کنم . از بی آبروی شماها
است که طاعون و ونا از ولایت گم نمسود

سکنه حاتم حیر ونا و طاعون از نادرسی مردان
حرامراده است . پدر نامردی اسم شصت هزار تومان
شده بخاطر او بی من بلند شده خواستی من طالب
مبسود . اگر نه از راه مِل و مَحَت که مستواهد مرا
نَرَد . اگر او مرا مستخواست حرا در رنده گی برادرم يك
کلیه دهن نار نمیکرد حرفی نمرد ؟

رَبْدَه رنده گی برادرت شاید در فکر رن بردن بود .
نَقْل شصت هزار تومان را خوب بخاطرم آوردی . حق
میهمی که اگر ناقا حسن شوهر نکسی شصت هزار
تومان هم سوخت خواهد کرد ؟

سکنه حاتم حرا سوخت خواهد کرد ؟ دلپس نه
حیر است ؟

him more than a dog. I will start him off on his road.

Zubeidah (*scratching her face with both hands*) Oh! O God! Alas! The times are turned round! The girls of the age have not a scrap of modesty or shame in their faces left! Sakinah, I never saw a girl with such a white eye* as you. We were once girls, had elders, and were from shame and modesty unable to raise our heads in the presence of our elders. It is from your shamelessness that plague and pestilence do not depart from the district.

Sakinah. No! Plague and pestilence come from the wickedness of bad men. This man with an infamous father has heard the name of 60,000 tumáns, and on that account rises in pursuit of me and demands me in marriage. If not, he will not marry me through inclination and love. If he wished for me, why did he not once open his mouth and speak whilst my brother was alive?

Zubeidah Perhaps in your brother's lifetime he had not thought of taking a wife. You have made good use of the story of 60,000 tumáns. Do you in the least understand that if you do not take A'ká Hassan for your husband, he will burn the 60,000 tumáns?

Sakinah. Why will he burn them? What proof is there of this?

---

* That is, "with a ronterv"

سکینه حاتم آدِمِ نادرِ منی است

رنده نادرست است بدیگران برای ما خیلی خوب است . در بخارک سَرِ رَشَنه دارد دولت ریاد دارد بول بساکنی است با همه مُعَنِرانِ ولایت خویش وقومی وآشنائی دارد . دیگر بهتر از این شوهر ار کجا پیدا خواهی کرد ؟

سکینه حاتم اگر آقا حسن سر تا پای مرا حواهر نربرد من زنی او خواهم شد برو نگوار این حال بسند

رنده همچو کاری دیگر هرگز نتواند شد . تو که کاره که نتوانی از حرف من در بروی . مردی همه ربهای مُنَسَحَصِ ولایت را برد من فرساده بود . من بچه که نسیم عظم قبول کرد مَصْلَحَتِ ترا در آن دیدم قول دادم حالا مستواهی مرا میان مردم حَقَّتْ بدهی ؟ من هم آخر بقدر خودم اسم و رَسَم دارم آبرو دارم آدمی بودم

سکینه حاتم برای اینکه باسم وآبروی تو ضرر نخورد من ناید تا عمر دارم خودم را سه روز کم ! تکلیف شَرِیمی میکنی بمن عَهه . متدا اگر بتواند همه عالم خراب نشود من ناآقا حسن بتواهم رست بتواهم رست من گشتم . شما خودتان نایب عالی نکسدار این متال بشوند اگر نه خودم صدایش میکنم هزار تا هم متس

Sakinah He is a bad man

Zubudah He is a bad man¹ To others he is very good as far as I am concerned He is skilful² in commerce, has plenty of wealth, is a money-maker, is related to, and of the same tribe, and friends with all the respectable men of the district Whence will you produce a better husband than this?

Sakinah If A'ká Hassan should pour gems upon me from head to foot³, I will not be his wife. Go and tell him to give up this idea.

Zubudah Such an affair will never come about again Who, then, are you that you should be able to depart from my word? The ^{men} had sent all the distinguished women of the district to me I am no child. I accepted, as I saw it was the best thing for you. And now you wish to make me absurd among the people I have, to say the last word, name and reputation according to my position I have a character I was a personage

Sakinah. I must for the whole of my life make my days black in order that your name and dignity may not be harmed⁴ You inflict strange trouble upon me, Aunt. By God, if the whole world should be ruined, I will not, I will not go to A'ká Hassan I have spoken Do you yourself explain to him that he must give up this idea If not, I will call him myself, and will say a thousand insulting things to his face I will disgrace

---

* "Holds the rope's end," literally

اَدُنْ دادم مرا بآقا حسن شوهر نکسی؟ من حالا دیگر نه
ندر دارم نه برادر خودم وکیل خودمم

رسیده حَکالت نکس! حَکالت نکس! سوچه؟ برای
تو شوهر لازم است بهر که میدهند تو هم مبروی دختر
چهاروا ریسده بست پس بررگسان همجو حرف
برسد. قباحَت دارد از شما! جیف است!

سکسه حاتم حیر! النه حرف مبرم! دیگر احسار
خودم را که از دست نمدهم. هیچکس نمیتواند مرا
بشوهر ندهد

رسیده جسّم! مگر شوهر نخواهی کرد?

سکسه حاتم نه حیر نمیتوانم شوهر کم!

رسیده (بیم خد) حلی کسها میل شما نه حیر کشتد
اما آخر نار گردد

سکسه حاتم عَته جدا شوخی نمکیم. من وآقا حسن
مُجال است آلمان یکتوب برود. بِالْمَرّة از این حالها
نُفّت

زنده نمسود دختر برادر عزیزم. آدمهای معسر
ولایت را تا ما دشمن میکنی

سکسه حاتم چهنم که دشمن بسود! من از رُویّت
آقا حسن ندم میآید. اگر نه نسیم زهره رگت مسوم
زنده چرا?

give you leave to make A'ká Hassan my husband? I have now neither father nor brother, and am my own pleader.

Zubeidah Shame, shame! * What have you to do with it? You must have a husband, and you will marry whomever they give you. It is unbecoming in young girls to speak in this way before their elders. It is shameful in you! Fye!

Sakinah No! I will certainly speak! I will not again give control over myself out of my hand. No one can give me to a husband.

Zubeidah On my eye be it! Do you, then, not want to marry?

Sakinah. No, I do not wish to marry.

Zubeidah (*half laughing*). There are many who have said "No" like you, but in the end they turn round.

Sakinah Aunt, by God! I am not joking. It is impossible for me and A'ká Hassan that our water should go with one stick.† Give up this idea at once!

Zubeidah It cannot be, my dear niece. You will make the respectable men of the district my enemies.

Sakinah To hell with becoming your enemies! I hate the sight of A'ká Hassan ‡. If I see him, my bile is stirred up.

Zubeidah Why?

* Lit "Undergo shame"

† This is either equivalent to "rowing in the same boat," or there is some mistake in the printing. The French edition says the Persian has been altered.

‡ Lit, "Evil comes to me from A'ká Hassan's look."

ام را صدا کُشد نباید اینجا میگویم " من هرگز در آقا
حسن مسموم نخواهم شد. " وقتی که عَمّه ام آمد تو
برو آن یکی اوطاق وایست بگوش خود بسو. گل
صباح!

گل صباح بلی

سکینه خانم گل صباح برو عَمّه ام را صدا کن نباید
اینجا

(گل صباح میروید) خوب! حالا بگو نه بسم ما که را وکیل
تعین نکسم

عزیز بیگ از برای چه؟

سکینه خانم وای! نار میگوید از برای چه! مگر
بسنده در برادر دم مدعی رازت شده مبادا نا من
مُراعه کند؟

عزیز بیگ بلی شنیده ام. اما حالا عقل دُرُسی سرم
نست. عَمّه اب نباید ترود بعد من وکیل پیدا می کنم.
(در این حال صدای نای میآید عزیز بیگ میروید باو طاق دیگر زبیده
عَمّه سکینه خانم داخل میشود)

سکینه خانم عَمّه جان سلام!

زبیده عليك السلام سکینه! چه می کنی؟ احوالت
خوب است؟

سکینه خانم از کجا که خوب است! عَمّه من کئی دو

my aunt to come here. I will say. "I will never become* the wife of Aká Hassan" When my aunt comes, you go out into that room and hear with your own ear. Gul Sabáh!

Gul. Yes!

Sakínah. Gul Sabáh, go and call my aunt to come here.
(*Gul Sabáh goes*) Good! Now, tell† me whom I shall appoint my pleader.

Azíz For what?

Sakínah Oh! Say again, "For what?" Have you not heard that my brother's wife claims the inheritance, and is going into Court with me?

Azíz Yes, I have heard. But just now the wits in my head are not all right. Let your aunt come and go, after that I will produce a pleader.

(*At this juncture the sound of a foot comes. Azíz Beg goes into the other room. Sakínah Khánum's aunt enters.*)

Sakínah My dear aunt, peace!

Zubeidah Oh you be peace, Sakínah! What are you doing? Is your health good?

Sakínah. Whence can it be good? Aunt, when did I

* There appears to be an unnecessary repetition here in the Persian.

† "Say that I may see," a common modern Persian expression for "tell me"

من مَبْسُورٌ خواهد شد بهمه جور و حفاها صبر میکردم .
 کس که زمانِ وصلتِ نزدیک شده خالِ مرا خوش کرده
 طوری آرام گرفته بودم تا معلوم میشود که میخواهند
 مرا بد جت کنند .

سکینه خانم چه میگویی ؟ واضح تر بگو نه نسیم
 مطلبست چه جبر است ؟ من که نمی فهمم

عزیز بگ عزیز بگ چرا نمی فهمی ؟ مگر حدوثِ حیر
 نداری ؟ دیروز آقا حسن تاجر رن مَلِك التَّجَارِ را با
 رن کدخدا ورن مَلّا ناظر برد عَهْدَات فرستاده دواستگاری
 ترا کرده اند . عَهْدَه هم قول داده است !

سکینه خانم ووی ! عَهْدَه ام حرف نبودی رده
 باشد آنکه بسودگی است ؟

عزیز بگ عزیز بگ حیر بسود من هرگز نایی حرمها دیگر
 ساکت بسودم یا ناید همس حالا بفرستی عَهْدَات را
 صدا کنی همچو که بگوش خود بسنوم بگوئی که تو رن
 آقا حسن خواهی شد یا اینکه من ناید امروز بگسی آقا
 حسن کمر نه بسودم هر چه نانا نادا ! حسن ببله و رنه
 کاره است ! خواسته باشد پا توی کش من نکند اسم
 نامرد مرا تَرَد ویا سِرِ راه من نیاید . خدا که حالا
 مبروم نا همین قَه روده اش را در می آورم

سکینه خانم حلی خوب ! من الآن مترستم عَهْدَه

all his violence and oppression. Now that the time of union had come near, and I had pleased my imagination and gained some ease, it appears that they desire to disappoint me.

Sakinah What are you saying? Speak more plainly, that I may see what your purport is. I do not understand.

Aziz Why don't you understand? Do you, then, yourself, not know? Yesterday Aká Hassan, the merchant, sent the wife of the Chief of the Merchants' Guild, with the wife of the Chief and the wife of Moolla Bakar, to your aunt, and demanded you in marriage. Your aunt has also promised you.

Sakinah Bravo! My aunt may have said foolish things. Is that something to hear?

Aziz Bestow good upon me! I will never again be silent over such words. You must either now send and call your aunt to tell her what I hear with my own ear, that you will not be Aká Hassan's wife, or I must this day gird up my loins to kill Aká Hassan, let what will happen! What kind of a fellow is this shopkeeper Hassan! He may have wished to put his foot in my shoe and take away the name of my betrothed, or come across my path. By God! I will at once go and rip out his entrails with this dagger.

Sakinah Very good! I will at once send them to call

گرفت بولترا تمام وکمال گزشتی خرج عروسی مرا هم
 بکسی شوهرم بلدی . دیگر دل من چه میخواهد ؟
 سکینه خانم بسیار خوب ! دعا کن بر اعمان زودتر
 تمام بسود ترا هم شوهر میدهیم . حالا ناشو برو عزیز
 بگ را صداش کنی بآید اینجا به نسیم او چه مگوید .
 حاکم شرع آدم فرستاده پیغام کرده بود که وکیل
 نگرم نفرستم مرا فعه کند . حالا که من در این ولایت
 غم از غریب بگ کسبرا ندارم بجز یک نفر عهه . آن
 هم زن است از دستش چه تر میآید ؟

گل صاح (بیرون رفته زود تر میگیرد) خادم ایست عزیز
 بگ خودش میآید میگردد

(رود سکینه خادم پیچره را پائین میکند و غریب بگ داخل اطاق میشود)
 غریب بیک (تند) سکینه خانم آخر کار مرا باینجاها
 رساندی !

سکینه خانم (متعجب) من بکجا رساندم ؟ مگر چه
 واقع شده است که همچو کج خلق و عضناک شده ؟

غریب بگ سکینه خانم گوش کن . تو خودت میدانی
 که من دو سال است از مکتب بیرون آمده ام بدرد
 عشق تو گرفتار شده نتوانسته ام از خانه پا بیرون
 بگذارم . هر قدر برادرت من مستم کرده بجدائی ما تلاش
 میکرد من همان قدرها پاداری نموده جور او را میکشیدم
 و زودتر زودتر تر محبت من میامرو و ناین امبد که وصال تو

will also pay the expenses of my wedding, and give me a husband. What else should my heart desire?

Salinah. Very good! Pray that my suit may soon come to an end, and I will give you a husband, too. Now, get up. Go and call Aziz Beg to come here, that I may see what he says. The Judge sent a man with a message that I should take a pleader, and send him to take the matter into Court. Now, I have no one in this country but Aziz Beg, except one single aunt. As she is a woman, what can she do?

Gul (goes out and returns quietly). Khánum, here is Aziz Beg himself coming.

(The Khánum quickly lowers the lattice and Aziz Beg enters the room.)

Aziz (sharply). Sakinah Khánum, at last you have brought my business to this pass!

Sakinah (astonished). To what pass have I brought it? What has happened that you have become so bad tempered and angry?

Aziz. Sakinah Khánum, listen. You yourself know that for two years since I left school I have been captive to your love, and have been unable to leave the house. However much your brother cruelly sought to separate us, remaining equally constant, I bore his violence. And from day to day my love increased, and, in the hope that I might be united to you, I bore patiently

سکینه خانم گل صباح تو خودت که خبر داری من
برای عزیز بنگ بی احتیارم . بخاره در مدّت دو سال
دُرست پیرس مرحوم برادرم قربان صدقه معرفت که
موا نبود برادرم راضی بسد که پسر اهل طلبه است نوکر
ناب است . حالا که برادرم مُرده احتیارم دست خودم
افزاده میخواستم بولهارا بگرم آموده تدارک مرا بسم کام
دل حاصل کنم . این بھما زن برادرم از ایضا مدّعی
درآمده رسیدن پولوا بئاخر انداخته است . حالا ناید
مستغول مُراجعہ نسویم

گل صباح خانم مگر زن برادرت در اُرت حق
ندارد ؟

سکینه خانم خبر ! چه حقی دارد ؟ زن عَقْدی
نمود که اُرت بُرد . اولاد هم ندارد که شریک میراث
نشود . اما نمیدانم چه مدّعی شده است

گل صباح خانم هیچ خیال نکن اساء الله خبری
نمیتوانند نکند کَنّزی برای کسرت بکن دعا کنم
خدا کارهای شمارا صورت بدهد بروی نازروی خود
برسی

سکینه خانم دلت چه میخواهد ؟ چه نذر مستواهی
نکنم از برات ؟

گل صباح نذر کن اساء الله کارهایتان که صورت

Sakinah Gul Sabáb, you yourself know that I am beyond my own control for Azíz Beg. The poor fellow, for two years exactly, sacrificed himself, and besought my deceased brother that he might marry me. My brother did not consent because he is the son *of tax-gatherers*. He is a gate-officer. Now that my brother has died, and I have obtained control over myself, I wished to take the money, make my own preparations quietly, and obtain the wish of my heart. This shameless wife of my brother has come in at this point as a claimant, and has thrown delay in the matter of the money coming to me. Now we shall have to employ ourselves in the Court.

Gul But, Khánun, has your brother's wife no right in the inheritance?

Sakinah. No! What right has she? She was not a legitimate wife that she should carry off the heritage. Moreover, she has no sons, that she should share the property. But I do not know on what she has made a claim.

Gul Khánun, do not disturb yourself. Please God, they can do nothing. Make a present to your servant, and I will pray that God may give such a turn to your affairs, that you soon attain to your hope.

Sakinah What does your heart desire? What present do you wish me to make you?

Gul Promise that, if, please God, your affair is arranged, and you get the whole of the money, you

---

* Literally, "people of injustice," often applied to tax-gatherers, as the following words show; probably a custom-house official

حکایت وکلاء مُراقبه

مجلس اول

واقع میشود در خانه حاجی غفور تاجر مرحوم
(سکینه خانم همشیره حاجی غفور جلو یجره ایستاده کسیر خود گل
صاحرا صدا میکند)

سکینه خانم گل صباح گل صباح هوی !
گل صباح (داخل شده) نلی خانم چه مستمائید ؟
سکینه خانم گل صباح هیچ خبر داری که این لصا
در برادر من چه میآورد ؟
گل صباح خبر دارم من از کجا خبر دارم ؟
سکینه خانم برد حاکم شرع آدم فرساده بعام کرده
است بولهاییکه از برادر من در بس او امانت است من
ندهد . نا من ادعا دارد که ناید بولها ناو ببرد . ترا
جددا گل صباح همه و کاری هم در دنیا شدنی است "
من نمیدانم در بس حداد که گاشی کرده ام شمشه
اسباب فراهم میآید برای آنکه بخت من بسه شود
گل صباح خانم برای ده همه و خالها را میکی ؟
بخت تو در بسنه مشنون ؟

THE SONS OF

THE PLEADERS OF THE COURT

FIRST ACT.

Takes place in the House of Haja Ghannam, deceased. (Sakinah, Khánum, and Gul Sabáh, who is standing before the latter, enter. Gul Sabáh, servant, Gul Sabáh.)

Sakinah Gul Sabáh! Ho, Gul Sabáh!

Gul (entering) Yes, Khánum. What are your orders?

Sakinah Gul Sabáh, do you know at all what this shameless wife of my brother is bringing on my head?

Gul. No, Khánum. Whence should I know?

Sakinah She has sent a man with a message to the Judge, that he should not give me the money of my brother which is deposited with him. She claims against me that the money should go to her. I adjure you, by God, Gul Sabáh, can such a thing take place in the world? I do not know what fault I may have committed before God. Causes accumulate in order that Fortune may be adverse to me.

Gul Khánum, why do you imagine such things? Why should Fortune become adverse to you?

حائسه نسبیان محکمہ مراۃ آقا رحیم آقا حصار آقا

نشر و آقا سنار نامان

مراش ناشی

زیب . . متعہ حاجی عفور

طفل هفت ماهه

اسد نوکر حاکم شرع

Assessors of the Court, by name *A'lá Rahím*, *A'lá Jabbár*,
A'lá Bashir, and *A'lá Sallár*.

Chief Farrásh.

Zinab, temporary wife of *Hájí Ghafúr*

A child of seven months.

And, the Judge's servant.

افراد اهل مجلس

سکینه حاتم خواهرِ مرحوم حاجی غفور .... دختر
همده ساله

گل صباح . . کنر وی

عزیر بگت .. نامردِ وسو کلی او

زبنده .. عمه اش

آقا حسن ..... تاجر

آقا کریم ..... دلال ناشی

آقا سلمان بسر الکچی .... وکیل مرافعه

آقا مردن بسر حلوثی .... وکیل مرافعه

آقا عثمان ... برادر رینب متعه حاجی غفور
مرحوم

نصر فرآش

داروغه نارار نا چهار نفر عمله همو شددا قرانعلی

وحسفه نامان

حاکم شرع

چهار نفر سرنار بدل وقهرمان و شقار ونظر نامان

تمشیل
ترجمہ میرزا جعفر قراجه داغی

THE
PLEADERS OF THE COURT.

A COMEDY IN THREE ACTS

Translated from the Turkish.

BY

MIRZA JÁFAR KARÁJAHDÁGHÍ

LONDON
PRINTED BY W H ALLEN AND CO , LIMITED,
13 WATERLOO PLACE

